RHEOL BUCHEDD SANCTAIDD

Cyfieithiad o *Holy Living and Holy Dying*
Jeremy Taylor

Gan

ELLIS WYNNE

CAERDYDD
GWASG PRIFYSGOL CYMRU
1928

Pris 4/6

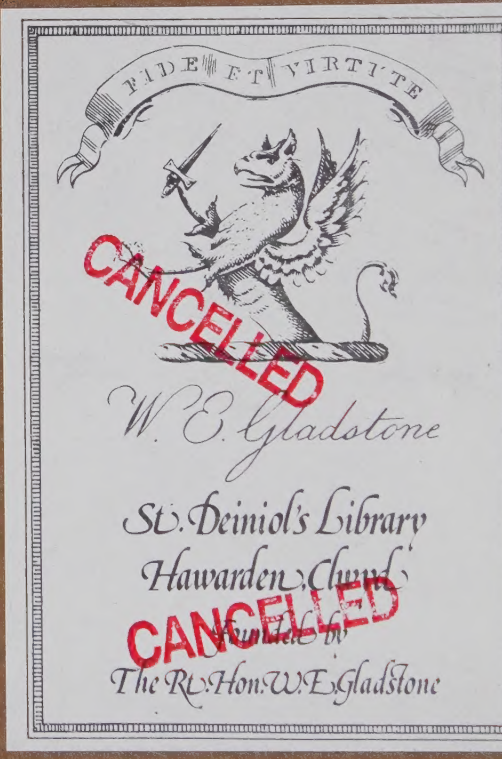
FIDE ET VIRTUTE
CANCELLED
W. E. Gladstone
St. Deiniol's Library
Hawarden Clwyd
CANCELLED
The Rt. Hon. W. E. Gladstone

RHEOL BUCHEDD SANCTAIDD

Cyfieithiad o *Holy Living and Holy Dying*
Jeremy Taylor

Gan

ELLIS WYNNE

CAERDYDD
GWASG PRIFYSGOL CYMRU
1928

1F
10.2
28A

Made and Printed in Great Britain,
for the Press Board of the University
of Wales, by Percy Lund, Humphries
and Co. Ltd., Bradford and London.

ST DEINIOL'S LIBRARY,
HAWARDEN

RHEOL

Buchedd Sanctaidd

Yn dangos

Y MODDION a'r ARFEU i ynnill pob *Grâs*, a Meddyginiaeth rhag pôb rhyw *Bechod*, a Mŷfyrdodau cymmwynaſcar i wrth-wynebu pôb *Profedigaeth*.

Ynghŷd â

GWEDDIAU

Yn cynnwys

Hôll Ddyledſwydd Criſtion.

A'r Rhannau o Ddyfoſiwn wedi eu cymmwyſo at bôb Achoſion, a'u cyfanſoddi at bôb Angenrheidiau.

Gan *JER. TAYLOR*, D.D.

O'r Deunawfed Argraphiad yn Sueſonaeg

Argraphwyd yn *Llundain* 1701.

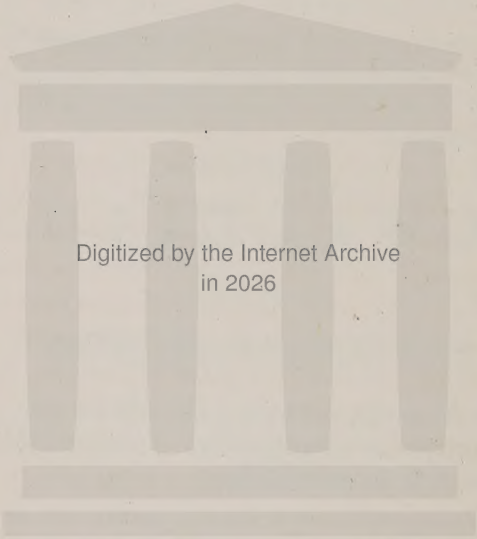

Digitized by the Internet Archive
in 2026

https://archive.org/details/rheolbucheddsanc0000elli

I'R

Parchediccaf Dâd yn Ghrîſt,

HUMPHREY,

Arglwydd Eſcob *Bangor.*

F'Arglwydd,

YN nherfynau'r Oeſoedd y cyfleodd y Llywodraethwr mawr nyni, a'r Dyngedfen grafangddu agos a dirwyn hôll Gorph Amſer bôb ychydic oddiarnom, ninneu megis â'n gafael ynddo gerfydd ei droed, a hwnnw ar ddianc i Dragwyddoldeb. Gwenwynodd y Sarph ei ben ef, a welſei Adda yn aur-goronog o Degwch a Hyfrydwch, Diniweidrwydd a Pherffeithrwydd. Cwttogodd y Diluw ſwnwgl yr Hiroes, a diffrwythodd freichiau 'r Cryfdwr. Tna ſyrthiodd y ddwy Lêch yn dra phwyſfawr ar ddwyfron y Gydwybod, onid oedd yr holl Gorph yn gweggian o leſcedd. Hyd pan ddaeth Tynged at y galon, yno cafwyd Gwreiddyn y bywyd, pan gododd Haul y Cyfiawn-

der adfywiodd y Amſer *trancedic gan Dêu yſplenydd yr* Eſengyl, *a Gwrês Cariad perffaith. Ond gwae feddwl i fagdda* Pabyddiaeth *bendifadu Crefydd o'r galon i'r* **bol**, *trigfa'r Anghymedrôlder ; ac oddi yno i'r* **dirgelwch**, *lle y* trowyd grâs Duw yn drythyllwch *A phan ail-lewyrchodd* Ymwahaniad rhwng Crîſt ac Anghriſt, *megis ynghyſwng* **mor-ddwydydd** *yr* Amſer, *ciliodd yr amhuredd a'r gwaed afiach i'r forddwyd aſſwy ſy'n unchwydd aruthrol o Babyddion, Iuddewon, Tyrciaid ac Anffyddloniaid. Eithr y gwaed dâ a'r ymborth pur trwy ddirgel bibellau a dxoſglwyddwyd o'r Galon i'r forddwyd ddeheu, lle mae'r wîr Athrawiaeth yn tramwy'n rhedegog mewn dyledus gwrs a rheol. Ac er digwyddi ni y* **goes** *leiaf ac iachuſaf, etto och Dduw hael, faint ſy rhwng ddi hitheu a bôdyn holliach ! Onid oes yn hon aml ymryſonau rhwng y gwythi, ie rhwng amryw geinciau o'r un wythîen ? aml gramp a chreppychiad ? aml lanerch o gîg marw anheimladwy ? A pha ryfeddod er fferri 'n Cariad a phelled ydym oddiwrth y Galon ? pa ryfedd er oeri'r diwrnod a'r Haul ymron machludo ? Am hynny nghanol y fâth Ryndod ac Oerfel cyffredin od oes Allor o dân cynneſſawr yn lloſci yn ddibaid oddi* mewn *a hefyd yn ffaglu* allan *ar bôb achlyſur, od oes Ffynnon*

ferredic

ferwedic o Gariad naturiol a chrefyddol i'r Wlâd, ai rhyfedd bôd tynn ac ymgyrch llaweroedd at honno? Felly na ryfeddwch chwitheu f'Arglwydd, weled hyn o ledfegyn noethlwm [ymhlîth eraill] yn hedeg tan adenydd eich Noddedd, am achles a chynneſrwydd iw gryfhau cyn anturio peryglon yr Awyr yma ſy'ſywaeth mor anhymmerus gan adwyth Annuwioldeb, a niwl Anwybodaeth: eithr o'ch Dadawl diriondeb ac awdurdod bendithiwch ac urddwch ef. Canys er maint ei barch a'i groeſaw yn Lloegr [*euſys* yn ei ddeunawfed wîſc,] *nid yw ef etto ond dieithr yn* Ghymru, *ac ymdeithydd egwan ac ieuanc yn y Mynydd-dir: Eich Swydd a ch arfer chwitheu yw derbyn y* dieithr, *noddi'r* gwan, *a hyffoddi r* ieuangc. *Hefyd gan mai neges hwn yw Llês cyffredin y Wlâd, ni all o rann hynny na bo iddo groeſaw gennychwi; drachefn pan ypper wrth eich Henw iddo gael croeſo a chymmeriad gennychwi, fe a fydd cymmeradwyach gan y Wlâd, ac felly f'â'r llês yn gyffredinach. Am hynny ynteu i'ch ymgeleddus Nodded y gadawaf, i chwi fy arglwydd yr anrhegaf; a chwitheu ſy well Anrheg a orch'mynnaf i well Arglwydd, ſef i geidwadaeth Pen-bugail ac Eſcob yr eneidiau: Cadw o hwnnw chwi [i aros eich troſglwyddo i blîth y nefolion archoffeiriaid] mewn heddwch a*

hiroes, yn un o Golofnau Eglwys Loegr, *yn un o* bedair *Têth yſprydol y Praidd* Cymreig, *yn Llês ac yn Harddwch i'ch Gwlâd, ac yn Llawenydd i'ch Cenhedl a'ch Cydnabod, yw taer a beunyddiol Weddi,*

Barchuſaf Arglwydd,

Eich ufuddaf,

rwymediccaf

Waſanaethwr,

E. W.

Y RHA-

Y RHAGYMADRODD.

Anwyl gariadus Gymro,

YR wyti a phawb rywffordd neu i gilydd â'th gais ar fod yn Ddedwydd, nid oes fodd i ti amgen na thaer-ddeiſyfu Happuſrwydd a Gwynfyd; ac etto nid oes fodd bŷth i oddiwes Gwynfyd amſerol na thragwyddol ond trwy Fywioliaeth ſanctaidd; nid oes un ffordd i Wlâd y Dedwyddwch ond hyd lwybrau Sanctteiddrwydd. Dyma i titheu Scwîr neu *Reol Buchedd Sanctaidd*, dyma i ti Ganllaw ar Sarn gûl *Grâs* a'th dywys yn ddiogel i dragywyddol gaereu *Gogoniant*. I ddàl ar y *llwybr* graſol hwn, ac i ddyfod i'r *diben* gogoneddus hwnnw y gwnaeth dy Greawdr di; yr anfonodd ei Fâb i'th brynu â'i werthfawr waed; a'i Yſpryd glân i'th ſanctteiddio, trwy ddirgel gynnyrfiadau, trwy weinidogaeth ei Air a'i Sacramentau, a thrwy Lyfrau yſprydol a yrrodd ef i'th Wlâd. Canys heblaw'r BIBL Brenhin y llyfrau, daeth attat amryw Lyfrau dâ eraill megis yn ſwyddogion tan hwnnw, rhai i'th ddyfyn, rhai i'th helpu, rhai i'th ddenu i'r Daith nefol, i'r unic Waith angenrheidiol hwn. Ac er godidocced pob un o'r Llyfrau Cymraeg yn ei Le a'i Swydd briawd; etto mi a ryfygwn orchymmyn i ti *dri* 'n enwedicaf ôll, megis o lês cyffredinach ac angenrheitiach na't lleill i gŷd. Oherwydd at Waith Iechydwriaeth a phôb gorchwyl arall, mae *tri pheth* yn angenrheidiol cyn yr êl byth i ben; *Yn* 1. rhaid i ti *wybod beth yw'r gwaith*, at hynny mae Llyfr Holl Dduwdodwydd dyn yn odiaeth i yſpyſu i ti 'r cwbl a ofynnir gennit; *Yn* 2. rhaid i ti *ymroi yn hollawl i gychwyn ac i ganlyn ar y gwaith*, ac at hyn y daeth Llyfr y Reſolusion yn unſwydd i roi cwbl o'th fryd a'th fwriad ar waſanaethu Duw; Ac *Yn* 3. cyn yr elech byth yn weithiwr hwylus rhaid i ti *gael y Meddion*

alw

a'r Arfeu a Meſureu'r gwaith, ac am y rheiny odid oes un dryſorfa gyfoethoccach a llownach na'r llyfran hwn. Mae i ti yma gymmorthion ac arfau parod at ynnill pôb Grâs, at ddadwreiddio pôb Drwg-arfer, ac i orfod pôb profedigaethau a'th temtient i bechod a Deſtryw: Mae i ti yma wybod hefyd beth a ddylit wneuthur, a'r Moddion i'th helpu iw gwneuthur, a'r Achoſion pa ham y mae arnat eu gwneuthur. Ond i roi i ti (Ddarllenydd yſtyriol) dammeid prawf o'r croeſaw ſy'n d'aros yn y Datennau rhagwyneb, neu megis cipp o olwg ar dy ffordd i'r Deymas, ond dy gîl'ar y deuddegpeth dilynol hyn, ie craffa arnynt megis y deuddeg Mynag-byſt o ddeutu'r brîſ-ffordd i'r Brenhinllys nefol. I. Cael dy fedyddio i hôll Bynciau *Eſydd* Grîſt, ac ymegnîo i chwanegu dy wybodaeth am 'Wllys Duw, modd y caffech fwyaf o gymmorth at fyw 'n ſanctaidd. II. *Addoli* Duw o *ufudd-dod* i Grîſt yn ddieſceulus, yn ddiwyd ac yn ddianwadal, mewn Gweddi, Mawl a Diolchgarwch. III. Cymmeryd pôb achlyſur i goffa Marwolaeth Crîſt trwy *ſynych Gymmuno* (os bydd iw gael) neu trwy wneud hynny yn dy feddwl a'th 'wyllys a'th gôf, ac dyna Gymmun yſprydol oddi mewn a ddirpwya'r Weinidogawl ddefod oddiallan. IV. Byw yn *ddimair*, ac V. yn *drugarog*. VI. *Dirmygu'r byd*, heb adel iddo rwyſtro 'r lleiaf o'th ddyledſwyddau, ond ei arferu fel gŵr. VII. Bod yn *gyfiawn* yn dy hôll faſnach, ac yn *ddieſceulus* yn d' Alwedigaeth. VIII. Bod yn *oſtyngedig* o yſpryd. Ac IX. yn *ufudd* tan Lywodraeth; ac X. yn *fodlon* i'th ſtâd a'th orchwyl. XI. Gwneuthur dy hôll ddyledſwydd *o wîr gariad ar Dduw*. Ac XII. yn ddiweddaf ôll, os cyſtuddir di bod yn *amyneddgar*, ac yn *barod er mwyn Duw* i ddiodde' pôb blinder. Dyma *ddeuddeg Arwyddion Grâs*; o medri ddangos y rhai'n ynot dy hun, *yr wyt* ti'n Fâb i Dduw cyn ſiccred a'th fôd yr greadur iddo. Dyma *Nodau yr Arglwydd Jeſu*, dyma ragor-lifrai y Criſtion: Dyma berthau a roes Grâs Duw yn dy allu, ac a wnaeth Cyfraith Dduw yn ddyledſwyddau i ti; maent hefyd yn angenrheidiol i natur pôb Dŷn yn neilltuol, ac i bob Gwladwriaeth yn gyffredino'.

Eithr

Eithr er bod y *Rheolau* hyn yn amlwg ac yn lleſol, ac wedi eu cymmwyſo at bôb rhyw Ddealltwriaeth, ac at achoſion pôb mâth ar ddynion : etto cyn myned ymlaen iw harferu, cymmer ertolwg hyn o Gynghorion gyda thi.

I. Os wyllyſit ffynnu wrth ymarfer â'r Moddion o Râs ag arfau Rhinwedd, rhaid i ti *fyw megis tan law'r Phyſygwr yn waſtadol.* Nid fel cymmeryd Môr-dafol, unwaith yn y pedwar amſer, y mae i'r Enaid roi cynghorion Crefydd wrth ei friwiau ; eithr rhaid iddynt gyttal a chŷdtyfu â'th yſpryd, a greddfu ynot yn gydblethiedic â'th hôll feddylieu byth ; rhaid i ti eu harfer fel dy fwyd a'th ddiod, ſef, trwy ofal a myfyrdod beunyddiol ; ac nid megis rhyw un Feddyginiaeth a gyrcher yn bendant rhac rhyw drymglwyf preſennol a fo euŷs ar dy wartha. Oblegit nid yw Cynghorion doeth a Llyfrau dâ at glefŷd preſennol, o'r eithaf ond fel pêr-aroglau cryfion i ddyn mewn llewyg, weithieu y deffroant ef, ond bŷth ni iachânt mo'no. O chynneſni dy natur a'th feddylieu beunyddiol â *Rheolau* y Llyfr hwn, maent yn abl er gwneud Rhinwedd a Chrefydd yn hawdd ac yn eſmwyth ; hyd onid â'n anhaws o'r diwedd gennit eu hebcôr nac oedd gennit ar y cyntaf eu goddef.

II. Wrth ymarfer âg arfau Grâs, bydd gràff i wahanu rhwng yr *Arfau* a'r *Ddyledſwyddau*, Cydnebydd ragor rhwng *Cynghorion* buddiol a *Gorch'mynion* angenrheidiol ; ac os medri di gadw yn ddilwgr dy ddyledſwydd trwy Foddion amgenach na'r rhai'n, na rulia gymmeryd cymmorthion eraill ; am ŷgwnelery *gwaith* ni waeth amcan pa *arfau* a gymmerer. Ond os gall y rhai ſy yma dy gadw a'th gadarnhau yn dy Ddyledſwydd, a'th helpio at Ddyfalbarhâd, cymmer hwy yn ynadwy gyfleuſaf y barnech hwynt er dy lês. Canys cynneuodd yr Yſpryd glân fflamm mor ddiſcleirgref o Gariad mewn rhai dynion, a'u bod yn gwneud eu holl Rinweddau o ddewis gwirfodd eu calon yn ddiwrthwyneb ; a'u Zêl cyn wreſocced na ddichon nêb ryw brofedigaeth ei ddiffoddi : A diau nad yw ympryd a fâchliain, a'r cyfryw arfau garwdoſt o far whâd

corpho-

corphorol ond cwbl afraid i'r rheiny: Am fôd *Cariad* ei hun os bydd wedi llenwi hôll gonglau'r Enaid yn ddigon er cyflowni hôll orchwyl Duw.

III. Na fydd rygraff i fesur a phenni rhwymedigaethau Crefydd; ond lle bo'r Ddyledswydd yn angenrheidiol, a'r Modd yn ddigon rhesymmol, na chais mor ymholi yn rhŷ 'smala a weddei'r Modd hwnnw yn hollawl i ti ar bôb ystyr neilltuol; eithr cymmer ef yn ei grynswth a gwnâ ddeunydd o hono. Canys arwydd o Grefydd gadarn, ac nid pall synhwyr chwaith, i ŵr wedi iddo ofod a ficcrhau *sylwedd* ei Ddyledswyddeu yw bôd yn ddibrisiach o'r *Cyscodion* a'r *Angylchion*; a thrwy ostyngeiddrwydd ac ufudd-dod ymblygu at gynghorion Eglwyswyr, a siampleu'r Doethion ar achosion gogyffelyb.

Megis wrth roi *Eluſen*, gwaethaf i ti ystyried dy allu yn rhŷ ddichlyn bôb amser; eithr rhoi yn rhwyddlan, yn hyderus ac yn syber. Felly hefyd ni ddylit yn rhŷ gyfewin bwyso hyd at y gronyn yn nghyfrifon dy *Edifeirwch*, ond am bechod mawr bod gennit driftwch mawr, a chôsp fawr ar y corph yn ôl y Rheolau cyffredin; er y gallei lai o doster ondodid wasanaethu. Oblegid arwydd o ball *cariad* a *pharodrwydd* mewn Crefydd, yw mesurau cyfewin a gobrin, eu hwy a fagant betrusder ac amheuaeth ynot, ac yna maent yn berygl.

IV. Od wyt ti'a llawnfwriadu gwasanaethu Duw, a'th fryd ar ochel rhyw bechod pennodol, na wrthod y clettaf a'r tostaf o gynghor a rodder i ti rhagddo, er ei fod ar y cyntaf ondodid yn ddieithrol i ti, canys Ymarfer a'th wnâ 'n feistr arno beth bynnac yw.

V. Pan gynnygier i ti *Arfau* at ynnill rhyw Râs, neu i attal rhyw Fai, ymorol pa un o honynt sy gymmwysaf i ti ac i'th achosion, a dewis hwnnw yn hytrach na'r lleill; modd yr ymrwymech wrth hynny mewn celfyddyd ysprydol a chadwraeth gwiliadŵrus ar dy enaid. O blegid megis mai trîn yr Enaid yw'r hwsmonaeth ſuddiolaf ôll, felly y rwystrusaf ôll ydyw; lle mae'r gosalon a'r gosynion yn amlaf ôll, a'r peryglon a'r damweiniau

weiniau yn fwyaf ac yn daeraf ôll. Ac mae cadw Enaid yn fwy camp a chywreindeb nac achub Tyddyn o dîr, neu iachau Corph clwyfus. Cydnebydd ditheu â'r Gwirionedd mawr hwn; trwy galedrwydd ſynhwyrol a diwydrwydd dyfalbarhaus yn hôll *Foddion Grâs*: Ac felly chwanegi wobr y Gwrda a'u caſclodd, ac y teli' i minneu bwyth fy llafur yn eu cyfieithu er dy fwyn, â'm brŷd ar ogoniant Duw, a chyffur amſerol a Gwynfyd tragwyddol i'th enaid titheu, yr hyn yw gwîr ewyllys a difrifol ymgais dy Gydwladwr carediccaf

Ell. Wynne.

At Gyfeitbydd

Rheol Buch. Sanct.

I'th Wlâd o gariad (nag eiriach) rhoddaiſt
nid rhudd-aur, amgenach
Ddiandlawd gardawd dêg iâch ;
Cei ſyberwyd ſy burach.

O lân ddi-ogan eiddigedd, gyrraiſt
agoriad porth Rhinwedd,
Bôd i Sais haws mantais Hêdd
Na'th Genedl, yn iaith Gwynedd.

Sugno [anturio] teir-iaith yn fwythus
i faethu di Fam-iaith ;
Cym'raiſt i'th gŵys *wiw-ddwys waith*,
Dwfn ail yw dy fanylwaith.

Nodaiſt ffordd hyffordd (a'i hoffo dedwydd)
a didwyll iw rhodio,
O wâg rodres a grwydro
Di-eſcus feius yw fo.

Rheol ragorol a'n gweryd (Loyw-gred)
rhag halogrwydd bywyd :
Rheol Sant gwarant i gŷd,
Rhôl iachus Rheol iechyd.

Dy Drſethawd un Duw a drotho, *Elis*,
athrylith pôb *Cymro*
I'w ddirnad ; beunydd arno
Yr Haeſ-dad ei Râd a rô. *Amen.*

Edm Prys, Ficar
Clynog fawr
yn Arfon.

E. W. Interpreti,

Carmen Εὐχαριστικόν.

Dura Britannorum, Taylerum, *corda libellis*
Emollîſſe ſuis quolibet ore patet.
Hic benè Vivendi *dextro docet indice* Normam,
Morte piâ ac ſanctâ nos docet ille mori
Tayleri *calamo ſcribendi eſt mira poteſtas,*
Quam ſervare grave eſt ſed pietatis opus.
Tayleri *calamus ſemper ferit aſtra docendo,*
Quem ſimul exacto nunc imitare tuo.
Hæc Aquila excelsâ quâdam regione volavit,
Quam ſequeris pennis ſedulus ipſe tuis.
Anglica non longe diſtat Dialectus Uallâ
Linguarum leges, Wynne, *in utrâq; tenes.*
Anglica ab externis vitiata eſt gentibus olim,
Wallica apud noſtros integra Lingua manet.
Millia diverſis ſortita eſt verbula ab oris,
Verbula difficile eſt elicere apta ſuis.
Pergratum Domino præſtas opus officiumque,
Cœleſte ignaris utpote pandis Iter.
Sint hæc Cambrigenûm motura Tonitrua mentes;
Sit tibi Mecænas Optimus Ipſe Deus.

Fulco Pricæus,

Lhanlhyvniæ Parochus Arvonenſis.

At Ddarllenydd.

RHEOL B. Sanctdd.

GOſodwyd nodwyd i Eneidie' ffyddlon
berffeiddlys yn Gartre',
Aur-*Blâs* [a Grâs yw'r griſie']
Diſcleirwych yn entrych Ne'.

Nid Plâs ond *Dinas* y Daioni, â pherl
iw phurlan ſylfeini;
Nid Dinas hoywfras yw hi,
Ond *Teyrnas* ddâ 'r ſut tarni.

Nid Teyrnas yw'r addas air iddi, nid *Gwlâd*
y gloywdeg Oleuni;
Nid *Byd* heb driſtyd droſti;
Ond GWYNFYD hyfryd yw hi.

Nid Gwynfyd naid i genfaint anianol,
mae'n wynnach Brenhinfraint;
Ni ddaw yno'n ddi-ennaint
I Lann y Sêr lai na *Saint*.

Gwynfyd ni's dywyd naws dyn ei daëd;
a diwedd nid edwyn.
Ond oes Llwybr hyd Wybr dibyn?
Pwy fydd nês er hanes hyn?

Mae Llwybr i'r Wybr ferr ebrwydd a'i hennill,
honno yw *Sancteiddrwydd*;
'R unig Heolig hylwydd:
Os *Heol* heb *Reol* rwydd.

Hwde

Hwde Reel iw Heol hi a'th ddŵg
o'th Ogo'r Trueni,
Fel *Pellen* yn d'arwen di
O'r glynnoedd i'r Goleuni.

Canllaw yw *hon* uwch cenlli Eigiawn
na ogwydd oddiwrthi,
Rhag marwolgwymp ; mae'r Weilgi
Yn diſgwyl yn d'ymmyl di.

Eur-faich yw *hon* o Arfe' i 'mwîno
â Mynydd y Seinctie',
I'th gynnal yn ardal Ne',
Lle diengych uwchllaw d'Ange'.

Dôd ti, UN a THRI o'th Râd, i'r *Cymru*
o'r Camrwyſc ddychweliad ;
Rhwydda at hyn bôb *Rhoddiad*,
A'r Rheol *hon*, dirion Dâd.

E. W.

¶ d. *yw tu* dalen. l. *yw* lin. *y ffigurau ar ol* d. *yw yr un rhifnod ac ſy ar gongl y tu dalen.* || *y ffigurau ar ôl* l. *yw rhifedi'r* lin *y bo'r gwall ynddi.*

Gwallieu'r Argraphwaſc.

D. 44. *l.* 24. gelynol *yn lle* glynol. || *d.* 64. *l.* 23. pechod *yn lle* pechodd. *d.* 67. *l.* 3. yſa fanhau *yn lle* yſcafnhau. || *d.* 67. *l.* 21. *ar ei* fel *yr darllen* aeth. || *d.* 74. *l.* 17. Ympridio *yn lle* Ymprydiwr. || *d.* 83. *l.* 31. ddycco *yn lle* ddyſco. || *d.* 91. *l.* 26. a thra *yn lle* a thacr. || *d.* 110. *l.* 10. a'r perth *yn lle* a gaeth. || *d.* 114. *l.* 15. rheittach *yn lle* rhatrach. || *d.* 117. *l.* 28. neu *yn lle* nac. || *d.* 120. *l.* 7. gwneud *yn lle* gnawd. || *d.* 142. *l.* 4. amlhau *yn lle* anwylhau.

E-gwy-ddor

A a b c ch d dd e f ff g ng h i l ll m n o p ph r
ſ s t th u w y z.

*A a b c ch d dd e f ff g ng h i l ll m n o p ph r ſ s t
th u w y z.*

A B C Ch D Dd E F Ff G Ng H I L Ll M N O
P Ph R S T Th U W Y Z.

*A B C Ch D Dd E F Ff G Ng H I L Ll M N O P Ph
R S T Th U W Y Z.*

Y bo-gei-li-aid.

a e i o u w y.

ab eb ib ob ub wb yb
ac ec ic oc uc wc yc
ach ech ich och uch wch ych
ad ed id od ud wd yd
add edd idd odd udd wdd ydd
af ef if of uf wf yf
aff eff iff off uff wff yff
ag eg ig og ug wg yg
ang eng ing ong ung wng yng
al el il ol ul wl yl
all ell ill oll ull wll yll
am em im om um wm ym
an en in on un wn yn
ap ep ip op up wp yp
aph eph iph oph uph wph yph
ar er ir or ur wr yr
as es is os us ws ys
at et it ot ut wt yt
ath eth ith oth uth wth yth

Le gwelych Yn o flaen rhyw *ffigur* fel hyn, Darllen di fel hyn.

Yn 1.——*Yn gyntaf*
Yn 2.——*Yn ail*
Yn 3.——*Yn drydydd*
Yn 4.——*Yn bedwerydd*
Yn 5.——*Yn bumed*
Yn 6.——*Yn chweched*
Yn 7.——*Yn ſeithfed*
Yn 8.——*Yn wythfed*
Yn 9.——*Yn nawfed*
Yn 10.— *Yn ddegfed*
Yn 11.— *Yn unfed ar ddêg*
Yn 12.— *Yn deuddegfed*
Yn 15.— *Yn bymthegfed*
Yn 20.— *Yn ugeinfed.*

† Am fod y ffigurau yn fyrrach gyda'u bôd yn amlyccach na'r geiriau o hŷd.

Y

RHEOL AC YMARFERION

I FYW YN SANCTAIDD.

PENNOD. I.

Rhagdraethawd am y Moddion a'r Arfeu cyffredinol at Fuchedd Sanctaidd.

PWy bynnac o ddvn ydwyt meddwl hyn a chydnebydd, os rhoes Duw i ti Natur mor ardderchawg, Synhwyr i ddewis, Yfpryd dealltwrus ac Enaid anfarwol, a'th wneud yn Arglwydd ar yr anifeiliaid, ac ond ychydig îs na'r Angylion ; ddarfod i'th Wneuthurwr ofod i ti *Waith* hefyd a *Gorchwyl* i arferu'r Donieu a'r Galluoedd hynny, a darparu i ti Fywyd ar ôl hwn iw gael yn unic trwy dy ffyddlon ufudd-dod yn y Gwafanaeth hwnnw. Megis ynteu mai eiddo Duw yn hôllawl wyti o ran dy greadigaeth, felly yn ei wafanaeth ef yn hollawl y dyliti dreulio dy hôll

Ddonieu a'th Nerthoedd, a'th boen a'th ofal hôll ddyddiau dy enioes, fel pan derfyno'r bywyd hwn y caffech fyw gydâg êf yn dragywydd.

Ac ni wafanaetha i ti dybied yn yfcafn o wafanaeth Duw, megis peth afraid, neu heb fawr gamp arno, ond ei wneuthur e'n ôl bwriad Duw, fef, o ddifrif dy galon a'th wyniau, gydâ zêl ac awyddfryd mawr; heb rufio er dim poen, a cheifio'r cyfarwyddyd goreu, ac felly hyd hôll lwybrau Grâs a Duwioldeb ddyfod o honot or diwedd o hyd i Ogoniant.

A diau ped yſtyrit faint o'th amſer a fwrir wrth angenrheidiau Naturiaeth, Pa fawl blwyddyn â heibio cyn i ti gael dy refwm attat; a pha fawl blwydd ychwaneg cyn y talo y rheſwm hwnnw nemawr at un matter o bwys; O mor amherffaith fydd dy chwedlau gan ddrwg-ddyſc a cham-wyddorion, trwy gymdeithas ofer, a fiamplau diffaith, ac o eifieu prawf a gwybod dâ! A pha fawl darn o'th flynyddoedd goreu a fynhwyrolaf a dreulir yn bwŷtta ac yn cyfcu, mewn gorchwylion angenrheidiol, ac mewn oferedd afreidiol; yn dyfcu Ieithiau neu Gelfyddydau neu Grefftiau: Mae'r ychydic oriau a adawyd o hyn oll at wafanaeth Duw mor brin a divſtyr ac ony bae fôd daioni Duw yn anfeidrol nid oedd boſſibl na rheſwm i ti ddifgwil ganddo ddi-dranc lawenydd Nêf, ie pe iawn dreulit yr ychydic funudieu fy'ngweddill i Dduw a'i wafanaeth tros ben dy achofion dy hun.

Ac etto mae'n dra hynod nad yw holl ddyddiau ein dyfyrrwch a'n hoferedd yn dwyn i ni fawr ffrwyth, er maint a wafcerir ynddynt ychydic iawn a gefclir: Ond o'r ychydic orieu a dreulier mewn Gweddi ac Ymarferion buchedd dduwiol, y daw cynnyrch ac elw tra-chnydfawr; a'r hyn a hauom ni mewn munudiau a gweddillion ychydic flynyddoedd gan dyfu a dŷf i ni yn Goronau a Theyrn-wiail mewn gogoneddus a dedwydd Dragwyddoldeb.

Yn 1. Gan hynny er na theſcir arnat fwrw y rhann fwyaf o'th fywyd mewn gweithredoedd priod o ddyfoſiwn a duwioldeb; etto ſynhwyr oedd i ti gydâ bôd yn rhwym ddyled arnat neilltuo at waſanaeth Duw a gorchwylion yſprydol gymmaint fŷth ac a allech o'th amſer: canys mae Duw am dy funudiau yn talu i ti dragywyddol ddedwyddwch; a pho mwyaf a roddech o'th amſer i Dduw mwyaf ôll a dryſori i ti dy hun. *Nid oes nêb gallach Marchnattwr na'r hwn a warrio ei amſer ar Ddaw, a'i arian ar y tlodion.*

Yn 2. Ond gwybydd, ac addola ddaioni Duw o't achos, ddarfod i Dduw nid yn unic roi cennad i ti waſanaethu angenrheidiau naturiaeth, ond rhoi gorchymyn hefyd a'u gwneud yn rhannau o'th ddyledſwydd; megis os cyfeiri hwy at ogoniant Duw, a'u bwriadu yn foddion i'th cynnal yn ei waſanaeth êf, yntef gan eu troi yn Grefydd a drŷ dy Natur di yn Râs, trwy dderbyn dy weithredoedd naturiol megis petteint weithredoedd o râs. Cyfrif Duw yn rhann o'i waſanaeth ef dy waith di yn bwytta ac yn yfed am y bo'n gymhedrol, ac er llês i'th iechyd, môdd y gallo dy iechyd gryfhau dy waſanaeth iddo ef. Ac nid oes un munud o'th hôll enioes (wedi dyfod i oedran a ſynwyr) nad wyti, neu ti ellit fod yn gwneud gwaſanaeth i Dduw, ie pryd y bŷch fwyaf yn dy waſanaethu dy hun.

Yn 3. Ac os yſtyri ym mhellach yn y rhai'n a phôb gweithredoedd eraill o'th fywyd, dy fôd yn waſtadol yn ſefyll ger bron Duw, yn gweithredu, yn ſiarad, ac yn meddwl yn ei wŷdd ef, ac ni thyccia i ti gêl-gyfrinach dy gydwybod gan ei bôd hitheu yn agored i Dduw, dâ iawn y gweddei i ti ymddwyn yn ofalus megis yngolwg dy Farnwr.

Y tair yſtyriaeth hyn os iawn arferi a'u cymhwyſo at amryw odfeydd a rhannau dy fywyd, hwy a fyddant i ti fel *Elias* wedi ymeſtyn ar y bachgen, ſef yn

rhoi byw ac yſpryd ym mhôb rhann o honot i waſanaethu Duw a dilyn buchedd raſol.

Minneu a ragoſodaf y tair yſtyriaeth hyn yn dair *Prîf hollawl* Feddyginiaeth i holl fuchedd y Criſtion, ac a ddangoſaf pa fôdd y gelli hwſmonaetha pôb un o'r *tair* er mawr help i Dduwioldeb, megis os cymmeri ond un o honynt yn ddwys at dy galon, ti a gei glywed y llês yn gweithio *yn gyd-gyffredin* nerth ynot ôll at bôb gweithred ſydol ac yſprydol.

DOSP. I.

Yr Erfyn Cyffredinol cyntaf i weithio Buchedd Sanctaidd, Gofal o'n Hamſer.

AFo manwl o'i amſer a fydd manwl o'i gwmpeini rhac ei dynnu i oferedd a cholled, a manwl hefyd o'i weithredoedd rhac iddynt fôd yn feius, ac felly ei ddifetha ef gyda'i amſer gan ei daflu e'n ôl yn ei gyfri yn llyfr Tragywyddoldeb.

Byrr amſer a roes Duw i ddyn ar y ddaiar, etto er ei fyrred mae Tragywyddoldeb yn ſefyll arno, cym mhelled ac am bôb awr o'th enioes er pan ddaethoſt i wybod rhagor drŵg a dâ i ddal o gyfreithiau arnat, y gorfydd i ti roi cyfrif i ardderchawg Farnwr dynion ac Angylion.

Hyn a ddyweid ein Hiachawdwr bendigedig, y mynnir cyfrif *am bôb gair ſegur*, nid o ran y cyfrifir yn bechod bôb gair ond a fo difrifol ac er duwiol adeiladaeth, ond yr *amſer* a ddifrodir yn y gwâg-ſiaradach diles hwnnw, yr *amſer* a allaſit ac a ddylaſit ei gynhilo at orchwylion lleſol ac yſprydol, hwnnw y bydd rhaid i ti roi cyfrif o hono.

Canys gwybydd fôd gennit Dâſc fawr iw gwneud, llawer o elynion iw gorchfygu, llawer o ddrygau iw rhagflaenu,

rhagflaenu, llawer perygl i fyned trwyddo, llawer cledi iw orfod, llawer o angenrheidiau iw gwafanaethu, llawer o ddaioni iw wneuthur, llawer o blant i ddarbod troftynt, neu lawer o garedigion iw cadw, neu lawer o dlodion iw diwallu, neu lawer o ddoluriau iw hiachâu, heblaw gofynnion Natur a pherthynas, gofalon gartref ac oddi cartref, a'th ddyledfwyddau bydol, y rhai a wnaed i fod yn grefyddol trwy raglunaeth Duw ac angenrhaid dyn.

Ond rhag i ti ofni y dyry'r Erfyn hwn i ti fagl, neu mai petruſder a blinder yw diben y ddyledfwydd yma, gwybydd y gallei ae y dylei pôb dyn drefnu ei hôll fywyd i fôd yn un gwafanaeth gwaſtadol i Dduw

Gan mai gwafanaeth i Dduw yw'r Trefferthion mwyaf, a'r Crefftiau rhwyſtrufaf a'r Helbulon bydol, cyd bônt yn angenrheidiol, yn Garedigol ac yn fuddiol i ryw un o'r dibennion hynny y dylid eu gwafanaethu yn neilltuol, neu yn gyffredinol. Oblegid mae Duw yn darparu dâ'r byd hwn, at ddiwallu'n angenrheidiau naturiol ni trwy boen y Llafurwr, trwy gelfyddyd a diwydrwydd y Crefftwr, trwy beryglon a negeſwriaeth y Marſiandwr. Mae rhain ôll yn eu Galwedigaeth yn weinidogion Rhagluniaeth Duw, ac megis Golygwyr ar y Creadigaeth, a Gweiſion buddiol yn Nheulu mawr y Goruchaf, ſef y byd, tra gwnelont eu rhann yn parotoi pôb angenrheidiau at Glydwch a Harddwch, at Luniaeth a Meddyginiaeth. Felly hefyd y Brenhin a'r Pendefig, yr Offeiriad a'r Prophwyd, yr Iuſtus a'r Cyfreithiwr tra iawn ddilynont eu fwyddau maent ôll yn ôl eu grâdd yn gwneud gwafanaeth i Dduw, am eu bôl yn gwafanaethu'r angenrheidiau a drefnodd Duw heb adel dim yn eu cyfer iw diwallu ond trwy eu gweinidogaeth hwy. Nid oes ynteu lê i undyn achwyn fôd ei Alwedigaeth yn rhwyſtr iddo wafanaethu Duw, gan fôd yr Alwedigaeth ei hun a'i hôll orchwylion bydol os Crefft os Celfyddyd

neu os Swydd oneſt, iw cyfrif ôll yn waſanaeth i Dduw, ac os dilynir hwy yn gymhedrol wrth Reol gweddeidd-dra Criſtianogol gadawant i ni ddigon o hamdden i ymneilltuo at weddi a gorchwylion gwîr yſprydol.

Rhoes Duw i ddyn ei wala o waith iw wneuthur môdd na bai ddim lle i ſeguryd, ac etto trefnodd felly'r byd fel y bai ddigon o ennyd i dduwioldeb. Yr hwn ſy arno leiaf o ofalon byd, mae arno roi ychwaneg o'i amſer i drwſio ei Enaid; a'r nêb ſy fwyaf ei drafferthion fe all droi ei hôll negeſeu yn waſanaeth i Dduw, trwy eu ſancteiddio â gweddiau a gweithredoedd duwiol ar bôb ſeibiant, ac â meddyliſryd pûr.

Pa ddelw bynnac tra chauer *Seguryd* allan o'n Buchedd, ni ddaw'r un o hôll bechodau o Drythyllwch a Gwrhydri, Mwythuſder a Maſwedd i mewn, ac nid oes fawr lê i un brofedigaeth arall oſod arnom: mae'n gorfod i'r Temtaſiwnau ymewino'n fain or tu ôl i orchwyl y *diwyd*, lle maent yn cael heidio am ben y *ſegurwr* iw bendifadu â'u digywilydd daerni anorphwys.

Pechod Sodom a'i merched y gelwir *Seguryd*, ac yn wîr nid yw amgen na *Chladdedigaeth dyn byw*, (*Ez.* 16. 49.) gan fôd y ſegurddyn mor ddiles i bôb Dibennion Duw a dyn a phettei wedi marw, mor ddi-deimlad o hôll droieu ac angenrheidiau'r byd; ac nid yw e'n byw ond i fwrw'r amſer heibio ac i ddifa cnŵd y ddaiar, fel Prŷf drŵg neu Flaidd, pan ddêl ei awr fe a drenga, ac dyna'i hôll ddaioni ef, ni ardd efe ac ni ddŵg feichiau, ac ni wnâ ddim ond naill ai rhyw oferwaith diles, ai'r mowrddrwg yſceler.

O bôb afradlonwch y pennaf yw *Seguryd*, am ei fôd e'n difrodi'r pêth ſy anhebcor ei gael, ac aneſcor ei golli; ac byth ni cheir e'n ôl er a allo na Naturiaeth na Dyſceidiaeth. Ond y môdd i ymgeleddu ac achub

y

y Perl gwerthfawroccaf hwn yw ymarfer â'r Rheolau ſy'n canlyn.

Rheolau i hwſmonaetha'n Hamſer.

Yn 1. Bôb boreu pan ddeffroech ymgynefina i feddwl yn gyntaf am Dduw neu am rywbeth a berthyn iw wafanaeth ef; a'r nôs hefyd pan gyſcech gâd iddo ef gau dy lygaid, ac na chwſc ond a fo cymhedrol ac iachus, dim hwy na chymhwyſdra naturiaeth, ac weithieu mynn weled cychwynfa'r Haul o ſtafelloedd y Dwyrain.

Yn 2. Od oes gennit Alwedigaeth bydd ddiwyd a dieſceulus ynddi, ac heb achos cyfreithlon na âd mo'th orchwyl ar un amſer y bo'r Hwſinyn goreu a ſynhwyrolaf arferol o'i chanlyn.

Yn 3. Pôb ſeibiant a bylchau gweigion o'th amſer llanw hwynt â Gweddieu, â darllen ac â myfyrio, mewn Dyfyrrwch diniweid ac angenrheideu Naturiaeth, mewn cariad a chymmwynaſgarwch a chym'dogaeth ddâ, mewn moddion o iechyd yſprydol a chorphorol; gan gofio byth felly ddilyn dy Alwedigaeth daiarol, fel nad eſceuluſech mo'th *Alwedigaeth Nefol*; eithr dechreu a diwedd bôb diwrnod gydâ Duw; gan weddio â'r cyfryw Weddiau ac a fo cymmwys a phriod i'th achoſion.

Yn 4. Hefyd Gwylieu Criſtianogion, ſef, uchelddyddiau'r Eglwys nu ddyleint er dim fôd yn ddyddiau o ſeguryd, canys gwell yw aredig ar ddiwrnod Gwŷl na bôd heb wneud dim, neu wneuthur drŵg; eithr treulia di'r diwrnodiau hynny mewn gorchwylion priodol iddynt, ſef mewn Crefydd a Chariad yn ôl y rheolau goſodedig. * *Gwel* Ben. 4. Doſp. 6.

Yn 5. Gochel gymdeithas rhai *Meddwon* a rhai *rhodreſgar* a phawb a fo hoff ganddynt ſiarad llawer i vchydic ddeunydd: o blegid nis gall nêb fôd yn

ddarbodus o'i amfer ond a fo manwl o'i gwmpeini; ac o bydd un o'r fiaradwyr yn ofer-wydn ei chwedl mae'r gwrandawr a'r porthwr yn cyd-golli eu hamfer.

Yn 6. Na fiarad â nêb ac na chymmer un oferfwydd mewn llaw dim ond *i fwrw'r amfer heibio*; oblegid pôb dydd a iawn dreulier a ddichon fôd yn ddydd *Iechydwriaeth*, a'r amfer hwnnw a fydd yn *amfer cymmeradwy*. Yr amfer yr wyt titheu yn eu fwrw'n ofer gwybydd mai i edifarhau y rhoddwyd ef i ti, i weddio am faddeuant pechodau, i weithio allan dy Iechydwriaeth, i wneuthur gwaith Grâs, i dryfori erbyn dydd y Farn dryior o weithredoedd dâ, fel y coroner dy *amfer* â Thragywyddoldeb.

Yn 7. Yn nghanol gorchwylion dy Alwedigaeth mynych-gyrcha at Dduw mewn *Byrr-weddiau* a myfyrdodau cyflym i ddiwygio'r hîr brydiau o ddyfofiwn a chwennychit, gan weled eraill yn cael hynny o fantais arnati. Canys dyna'r môdd i ti gymmodi dy waith oddi allan â'th Alwedigaeth oddi mewn, dy rann o'r Eglwys a'th rann o'r Wladwriaeth, gorchwyl dy Gorph ynghŷd âg Elw dy Enaid: Canys bydd ficcr y gwrendy Duw ar dy ddifrifol ocheneidiau a'th fyrr-weddiau calonnog di, cyn gynted ac ar hîr weddiau rhai eraill mwy yfcyfala; ac fe a wîr fanctteiddir dy amfer di drwy dy Grefft, ac a'i gwneir yn ddefofionol trwy ddwys weddiau byrrion, cyftal a hîr weddiau rhai eraill fy â llai o bwys gwaith a gorchwyl buddiol i lenwi eu hamfer.

Yn 8. Bydded dy orchwyl o'r fath a weddei *i ddyn fynhwyrol*, nid rhyw *fimera* cymmwys i blant neu rai hanner-côf; eithr bydded yn gyfaddas i'th oedran a'th ddealltwriaeth. O blegid fe a ddichon ymbell drymwaith fôd mor fegurllyd, ac ymbell boen mor ddi-fudd na ynnillir wrtho ynghyfer dy chwŷs a cholli dy *amfer* ddim ond ffolineb ac ynfydrwydd.

Ie

Ie mae rhai Crefftiau yn bendant i borthi coeg-ddibennion ſegurwyr ac ynfydion, a'r rheini cymmwys oedd i gyfreithiau'r Deyrnas eu dal a'u deol oddi tan yr Haul: ac mae llawer fel y Brenhin *Domiſian* yn drafferthus iawn dim ond i ddal gwybed.

Yn 9. Bydded dy orchwyl yn *gyſaddas i'th berſon* a'th Alwedigaeth, mae rhai a warriant eu hamſer mewn gwaſanaeth îs o anfeidrol na'u gradd a'u lle, ac wedi i Dduw neu'r Wladwriaeth eu galw i gyddwyn matterion o bwys, i farnu pobl neu i lywodraethu'r wlad, ydynt yn gwanhau eu dealltwriaeth, ac yn eu anghymwyſo'u hunain trwy orchwylion gwael anŵraidd. Y ſawl a ordeinied i weini mewn pethau ſanctaidd gwilied adel i fudr-ſwyddau bydol ormeſu nemor ar ei orchwyl yſprydol. Ni ddylai ŵr Eglwyſic gadw tafarn, nac Uſtus letty cyffredin. Ond ſeguryd ffeidd oedd i Berſon ymboeni yn ei ſtabal pryd y dylai fôd yn ei ſtafell yn gweddio neu yn ei bulpud yn pregethu? Nid yw'r gwael ſwyddeu hynny ond clefydau gorchwyl a rhŵd yr *amſer* yr hwn y mae e'n ei hel nid wrth fôd heb ei arfer, ond wrth gael ei arferu'n *frwnt.*

Yn 10. Bid dy orchwyl *yn gyfryw ac a weddei i Griſtion,* ſef bid yn bur ddi-gymmyſc oddi wrth bechod: Canys os gweithi er porthi cybydd-dod neu ryw ddrygchwant arall, neu os cedwi Siop o betheu aflan neu o bethau anghymedrol, yr wyt ti'n waeth na ſegur; am fôd pôb awr a dreuliech felly yn dy daflu'n ôl yn dy Gyfrif, ac yn gofyn ei hail dreulio yn well yn y rhann olaf a berraf o'th amſer.

Yn 11. *Y Bonheddigion* ſy heb Grefft ganddynt, a ddyleint yn anad rhai fôd yn fanwl i gynhilo eu hamſer yn ſynhwyrol. Anffortunus o ddynion ydych o darfu i gam-rwyſc eich hieuenctid eich lluddias i ddyſcu hwſmonaetha'ch amſer: ac anlwccuſaf ôll ydych os y ddrŵg-ddyſc afreolus honno a'ch gollyngodd

yngodd 1 fyrthio i gwmpeini diffaith, ac felly i ddifrodi'ch amfer o awr i awr wrth Glocc pechod ac uffern. Gŵyr y Bonheddigion *dyfcedic* wrthfawrocced yw amfer, a pheth yw gwneud y goreu o ddiwrnod; ymgymwyfwch chwithau at y matterion a'ch gwnêl fuddiolaf mewn Arfeu neu Gelfyddydeu, i fôd yn Gynghorwyr cyffredin neu yn llywodraethwyr yn eich Gwlâd. Ond y Bonheddigion *annyfcedic* dewifwch gwmpeini dâ, y fâth na hudo mo'noch i bechod, ac na chydfeinio â chwi mewn pechod; ond yn hytrach-a ddiwygio'ch anwybodaeth â'u hymddiddanion pwyllog a'u cynghorion i hyfforddi eich ymarweddiad. Dyfcwch bethau hawdd a lleſol, darllenwch Hiftoriaû a Chyfreithieu'r Deyrnas, dyfcwch Ddefodau a Choftwm eich Gwlâd, natur eich Tyddynnod a dofparthu eich Stât eich hunan at y ffordd fwyaf daionus a lufengar; dyfcwch lywodraethu'ch Teuluoedd yn fynhwyrol, ymwrandewch â beichieu eich Tenantiaid, ac anghenion eich Cymydogion, iw helpu yn ôl eich gallu; Heddychwch rhwng gelynion, rhag-rwyftrwch ymgyfreithiau, a dibennwch bôb ymryfonau: ac o'ch digonedd o ennyd yfcyfala cyfflegrwch chwitheu ychwaneg o'ch amfer at dduwioldeb ac anghenion eich Eneidieu.

Yn 12. Chwitheu'r *Gwragedd bonheddigion* goludog gwnewch yr un môdd yn ôl eich medru a'ch gallu; Megwch eich plant, edrychwch at fatterion eich tylwyth, ymwelwch â bythod tlodion iw diwallu, byddwch gymwynafcar i'ch cymmydogion, dyfcwch yn ddiftaw gan eich Gwŷr neu'r Gweinidogion yfprydol, darllenwch lyfrau dâ, gweddiwch lawer a fiaredwch ychydic, a dyfcwch *wneuthur gweithredoedd dâ i angenrheidiau.* (*Titus* 3. 13.) Canys yn yr ymadrodd hwn y datcan S *Paul* ddlêd Gwragedd Criftianogol i hyfwîaeth ddâ, ac i bôb dyfeifieu lufengar a daionus iw Teulu a'u Cymmydogion.

Yn 13

Yn 13. Pôb grâdd a chyflwr o ddyn gochel *Fwythuſder a phêb Manyldra yn dy Ddillad a'th Ymborth*, am y pair y cyfryw goeg-faſwedd i ti gam-dreulio mvrdd o'th amſer, ac fe a ddŵg y cribo a'r ymdrwſio lê dy Foreuol weddi, a hanner caled-waith y diwrnod, tra bŷch di'n cyſcu ac yn breuddwydio hôll brydieu cynhaiaeth dy Enaid.

Yn 14. Pôb dyn o bôb rhyw gyflwr gochel *yſmaldod* a phôb yſpienna i fatterion na pherthyn i ti ddim, o blegid nid yw ymdrafferthu mewn petheu amherthynol i ti dy hun, ddim ond treulio'r amſer yn anfuddiol i ti dy hun, ac felly nid yw ddim at ynnill Tragwyddoldeb dedwydd. Etto nid oes i ti gyfrif angenrheidiau dy Gymydog yn bêth amherthynol, canys y mae yn perthyn i ti, fel y mae'r naill aelod yn cyd-teimlo â dolur y llall: Ond gwybetta o dŷ i dŷ, a hel chwedleu diſwydd, dyna gancr a rhŵd *Seguryd* fel y mae Seguryd yn rhŵd ein *Hamſer*, a hyn y mae'r Apoſtol mor doſt-lym yn ei warafun i bawb a wnêl brîs o'i amſer.

Yn 15. Hyd y bo poſſibl i ti rhyddhâ dy fywyd oddi wrth *bôb ofer-negeſau di-les di-burpas.* Pôb ymweled ffôl ac afraid, pôb hîr ymlynu wrth wŷr mawr, oni bydd rhwymedigaeth dâ o ddyledſwydd neu angenrhaid neu gariad, pôb ymgyfarfodydd ofer, pôb trafferthus wagedd, a phêth bynnac a yſo lawer o amſer heb ryw wîr bwrpas naill ai Bydol ai Crefyddol ai Caredigol.

Yn 16. Na fid dy *Ddyſyrrwch* yn rhŷ dreulgar o'th amſer, eithr dewis bleſerau byrrion iachus, naturiol i adfywio a dadflino dy yſpryd; ond er dim na hîr lŷn wrthynt, iw gwneud yn orchwyl: Canys pwy bynnac tan rîth *Eſmwythyd* a dreulio'i hôll amſer mewn *dyſyrrwch*, mae e'n gyffelyb i ŵr a wnai ei hôll ddillad yn un ridens, neu ei hôll fwyd yn un ſaws; pêth afiachus, drudfawr a diles. Gochel ditheu bôb chwareuon

chwareuon anniben a ddycco dy amſer a'th 'wyllys i bôb trymwaith. Canys i'r hyn y rhoddech dy *ſerch* rhwydd y rhoi dy *amſer* hefyd. Mae angenrhaid Naturiaeth heblaw ſiampleu rhai Duwiol yn dyſcu fôd yn rhŷdd i ni weithieu ddadsennelu ein bŵa, a thynnu'r llinyn oddi ar dynn, ond nid oddi ar y bŵa.

Yn 17. Penna ryw ddarneu o bôb diwrnod at *waſanaeth arbennic o Dduwioldeb, a rheini cadw yn ddiymeiriach.* Ac o bydd amryw Negeſeuon ac Achoſion dyledus neu weddol gymdeithas yn pwyſo arnat, etto trefna felly dy *Reol feunyddiol* fel na eſceuluſech un o'i rhannau angenrheidiol hi; ac er y gall Achoſion cyfreithlon fyrrhâu dy weddiau, etto er dim, oddieithr rhyw ddurfing ddiymaros angenrhaid, na chwbl eſceuluſa un diwrnod na'th foreuol na'th brydnhawnol weddi, a phan orffo arnat ei chwttogi, ti a elli ei diwygio trwy biccio byrr weddiau dwyſion trwy'r dwthwn yn nghanol dy orchwyl a'th gwmpeini.

Yn 18. *Na wnâ waith yr Arglwydd yn eſceulus ac yn ddifraw*; na fid dy galon at y Byd pan fo dy ddwylo at Dduw mewn gweddi. A bydd ſiccr o roi mwy ſerch a brî ar orchwyl duwiol yn ei bryd, nac ar un mâth o ddigrifwch bydol, a phan fo pryd a lle Dyfoſiwn arhoed negeſeu daiarol allan; fel Syr *Thomas Moor* pan yrrodd y Brenhin iw gyrchu ef oddiar ei weddi a attebodd y gennad yr âi e'n llegvs pan ddarfyddei iddo'n gyntaf gyfarch B R E N I N y Brenhinoedd. Wrth anrhydeddu a gwaſanaethu Duw ymmertha â'th hôll egni, canys dyna'r amſer y gelli di fôd ſiccraf o'i ennill, a dreuliech di'n ddifrif ac yn awchlym yn ngwaſanaeth Duw.

Yn 19. Pan darawo'r clocc neu ryw fôdd amgen i feſur y diwrnod, da oedd i ti ergydio ymbell ferr-weddi ym mhen pôb awr, môdd y gallech wrth dy gyrſiau o ddyfoſiwn gymmeryd meſur o'th amſer; gwnâ felly hefyd pan fŷch effro yn dy wely, fel y llanwo

Crefydd

Crefydd bôb adwy o'th amſer a ſo gwâg o Negeſeu bydol.

Yn 20. Ac oni ddarfu i ti yn ôl y Moddion hyn achub euſus dy amſer trwy ofal boreuol a blaenllaw, etto pryſura weithian yn ddieſceulus *i brynu dy amſer*, hynny yw bydd bellach yn dduwiol ac yn grefyddol lle y camweddaiſti gynt, a bwrw dy amſer yn bennaf ar y Graſau y dilynaiſt gynt eu gwrthwyneb feiau; dilyn weithian Gymhedroldeb a Diweirdeb mor awchus ac y dilynaiſt Aflendid gynt; ac yna trwy bôb dyfais ymddiogela rhag dy beryglon preſennol ac i ddyfod, ac ymgadw o ddydd i ddydd rhag cilio yn dy garn: ac dyna'r peth yw *prynu dy amſer*, ſef, prynu dy ſiccrwydd am dano er gwerth yr hôll boen a'r ddyfais oneſt ar a fedrych.

Yn 21. Y nêb ſy fwyaf ei drafferth, neilltued ryw amſer *arbennic bôb b'nyddyn* i ymryddhâu oddi wrth ei hôll Achoſion bydol, er mwyn gwilied ar weddio ac ymprydio, a thrwſio'i Enaid trwy Gyffeſu a Myſyrio, i ymwneuthur â Duw, i fwrw ei Gyfrifon, i adnewyddu ei Addunedau, i ddiwygio ei ddiofalwch, ac i ail godi ei gywair gymaint arall ac y llaeſwyd ef gan wagedd, ac aml demtaſiwnau a phenſyfrdandod Trallodau cnawdol.

Yn 22. A help mawr at wneud dy Gyfrifon yn haws ac yn rhwyddach, fyddei i ti bôb nôs cyn myn'd i gyſcu holi *dy weithredoedd y dwthwn*, gan ymchwilio'n fanwl os digwyddodd i ti ddim *anarferol*; megis hîr Ymddiddan, neu Wlêdd, neu amryw Negeſau, neu lawer màth o gwmpeini: Eithr oni ddigwyddodd dim anghyffredin llai o ymholi a waſanaetha. Ond gwilia ditheu gyſcu heb fwrw'r fâth olwg ar weithredoedd y diwrnod ac a ddangoſo i ti bôb digwyddiad mawr a nodedic, a haeddei naill ai edifeirwch ai diolchgarwch; ond am bethau cyffredin digon yw gofal cyffredin.

Yn 23.

Yn 23. Gwneler yr hôll bethau hyn *yn rheſymol* ac *yn gymhedrol* nid yn rhuſiedic ac yn drallodus, canys nid yw y *Rheolau* hyn ond *Manteiſiau* lleſol ac nid Gorchymynion Duw monynt ôll, ac am hynny yn rheſymol y dylid eu harferu fel y barno pawb gymhwyſaf iw gyflwr ei hun. Am a bŷch di ſicer o ſylwedd dy Ddyledſwydd, yna am y graddau a'r Arfau mae i ti dy rydd-did dy hun, a chyngor dy Athro yſprydol. Happus oedd i ddyn fedru achub pôb awr mewn rhyw ſobr a duwiol waſanaeth ; etto nid yw'r ddyledſwydd yn ſefyll yn rhŷ ddichlyn ar funudiau a hanner-oriau, ond ar y rhannau mwyaf o'n hamſer ; trwy na threuliech di'r un munud mewn pechod, a bwrw rhannau mawr dy amſer mewn rhyw orchwyl difrifol, a rhoi i Grefydd yr hôll ddiwrnodieu-Gŵyl, a hefyd ryw ddarnau o bôb dydd. Mae hôll gynhinion dy amſer wedi eu gadel ar dy ddewis a'th ſynwyr dy hun, fel yr yſtyriech di y rhagor raddau o Ogoniant ſy ynghadw yn y Nêf yn ôl graddau dy ofal a'th dduwioldeb a'th ddiwydrwydd ditheu.

Cynwynaſau'r Ymarfer hwn.

Gofal o'n hamſer, heblaw ei rinwedd ar hôll ymarweddiad dyn, mae ynddo rym yſpyſol i rwyſtro. 1. Pechodau tlodaidd, ſef y rhai y mae tlodi a ſeguryd yn hudo dynion iddynt, megis Celwydd, Gwenieithio, Lladratta, a Rhagrithio. 2. Help arbennic yw hwn rhag y pechodau cnawdol ſy'n codi o ormodedd o fara a bychan o waith. 3. Erfyn godidoc yw i gadw dyn rhag y beiau a'r camweddau lleiaf, ſy arferol o ſynych ladratta ar ofer-wyr ſegurllyd a moethus. 4. Mae'r ymarfer hwn yn ein rhwymo nid yn unic i ochel y drŵg ond hefyd i wnuethur daioni, megis priod neges ein hôll amſer. 5. Mae hwn yn ein parotoi erbyn pôb troeadau diſymmwth; ni frawychan

ſydy

ſydyn ddyfodiad yr Arglwydd monom: canys yr hwn a ſo manwl o'i amſer, odid iawn iddo fôd yn amſnharod at Dragwyddoldeb.

DOSP. II.

Yr ail Erfyn cyffredinol at Fuchedd Sanctaidd, Purdeb meddylfryd, neu fwriad dâ ymhôb gweithred a wnelom.

BWriadu ac amcanu gogoniant Duw ym mhôb gweithred Naturiol a Rheſymol ar a wnelech, a orchymynwyd i ti yn eglur gan S *Paul*, *Pa un bynnac ai bwytta ai yfed a wneloch gwnewch bôb pêth er gogoniant i Dduw.* Os cedwi y *Rheol* hon hi a drŷ bôb gweithred Naturiol yn Grefyddol, ac fe â pôb pryd o fwyd yn Addoliaeth i Dduw, ac a gaiff ei gymheſur wobr yn gyſtal a phrŷd o weddio. Bendigedig fyddo'r fâth ddaioni a dawn Duw yr hwn o'i anfeidrol chwant i achub a gogoneddu dynol ryw, a wnaeth i weithredoedd Natur allu mynd yn weithredoedd o Râs, fel y bai ein hôll fywyd ni yn un gwaſanaeth iddo ef.

Cyſtal yw Meddylfryd pûr a'i fod yn ſancteiddio'r weithred gyffredinaf; a chyn rheitied, ac na thâl ein gweithredoedd goreu ni ddim hebddo. O blegid os gweddia nêb o ran arfer, neu roi eluſen er mwyn clôd, neu ymprydio er mwyn cael y gair o fôd yn dduwiol, nid yw hwnnw ond *Phariſead* yn ei weddi, a Chardottyn yn ei Eluſen, a Rhagrithiwr yn ei Ympryd. Ond meddylfryd pur a ſancteiddia rhain ôll, a phôb gweithredpedd eraill a aller eu ſancteiddio, ac a'u pura hwy yn lân ac yn gymeradwy.

O herwydd megis mai *rhagweled* y diben yw y rhagor ſy rhwng dyn ac anifail, felly *dewis diben* dâ yw'r hôll ragor rhwng dyn dâ a dyn drŵg. Adroddodd *Hezekias* ei hôll weithredoedd dâ ar ei glâf-wely

a chafodd ffafr gan Dduw; ond y *Pharisead* am wneud yr un pêth a farnwyd yn drahâus, am fôd meddwl hwn ar waradwyddo'i frawd, ond y llall ar gael trugaredd gan Dduw. Pêth ynteu ond y bwriad a'r meddylfryd a wnaeth gymaint rhagor rhwng galar-nad *Dafydd* a bonllef *Saul*; rhwng Cyffes *Pharao* a'r eiddo *Manasses*, rhwng dagrau *Pedr* ac edifeirwch *Suddas*? canys nid i'r weithred y mae'r glôl, ond i'r modd y gwneler y weithred. Os o garedigrwydd neu luseni yr ei i ymweled â'th gâr clwyfus a gwilied wrth ei obennydd, dâ yw dy waith: ond os i ddilgwil gadel i ti rôdd, nid wyt ti ond Cîg-fran reibus yn aros am y gelain. Mae'r un pethau yn oneſt ac yn anoneſt, y modd y gwneler hwy, a'n diben a'n bwriad ni yn eu gwneud, sy'n gwahanu rhyngddynt.

Mae *bwriad dâ* cystal i'r *Weithred*, ac yw'r Enaid i'r Corph, neu'r gwreiddyn i'r pren, neu'r Haul i'r bŷd, neu'r ffynnon i'r afon, neu'r sylfaen i'r Tŵr: Canys heb y rhain fe â'r Corph yn dywarchen, y pren yn gŷff, y byd yn dywyllwch â'r afon yn sŷch, â'r Tŵr a ymollwng yn garnedd ddiniſtriol, ac felly'r â'r weithred yn bechadurus ac yn ofer. Y ſawl a roddo phioleid o ddwfr oer i ddiſcybl yn enw diſcybl a geiff goron, ond y nêb a roddo ddwfr o goegni pan fo ai ddiſcybl eiſieu gwîn i gadw ei galon, ei wobr ef a fydd wylofain am y dwfr hwnnw i oeri ei dafod.

Ond gosodwn weithian Reolau i'r ddyledſwydd hon.

Yn 1. Ym mhôb gweithred gwêl y *diben*, ac wrth ei chychwyn yſtyr pa ham, a phêth yw'r nôd yr wyt yn ei oſod yn wobr i ti dy hun, ac yn bennod i'th weithred.

Yn 2. Dechreu bôb gweithred yn Enw'r Tâd a'r Mâb a'r Yſpryd glân, a hynny ſydd, *Yn* 1, fel y cymmerech ofal rhag dechreu ar ddim heb gennad a gwarant gan Dduw. *Yn* 2, fel y wynebech at Ogoniant Duw,

os

os nid yn y weithred neilltuol, etto yn ei chwrs a'i thueddnod cyffredinol o leiaf, ac oni bydd hôll fân ffrydiau dy fuchedd, etto bydded rhedfa'r canawl a'i ŵg at y Mor anfeidrol. *Yn* 3, fel y bendithier y gwaith rhag i'r hyn a fwriadech di er dibennion diniweid a dâ, drwy ryw anhap droi yn ddrŵg ac yn achlysur i bechod.

Yn 3. Dechreu bôb gweithred o bwys â *Gweddi* ar i Dduw fendithio'r gwaith a sancteiddio dy feddylfryd titheu; yna offrwm i Dduw dy weithred. Canys yr anrhegion goreu a ddichon dyn eu cyflwyno i Dduw yw gweithredoedd a fwriader yn dda o feddylfryd pûr.

Yn 4. Wrth ganlyn ar dy weithred adnewydda ac ailennyn dy feddylfryd â'r ocheneidiau hyn neu'r cyffelyb, *Nid i ni O Arglwydd, nid i ni, ond i'th Enw dy hun dôd Ogoniant*, a meddwl *yr wyf'r awron yn gwneuthur gwaith Duw, 'rwyf yn wâs iddo, 'rwyf mewn gwasanaeth dedwydd, yn gwneud gorchwyl fy Meistr, nid wyf wrth fy rhwyfc fy hun, ond ei dalentau ef yr wy'n eu harfer'u, ac ef biau'r hôll ynnill.* O blegid bydd diogel os eiddo ef fydd y gogoniant, eiddo titheu fydd y gwobr, os dygi ei ddâ ef adref ar gynnyrch, yntef a'th wnâ di yn *llywodraethwr ar Ddinasoedd.*

Yn 5. Gwilia rhag i'r gwaith a ddechreuaist ac a fwriedaisti er gogoniant i Dduw drawsfwyro a diweddu yn dy ogoniant dy hun, neu ryw fodlonrhwydd amserol, neu bechod: gochel rhag i'r pen têg o aur ddescyn yn arian ac yn brês, a diweddu'n haiarn ac yn glai; gwilia, canys wrth y diwedd y bernir ac y gobrwyir.

Yn 6. Ym mhôb gweithred arbennic o Grefydd cyd-gysylltа lawer o fwriadau dâ, fel y bô dy hôll wyniau ynghenglyn â rhai o honynt, a phan gilio'r naill bwrpas dâ y bo'r llall i gynnal *purdeb* dy feddylfryd. Os Ymprydi yn unic er mwyn dofi anniweirdeb, pan gaffech ryw rwymedi arall yn Ngrâs neu yn

Naturiaeth ti a demtir i esceuluso dy Ympryd. Eithr os amceni di yn dy Ympryd, sarwhâu pôb gwŷn ac anwydau gwrthnysic, ac ymgynnefino i ddwyn iau'r Arglwydd, i ddibrisio'r pleserau o *fwytta* ac *yfed*, ac i ddarostwng meddyliau lledwyllt, er mwyn Ufudd-dod a Gostyngeiddrwydd, er mwyn Caledrwydd a luseni, er mwyn cysleusdra a help i'th Ddyfosiwn, ac er mwyn gwneud gweithred o Ediseirwch; bêth bynnac a ddigwyddo i ti ym mhlîth cynnifer o fwriadau dâ, ni phalla i ti ryw attreg i gynnal purdeb dy feddylfryd. Ac yn ddiammeu pa mwyaf o Amcanion dâ a fwriadech di yn dy weithred, mwyaf oll o raddeu godidowgrwydd a ennilli.

Yn 7. O digwydd rhyw demtasiwn a diwyno dy fwriadau mewn Dyledswydd grefyddol, na faddeu er hynny mo'r ddyledswydd, eithr yn hytrach dyro gais ar un'oni dy feddylfryd, a marweiddio'r Temtasiwn. Dyscwn y Rheol hon gan S. *Bernard*; canys pan welsei Ddiawl odidocced y pregethai ef, ei demtio ef i wâg-ogoniant a wnaeth *Satan* tan obaith y byddei i'r Gŵr dâ o gâs ar y molach hwnnw beidio a phregethu, yntef ni roes iddo ond hyn o atteb, N*id eroti y dechreuais, ac ni pheidiaf eroti ychwaith.*

Yn 8. Na fwrw fôd pôb pwrpas *bydol* yn diwyno dy feddylfryd *Ysprydol* oni bydd e'n *gyntaf* yn groes i ddibennion Duw; neu *yn ail* yn drêch na'r bwriad N*esol* mewn gweithred grefyddol. Canys mae bwriadau *daiarol* weithieu yn rhann o'n dyledswydd, o herwydd dyna'r fâth yw gorchwylion dy Alwedigaeth, bêth bynnac yw dy swydd ai Gwledic ai Eglwysic. Gorchmynwyd i ni ddarparu i'n Teuluoedd; ac er hynny os â Gŵr Eglwysic tan y gofal hwnnw ar fedr cysoeth neu godiad, neu âi fryd ar ryw bêth arall cymmaint ac ar Ogoniant Duw, efe a ddiwynodd ei ddwylo a'i galon; ac mae Tân yr allor wedi diffodd, neu heb fwrw ond mŵg madarch amheraidd. Ond

brynti

brynti cywilyddus oedd ddêrchafu dibennion nêb rhyw greadur goruwch dibennion y Goruchaf Hollalluog Greawdr?

Ond o herwydd y dichon ar lawer odfa dy galon dy dwyllo modd na wyoech yn ddâ mo'th feddylfryd dy hun, am hynny wrth yr Arwyddion sy'n canlyn y bydd hawsaf i ti farnu *a yw dy feddylfryd yn bûr a'th fwriadau yn sanctaidd.*

Arwyddion o Feddylfryd pûr.

Yn 1. Mae'n arwydd fôd dy feddylfryd yn union gŷdâ Duw, a'th fwriad yn ddiuwiol ac yn ddâ os dechreui bôb gorchwyl bydol ac ysprydol mewn *awyddfryd cymmwys i deilyngdod y gwaith*, sef os gwnei dy waith *daiarol* â'th chwant heb fôd ddim mwy na'th angen, ac os byddi mewn gorchwyl *Crefyddol* yn dra awchus, a bywiog, a ffwdanus hyd y bô gweddol; ac os perchi ar bôb trô bôb pwrpas ysprydol yn fwy nac un bŷdol, er bôd y ddau cystal a'u gilydd at eu hamryw ddibennion priod, hynny yw bêth bynnac a fô angenrhaid ac er iechyd i'th Enaid prisio hwnnw a'i borthi o flaen dim ar a fo er iechyd ac angenrhaid i'th Gorph; neu etto'n eglurach, os dewisi anghyfleusdra presennol o flaen gwneud un pechod, a bôd yn well gennit wneud dyledswydd nac ynnill caffaeliad. Ond y sawl yn ei ddysyrrwch a'i orchwyl cnawdol a fedr fôd yn barod ac yn hylaw, ie'n chwimmwth ac yn brysur, ac a fo yn farwedd yn hwyrdrwm ac yn flinedic mewn gorchwylion duwiol, dyna arwydd nad oes mo'r galon yn union gydâ Duw, eithr wedi gŵyro gormod at y bŷd.

Yn 2. Tebyg fôd dy Galon yn bûr a'th fwriadau'n ddifrycheulyd, os wyt *heb brisio mewn tŷb a barn dynion*, am y gwnelych di dy ddyledswydd yn gymmeradwy gan Dduw ei hun: Canys bid siccr y cyrch y galon lle y disgwilier y gwobr; ac os ar foddio Duw y mae dy frŷd titheu, mae'n arwydd mai gwaith iddo ef yr

yr wyt yn eu wneud, ac nad wyt yn diſgwil ond êf yn dalwr.

Yn 3. Os gwnei *yn y dirgel* rhwng Duw a'th enaid, *cyſtal ac yn yr amlwg*, mewn Eglwyſi mewn Dadleudai, a Marchnadleoedd, dyna dyſtiolaeth ddâ fôd dy amcanion yn llawn goneſtrwydd a phurdeb. Canys chwedl *Elkanah* wrth fam *Samuel*, *Onid wyſi'n well i ti na dêg o feibion*? ſy wiriach am Dduw, ſef onid yw'n Barnwr mawr yn well i ni na dengmil o dyſtion? A chwennycho gyhoeddi ei rinwedd, nid rhinwedd y chwennychei ond clôd. Nid cyfion ond a fo cyfiawn heb glôd; eithr hwnnw yw'r cyfion a wnêl gyfiawnder pan fo hynny yn wradwyddus gan y byd; a hwnnw yw'r ſynhwyrol a fo bodlon ganddo Enw d ŵg a enniller yn ddâ. Ac yn wîr rhyfeddol o Gybydd neu ffŵl yw'r dŷn na bô'n abl ganddo'i wobr *ddarfod iddo ſodloni Duw.* Ac edrych bêth a ennill ef wrth hynny. Y dŷn a wnêl weithredoedd dâ er clôd neu ryw ddibennion bydol, mae e'n gwerthu'r Tlŵs gwerthfawrocaf am oferbeth, gan ymadel â'r pêth a allei bwrcaſu'r Nêf iddo, am anadl y bobl yr hwn nid yw ond awel, a honno'n afiachus hefyd gan fynychaf.

Yn 4. Argoel ddâ yw, o byddi heb ofidio ac ymofalu bêth a ddaw o'th weithredoedd, ond *gadel y digwyddiad ar Dduw*, wedi ei orchymmyn iddo ef yn gyntaf mewn Gweddi; canys mae gwobr i ti am dy *ſwriad* os bydd e'n *bŵr* ac yn *ſanctaidd*, er na ffynno mor weithred, a thebyccaf ôll fod dy feddylfryd di yn ddâ po dibriſiaf a fych di o'r digwyddiad.

Yn 5. A garo Dduw a daioni er eu mwyn eu hunain, ſe a *gâr* ac a *bercha Rinwedd pa lê bynnac a gwelo hi*, yn lle digio a chenfigennu wrth rinwedd a godidowgrwydd ei Gymydog. Tro bonheddigaidd ar *Foſes* oedd ddymuno bod yr hôll bobl yn *brophwydi*; ond pedfaſei ei fryd êf ar ei anrhydedd ei hun, gwell ſuaſei ganddo *brophwydo'r* cwbl ei hun. Y gŵr ni bo'n ceiſio

ond

ond mynd o waith Duw ymlaen, a fydd llawen trwy ba foddion neu arfeu bynnac yr êl.

Yn 6. A *ddibrifo'r byd a'r hôll wagedd fy ynghenglyn wrtho*, hwnnw yw'r Barnwr goreu a ficcraf o'i twriadau, canys ef a fai bellaf oddi wrth niwl Temtafiwn. Mae pôb grâdd o *Farwhâd* yn dyftiolaeth o burdeb y galon: a gwêl ym mhâ raddeu y dirmygech di ddyfyrrwch ac anrhydedd bydol, yn yr unrhyw raddau bwrw fôd *dy galon yn union* tu ac at Grefydd ac Amcanion yfprydol.

Yn 7. Pan na fych di *yn fwythus yn dewis Moddion ac Arfeu dy waith*, ond ymroi'n ufudd i arferu y rhai a cfododd Duw o'th flaen, mae'n argoel ddâ fôd dy frŷd ti yn ddwyfach ar Ogoniant Duw nac ar dy fodd a'th gyfleufdra dy hun. Y nêb fy ddifatter pa un ai mewn cyfoeth ai mewn tlodi y gwafanaetho Dduw, Duw y mae hwnnw yn ei geifio nid ef ei hunan.

Yn 8. Pan fô rhyw bwrpas *bydol* yn gyffon ac megis yn wafanaethgar i bwrpas *yfprydol*, a digwydd i'r bydol fethu, o medri di er hynny fod yn llawen tra bô'r diben yfprydol o ogoniant Duw yn mynd ymlaen, argoel fawr yw hyn o unïondeb y meddwl a'r bwriadau. Pan fo'r bwriadau fel hyn wedi eu dofparthu a'u hiawn gyfeirio craffwn ar *drî phêth*.

Yn 1. Fod *Meddylfryd pûr* mor hollawl ei rym trwy'r hôll fuchedd ddâ ac yw'r Enaid trwy'r hôll Gorph, ac yn rheitiaf pêth wrtho ym mhôb gweithred a gychwynner, ac fe a ddichon ei hun drói pôb gweithred naturiol a di-ddrwg di-ddâ i fôd yn Grefyddol.

Yn 2. Fôd rhai gweithredoedd arferol o gael eu cyfrif yn rhanneu o Grefydd, etto o honynt eu hunain y maent mor oer-bell ac ammherffaith nad oes ond *bwriad dâ* a'u ceidw heb ddirywio. Felly bwriad Elufen yw Cariad, ac Ymprŷd fy er mwyn Cymhedroldeb, Gweddi er mwyn Duwioldeb y mae, Ymddaroftyngiad er mwyn Ifel-fryd, Caledrwydd a

garwder er mwyn gweithio'r Grâs o ammynedd; a phan fo'r gweithredoedd hyn yn lledcam neu'n fyrr o'u hamryw ddibennion priod ni bydd yr Eluſen ond ofer-draul, na'r Ympryd ond gwâg ſorriant, ni bydd Gweddi ond gweniaith, nac Ymddaroſtyngiad ond rhagrith, na Chaledrwydd corphorol ddim ond blinder anfuddiol. Yn y rhai'n ôll ni roir i Dduw ond corph a rhîth Crefydd, ond mae Enaid a grym Duwioldeb yn llŵyr ddiffygiol.

Yn 3. Rhaid i ni wybod *na ddichon y Bwriad goreu ſanctteiddio gweithred ddrŵg. Saul* Frenhin a dorrodd orchymyn Duw wrth arbed anifeiliaid *Amalec* ar fedr cadw'r braſaf at yr Aberth. A *Saul* y *Pharifæad* oedd yn bwriadu gogoniant Duw wrth erlid Eglwys Dduw. A'r rhai a laddaſant yr Apoſtolion oeddynt yn bwriadu'*n ddâ*, etto'n gwneuthur *yn ddrŵg ddigon.* Pan fo *gwirioned* wrth ddewis, a *phurdeb* wrth fwriadu, pan eler at Dduw hyd y ffyrdd a ddewiſodd ef ei hun, yna mae'r dwylo'n lân, y llygad yn ſyml, a'r galon yn bûr; ond y ſawl a wnêl *ddrŵg fel y dêl daioni*, neu ddâ i bwrpas drŵg, mae e'n debyg i un a ymdroe mewn drain i gael cyſcu yn eſmwyth, neu a droe ei wyneb i'r dwyrain i gael cyd-gerdded â'r Haul.

DOSP. III.

Y trydydd Erfyn cyffredinol at Fuchedd Sanctaidd, Ymarfer â Phreſennoldeb Duw.

BOd Duw yn breſennol ym mhôb lleoedd, yn gweled pôb gweithredoedd, yn clywed pôb ymddiddanion, ac yn gwybod pôb meddwl, nid yw hyn newydd yn y bŷd i Griſtion, canys efe a ddyſcodd hyn nid yn unic gan ei reſwm a chydſyniad pawb ſynhwyrol yn unfryd, ond hefyd gan Dduw ei hun yn y Scrythyr lân. *Ai Duw o agos ydwyfi medd yr Arglwydd, ac nid Duw o bell? a lecha un mewn dirgel leoedd,*

ſal

fel nas gwelwyfi ef medd yr Arglwydd? (*Jer.* 23. 23, 24.) *Onid wyfi yn llenwi y Nefoedd a'r Ddaiar? Ac nid oes greadur an-amlwg yn ei olwg ef, eithr pôb peth ſy yn noeth ac yn agored iw lygaid ef, am yr hwn yr ydym yn ſôn;* [*Heb.* 4. 13.] *Canys ynddo ef yr ydym ni yn byw, yn ſymmud ac yn bôd.* [*Act.* 17. 28.] Mae Duw yn gwbl ym mhôb lle, ni's cynhwyſir ef yn unlle, ni's delir ef â rhaffau [oddieithr rheſtynnau cariad] ni's gwahenir êf yn rhannau, ac ni's troir ef i amryw luniau; mae Ef yn llenwi Nêf a Daiar â'i Allu cydrychiol, ac a'i Natur fyth-breſennol. Mae S. *Awſtin* yn bwrw fôd Duw megis yr Awyr a'r Môr, a ninnau ynddo Ef wedi ein cau yn arffed ei Anfeidrol naturiaeth Ef, neu megis plant yn nghrôth eu Mammeu beichiogion, ac ni allwn fynd o'i wŷdd Ef mwy nac allan o'n hanfod ein hunain.

Amryw foddion o breſennoldeb Duw.

Gallwn ddirnad Preſennoldeb Duw mewn amryw foddion, ac i amryw ddibennion.

Yn 1. Mae Duw yn breſennol *yn ei Natur a'i Hanfod* yr hwn ſy'n anfeſurol, fel nad oes na lle na therfyneu a ddichon ei gynnwys na'i amgyffred Ef; ac am fôd Duw yn *Hanfod bûr*, o natur yſprydol, nid yw ddim ammarch iddo fôd yn breſennol yng-hîlfacheu'r aflendid ffeiddiaf: Canys fel y tywynna'r Haul ar draeth-bylleu a thomennydd heb ddiwyno mo'i belydr; felly ni ddi-freinir Duw ychwaith wrth fôd ym mhôb un o'i Greaduriaid, ac ym mhôb rhann o bôb un o honynt, ac etto dim o'u hammuredd ni lŷn wrtho Ef mwy nac o fudreddi'r perfeddion wrth yr Enaid.

Yn 2. Mae Duw yn ei *Allu* yn breſennol ym mhôb mann. *Efe* ſydd a'i law yn treiglo Troellennau'r Nefoedd, ac â'i droed yn attregu'r ddaiar. *Efe ſy'n* tywys ei hôll Greaduriaid â'i lygad, ac yn eu llonni

â'i rinwedd. *Efe* ſy'n yſcyttian ac yn dychrynu Galluoedd Uffern, *Efe* ſy'n cadwyno'r Cythreuliaid â'i air, ac yn eu bwrw hwynt allan â'i orchymmyn, ac yn danfon yr Angylion ar negeſeu ei 'wyllys ef. *Efe* ſy'n caledu cymmaleu rhai bâch wrth eu cywreinio'n ddirgel itod yn y grôth. *Efe* ſy'n bywhau'r clâdd gan luoſogi heppil y Pyſcod, ac nid oes gilfach yn ngwaelod y Mor nad yw e'n ei ddangos ei hun yn Arglwydd arni wrth roi cynhaliaeth i'r creaduriaid a ddêl i aros ynddi. Os ynteu yn yr Anialwch, yno mae'r Crŷr a'r Ciconia, y Ddraig a'r Satyr, yr Unicorn a'r Elc yn byw ar ei Arlwyaeth *Ef*, yn perchi ei Fawredd, ac yn deimladwy o'i Holl-alluogrwydd *Ef*.

Yn 3. Mae Duw yn enwediccach yn breſennol mewn rhai mannau, trwy amryw a *hyſpyſach amlygiad* o hono'i hun i ddibennion rhyfedd. *Yn* 1. yn ei *Ogoniant*, felly yn y Nêf y mae ei eiſteddfod Ef, canys yno y mae e'n eiſtedd yn nghanol diſcleirdeb ei Ogoniant gan ymddangos ac ymagoryd i Drigolion y dirgel Gynteddoedd eithaf hynny. Dâ vnteu y dywedir am y ſawl *ſy yn marw yn yr Arglwydd* eu bôd yn myned at Dduw, er eu bôd hwy gydâg ef o'r blaen, etto yr awron y maent yn cael myned iw Gynteddoedd ef, i ddirgelwch ei babell, i Lŷs arddechog ei dra-diſcleiriaf Ogoniant ef. Nid ydys yma ond *rhodio gydâ Duw*, eithr hyn yw *arcs a bôd gydâg ef. Yr wyſi'n chwennych cael ſy nattod a bõd gydâ Chriſt* ebr S *Paul*. Ond y môdd hwn o breſennoldeb Duw a gedwir iw Etholedigion êf yn groeſaw iddynt yn eu Gwlâd gartrefol.

Yn 4. Mae Duw yn ei *Râs* a'i *ffaſr* yn breſennol bendifaddeu mewn lleoedd duwiol, ac *yn nghynnulleidfaoedd ſanctaidd ei weiſion.* Pan ddêl Erlid neu ryw achos gyffredin i gau'r Eglwyſi, ac i luddias y cyfleuſdra a'r drefn arferedic o Waſanaeth, od ymgyferfydd y ffyddloniaid mewn ceudyllau ac Ogofeydd y ddaiar,

ni phalla Duw ddyfod yno iw plîth ; a thrwy r un, ie trwy well rheſwm y mae Duw yn breſennol yn y *Lleoedd goſodedic* i ymgynnull trwy gyffredin Awdurdod, yno y mae Duw ynteu *yn gyffredin* yn breſennol, ſef ym mhôb cyfryw gyfarfod. Yn ſiccr fe a ddaw Duw tros y ffordd'i gyfarfod á'i Seinctiau pan fô angenrhaid tôſt yn eu cymmell hwytheu tros y ffordd. Ond amſer arall. ffordd arferol Duw yw bôd yn breſennol yn y Llanneu cyſſegredic iw weiſion ymgynnull yn gyffredin ynddynt. Ond nid yw ei breſennoldeb ef yno yn arwyddoccau dim ond ei barodrwydd *Ef* i wrando ein gweddiau, i dderbyn ein gwaſanaeth, i fendithio'n dynion, ac i ymfodloni yn yr Arfer o drefnus ymgyfarfod cyhoedd.

Yn 5. Mae Duw yn bendifaddeu yn breſennol *yn nghalonneu ei weiſion* trwy ei *Yſpryd glân.* A diau fôd calonnau'r ffyddloniaid yn wîr Demlau, ac yn rhîth o'r Nêf ei hun. Canys llywodraetha Duw yn nghalon eu bobl, dyna ei *Deyrnas* ef. Nerth ei Râs ynddi a orchfygodd ei hôll Elynion, dyna'i *Allu Ef.* Hwytheu a'i gwaſanaethant *Ef* ddydd a nôs â Mawl ac á Diolchgarwch, ac dyna'i *Ogoniant* ef Wel'dyma *Greſydd* ac addoli Duw yn y Deml. Y Deml yw *calon* dyn â *Chrîſt* yw'r Archoffeiriad, ſy'n mygdarthu o honi bêr-arogleu Gweddiau, gan eu cyſſylltu wrth ei Gyfrvngdod ei hun, a chyd-breſentio'r cwbl iw Dâd ; a'r Yſpryd glân ynteu yn ei chyſſegru hi yn Deml i Dduw trwy aros ynddi : ac felly y mae'r Tâd trwy ffydd, Chrîſt trwy ei Yſpryd, a'r Yſpryd trwy ei burdeb yn preſwylio yn y galon ; hyd onid yw'r Dyn yn dryſorfa i'r ddirgeledic Drindod ; a phêth yw hyn fyrr o'r Nêf ond fel y mae plentyn yn fyrr o wîr, neu lythyrennau yn fyrr o eiriau. Yr un bywyd yw, ond nad yr un oedran. Dyma'r Nêf mewn drŷch [ſy'n odywyll ond yn bûr gywir] yn dangos glân gynneddfau'r Enaid, â Graſau a delweu ei dragywyddol

gwyddol Ogoniant *Ef* yn wîr breſennol ynddo.

Yn 6. Mae Duw yn bendifyddeu'n breſennol yn *nghydwybod* pob rhyw ddŷn yn Dyſt ac *yn Farnwr*, hynny yw mae ef yno'n Gofiadur i adcoffa'n gweithredoedd ni, ac yn dŷſt iw dwyn oll i'r Farn, ac yn Farnwr *i gadw* neu *i furw*. Ac er bôd y modd hwn o'i breſennoldeb ef yn amherffaith yn y fuchedd hon, â'n cydwybodeu ni yn ebargofi llawer o'n gweithredoedd; etto mae'r Troieu *mwyaf* yn e n buchedd o râs neu o bechod yn waſtad ger ein bron, fel y Prîflyth'rennau i olwg cibddall. Hefyd ar ddydd-farn Duw a dynn y cwmmwl heibio, ac a hyſpyſa'r môdd hwn o'i breſennoldeb yn amlyccach, ac yna y pair ef i ni wybod ei fôd e'n gwarchad hyd yn oed ein meddyliau, a bôd yn nghadw ganddo *Ef* yr hôll betheu a gladdeſid mewn angof, fel gan ein llŵch a'n eſceuluſdra ni nad ellid mo'u dirnad. Ond yna pan gyfodom o'n llŵch a'n ammherffeithrwydd, hwythau ôll a ymddangoſant yn dra amlwg a diſclair.

Yſtyried y Gwirionedd mawr hwn a wnâ lês cyffredinol trwy holl Fuchedd y Criſtion. *Cyffredinol* yw hôll olion a grym yr yſtyriaeth hon. Canys od yſtyria dyn fôd Duw yn ſefyll yn dŷſt ac yn Farnwr yn gweled pôb dirgelwch, onid ettyl hyn lawer arno rhag pechu, mae ef gydâ bôd yn ddi-râs yn ddi-gywilydd hefyd. Dibris aruthr o Dduw yw'r gŵr a yrr fachgen o'r golwg tra byddo yn gwneud godineb, ac ni thyrr ar ei bwrpas er gwybod fôd etto Dduw yn y golwg na fynn mo'i yrru allan: fel pettei lygad bachgennyn yn barchediccach na Llygad yr Holl-wybodol Dduw. *Eſe, eſe* ſydd iw ofni yn y dirgel, *eſe* ſydd iw arſwydo yn yr amlwg. Os allan yr ei *eſe* a'th wêl, os i mewn *eſe* a'th genfydd, pan oleuech y ganwyll mae e'n dal ſulw, a phan ddiffoddech hi mae Duw'r un môdd yn craffu arnat. Bydd ditheu ſiccr tra bŷch yn ei olwg ef o ymddwyn

fel

fel y gweddei i Breſennoldeb mor ſanctaidd. Ond os mynnit bechu a bôd yn ddi-bervgl chwilia'n lew am rywle na welo Duw monot. Diammeu ped yſtyried a phe iawn ymdeimlid â'r Gwirionedd yma, ſef, mai *Llygad* mawr y bŷd yw Duw yn craffu yn ddiball ar ein hôll weithredoedd, a *Chlùſt* fyth-agored i wrando ein hôll eiriau, a *Braich* fyth-eſtynnedic i lethu'r pechadur i ddeſtryw. Dwys yſtyried hyn fyddei'r ffordd neſaf i annos pechod o blîth Meibion dynion, ac i'n dwyn ni neſnes at gyflwr gwynfydedic y Seinctieu nefol y rhai ni's gallant bechu am eu bôd yn ngŵydd ac yn ngolwg Duw yn dragywydd.

Cymmhwyſer yr *Erſyn* hwn at ein Ymarfer ni â'r *Rheolau* hyn.

Rheoleu i ymarfer â phreſennoldeb Duw.

Yn 1. Adcofia'n fynych y meddwl gweithredol hwn, ſef Bôd Duw yn Holl-breſennol yn llenwi pob mann, a dywed gydâ *Dafydd, I ba le yr âf rhag dy Yſpryd, ac i ba le y ffoaf o'th ŵydd? Os dringaf i'r Nef yno'r wyti, os deſynnaf i Uffern wele di yno.* Mynych gnoi dy gîl ar y myfyrdod hwn a bair i ti gynnefindra o arſwyd a pharch tu ac at Dduw, ac Ofn yn dy hôll weithredoedd, canys bydd arnat angenrhaid a rhwym tra-chadarn i wneuthur yn ddifeius, os gweli dy fôd yn gweithredu ger bron Uſtus di-ſiommedic yn ei Farn, Holl-wybodol yn ei Dyſtiolaeth, Galluog yn ei Ragluniaeth, tôſt yn ei ddîg, ac anoddef yn ei Lîd a'i Gynddaredd.

Yn 2. Wrth ddechreu pôb gorchwyl duwiol gwnâ *weithred o Addoliad purpaſol* i Dduw, ac ymoſod yn ei wydd *Ef* gan graffu arno a llygad ffydd, a chyfeiried a gorphwyſed dy hôll ddeitfiadau arno *Ef* megis Gwrthddrych dy Addoliant, Sylfaen dy Obaith, a Ffynnon dy Fendith. Canys wedi i ti ymoſtwng ac ymoſod yn ei ŵydd *Ef*, tebyg iawn y bydd y rhann arall

arall o'th ddyfoſiwn yn gyfattebol i'r cyfryw ſynhwyrol deimlad o Breſennoldeb mor ogoneddus.

Yn 3. Ym mhôb pêth a welo dy *Lygad* canfydded dy *Enaid* Allu a Mawredd Duw yn breſennol ynddo, fel y tywyſo'r *creaduriaid* tydi at y *Creawdr*, canys felly bydd dy weithredoedd yn fynychach tan weithredol deimlad o breſennoldeb Duw, wrth i ti ei fynych ganfod *Ef* yn Nrŷch y Creaduriaid. Yn wyneb yr Haul gwêl brydferthwch Duw; yn y Tân teimla ei wrês *Ef* yn dy gynheſu. *Efe* ſy yn y dwfr i'th oeri a'th gomfforddio, *Efe* ſy'n y Gwîn yn adfywio dy galon: Ond gwlîth y Nêf a bair i'th feuſydd ddwyn i ti *fara*, ac o fronneu Duw yr wyt yn cael dy hôll *ddiod* wrth dy raid. Mae'r wybodaeth yma, er amlycced yw i brawf pôb rhyw ddyn, yn fantais odiaeth i'n duwioldeb ni, o blegid tra bo hon yn y *Dealltwriaeth* ni ddaw dim trawſder na chamwedd i'r *Ewyllys*.

Yn 4. Pan fŷch o'r neilltu *mynych ymddiddan* ar fyrr chwedlau *rhwng Duw a'th enaid* dy hun. *Seithwaith yn y dydd i'th glodforaf, y nôs heſyd y meddyliais am danat pan ddeffrown o'm cŵſc*, felly y gwnai *Dafydd*; a phôb cyfryw waith o Gwynfan neu Ddiolch, pôb ochenaid o lawenydd neu o brudd-der, pôb holi ac ymatteb o'r galon yn yr ymddiddanion hyn nid yw lai na mynd at Dduw, ac ymddangos yn ei wŷdd *Ef*, a'i ddangos *ef* yn breſennol i'th enaid a'th angenrheidieu ditheu. A hyn chwedl Gŵr duwiol gynt yw Adeiladu i Dduw *Gappel yn y galon*. Hyn a gyd-gyſſyllta drafferth *Martha* â duwioldeb *Mair*, hyn a una Gariad â Chrefydd, hyn a gymoda'n Galwedigaeth fydol â'n Dyfoſiwn yſprydol. O blegid fel hyn ti elli ar ganol gorchwylion dy Grefft redeg i'r *Cappel* [ſef dy galon] ac yno ymgynghori ac ymgyfeillach â Duw.

Yn 5. Cynhyrcha i Dduw *anrheg o Gariad ac Ofn*, canys dyna briod ddiben yr Ymdeimlad hwn, dyna wîr Ymarfer yr yſtyriaeth hon. Canys fel y mae Duw

Duw yn breſennol ym mhôb mann *yn ei Allu* mae e'n diſgwil dy dduwiol a'th barchedig *ofn*, eithr fel y mae e'n breſennol i ti wrth dy anghenion iw diwallu mae e'n gofyn *dy Gariad*. Ynteu gan fôd ym mhôb trô o'n henioes un ai *Daioni* ai *Galla* Duw yn ymddangos, a'r ddau gan fynychaf, cymheſur a gweddol gydnabod oedd i ninneu ar bôb cyfryw lygedyn o ymddangoſiad Duw *addoli ei Ddaioni*, neu *grynu* rhag ei *Allu* ef. Gan ufuddhau iddo byth am ein bôd yn ei *garu* ac byth am ein bôd yn ei *ofni*. Dyna fel y gwnae *Enoch* yr hwn a rodiodd gyd â Duw.

Yn 6. Cofia fôd Duw *ynot ti*, a thitheu ynddo yntef; ei waith *Ef* ydwyt nac anffurfia mono, ger ei *fron* ſanctaidd *Ef* yr ŵyt, na ddi-ſanctëiddia moni trwy weithredoedd brwnt anweddus. *Duw* hefyd *a weithiodd* dy hôll *weithredoedd* ynot; a chan ei fôd e'n gorfoleddu yn ei weithredoedd ei hun, os diwyni hwy, a'u gwneud yn anfelus iddo, dyna di'n rhodio'n *wyrgam* gyd â Duw, yntef a rodia'n *groes* tu ac attat titheu.

Yn 7. Mae Duw yn *ymyſcaroedd dy frawd*, llonna ef pan fo eiſieu arno, ac felly ti a roi dy Eluſen yn ngŵydd Duw, ac i Dduw, ac *Efe* a glyw y gwellhâd a eſtynnaiſt ti i'th frawd.

Yn 8. Mae Duw *ym mhôb rhyw greadur*, na fydd ditheu greulon wrth yr un, ac na chamarfer yr un yn *anghymedrol*. Cofia mai rhai o locheſydd lleiaf yr Arglwydd a'i gelloedd *Ef* yw ei Greaduriaid, ie a phôb aelod o'th gorph dy hun.

Yn 9. Hwnnw ſy'n rhodio megis yngŵydd ac ym mhreſenoldeb Duw, a fynych ymgyfeillacho âg *ef* mewn *Gweddi*, ac aml *Gymmun*, a redo at Dduw yn ei hôll *anghenion*, a ymgynghoro âg *êf* ym mhôb *cyfyngder*, a egoro iddo *ef* ei hôll *ddiffygion*, a wylo wrtho *ef* dros ei *bechodau*, a ymbilio arno *ef* am help a chymmorth iw *wendid*, y dyn a'i hofno *ef* megis ei

Farnwr,

Farnwr, a'i porcho megis ei Arglwydd, a ufuddhâo iddo megis Tâd, ac a'i caro megis ei Noddwr.

Cymmwynaſeu'r ymarfer hwn.

Cymmwynaſau'r yſtyriaeth â'r ymarfer hwn ydynt *gyffredinol* ar hôll rannau Duwioldeb, fel nad rhaid ond llai o hyſpyſu dim *neilltuol*; etto'n briodolaf ôll mae'r ymarfer hwn o yſtyried preſennoldeb Duw,

Yn 1. Yn *help* godidoc *i weddi*, gan godi ynom iâs o arſwyd a pharch i Ddwyfawl Fawrhydi Duw, ac o wîr ddyfoſiwn gweithredol.

Yn 2. Fe a'n gwnâ ni *yn hyderus tu ac at Ddaw* ac yn ddi-arſwyd o'n gelynion, yn ammyneddgar tan gyſtudd, ac yn obeithlawn am ymwared, gan fôd Duw *cyn neſed* yn ein hôll flinderau ni, *Efe* ſy'n trefnu calonneu dynion, ac yn rheoli pôb digwyddiadau; *Efe* ſy'n meſur ein profedigaethau ac yn cyfrannu'r ymwared; a lle bo ei *wialen* ef yn taro bydd ei *ffonn* ef yn ein cynnal. Chwanegwn at hyn ôll, fôd Duw [âg ynteu gydâ ni bôb amſer] yn enwediccach *trwy addenid gydâ ni mewn cyſtudd*, i droi'r gynddaredd yn drugaredd, ac i droi'r blinder mwyaf yn fantais i ni, ac i'n hurddo â *môdd newydd* o'i nefol breſennoldeb Ff.

Yn 3. Bydd hôff gan yr Ymarfer hwn weithio ynom *Lawenydd* a *Gorfoledd tu ac at Ddaw*, gan fôd yn gnawd i ni ymddigrifo yn ein cymdeithion daiarol, ac mae pôb grâdd o *gyd-gyfeillach* yn gwlwm newydd o *anwyldra*: Yr ŷm ninnau yn *Gyd-tylwyth* â Duw, y mae *Ef* gyd â ni yn ein Gorchwylion naturiol i'n cadw, yn ein dyfyrrwch i'n hattal, yn ein gweithredoedd cyhoedd i'n canmol neu i'n ceryddu, yn y dirgel i farcio arnom, yn ein cŵic i'n gwarchad, yn ein heffro i'n llonni, a phe rhodiem ni gyd â Duw yn ei hôll ffyrdd *ef* fel y rhodia *ef* gŷd â ni yn ein hôll ffyrdd, ni a welem achos gwaſtadol fel y pair Duw i *lawenhâu*

yn

yn yr Arglwydd, a *thracheſn meddaf i lawenhâu.* A hyn a goſiodd i mi ymadrodd rhyw hên Sanct [Un ffordd i orchfygu ein gelynion yſprydol yw *llawenydd yſprydol* a chadw Duw yn ein meddyliau yn waſtadol.] Mae hyn yn abl er gwrthwynebu Diawl a'n cadw ni yn ddifriw oddiwrtho.

Yn 4. Hôff gan yr ymarfer hwn gynneu ynom *ſanctaidd awyddſryd i ſwynhau Duw*, am ei fôd e'n peri llawenydd pan fôm yn ei fwynhau ef, yr un hiraeth ac a fydd ar y Gwann am ei Noddwr, ar y Clâf am Phyſygwr, ar y Tlawd am Geidwad, ar Blentyn am ei Dâd, neu ar y Briod-ferch am ei Chariad.

Yn 5. O'r ymarfer hwn hefyd y daw *Goſtyngeiddrwydd* calon, teimlad o'n gwaelder, o'n anghenion a'n gofynion beunyddiol ni, ac attebion gwaſtadol Duw, ac addoli ei anhydraeth drugareddau ef. Hwn a bair *wylder* mawr a *gweddeidd-dra* yn ein hôll weithredoedd, a ettyl rŵyſc *meddyliau gwib-grwydrus*, a gadarnhâ'r galon mewn bwriadau dâ, ac a dywys tu ac at *ddyſalbarhâd* ac at *Burdeb* a *Pherffeithrwydd*; chwedl Duw wrth *Abraham*, *Rhodia ger fy mron i a bydd berffaith.* Hwn hefyd a bair *Ofn ſanctaidd* a *Chariad ſanctaidd*, ac yn wîr pôb pêth a berthyn i Fuchedd *ſanctaidd*: Pan ganfyddom, pan gydnabyddom ein bôd wedi'n goſod ger bron Duw, ac ar waith iddo *ef*, ac ynteu'n Dalwr tra helaeth, ni a ffieiddiwn ei waſanaethu *ef* â *llygad waſanaeth*; canys *efe* a wêl y galon hefyd. Ac eiſieu't yſtyriaeth hon a ddatcenir yn achos o doſtur bechodau Iſrael, [*O herwydd dywedant gwrthododd yr Argl. y ddaiar, ac nid yw'r Arglwydd yn gweled: Am hynny llawn yw'r Tîr o waed, a llanwyd y ddinas o gamwedd.*] [*Ez. 9. 9. Pſal.* 10. 11.] Yr hyn a wnai Blentyn yn ngolwg ei Dâd, ac Yſcolhaig ger bron ei Athro, a Gwraig yn ngŵydd ei Gŵr, a Gwâs tan lygad ei Feiſtr, gwnawn ninneu'r un môdd, *Canys gwnaethpwyd ni yn ddrycheu i Ddduw i Angylion ac i ddynion*; ac yr

ŷm

ŷm ni bôb amſer yn ngolwg yr Holl-wybodol a'r Holl-alluog Dduw, yr hwn ſy hefyd i ni yn *Dâd* ac yn *Olygwr*, yn *Wr* ac yn *Arglwydd*.

Gweddiau o ddyſoſiwn purpaſol i ddibennion a Duwiolder yr yſtyriaethau o'r blaen.

Am Râs i wneud y goreu o'n Hamſer.

O Dragywyddol Dduw yr hwn wyt cyn pôb Tragywyddoldeb yn ymhyfrydu yn dy anfeidrol Ogoniant a'th Berffeithrwydd dy hun, ac a'm creaiſt inneu i wneuthur gwaith Duw yn ôl dull dyn, ac i'th waſanaethu di yn y Genhedlaeth hon yn ôl fy ngallu; dyro i mi dy râs i fôd yn *ddichlyn* ac yn *fanwl* o'm *hamſer*, fel y bo hawſaf i mi rwyſtro neu wrthladd pôb profedigaeth, a bôd yn lleſol i'm Cyd-Griſtianogion, a thrwy gwblhau fy hôll ddyledſwydd ogoneddu dy ſanctaidd Enw. Tynn oddi wrthif bôb *diogi*, a dyro i mi *yſpryd bywiol* dieſceulus, a *ſynhwyr* i ddewis fy ngwaſanaeth, môdd y gwnelwyf waith gweddol i'm cyffelyb a chyfattebol i fraint Criſtion, a llenwi pôb ſeibiant o'm hamſer â gweithredoedd o Dduwioldeb a Chariad; fel pan oſodo Diawl arnaf na'm dalio'n ſegur, ac fel y bo i'm Harglwydd anwylaf ar ei ſydyn ddyfodiad fy nghael i yn ddiwyd mewn cyfreithlon, angenrheidiol a duwiol orchwylion, ac felly yn hwſmonaetha fy Nhalent a dderbyniais genniti, fy Nuw, fel yr elwyf i mewn i lawenydd fy Arglwydd, i gyfrannu o'i dragywyddol wynfyd ef, trwy dy drugaredd di er mwyn fy anwylaf Iachawdr. Amen.

Yma y canlyn y Dyſoſiwn ar ddyddiau cyffredin, er iawn dreulio y rhanneu hynny o'n hamſer ſydd o bôb diwrnod yn ddyledus i Grefydd.

Ymdaccluſa'n barchus ac yn oſtyngedig, gan dderchafu dy

dy galon at Dduw, a goſtwng dy ben, a phlygu'n uſudd dy liniau a dywed neddi'r Arglwydd, ac wedi hynny arfer y Gweddiau hyn ſy'n canlyn, neu gynniſer o honynt ac a ddewiſech.

GWEDDIAU BOREUOL.

Ein Tâd yr hwn wyt &c.

I.

Gwaſanaeth o Addoliant, *hon yw Cân yr Angylion yn y Nef.*

SAnct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Holl-alluog, yr hwn ſydd, yr hwn oedd a'r hwn ſydd i ddyfod: Nêf a Daiar, Angylion a Dynion, yr Awyr a'r Mor a ddadſeinia Ogoniant, ac Anrhydedd a Diolch i'r hwn ſy'n eiſtedd ar yr Orſeddfainc, yr hwn tydd yn byw oes oeſoedd. Yr hôll Yſprydion bendigedic ac Eneidieu'r Cyfiawn a fwriant eu Coroneu ger bron yr Orſeddfainc, gan addoli'r hwn ſy'n byw'n dragywydd. Teilwng wyt Ti O Arglwydd, i dderbyn Gogoniant ac Anrhydedd, a Gallu; canys ti a greaiſt bôb pêth, ac o herwydd dy 'wyllys di y maent ac y crewyd hwynt. Mawr a rhyfedd yw dy weithredoedd, O Arglwydd Dduw Holl-alluoc; Cyfiawn a chywir yw dy ffyrdd di Brenin y Sainct. Dy Ddoethineb ſydd anfeidrol, dy Drugareddau yn ogoneddus, a minneu nid wyf deilwng i ymddangos o'th flaen, a'r Angylion yn cuddio eu hwynebau ger dy fron. O Sanctaidd a Thragywyddol *Jeſu*, Oen Duw yr hwn a laddwyd er dechreuad y bŷd, Tydi â'th waed a'n prynaiſt i Dduw o bôb cenhedl ac a'n gwnaethoſt ni i'n Duw yn Frenhinoedd ac yn Offeiriaid, ac ni a deyrnaſwn gyd â Thi yn oes oeſoedd. Bendith Anrhydedd, Gogoniant a Gallu ſyddo i'r hwn

ſy'n eiſtedd ar yr Orſeddfainc ac i'r Oen bŷth bythoedd. *Amen.*

II.

Gwaſanaeth o Ddiolchgarwch *am y Boreu, ſef, Cân* Dafydd.

CEnwch fawl i'r Arglwydd chwi ei Sainct ef, a diolchwch iddo er coffadwriaeth o'i ſanctteiddrwydd, canys ei ddigofaint ni phery ond tros funud awr, yn ei fodlonrhwydd y mae'r bywyd: ni phery triſtwch ond tros nôs, ond y boreu y bydd gorfoledd. Ti Arglwydd am cedwaiſt i neithiwyr rhag niweid yſprydion y tywyllwch, rhag pôb anhap a damweinieu drŵg, rhag y digofaint a haeddais i bôb dydd; Ti a ddygaiſt fy enaid o Uffern, ac a gedwaiſt fy enioes rhag y rhai a ddeſcynnant i'r pwll: Ti a ddangoſaiſt i mi fawr ryfedd Garedigrwydd, ac am bendithiaiſt i yn dragywydd. Mawredd dy ogoniont a gyrraedd hyd y Nefoedd a'th Wirioned hyd y cwmmylau. Am hynny y cân pôb gŵr dâ i Ti foliant gwaſtadol, O fy Nuw, minneu a'th fendithiaf di yn dragywydd. *Alelujah.*

III.

Gwaſanaeth i'n Hoffrwm *a'n* Cyflwyno'n *hunain i Ddnw tros y dwthwn.*

SAnctteiddiaf Dduw Tragywyddol, Goruchaf Arglwydd yr hôll greaduriaid, Myfi yn oſtyngedic a breſentiaf i'th Dduwiol Fawredd fy hunan, fy enaid a'm corph, fy meddylieu a'm geirieu, fy ngweithredoedd a'm bwriadeu, fy ngwyniau a'm dioddefiadau, iw trefnu i'th ogoniant, iw bendithio â'th Raſluniaeth, iw cyfarwyddo â'th Gyngor, iw ſanctteiddio a th Yſpryd, megis yn ôl hyn y derbynier fy Enaid i ogoniant: Canys ni chyfrgollir dim a fo tan dy gadwraeth di, ac ni all Gelyn yr eneidieu,

lyngeu

lyngcu mo'th rann di, na'i dwyn o'th law. Y dydd hwn O Arglwydd, a hôll ddyddieu fy enioes mi a'i cyflegraf i'th ogoniant, a gorchwylion fy Ngalwedigaeth i wafanaeth grâs, a Chrefydd fy hôll ddyddiau iw huno at Deilyngdod a Chyfryngdod fy fanctaidd Iachawdwr *Jefu*, i gael ynddo ef ac erddo ef faddeuant a chymmeriad. *Amen.*

IV.

Gwafanaeth o Edifeirwch *a* Chyftudd calon.

OBlegid o'm rhann i nid wyfi deilwng i'm galw yn *wâs* i ti chwaethach yn *Fâb*, canys y gwaelaf o bechaduriaid ar gwaethaf o ddynion wyfi, hoffais betheu'r bŷd a dirmygais betheu Duw [*yn falch ac yn genfigenus, yn drythyll ac yn anghymedrol &c.*] yn awchus i bechod ac yn anoddefus o gerydd, yn chwennych *ymddango*, ond yn ddifraw am *fôd* yn fanctaidd, yn ynfyd gan ryfyg a drŵg ddŷfc, yn dymheftlog o ddigllonedd, ac yfpryd anynad heb ei farweiddio, ac wedi nghlwyfo gan hôll gorph pechod a Marwolaeth. O Arglwydd, maddeu fy hôll bechodeu er mwyn fy hyfrydaf Iachawdwr: O fanctaidd *Jefu*, yr hwn a drengaift trofofi, achub a gwared fi, na chadw fy mhechodeu iw cofpi erbyn dydd y digofaint a'r dialedd tragywyddol; eithr golch ymmaith fy mhechodau, a dilea hwynt ôll o'th goffadwriaeth, a glanhâ fy enaid â dyfroedd edifeirwch, ac â gwaed y groes, fel am yr hyn a aeth heibio na ddêl dy ddigofaint allan i'm herbyn, ac o hyn allan na chyffrowyf byth monot i ddîg nac ei eiddigedd. O gyfiawn ac anwyl Dduw, byth dofturiol a graflawn wrth dy wâs. *Amen.*

V.

Y meddi neu'r Erfyniad.

BEndithia fi Dduw grafufol yn fy Ngalwedigaeth i'r dibennion a ddewifech ac a ofodech di immi;

cymmorth ſi yn ſy hôll driſtwch, cyweiria ſy ngwely yn ſy nghlefyd; dyro i mi amynedd dan ſy nghyſtuddiau, hyder arnati, a grâs i alw arnat ym mhôb profedigaetheu. C bydd di yn Llywydd i mi yn ſy holl weithredoedd, yn Noddwr i mi yn ſy hôll beryglon: Dyro i mi gorph iachus a Dealltwriaeth eglur, enaid ſanctteiddiedig a chyſiawn, yſpryd caredic a goſtyngedic: crefyddol a bodlongar. Na âd i'm bywyd fod yn doſturus ac yn reſynol, Na ddiwyner ſy Enw gan bechod a chywilydd, na dderchafer chwaith ſy ffortun i Stât beryglus o demtaſiwn, eithr bid ſy nghyflwr i yn fendigedic, ſy ymwareddiad yn fuddiol i'm Cymmydogion, ac yn gymmeradwy gennit Ti, fel pan orweddo ſy Nghorph yn ngwely duoer y tywyllwch, y diango ſy Enaid i Wlâd y Goleuni i gael byw gŷd â Thi yn dragywydd, trwy *Jeſu Griſt. Amen.*

VI.

Gwaſanaeth o Eiriol *neu Weddi* tros eraill *iw gyſſylltu wrth y Gwaſanaeth hwn neu arall wrth fel y bo dy Ddyfoſiwn neu dy ddyledſwydd di neu eu hangenion hwy yn goſyn.*

ODduw'r Drugaredd anfeidrol yr hwn wyt yn toſturio wrth bôb dyn, ac yn diwallu anghenion pawb a alwo arnat am gymmorth; gwrando weddieu dy was ſy'n annheilwng i ofyn dim troſof ſy hun, etto mewn goſtyngeiddrwydd a dyledſwydd ydwyf rwymedig i weddio dros eraill.

Tros yr Eglwys. O deſcynned dy Drugaredd ar yr hôll *Eglwys*, cadw hi mewn Gwirionedd a Heddwch, mewn Undeb a Diogelwch ym mhôb Temheſtl, ac yn erbyn pôb profedigaethau a Gelynion, fel gan offrwm i'th Ogoniant waſtadol Aberth o weddi a Diolchgarwch, y bô iddi dderchafu Anrhydedd ei Harglwydd, ac ymlenwi o'i yſpryd êf,

a chyfrannu o'i Ogoniant. *Amen.*

Tros y Brenhin. Yn drugaroc edrych ar y *Brenhin*, amddiffyn ei Berſon ef mewn Iechyd ac Urddas, ei Goron mewn Helaethrwydd ac Anrhydedd, ei Deyrnaſoedd mewn Heddwch a Digonoldeb; a'r Eglwyſi tan ei gadwraeth ef mewn Duwioldeb a Gwybodaeth, ac mewn Crefydd ddichlyn a ſanctaidd, Cadw ef yn waſtad yn dy Ofn a'th Gariad, a chorona ef â Gogoniant anfarwol. *Amen.*

Tros y Gweinidogion. Cofia Weinidogion dy ſanctaidd ddirgeledigaethau, gwiſcer hwynt â hyfrydwch, a chanant o lawenydd. *Amen.*

Tros Wr neu Wraig Bendithia dy waſanaethydd [*ſy ngwraig neu ſy ngŵr*] âg iechyd corph ac enaid, O bydded llaw dy fendith arno [*neu arni hi*] ddydd a nôs, cynnal ef yn ei angenrheidiau, nertha ef yn ei hôll brofedigaethau, diddana ef yn ei hôll gyſtuddiau, a bydded iddo barhau yn wâs i Ti ym mhôb cyfnewidiau; a dŵg ni'n deuwedd i breſwylio gyd â Thi bŷth bythoedd yn dy ffafr, yn llewyrch dy wynebpryd, ac yn dy ogoniant. *Amen.*

Tros ein Plant. Bendithia ſy *mhlant* â chyrph iachus, ac a Dealltwriaeth dâ, â graſau ac â Doniau dy Yſpryd, ac athrylith rinweddol, ac arferion ſanctaidd, a ſancteidda hwy'n hollawl yn eu cyrph a u heneidieu a'u hyſprydion, a chadw hwy yn ddifeius hyd ddyfodiad yr Arglwydd *Jeſu. Amen.*

Tros ein Cyfeillion a'n Cymmwynaſwyr. Teilynga Arglwydd, gofio ſy nghyfeillion, y rhai a weddiaſant troſofi, ac a wnaethant i mi ddaioni [*yma henwa'r ſaul a chwennychit yn yſpyſol en gorchymyn*] Gwnâ ditheu ddaioni iddynt hwy, a dychwel eu hôll garedigrwydd yn ddau ddyblic iw mynwes eu hunain, gan eu gobrwyo hwy â Bendithion, a'u ſancteiddio â'th Raſau, a'u tywys

i'th ogoniant. *Amen.*

Tros ein Tenlu. Bydded i'm Teulu a'm Cyfneſeifiaid, ſy Nghymmydogion a'm Cydnabod [*yna henwa os bydd i ti berthynas arall*] gaffael derbyn y lleſâd o'm Gweddiau a bendithion Duw; cyſur a chynhaliaeth dy Ragluniaeth, a ſancteiddiad dy Yſpryd. *Amen.*

Cymmorth a chyſſura bawb ôll ſy tan erlid a chyſtudd: llefara heddwch wrth gydwybodau anheddychol; nertha'r gweiniaid: cadarnha'r cryfion: hyfforddia'r anwybodol: gwared y gorthrymmedic o law eu gorthrechwyr, a chynnorthwya'r anghenus ſy heb nêb iw helpu: a dŵg ni ôll hyd ddyfroedd diddanwch, ac hyd lwybrau cyfiawnder, i Deyrnas y Gorphwyſdra a'r Gogoniant, trwy *Jeſu Griſt* ein Harglwydd. *Amen.*

I Dduw Tad ein Harglwydd *Jeſu Griſt*, I'r Mâb Tragwyddol, yr hwn a gnawdiwyd ac a anwyd o Forwyn, I yſpryd y Tad a'r Mâb, bydded yr hôll Anrhydedd a'r Gogoniant, a Diolchgarwch ac Addoliant yn oes oeſoedd. *Amen.*

Gwaſanaeth arall o Weddiau am y Boreu.

Yn enw'r Tâd a'r Mâb &c. Ein Tâd yr hwn wyt &c.

I.

O Ardderchoccaf Dduw tragywyddol, Tâd y drugaredd a Duw pôb Diddanwch, âg iſaf oſtyngeiddrwydd enaid a chorph, parchaf ac Addolaf Di, a rhoddaf it fawl a diolch am dy anfeidrol ogoniant a'th berffeithrwydd hanfodol dy hun; ac am y gwaſtadol brawf o'th drugareddau arnafi, ac ar fy eiddo, ac ar yr hôll Eglwys Gatholic.

II.

YR wyf yn cydnabod Dduw anwyl, haeddu o honofi y trymmaf o'th fâr a'th lidiawgrwydd;

a

a phe gwnelſit â mi yn ôl fy haeddiant, mi a fuaſwn y munud hwn yn cwynofain fy nhrueni ym mhoeneu ac erchylldod gofidus Dragywyddoldeb. Ond â'th Drugaredd yn gorfoleddu ar dy gyfiawnder di a'm pechodau inneu, ti a barheaiſt i mi fy mywyd ac amſer i edifarhâu; Egoraiſt i mi Byrth Gras a Thrugaredd ac ydwyt yn fy ngalw i ddyfod i mewn, ac i rodio yn llwybreu buchedd ſanctaidd, fel y gogoneddwn di, ac y cawn fy ngogoneddu gennit yn dragywydd. *Amen.*

III.

WEle O Dduw, am dy fawr anrhaethawl ddaioni hwn, am fy nghadwraeth i neithiwyr, ac am dy hôll raſau a'th fendithion eraill, minneu a offrymmaf fy enaid, cwbl ac ydwyf a chwbl ac ſydd eiddof yn aberth i ti ac i'th waſanaeth, gan ymbil â thi yn oſtyngedic am faddeu fy mhechodau, a'm hamddiffyn rhag pôb drŵg, a'm harwain i bob daioni, a bydded fy nghyfran ym mŷſc dy Brynedigion, ynghydgynhulliad y Seintiau, yn Nheyrnas y Gras a'r Gogoniant. *Amen.*

IV.

LLywia fi, Arglwydd, yn hôll droſeu a chyfnewidieu'r bŷd, fel pa betheu bynnac ac a ddigwyddo na bô fy yſpryd amgen na thêg a thawel a gwaſtad, a'm Henaid wedi cwbl ymroddi i'th 'wyllys duwiolaf di, heb fyth rwgnach yn erbyn dy gerydd a'th dadol goſpedigaeth, na bŷth falchîo nac ymchwyddo pe torrei genilif o gyflwr a llwyddiant am fy mhen. *Amen.*

V.

SEfydla fy meddwl a'm gobaith a'm deiſyfiadau ar y Nêf a nefolion betheu, dŷſc i mi ddibriſio'r bŷd, edifarhâu yn ddwys am fy mhechodau; dyro i mi ſanctaidd feddylfryd ar wellhau, a dyro i mi yſprydol nerth a chymmorth, i gyflowni yn ffyddlon

bêth bynnac ac a fwriadwyf yn dduwiol. Cyfoethoga fy Nealltwriaeth i â thragywyddol dryſor o Wirioneddau duwiol, fel y gwybyddwyf dy 'wyllys; a thi Arglwydd yr hwn wyt yn gweithio ynom 'wyllyſio a gweithredu o'th ewyllys dâ dy hun, dŷſc i mi ufuddhau i'th holl *Orchymynion*, i gredu dy holl *Ddatcuddiadau*, a gwnâ fi'n gyfrannog o'th holl raſol *Addewidion*. *Amen*.

VI.

DYſc i mi warchad fy hôll ffyrdd, nad allo un temtaſiwn diſymmwth ruthro ar fy ngwartha ac na ddychwelwyf mwy at wagedd ac ynfydrwydd. Goſod wiliadwriaetheu O Arglwydd ar fy ngeneu a chadw ddrŵs fy ngwefuſau, fel na throſeddwyf â'm tafod yn erbyn Duwioldeb na Chariad. Dŷſc i mi na feddyliwyf am ddim ond am danati ac a fo tueddol i'th waſanaeth a'th ogoniant di, na ſiaradwyf ond Tydi a'th Ardderchawgrwydd, ac na wnelwyf ddim chwaith ond a weddei i'th wâs yr hwn trwy dy drugaredd annherfynol, a graſau dy Lan Yſpryd a ſeliwyd hŷd Ddydd Pryneiigaeth.

VII.

MArweiddier fy holl wyniau a'm anwydeu a daroſtynger hwy tan lywodraeth Grâs, fel na bo i mi byth o ryfyg nac o'r gwaith goddeu, na chwaith yn amryfus, neu'n yſcoewan, nac yn ehud ddigio dy Dduwiol Fawredd. Gwnâ fi yn gyfryw ac a chwennychit fy môd, O cryfhâ fy Ffydd cadarnhâ fy Ngobaith, a dyro feunyddiol gynnydd o Gariad, fel y gwaſanaethwyf di heddyw a phôb dydd yn ôl fy ngallu, a'm achlyſur, gan gynnyddu o râs i râs, hyd oni ddelwyf o'r diwedd trwy dy Drugareddau di i dderbyn cyflawnder a pherffeithrwydd Grâs, ſef Gogoniant dy Deyrnas mewn cyflawn fwyniant o wynebpryd a Godidowgrwydd Duw Tâd, y Mâb, a'r Yſpryd glân, I'r Hwn y byddo Gogoniant

ac

ac Anrhydedd, Moliant ac Addoliant, gan yr hôll Angylion a'r hôll Ddynion, a r hôll Greaduriaid o'r awr hon hyd bôb Tragywyddoldeb. *Amen.*

¶ *Yma y gelli chwanegu y weddi* Eiriol tros eraill *ſy yn niwedd y Gwaſanaeth o'r blaen, neu yn ôl y rhai yr ydwyti'n rhwym i weddio troſtynt. Cymmer y cyfryw Weddiau yſpyſol ac ſy ym mhen olaf y bedwaredd* BENNOD *rhagnyneb* [tros Rieni, tros Blant &c.]

Ac ar ôl honno diwedda'r cwbl â'r Ochenaid hon.

Weithian ym mhôb trallod a chyfyngder yſpryd, ym mhob perygl corph ac Enaid, mewn hawddfyd ac adfyd, yn awr Angeu ac yn Nydd y Farn, ſanctteiddiaf a bendigediccaf Iachawdwr *Jeſu* trugarhâ wrthif, achub a gwared fi a'r ffyddloniaid ôll. *Amen.*

¶ *Rhwng hyn a Phrydnhawn yr arferir darllen Gwaſanaeth a Gweddi Gyffredin yr Eglwys i'r hwn mae'r hôll wŷr Eglwyſic a phôb rhai dyſoſionol eraill ac a ſo'n cael ennyd yn rhwymedic i gyd-ymgyfarfod.*

¶ *Prydnhawn neu pa bryd bynnac yr ymneilltuo'r Deſoſionol iw yſtafell at Weddi neu Ymarferion yſprydol ſe all ddywedyd y Deſoſiwnau yma ſy'n canlyn.*

Gwaſanaeth ar bôb amſer o'r diwrnod.

Yn Enw'r Tâd a'r Mâb &c. Ein Tâd yr &c.

Yr Hymn a gaſclwyd allan o'r Pſalmau yn datcan Godidowgrwydd a Mawrhydi Duw.

LAwenfloeddiwch i Ddduw yr hôll ddaiar, dadcenwch ogoniant ei Enw gwnewch ei foliant yn ogoneddus. Deuwch a gwelwch weithredoedd Duw, rhyfedd yw yn ei weithredoedd tu ac at feibion dynion. Eſe a lywodraetha bŷth â'i gadernid. Pſal. 66. 1, 2, 5, 7.

Tâd

Tâd yr ymddiſaid, a Barnwr y Gweddwon yw Duw yn ei breſwylfa ſanctaidd, Duw yw'r hwn a wnâ i rai ſôd yn unfryd mewn teulu, ac ſy'n dwyn y carcharorion allan o gaethiwed; ond y rhai cyndyn a ſyddant mewn eiſieu. Pſ. 68. 5, 6.

Llef yr Arglwydd ſydd ar y dyfroedd, Duw y gogoniant a darana, yr Arglwydd ſy yn llywodraethu'r Môr. Llef yr Arglwydd ſy mewn grym, llef yr Arglwydd ſy mewn prydferthwch. Pſ. 29. 3, 4.

Oſned yr hôll ddaiar yr Arglwydd: hôll drigolion y byd arſwydweh cf. Pſ. 33. 8. *Attebi i ni trwy betheu ofnadwy yn dy gyfiawnder; O Ddaw ein Iechydwriaeth, Gobaith hôll gyrreu'r ddaiar, a'r rhai ſy bell ar y môr.* Eſ. 65. 5.

Gogoniant i'r Tâd, &c.

Neu'r Hymn yma:

O *Arglwydd ſy Nuw ydwyt derchafaf di; moliannaf dy Enw canys gwnaethoſt ryfeddodau, dy gynghorion er yſtalm ſy wirionedd a ſiccrwydd.* Eſ. 25. 1.

Ti yn dy nerth a ſiccrheaiſt y Mynyddoedd, a thi a wregyſir â chadernid. Pſ. 65. 6.

Tydi a oſtegi dwrf y Moroedd, twrf eu tonnau, a therfyſc y bobloedd. Pſ. 65. 7.

A phreſwylwyr eithafoedd y byd a ofnant dy arwyddion, Ti a wnei i derfyn boreu a hwyr dy glodfori. Pſ. 65. 8.

O Arglwydd Ddaw'r lluoedd, pwy ſy fel Tydi yn gadarn Iôr? a'th wirionedd o'th amgylch? Pſ. 89. 9. *Nid oes fel Tydi ym myſc y Duwieu O Arglwydd, na gweithredoedd fel dy weithredoedd di. Canys ydwyt fawr ac yn gwnend rhyfeddodau, Ti yn unic wyt Ddaw.* Pſ. 86. 8, 10.

Daw ſydd ofnadwy iawn yn nghynnulleidfa'r Sainct, ac in arſwydo yn eu hôll amgylchoedd. Pſ. 89. 7.

Cyfiawnder a Barn yw trigfa dy Orſeddfainc, Trugaredd a Gwirionedd a ragflaenant dy wyneb. Pſ. 89. 14.

Gogoniant

Gogoniant a harddwch ſydd o'i flaen eſ, Nerth *a hyſrydwch ſydd yn ei Gyſſegr.* Pſ. 96. 6.

Ti yw ſy Ngobaith O Arglwydd Dduw, ſy ymddiried o'm ieuengctid. Wrthit Ti i'm cynhaliwyd o'r brŵ, Ti a'm tynnaiſt o grôth ſy Mam; ſy mawl ſydd yn waſtad am danat ti. Pſ. 71. 4, 5.

Gogoniant i'r Tâd, ac &c.

Ar ôl hyn gellir darllen rhyw rann o'r Scrythyr lân allan o'r Teſtament newydd, neu allan o Lyfreu ſynhwyrddŷſc yr hên Deſtament; ſef y Diharebion, *y* Pregethwr, *&c; am eu bôd yn dra buddiol i Dduwioldeb, ac i'n Hymarweddiad ni yn y bŷd. Wedi it Fyſyrio ennyd ar yr hyn a ddarllennych, dywed ſel y mae'n canlyn.*

Ocheneidiau.

Fy mhorth i ſy yn Enw'r Arglwydd yr hwn a wnaeth Neſoedd *a daiar; Llewyrcha dy wyneb ar dy wâs ac mi a achubir.*

O Arglwydd gwnâ ddaioni i'r rhai daionus, ac i'r rhai union yn eu calonnau, ac bŷth yn nerthol amddiffyn hwynt.

Tywys fi yn dy wirionedd a dŷſc fi, canys ti yw Duw ſy Iechydwriaeth a'm Harglwydd mawr.

Cadw fi rhag pechod ac Angeu tragwyddol, a rhag fy hôll Elynion gweledic ac anweledic.

Dyro i mi râs i fyw'n ſanctaidd, a'th ffafr i farw'n dduwiol ac yn ddedwydd.

Clyw Arglwydd weddi dy wâs, a dyro i mi dy Yſpryd glân.

GWEDDIAU GANOL DYDD.

I.

DRagywyddol Dduw trugaroc a graſlawn, teiſlynga i'th wâs dy ffafr a'th fendith: bid i'm cariad

cariad ar dy drugaredd a'm parchedic ofn ar dy fawredd fy ngwneud i yn ofalus i chwilio ac i *ddyſcu* dy Ewyllys, yn ddiwyd iw *gyflawni*, ac yn ddyfal i *barhau* mewn Ymarferion buchedd ſanctaidd hyd yr olaf o'm dyddiau. *Amen.*

II.

CAdw fi Arglwydd, canys eiddoti ydwyf trwy *Greadigaeth*, llywia fi canys eiddoti wyf trwy *Brynedigaeth*. Ti a'm drud brynaiſti trwy waed dy Fab; ac a'm ceraiſt â charedigrwydd Tâd, canys dy blentyn ydwyfi trwy fabwys a rhâd. Maddeued dy drugaredd fy mhechodau, cyſcoded dy Raglunaeth fi rhag y drygau a'r coſpedigaethau a haeddais, gwilied dy ofal arnaf fel na ddigiwyf monot byth mwy. Gwnâ i mi mewn malis fôd yn blentyn, ond mewn dealltwriaeth a duwioldeb ac ofn Duw i fôd yn ŵr perffaith yn Nghriſt, yn ddiniweid ac yn ſynhwyrol, yn barod ac yn hylaw i bôb gweithred ddâ.

III.

CAdw fi Arglwydd rhag yr Angel diniſtriol a rhag digofaint Duw: O na choded dy lidiawgrwydd byth i'm herbyn, eithr cerydded dy *wialen* fy meieu'n eſmwyth, cyfarwydded fi yn dy ffyrdd a chynhalied dy *ffonn* fi ym mhôb dioddefiadau. Amddiffyn fi rhag torri f'eſcyrn, rhag heintieu gelynol a garwddwys glefydon, rhag rhuthrau Ffortun a Throieu mawr diſymmwth, cadw fy hôll ſynhwyrau yn ddifêth hyd ddydd fy marwolaeth, ac na fydded fy marwolaeth Arglwydd yn ddiſyfed, yn anamſerol nac yn amharod. Eithr bydded yn òl cyffredin Arfer ddynol, ac na fid dim rhyfeddol ynddi, ond fy rhyfedd dduwioldeb i, ac eglurhâd o'th fawr ryfeddol drugareddau ditheu. *Amen.*

IV.

NA wnaed dim *codiad* i mi fy anghofio fy hun na dim *Tlodi* i mi dy anghofio di: Na alled na

Gobaith

Gobaith nac *Ofn*, na *Pbleſer* na *Phoen*, nac un damwain *oddi allan*, nac un gwendid *oddi mewn* rwyſtro nac anghyweirio fy Nyledſwydd, na'm gŵyro oddiar lwybreu dy orchymyn'on. O cyfannedded dy Yſpryd glân gŷd â mi byth, a gwnaed fy enaid yn gyfiawn ac yn garedic, yn llawn goneſtrwydd a chredfydd, yn ſafadwy ac yn ddianwadal mewn bwriadau dâ, ond yn anhyblig i bôb drŵg. Gwnâ fi yn oſtyngedic ac yn ufudd, yn dduwiol ac yn heddychol: na chenfigenwyf bŷth wrth ddaioni nêb, na haeddu cael dirmyg fy hun, ac os câf, dŷſc i mi ei oddef yn addfwyn ac yn Garedigol. *Amen.*

V.

DYro i mi gydwybod tyner, ymwareddiad ſynhwyrol mwyneiddlan, llednais a dioddefgar, ſyber a chariadus: dyro i mi gorph diwair ac iachus, dyro i mi gymmwyſder o gadwraeth yn ôl fy ngrâdd, a bodlondeb i bob cyflwr, 'wyllys wedi llwyr ymroddi i Ti, ac anwydeu wedi marweiddio; fel y bwyf megis ac y mynnit ti fy môd, a bid fy rhann i yn rhandir y Cyfiawn, yn niſcleirdeb dy wynebpryd, ac yn Ngogoniant Tragwyddoldeb. *Amen.*

Sanctaidd yw'n Duw. Sanctaidd yw'r Holl-alluoc. Sanctaidd yw'r Anfarwol. Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Sabbath trugarhâ wrthif. *Amen.*

¶ *Ffurf o* Weddi Brydnhawnol *i'r ſawl na bo'n cael ennyd neu gyfle i ddywedyd y Gweddiau cyffredin a appwyntiwyd i'r Gwaſanaeth hwn.*

GWEDDIAU PRYDNHAWNOL.

I.

O Dduw Tragywyddol, Ardderchog Dâd Dynion ac Angylion, yr hwn a ſiccrheaſt y Nefoedd a'r Ddaiar mewn Trefn ryfedd, gan ordeinio dydd a nôs i gyfnewid bôb yn ail; yn oſtyngedic mi a gyfarchaf

i'th

i'th Dduwiol Fawredd, gan erfyn cael gennit drugaredd a nodded y nôs hon ac yn dragywydd. O Arglwydd maddeu fy hôll bechodau, fy ngeiriau amryfus yſcoewan, fy meddylieu ofer ac annuwiol, fy ngweithredoedd anghyfion ac angharedic; a pha fôdd bynnac y troſeddais i'th erbyn heddyw nac erioed o'r blaen.

Wele, O Dduw, fy enaid a ddoluria wrth goffa fy nghamweddau, trwy bechadurus freuolder fy nghnawd ſy'n hylithr i bôb temtaſiwn ac ni ddichon wrthſefyll un, o hono'i hun. Arglwydd Dduw'r drugaredd, mi a ymbiliaf â Thi yn ddifrifol ar roi o honot i mi rann helaeth o'th râs, gymmaint ac a ſo digonol ac affeithiol i farwhau fy hôll bechodau, a'm gwagedd afreolus: Fel megis ac y bum i gynt yn gwaſanaethu fy 'ngwynieu a'm trachwanteu gwarthus, felly bôd i mi weithian ymroi i waſanaethu ac i aſludo buchedd ſanctaidd.

II.

ARglwydd bendigedic dŷſc i mi yn fynych ac yn ofidus gofio mhechodeu, teilynga ditheu eu hangofio hwynt. Caniattâ nad anghofiwyfi bŷth dy drugareddau nà thitheu drugarhau wrthif. Dŷſc i mi rodio yn waſtad megis yn dy olwg di: Urdda fy enaid a graddau mawr o Gariad tu ac attat ti, ac inſelia fy yſpryd âg ofn crefyddol a dirfawr barch i'th Enw a th Gyfreithiau ſanctaidd; fel mai prîf-orchwyl fy hôll fywyd fô dy waſanaethu di, derchafu dy ogoniant, a diwreiddio hôll felltigedic Arferion pechod; ac felly trwy Sanctteiddrwydd buchedd, mewn Goſtyngeiddrwydd a chariad perffaith, mewn Diweirdeb a phôb Prydferthwch Grâs, i ddiſgwil yn amyneddgar am ddyfodiad yr Arglwydd *Jeſu*. *Amen*.

III.

DYſc i mi felly rifo fy nyddiau fel y dygwyf fy nghalon i ddoethineb, bôb amſer i feddwl am

fy

fy niwedd, môdd na feiddiwyf bechu yn dy erbyn. Cartrefed dy Angylion ſanctaidd gydâ mi, i'm cadw yn fy hôll ffyrdd, rhag malis a ſcelerder yſprydion y tywyllwch, rhag drŵg gymdeithion, rhag achlyſur a chyfle i bechu, rhag fy neſtrywio mewn Barnedigaetheu cyffredin, rhag hôll groes-ffyrdd pechod a chywilydd, rhag dwylo fy hôll elynion, rhag byw'n ddrŵg a rhag marw'n ddiobaith. Yr adwy honno, O ddiſcleiriaf *Jeſu*, ilewyrcha'n ogoneddus arnaf, bid i'th drugareddau a goleuni dy wynebpryd fy nghynnal ym mhôb loes a gwendid a phrofedigaeth. Dyro i mi'r cyfleuſdra o Gynghorwr yſprydol i'm cyfarwyddo, ac o dderbyn y Cymmun bendigedic; a thywyſed dy Yſpryd daionus fi hyd ffordd Tangneddyf a diogelwch; fel gyd â thyſtiolaeth cydwybod ddâ, a theimlad o'th drugareddau a'th eſmwythâd ti, yr ymadawyf â'r bŷd hwn yn undeb yr Eglwys, yn ngharîad Duw, ac mewn ſiccr obaith o iechydwriaeth trwy *Jeſu Griſt* ein Harglwydd a'n Hiachawdwr bendigedic. *Amen.*

Ein Tâd, &c.

¶ *Ffurf arall o* WEDDI BRYDNHAWNOL *a ellir ei harferu wrth fyned i gyſcu.*

Ein Tâd, &c.

DErchafaſ fy llygaid i'r mynyddoedd o'r lle y daw fy nghymorth.

Fy nghymorth a ddaw oddiwrth yr Arglwydd yr hwn a wnaeth Nêf a daiar.

Ni âd efe i'th droed lithro, ac ni huna dy Geidwad.

Wele ni huna ac ni chŵſc Ceidwad Iſrael.

Yr Arglwydd yw dy Geidwad, yr Arglwydd yw dy gyſcod ar dy ddeheulaw.

Ni'th deryr Haul y dydd, na'r lleuad y nôs.

Yr

Yr Arglwydd a'th geidw rhag pôb drŵg, eſe a geidw dy enaid.

Yr Arglwydd a geidw dy fynediad a'th ddyſodiad, o'r pryd hyn hyd yn dragywydd.

Gogoniant i'r Tad, &c.

I.

YMwel Arglwydd, attolwg a'r Lle hwn â'th drugaredd, ac â minneu â'th râs a'th iechydwriaeth. Gwerſylled dy Angylion ſanctaidd o amgylch y ſangre hon, môdd na ddêl un ddrycholaeth nôs i'm hudo, ac na neſao Yſprydion y tywyllwch i'm drygu, na dim drŵg anhap i'm gorthrymmu: eithr preſwylied Yſpryd tragywyddol y Tâd yn fy enaid a'm corph, a llanwed hôll gilfachau fy nghalon â goleuni ac â grâs. Na oddiwedded un o weithredoedd y tywyllwch fi, a bydded dy fendith di fendigedicaf Arglwydd arnafi bŷth trwy *Jeſu Griſt* ein Harglwydd. *Amen.*

II.

ITh ddwylo di, O *Ieſu* fendigedig, y gorchymmynnaf fy enaid a'm corph, o blegid Ti a brynaiſt bôb un o'r ddau â'th werthfawroccaf waed. Felly bendithia a ſancteiddia i mi fy nghŵſc, fel y bô'n gymhedrol yn ſanctaidd ac yn ddiogel, yn adnewyddiad i'm corph Huddiedic, iw nerthu i waſanaethu ſ'enaid, a phôb un o'r ddau i'th waſanaethu di mewn diball ufuddodd. O byth na âd i mi huno mewn pechod neu Angeu tragywyddol; eithr dyro i mi yſpryd effro ſynhwyrgall, na eſceuluſwyf un achlyſur i th waſanaethu di: fel pa un bynnac a wnelwyf ai cyſcu ai gwilio, ai byw ai marw, y parhawyf yn wâs ac yn blentyn i ti: megis pan ddarffo i mi waith y bywyd hwn, y caffwyf orohywys ym mynwes fy Arglwydd, nes i lêf Archangel ac udcorn Dduw fy neffroi a'm galw i eiſtedd ac i wledda yn nhragwyddol Swpper yr Oen. Canittâ hyn, Oen Duw er mawl i'th drugareddau

a gogoniant i'th Enw, O drugaroccaf Brynwr ac Iachawdwr *Jeſu. Amen.*

III.

BEndigedic fyddo Duw a Thâd ein Harglwydd *Jeſu* yr hwn a anfonodd ei Angylion ac a'm gwaredodd i rhag y ſaeth a heda'r dydd a rhag y diniſtr a ddiniſtria ganol dydd, ac a roes i mi ei Yſpryd i'm hattal rhag yr hôll ddrygeu y gallaſei fy ngwendid a'm drŵg Arferion fy hun, a'm taer Elynion yn hawdd iawn fy mradychu. Bendithier ac bŷth bythoedd ſanctaiddier dy Enw am y ddi-dor gafod o fendithion ſy'n fy nghadw i yn fyw ac yn fodlon, yn happus ac yn ddiwall o bôb angenrheidieu, ac mewn rhwydd-deb yn fy nyledfwydd a'm ffordd i'r Nefoedd. Bendith, Anrhydedd, Gogoniant a Gallu a fo i'r hwn ſy'n eiſtedd ar yr Orſeddfainc, ac i'r Oen yn oes oeſoedd. *Amen.*

Sanctaidd yw'n ein Duw, Sanctaidd yw'r Holl-allŵoc, Sanctaidd yw'r Anfarwol. Sanct, Sanct, Sanct. Arglwydd Dduw Sabbath, trugarhâ wrthif.

¶ *Ocheneidieu a Mvfyrdodeu byrrion iw harferu'r nôs pan ddeffroech o'th Gŵſc.*

Ofnwch ac na phechwch, ymddiddenwch â'ch calon ar eich gwely, a thewch. Mewn heddwch y gorweddaf ac yr hunaf, canys ti Arglwydd yn unic a wnai i mi drigo mewn diogelwch. Pſ. 4. 4, 8.

O Dâd yr yſprydion a Duw pôb cnawd trugarhâ a thoſturia wrth yr hôll Griſtianogion, ſy'n gleifion ac ar drancedigaeth, a derbyn yr eneidieu a brynaiſt ſydd yn awr yn dychwelyd attat.

Gwyn eu bŷd y rhai a breſwyliant yn y *Gaerſalem Nefol lle nid rhaid wrth yr Haul na'r Lleuad i oleuo ynddi, canys gogoniant Duw a'i goleuodd, a'i goleuni hi yw'r Oen.* Dat. 21. 23. *Ac ni bydd nôs yno: ac nid rhaid iddynt wrth ganwyll, oblegid y mae'r Arglwydd*

Dduw yn goleuo iddynt, a hwy a deyrnaſant yn oes oeſoedd Dat. 22. 5.

Myfyria ar waith *Jacob* yn ymdrechu â'r Angel trwy'r nôs, a bydd ditheu yn daerlew ar Dduw am fendith, ac na ddyro'r maes i fynu nes iddo dy fendithio.

Myfyria ar yr Angel yn myned heibio i'r *Iſraeliaid*, ac yn diniſtrio'r *Aiphtiaid* am eu hanufudd-dod a'u trais. Gweddia ditheu am y grâs o ufudd-dod a chariad perffaith, ac am nodded yr Arglwydd.

Myfyria ar yr Angel a ddifethodd mewn noſwaith hôll fyddin yr *Aſſyriaid* am odineb. Cofia bechodeu dy ieuenctid, pechodeu dy wely, a dywed gyd â *Dafydd fy arenneu a'm ceryddant liw nôs, am henaid a wrthyd ei ddiddanu.* Gweddia am faddeuant, ac am y grâs o Ddiweirdeb.

Myfyria ar ddirfawr ing ein Iachawdwr yn yr Ardd, ei oſid a'i driſtwch ef trwy'r noſon honno; diolch iddo, ac addola ef am ei gariad a barodd iddo ddioddef cymmaint troſoti; a chaſâ dy bechodeu a oedd yn gofyn y cyfryw doſtur ddioddefaint gan Fâb Duw.

Myfyria ar y pedwar pêth diweddaf. 1. Siccrwydd Angeu. 2. Dychryniadau Dydd y Farn. 3. Llawenydd y Nêf. 4. Poenau Uffern a thragywyddoldeb y ddau.

Meddwl am dy hôll Garedigion v rhai a ymadawſant o'th flaen di: a gweddia ar i Dduw ganiattau i ti gael eu cyfarfod hwy mewn Adgyfodiad llawen.

Dydd yr Arglwydd a ddaw megis Lleidr y nôs, yn yr hwn y Neſoedd a ânt heibio gyd â thwrw, a'r Defnyddiau gan wîr wres a doddant, a'r ddaiar a'r gwaith a fyddo ynddo a loſcir. A chan fôd yn rhaid i hyn i gŷd ymollwng, pa ryw fâth ddynion a ddylem ni fôd, mewn Sanctaidd ymarweddiad a duwioldeb, yn diſgwil ac yn pryſuro at ddyfodiad Duw. 2 Pet. 3. 10, 11.

O Arglwydd yn dy drugaredd cofia dy wâs ddydd y Farn. Tydi a attebi dtoſofi, O Arglwydd ſy Nuw. Ynoti O Arglwydd yſ ymddiriedais na'm gwradwydder yn dragywydd.

GWybydd hyn, Ddarllennydd Criſtianogol, ped arferit beunydd Nôs a Boreu yr hôll Ddyſoſiwnau a'r Gweddiau o'r blaen, ni fyrit ti oddi ar awr a hanner, eithr gan fôd rhai o honynt yn ddubl i'r un purpas, ac felly nad rhail dywedyd ond un Rhês ar un diurnod, nid eiff i ti ond llawer llai o amſer. A thrwy roi i Dduw un awr o'th bedair ar hugain ti a elli gael y cyſſur a'r gwobr o Dduwiolder. Ond a dybio awr yn ormod mae hynnw naill ai yn rhŷ ofalus am y bŷd, neu'n rhŷ ddiofal am y Nêf. Pa ddelw bynnac mi a dorrais y Gwaſanaeth yn weddiau byrrion, nôdd y gallo gymeryd ei ddenis a chynniſer o honynt ac a chwennycho ym mhôb Gwaſanaeth.

At Ddoſp. II.

Gweddi am Feddylfryd pûr *wrth ddechreu, ac wrth ganlyn ar bôb Gweithred o bwys, megis* Aſtudio, Pregethu. &c.

O Dduw tragywyddol, yr hwn a wnaethoſt bôb pêth er mwyn dyn, a dyn er mwyn dy ogoniant, ſanctteiddia fy nghorph a'm henaid, fy meddylieu a'm bwriadeu, fy ngeirieu a'm gweithredoedd, fel y bo'r cwbl a feddyliwyf a ſiaradwyf ac a wnelwyf mewn bwriad i ogoneddu dy enw, a bôd y cwbl yn affeithiol yn ngwaith Duw ac yn llwyddiannus yn ôl eu grym a'u cymmwyſder. Arglwydd tro fy angenrheidieu yn rhinweddeu, a gwnâ di yn *Grefyddol* fy hôll orchwylion *Naturiol i*, wrth iddynt fôd yn dreſnus, yn llyfodraethus, yn gymhedrol, yn waſanaethgar

ac yn fuddiol i ddibennion eraill uwch na'u cyrraedd a'u grym eu hunain: ac na âd i ddim balchder na hunan-gais, dim cybydd-dod nac ymddial, na dim amhuredd arall o goeg ddibennion na gwael amcanion, lygru fy enaid, na halogi un o'm geirieu na'm gweithredoedd: eithr bid fy nghorph i yn weinidog i'm henaid, a'r ddau yn weinidogion i *Jeſu*, fel gan wneuthur pob pêth i'th ogoniant ti yma, y caffwyf fôd yn gyfrannog o'th Ogoniant yn ôl hyn trwy *Jeſu Griſt* ein Harglwydd. *Amen.*

At Ddoſp. III.

Gweddi o Fyfyrdod perthynol i Breſennoldeb Duw.
Y weldi yma a ddylid yn enwedigol ei harfer u pan demtier ni i bechodeu neill uol

HOll-alluoc Dduw, Tragywyddol ac Annherfynol, Tydi wyt yn llenwi pôb lle a'th breſennoldeb, Yr wyt Ti ym mhôb mann ar unwaith yn dy *Hanfod* ac yn dy *Allu*, yn y Nêf yr wyt yn dy *Ogoniant* mewn lleoedd Sanctaidd yn dy *Râs* a'th *Ffafr*, yn Nghalonneu dy weiſion trwy dy Yſpryd, yn Nghydwybod pôb rhyw ddyn trwy dy *Dyſtiolaeth* a'th *Gadwraeth* arnom. Dŷſc i mi rodio bôb amſer megis yn dy ŵydd di, gan arſwydo dy Fawredd, a dwys berchi dy Ddoethineb Holl-wybodol. Na wnelwyf hŷth ddim anweddeidd-dra, â minneu yn ngolwg fy Arglwydd a'm Barnwr: eithr ymddwyn o honof mor ofalus a pharchedic, na bô fy Uſtus yn Gyhuddwr i mi, eithr yn Gyfryngwr; fel gan ddangos, trwy ofalus ymddygiad, fy nghrediniaeth o'th breſennoldeb di yma, y caffwyf yn ôl hyn deimlo'r llefad o boni mewn cyfran o Ogoniant tragywyddol trwy *Jeſu Griſt*. *Amen.*

PENN.

PENN. II.

AM SOBRWYDD CRISTIANOGOL.

DOSP. I.

Am Sobrwydd yn yr ystyr Cyffredinol.

NId yw'r Grefydd Gristianogol yn ei holl ranneu *moesawl* ddim amgen na Chyfraith *Natur*, neu Reol prîf-*Resum* yn cyfatteb i brîf-anghenion yr Holl fŷd, yn derchafu prîf-lesâd pôb rhyw berthynas, a thrwy bob amryw droiau a damweiniau yn ein cyfeirio ni at y prîf-*ddiweddnod* a ragosodod Duw er tragwyddoldeb i bawb a'i dilynont *hi*, y *Rheol* hon a eglurodd Duw yn Nghrîst *Jesu*, ac yn ôl cyfrif yr Apostol tair rhann sydd iddi, sef 1. *Sobrwydd*, 2. *Cyfiawnder*, 3. *Duwioldeb*. Canys ymddangosodd Gras Duw yr hon sy'n dwyn *iechydwriaeth* i bob dyn, gan ein dyscu ni i wadu Annuwioldeb a chwanteu bydol, a *bŷw* 1 yn *Sobr*, 2 yn *Gyfion* ac 3 yn *Ddduwiol* yn y bŷd sydd yr awron; gan ddisgwil am y *Gobaith* gwynfydedic ac ymddangosiad y Duw mawr, a'n Iachawdwr *Jesu Grist*.

Y gyntaf o'r rhain a gynnwys dy Ddyledswydd tu ac attat *dy hun*, sef, iawn driniad dy Enaid a'th Gorph. Yr ail a amgyffred dy ddyledswydd ym mhôb Perthynas tu ac at *dy Gymmydog*. Y drydedd a gynnwys briod swyddeu Duwioldeb a chyd-ymgyfeillach â *Duw*.

Sobrwydd Cristianogol yw'r hôll Dyledswydd a berthyn i ti dy hunan, yn dy fwyd a'th ddiod a'th blesereu a'th feddylieu, ac mae hi yn sefyll yn y *pum* dyledswydd hyn sef, 1 *Cymhedroldeb*, 2 *Diweirdeb*,

3. *Gostyngeiddrwydd*, 4. *Gwylder*, 5. *Bodlonrhwydd.*

Pan dorro dy drachwant tros un o'r *pum* Tertyneu hyn, ei gosbi ef a'i groesi a'i ffrwyno dyna'r pêth yw *Sobrwydd*; a rheitied yw wrtho goreu a gwell'r wrth greffu ar olion a gwrthwyneb-ddrygau *Cnawdolrhwydd* a Mafwedd a choeg-ddigrifwch.

Y drygau a ddaw o Gnawdolrhwydd *moethus a choeg ddyfyrrwch.*

Yn 1. Hiraethu am *Gnawdol ddyfyrrwch* a bair i'r enaid ymollwng yn wann ac yn anwaftad ac yn anghymwys i bôb gwas-gwychder bydol nac yfprydol, o achos mai gweiniaid a hurtffol yw gwraidd y *Plesergarwch* hwn, a rheiny yw, perchi'r *corph* yn fwy na'r *enaid*, y *trachwant* yn fwy na'r *Rheswm*, *Naturiaeth* yn fwy na *Grâs*, a Dyfyrrwch *darfodedic* yn fwy na Hyfrydwch *tragywyddol.*

Yn 2. Natur pôb *pleseraw cnawdol* yw bôd yn goeg ac yn wâg ddiwala, yn fwyaf ôll wrth eu *difgwil*, wrth eu *mwynhau* yn wîr wagedd, ac wrth eu *hymadawiad* yn gadel colyn tra dwys bigog. Ie 'n chwerthiniad ni a ddiwedda'n fynych mewn dwfn-ochenaid: felly y mae pob dyfyrrwch arall â'i golyn yn ei gynffon er tecced a phereiddied ei wynebpryd.

Yn 3. Mae *Cnawdol ddyfyrrwch* yn ddirmyg mawr ar Enaid dyn megis llygattŷn neu hudoliaeth yn dallu'r *Deallusiaeth*, ac yn caethiwo'r *Ewyllys*. A'r dyn a yftyrio'r enedigaethfraint a brynwyd yn ddrud iddo á gwaed Mâb Duw bydd anhawdd iddo adel anrheithio a dyrynu Rhydd-did ei Enaid.

Yn 4. Mae'r anwes yma yn union wrthwyneb i gyfliwr *Cristion*, canys rhyfel ac ymdrech ac ymorcheftu gwaftadol yw buchedd y Criftion, ond dyfyrrwch cnawdol a'th ddiffrwytha wrth i ti ymdorheulo gŷd â'r Gelyn y dylit ymladd yn ei erbyn os difgwili bŷth gael y Goron. Ac at hyn y bwrw'r Apoftol.

Mae

Mae pôb un ar ſy'n ymdrechu yn ymgadw ym mhôb pêth; a hwynt hwy yn wîr fel y derbyniont goron lygredic, eithr nyni un anllygredic.

Yn 5. Mae'n ddîr i'r *Mwythuſdra* hwnnw fôd yn bennaf rhwyſtr i *Ferthyrdod* am fôd *hwn* yn greulondeb a *hwnnw* yn Anwes i'r cnawd. Ac at gyfryw ddioddefaint rhaid ymgymmwyſo o râdd i râdd gan groeſhoelio'n gyntaf yr anwydeu lleiaf; o blegid yr hwn a orchfyger â phrawf bychan o boen, odid iawn iddo fodloni i golli ei fywyd mewn arteithiau.

Graddau o Sobrwydd.

Yngwrthwyneb i'r *Pleſergarwch* hwn y ſaif *Sobrwydd* yn y tair Grâdd yma.

Yn 1. *Dibriſio a diflaſu ar bleſerau*, neu lawn fwriadu na chroeſawom un odfa o demtaſiwn i ddyfyrrwch cnawdol. Ac nid yw hyn ond gwaith yr ewyllys a'r Dealltwriaeth yn rhoi barn ac yn datcan yn eu herbyn hwy, gan eu llyſu a'u gwrthod trwy Reſwm dâ a meddylfryd cadarn.

Yr 2. Yw *Gweithredol ryfel ac ymdrech* yn erbyn pôb profedigaetheu a chynhygion o ddyfyrrwch cnawdol a fo pechadurus yn ei râdd na'i ryw: a'r rhyfel hwn yw Gweddio, ymprydio, ymborth gwael, lletty caled, a gorchwylion poenus, a gochel drŵgachlyſur, ac arferu pôb dyfais a diwydrwydd, i gryfhau'r Yſpryd a'i wneud yn galed, yn wrol ac yn Griſtianogol.

Yn 3. *Dyfyrrwch yſprydol* yw'r grâdd uchaf o *Sobrwydd*, ac ym mhâ râdd bynnac y medrych di flaſu a hoffi pleſerau *Yſprydol*, *y Manna cuddiedic* gŷd â *hyfrydwch* dyfoſiwn, gŷd â'r *llawenydd* o Dduolchgarwch, gŷd â'r *gorfoledd* yn yr Arglwydd, gŷd â'r *Cyſſur* Gobaith, gyd â *melyſder* Cariad perffaith ac Eluſen, gŷd â *diddanwch* Cydwybod ddâ, gŷd â *hedlwch* Addfwynder, a chŷd â *dedwyddwch* Calon fodlongar;

ſongar ; yn yr unrhyw raddeu y diflefi ac y ffieiddi di'r cibau o drachwanteu mochaidd, a chreifion afaleu *Sodom*; ac fe â digrifwch pechadurus mor chwerw gennit a chwydfa Medlwyn.

Rheolau i lethu Cnawdol Ddifyrrwch.

Y cynghorion cyffredinaf a buddiolaf i ddaroſtwng *Cnawdolrwydd* yw y rhai hyn.

Yn 1. Ymgynnefina i fôd yn fyrr o bôb gormodedd wrth ddarparu at dy fywioliaeth, os amgen, ymehengu a wna dy chwantau di, a holl betheu'r byd yn annigonol iw bodloni. ac wrth hynny o gadewi iddynt gynnyddu tu hwnt i feſureu dy *Angenrhaid* a'th *Gyfleuſdra* cymmhedrol, chwyddo a wnant byth rhag llaw : ond y cwrs a'r rheol oreu arnynt yw goſod *Natur* yn eithaf pennod iddynt. Ceiſio diddymmu dy drachwantau a ddylit yn fwy na'u porthi ; ynteu eu ffrwyno a chwttogi eu rhŵyſc yw'r ffordd oreu i ragbrynnu llonyddwch ganddynt ; neſaf pêth iw gwadu hwy yn hollawl, yw eu hyſcythru'n lan oddiwrth bôb *gormodedd* afreolus a direſwm.

Yn 2. Lletha dy chwanteu cnawdol ar eu codiad cyntaf, canys yna y maent hwy wannaf a'th rydd-did titheu i *ddenis* gryfaf : eithr os hwynt hwy yn eu gwendid a'th orchfygant ti yn dy gryfder, och nid gwiw ymryfon pan gynnyddont hwy yn rymmuſach a'th nerthoedd ditheu yn lleſcach. *Os gadeni di iddynt hwy ddechreu odid iawn a adawant hwy i ti ddiwedd.*

Yn 3. Siomma hwy â rhyw orchwyl canmoladwy, ac iw dyhuddo bydd dauog a chluſt-fyddar wrthynt. O blegit gan na ddichon meddwl dyn ddal yn graff ar ddeubeth ar unwaith, o bydd dy enaid titheu ar waith, naill ai uwchben Llyfr, neu orchwyl corphorol neu rvw ſimmera diniweid arall, ni bydd le i un temtaſiwn cnawdol ymgynnyg i'th ſlino.

Yn 4.

Yn .4 Edrych ar *Bleſeraw* nid o'r tu diſclair pan ſont yn ymherrio arnat, canys yna maent a'r troed goreu ymlaen, wedi ymwiſco mewn gemmeu gwydr a wynebwyd âg aur, a phob twyllodrus wychder. Eithr wedi i ti ddatod neu annhaccluſo'r trwſiad wrth fwynhau eu ffuantus degwch a hwytheu'n dechreu ymadel, yna cenfydd eu noithni allrus hwy. Gwêl na ochenaid a thriſtwch, pa anghenfil anolygus ac yſcerbwd ffiaidd y priſiant. Cymmerth *Solomon* brawf o bob rhyw betheu, ei wala o bob pleſerau, ac a lŵyr alarodd arnynt ôll. Titheu a ellit flino arnynt ôll wrth *reſwm* cyſtal ac ynteu wrth *brawf*, Pe edrychit ar bòb pleſerau yn ôl eu gwîr olygiad *wrth ymadel*, Neu os credi i brawf rhai eraill a'u profodd ac a'u ffieiddiodd ôll.

Yn 5. Mynych yſtyr a myſyria ar *bleſereu'r Neſoedd*, fal pan lanwo'r thain hwylieu dy Enaid y gallech ddal y llyw tu ac yno'n union, heb edrych bŷth dracheſn tu a *Sodom*. Wedi'r ehetto dy Enaid frŷ, ac edrych i wared obrŷ ar bleſerau bydol, ti a'u gweli o birbell yn ſychain ac yn wael ddiyſtyr, a dynion yn gwybetta ar ôl eu trachwanteu a ymddangoſant i ti mor ynfyd a'r pyſcod yn rhedeg o feſur mîl ar ôl un prŷf cynrhonllyd a'r bâch marwol ynddo.

Yn 6. Cymmorth godidoc at hyn yw myſyrio ar ſiampl *Criſt* a'i Apoſtolion, a *Moſes* a hôll Ddoethion y bŷd o bôb Oes, y rhai yn deall iawn wahaniaeth rhwng drŵg a dâ a ddewiſaſant y ffordd arw brudd i Ddedwyddwch yn hytrach na'r ffordd lydan, ddifyr ac eſmwyth ſy'n arwein i Ffolineb a Deſtryw.

Ond nid yw hyn ôll ond *Sobrwydd* yn *gyffredinol*; ei Rhann *neilltuol* gyntaf hi yw *Cymmhedroldeb.*

DOSP.

DOSP. II.

Am Gymmedroldeb wrth fwytta ac yfed.

SObrwydd yw ffrŵyn *Trachwant*, a *Chymmedroldeb* yw genfa'r ffrŵyn fy megis penwar yn tafn dyn, iw attal rhag gormodedd o *fwyd* a *diod*, ond a gyttuno oreu â'r iechyd, ac a helpio yn lle rhwyftro Gorchwylion yr Enaid, trwy roi cynhaliaeth angenrheidiol i'r Corph, a thrwy lonni a firioli'r Ysbryd.

Yn yr *Enaid* y mae gwreiddin *Cymhedroldeb*: Canys grâs yw *hi* yn dewis Moddion naturiol at naturiol a fanctaidd ddibennion priod. *Yn bwytta* ac *yfed* petheu fy angenrheidiol) y mae Arfer *Cymmhedroldeb* yn fefyll; ac am hyn ni's gâd *hi* arferu monynt at ddibennion anghyfreithlon; ni's mynn *hi* fwytta ac yfed er *pleſer* ond er *angenrhaid* neu i'n *Dad-lonni*, ac mae hyn yn râdd o angenrhaid.

Nid wy'n gwadu na bô, ie'n ddiammeu y mae ym mhôb corph iâch *bleſer* wrth *fwytta* ac *yfed*, am nad oes yn Natur un pleſer mwy na chael bodloni'r hôll chwantau a drefnodd Duw; ac mae'n rhydd i ti ddewis tammeid blafuſach a gwrthod un gwaeth y bo llai ymborth neu dycciant ynddo, neu heb ddygymmod â chylla gwann, neu ar Ddydd-gŵyl, neu ddiwrnod o lawenydd neilltuol. Ar yr hôll achoſion hyn mae i ti gennad i gymmeryd dy bleſer yn rhyddach; trwy na bô dy fryd ti ar y *pleſer* yn bennaf dim, hynny yw, am y dewiſech yr amheuthun er mwyn yr achos y caniattawyd hynny o rydd-did i ti, yn fwy nac o ran y danteithion eu hunain. Ond pan fo'r *pleſer* yn unic achos, ac yn hîr-bara i fôd felly, yna nid yw *Bwytta* ac *yfed* yn wafanaeth i Dduw mwyach, eithr gweithred afreolus.

Ond am ddewis dyfcl well o flaen un waelach, gwnâ fel yr aferir mewn gweithredoedd eraill na phennoded

phennoded dim terfyneu naturiol iddynt, ac y cynhwyſwyd peth rhŵyſc ynddynt; ſef gwna *yn Gymhedrol* ac yn *ſynhwyrol* wrth farn gwŷr call crefyddol a ſobr. Ac yna gall Duw a roes i ti y fâth amryw ddewis o greaduriaid iw harferu, gael gogoniant oddi wrth dy gymheſurwydd di a'th ddiolchgarwch yn eu derbyn, a thitheu a ellit eu harferu oll yn ddi-ragor yn ddi-ruſiedic ac yn ddiberygl o'u bôd yn fagl i ti, na thrwy ormod rhŵyſc, na gormod manyldra, na chwaith trwy ormod petruſder ac ofn arferu dim o honynt ond yn y fâth amgylchion na bô poſſibl fôd dim amryfuſedd.

Cymmhedroldeb mewn *bwyd* a *diod* a feſurir wrth y Rheolau hyn.

Meſureu Cymmhedroldeb wrth fwytta.

Yn 1. Na fwytta *tan yr un amſer*, oddieithr i Angenrhaid neu Gariad neu ddigwydd o ryw ddamwain yn y cyfamſer a wrêl hynny yn rheſwm ac yn weddeidd-dra i ti. Cofia neſed fu i hoedl *Ionathan* brynu am brofi ychydic fêl cyn machludo'r Haul, ac er bod ei fawr newyn yn ei eſcuſodi ef oddi wrth y pechod o lythineb, etto peth anneſcuſodol yw i ti fwytta cyn yr amſer arferol, neu wthio dy law i'r ddyſcl yn annhymoraidd o wanc i'r pleſer neu o aneſmwythyd i ymaros.

Yn 2. Na fwytta yn *rhŷ bryſur a ffwdanus*, eithr yn weddaidd ac yn arafaidd, fel y bô dy *fwytta* yn weithred a weddei i ddyn, ſef môdd y caffech dy gôf i *ddeall* ac *ymſtyried* yn bwylloc wrth fwytta. Ond os *ar ffrâſt* y bwyttei ni elli graffu ar yr amgylchion a'r graddeu a'r damweiniau bychain a ddigwydd i ti trwy'r pryd, ac felly llithr arnat amryw wrthuni bâch yn amryfus.

Yn 3. Na fwytta *yn fyſg ac yn fwythus*, hynny yw, na

na fydd trwblus i ti dy hun nac i eraill wrth ddewis dy fwydydd a chywreindeb dy *ſaws*. Cyfrifwyd yn bechod i'r *Iſraeliaid* wrthwynebu'r *Manna* a blyſio cîg, glynodd y *Soft-ieir yn eu ffroeneu a ſyrthiodd digllonedd Duw arnynt*. Ac am y *mòdd* o drwſio bwyd nodwyd Meibion *Eli* am ormod *dichlynrwydd*, am nas mynneint y cîg yn ſerwedic eithr yn amrwd fel y caent ei roſtio. Nid o ran bôd yn bechod bwytta neu chwennych cîg rhôſt, ond lle'r ordeiniaſid berwi'r cîg am iddynt hwy ei wrthod felly, a hynny yn dangos dant blyſig anghymhedrol. Mae ar bob yſtyr yn rhydd achleſu *cylla* mwythus a gwann, ond peth arall yw boddio *geneu* mwythus anweſog. Pan fo'r *iechyd* yn gofyn amheuthun mae'n iawn ei borthi, ond peth arall yw *blŷs* a thrachwant anghymmedrol. *Beth bynnac a oſoder ger eich bron bwyttewch*; os darparwyd ef i ti, gelli ei fwytta er danteithied fyddo; ac os gwael a chyffredin fydd, am y bo'n iachus a chymmwys i ti, ni ddylit mo'i wrthod o anwes, am fod pôb grâdd o fwythuſdra yn râdd o anghymmedroldeb. Dedwydd a diniweid oedd oeſoedd ein hynafiaid ni, a fwyttaent graſyd a llyſieu, ac a yfeint loyw ddwfr y ffrŵd, â chnau ac â gwreiddiach y torreint eu hympryd, a phan gaent gîg ni cheiſient ddim iw drwſio ond newyn a thân; a'u *ſaws* gyntaf hwy oedd chwerw lyſiau, ac weithieu bara wedi ei drochi mewn finegr.

Ond wrth ddewis ein bwyd rhaid yw meſur *Cymmedroldeb* yn gyfattebol i'r *amſer* preſennol, ac wrth y *Cwmpeini*, ac yn ôl y *dygiad i fyny* a barn gwŷr ſynhwyrol goneſt ac wrth angenrheidieu *Naturiaeth*.

Yn 4. Na fwytta *mor gormod*, na lwytha mo'th cylla na'th ddealltwriaeth. *Os eiſteddi ar fwrdd llawn na fydd gwancus iddo, ac na ddywed mae arno lawer o fwyd. Cofia mai peth drŵg yw drŵg lygad, a pheth a grewyd waeth na llygad? am yr wyla ef ar bôb achlyſur. Na eſtyn dy law i bôb lle yr edrycho eſe; ac na wthia hi gyd*

gyd âg ef i'r ddyſcl. Digon yw ychydic iawn i'r medrus, ac ni fydd bŷrr ei anadl ef ar ei wely.

Arwyddion ac Olion Cymmedroldeb.

Cei wybod os yw'r Grâs o *Gymmedroldeb* gennit wrth ei *Harwyddion* ſy'n canlyn, y rhai ſydd fel cynnifer o *luſciadau* i'th ddenu iw haſtudio ac i ymarfer â hi.

Yn 1. Mae'r dyn *Cymmedrol* yn *orchwylus*; a gwanc yn anfoeſol ac yn anweddol. Ac at hyn y mae Cyngor Mâb *Sirach*, *Pan eiſteddech ymŷſc llawer nac eſtyn dy law yn gyntaf ôll. Paid yn gyntaf o ran medruſrwydd ac na fydd annigonol rhag gweled bai arnat.*

Yn 2. Mae'r *Cymmedrol* yn ymddwyn yn *bwyllog* bôb amſer, ac awydd yn yſcoewan ac yn *coeg-lawenhau* wrth weled dynteithion.

Yn 3. *Cŵſc iachus* a chymmeſurol ſy Arwydd a gwaith *Cymmedroldeb*, *Cŵſc iachus a ddaw o fwytta'n gymmedrol, eſe a gyfyd yn foreu a'i ſynhwyr ganddo.*

Yn 4. *Llawenydd yſprydol* a Gweddi ddyfoſionol. *Yn* 5. Diſtaw ac anaml Ddigllonrhwydd. *Yn* 6. Llywodraeth ar ein Meddylieu a'n gwynieu. *Yn* 7. Temtaſiwnau anaml a ſeuthug. Chwanega at hyn nad yw'r dyn *Cymmedrol* yn ymorol am ddyfeiſieu amheuthun. Nid yw e'n meddwl nac yn ſiarad nemor am *fwyd* a *diod*; corph iachus ſydd iddo a hîr enioes oni rwyſtra rhyw ddamwain arall: Ond o'r gwrthwyneb cymdeithion *Glythineb* yw *Anhunedd a buſtl a gwewyr y bol.* Gwŷch ynteu a dywed *Stratonicus* am ormodedd y *Rhodiaid*, Adeiladu'r oeddynt fel pedfaſeint i fyw byth, a gwledda fel pa buaſeint ar fedr marw yn ddiſymmwth.

Am Feddwdod.

Eithr yma chwennychwn i ti yſtyried er nad yw olion ac arwyddion *Glythineb* mor hynod i eraill nac mor

mor rhempus ddigrif ac yw *Meddwdod*, nac mor wrthun yn ngolwg dyn: Etto yn ôl ei raddeu mae'r pechod yn prifio'n ddiarwybod yn ngolwg Duw, a rhaid i ti wilio'n ddygn rhag iddo dy oddiwes trwy ddifrawch neu eſceùlufdra, am fôd *gormodedd* cynddrwg o'r nail ac o'r llall, wrth fel y bô dy ſerch di i'r *bwyd* neu i'r *ddiod*. Yr Corph y mae *Glythineb* waethaf, a *Meddwdod* i'r Dealltwriaeth, A hyn a bair gwarafun *Meddwdod* a'i hwtio yn y Scrythyr lan yn fynychach na r llall: ac felly yr aeth *Sobrwydd* i arwyddoccau *Cymmedrolder* mewn *diol*.

Meddwdod yw anghymmedrol hoffder ac arfer o *ddiod anghymmedrol* y galwaf beth bynnac a fo *heibio* neu *tu hwnt* i'r dibennion daionus y trefnodd Duw i *ni vfel* o'u plegid. Y dibennion hynny yw *treulio'r bwyd*, a *llonni* a *firioli'r* yſpryd, neu ryw bwrpas *arlles yr iechyd*: ac od eir na heibio na thu hwnt i'r rhain, mae e'n afreolus ac yn feius ac a elwir *Meddwdod*. Gwaharddodd ein Hachawdwr ef yn y geirieu hyn [*Edrychwch arnoch eich hunain rhag i'ch calonnau un amſer drymhau trwy lythineb a meddwdod*] *rhag trymhau*, hynny yw, rhag y *trymluog* hurtrwydd a ddaw yn gynnefin drannoeth o *feddwdod*. Canys mae *Crîſt* yn gwahardd y Weithred a'r Arfer o *anghymmedroldeb*, mid yn unic yr *offeithiau* a ddaw o'r pechod eithr hefyd dy *ſerch* di iddo, am fôd y ddau yn ddrŵg. Yr hwn a yfo ychydic, a hynny yn ei orchfygu, ac ynte'n gwybod ym mlaenllaw e' wendid, euog yw efe o *drymlwytho* neu *ſarffedu*. Ond y ſawl a yfo lawer ac e'n grŷf i ddal, heb gwbl golli ei ſynwyr, hwnnw fy'n euog o *feddwdod*. Mae'n bechod gollwng y fâth wall niweidiol i'r Corph a'r Dealltwriaeth. O blegid hyn, mae'r ſawl a yfo heb ddim chwant i'r ddiod yn euog o *Drymlwytho* oni wilia ef rhag ei drŵg affaith hi: A phechod, ie mwy na'r llall, yw hoffi ac arfer anweddeidd-dra o ddiod, er na ddêl dim pwys

trymluog

trymluog ar ei hôl. Odiaeth ynteu yw cyngor Mâb *Sirac, Na ddangos dy wroldeb mewn gwîn, canys gwîn a ddifethodd lawer.*

Y Drygau a ddaw o Feddwdod.

Drŵg olion yſceler *Meddwdod* a gyfrifir gan ſcrifennyddion y Scrythyr, a chan eraill o'r Doethion i'r meddwl yma. *Yn* 1. *Meddwdod* a bair wae a thrychineb, archollion a gofid, pechod a chywilydd, pair chwerwder yſpryd, ymſennu ac ymrafaelio, *ef*e a chwanega gynddaredd ac a leiha'r nerth, *ef* a wnâ lygaid cochion, a thafod gwŷllt trybelyd. *Yn* 2. Gwâs yſpyſol yw *Meddwdod* i Anlladrwydd, ac etto fe a wanhâ'r corph, *fe* wnâ ddyn mor anllad a gafr ac etto mor egwan a chleiriach. *Yn* 3. Mae *meddwdod* yn rhwyſtro ac yn hurtio'r *Dealltwriaeth* gan droi dyn yn anifail yn ei wynieu, ac yn ffŵl yn ei reſwm, a pha ragor ſy rhyngtho a gwallcof onâ ei fôd e'n *wirfodd* ac felly yn waeth na'r llall. *Yn* 4. Mae e'n torri'r argae ac yn gollwng am dy ben yr hôll ddrygau hynny ſy naturiol a chynnefin i ti, y rhai y cadwei *Reſwm* a *dŷſc* di rhagddŷnt. Mae *Meddwdod* yn galw'r gwilwyr oddi ar y bylchau; ac yna hwdiwch yr hôll ddrygau a all heigio o galon egored, ac o dafod di-attal, ac o yſpryd di-rwym, ac 'wllys digwrs a di-gadwraeth, a hyn ôll a ellir eu bwrw ar *Feddwdod*. *Yn* 5. Letha *meddwdod* a diffydd yr Yſpryd glân, canys ni all nêb fôd yn llawn o Yſpryd Duw ac o wîn hefyd ar unwaith. Dengys S. *Paul* na chyttal y ddau hyn ynghyd N*a feddwer chwi â gwîn* medd ef *yn yr hyn y mae gormodedd eithr llanwer chwi â'r Yſpryd glân.* *Yn* 6. Egyr *meddwdod* hôll Gyſſegroedd Natur, gan ddangos noethni'r enaid yn ei wendid a'i ffolineb, mae e'n amlhau ac yn amlygu pechodau, ac 'a wnâ ddyn yn anghymwys i fôd nac yn gyfaill neillduol nac yn Gynghorwr cyffredinol.

Yn 7.

Yn 7. Mae *Meddwdod* yn caethiwo ac yn carcharu'r enaid yn dostach nac un pechod arall, am ei fôd yn difuddio ac yn yspeilio dyn o'i Reswm a'i Synwyr a ddyleint fôd yn help ac yn rhydd-did iddo, am hynny gnawd iddo gyd-gynnyddu ar ddyn gyd a'i oedran, ac i'r meddwyn heneiddio'n fwy o ffŵl ac yn llai o ddyn. Afraid i mi adrodd siampleu gofidus o ddrygau *meddwdod* gan amled ydynt nid yn unic yn y Scrythyr ac ym mhôb Cronicl ac oes o'r cynfyd, ond hefyd yn ein amser a'n coffadwriaeth ninneu ysywaeth.

Eithr od ymofynnir am *derfyneu pennodol* a phriod arwyddion y pechod hwn, sef, pa bryd a gellir dywedyd bôd dyn *yn feddw*; fy atteb yw, y dylid barnu am *feddwdod* megis ac am *glefyd*. Fel y mae pôb *llaeerwyld* ac anhwyl ar yr iechyd ym mhob grâdd o i barhâd yn râdd o *glefyd*, felly y mae pôb cilio allan o'n cyffredin gywair naturiol ac o'n harferol galedrwydd yn râdd o *feddwdod*. Nid hwnnw'n unic sy *feddw* yr hwn ni all yfed dim ychwaneg, o blegid nid oes nemor felly: eithr pechod mewn grâdd o *feddwdod* pwy bynnac aeth ddim dros ei fefur naturiol ei hun. Ond dyma fel yr arferir pennu rhanneu a phrîf-nodau *meddwdod*. 1 Ystumiau eppa. 2. Siarad llawer. 3. Chwerthin yn anghymesur. 4. Hurtrwydd y synhwyreu. 5 Coeg watwar, gwagsawrwydd, gwawdus a chwerw-ddrŵg dafod. 6. Dealltwriaeth diles. 7. Cŵsc pensyfrdan. 8. Y gloesion llewyg, neu glwy'r pentwynian, a'r chwydfeydd anifeiliaidd. Mae'r lleiaf o'r rhain, ie pan ddechreuo'r tafod ymryddhau, yn *râdd* o *feddwdod*.

Ond fel y bo i ti ochelyd y pechod o *Anghymmedroldeb* mewn *bwydydd* a *diodydd*, heb law y *Rheoleu* a roed eusys cymmer hyn yn anghwaneg o Gynghorion a allant fod i ti yn dra llesol.

Rheoleu

Rheoleu i ynnill Cymmedrolder.

Yn 1. Na fydd fynych mewn *gwleddoedd* nac un amſer mewn cwmpeini abrwyſc o bydd modd, canys amryw ddanteithion trwy'r llygad a ddygant y galon, a'r cwmpeini a fydd naill ai yn dy *gymmell* ai 'n dy *ddenu*, a thitheu naill ai yn *wann* ai yn *gymdeithgar*, neu ni hwyrach yn fodlon ddigon i gael dy bendifadu: ond os tarewi wrth y cyfryw loddeſtwyr yn *amryfus* neu yn *anochel*, a gwybod fôd gwendid ynot, na âd i rîth *moes* neu *gymdeithaſgarwch* dy hudo i aros, chwaethach i bechu trwy yfed yn anghymmeſur.

Yn 2. Bydd *galed* yn goſod i ti dy hun *feſureu*, ac er nêb rhyw achos na throſedda'n neppell dy derfyneu goſodedic. Canys o feſur ychydic a delir dyn, a thra thybiech di ni feddwaf er un cwppaned ychwaneg, wele anghymmwyſodd yr un cwppaned hwnnw dydi i farnu dy gyflwr preſennol a'th berygl cyfagos. *Tra thybiant ei hunain yn ddoethion, hwy a ânt yn ffyliaid*: diſgwiliant gael profi'r *wenwynllys* heb farw, neu ymdrwyno â ſûdd y *pabi du* heb gael ſyrthni; a ped yfeint yr hôll heiniar, etto tybieint na fyddeint waeth er un cwppaned ychwaneg. Ond cofia di hyn, pan ddechreuech ammeu a elli yfed un ddiod ychwaneg, y munud hwnnw mae'n rhywyr ymadel: Bydded hyn i ti yn amnaid ei bôd hi yn llawn bryd cychwyn; o blegid mae pôb achos i *ammeu* yn ddigon o achos i *dorri i fynu*.

Yn 3. Na ddôs at y bwrdd ond *wrth dy angenrhaid*, ac od wyt iâch, gâd ryw feſur o'th chwant heb dorri, rhyw faint o'th wrês naturiol heb ei diſcio, môdd y gallo hynny fôd at ſiccr dreulio a doſparthu dy fwyd, ac at waſanaeth angenrheidiol arall i *Natur* neu i'r *Yſpryd*.

Yn 4. Goſod i ti *Reol ſafalny* i fyw, i fwytta ac i yfed wrthi [o bydd i ti ffordd] ac er y gall bôd

yn anghymmwys i ti gerdded yn rhŷ *rusiedic* wrth y llinyn *bob amser* rhag maglu dy Gydwybod neu beryglu dy iechyd (pan ddigwyddo amgen na dâ) etto na thorr mo'th Reol *yn fynych* nac *yn bell*, nac heb *angenrhaid mawr* nac ond mewn *ychydig raddeu.*

Yn 5. Byth na chymmell nêb i fwytta neu i yfed tros ben ei *fesur* a'i *'wyllys*; Os gwnei, yr wyti'n *feddw* ar ormodedd dy frawd, ac yn pendwmpian o'i foleriad ef, hynny yw'r ŷch chwi yn cŷd-ymdrobaeddu mewn pechod ac euogrwydd eich dau,

Yn 6. Arfer yr arfeu o *Sobrwydd* eiddo S. *Paul*, *Nyni y rhai ydym o'r dydd byddwn sobr, gan wisco dwyfronnec Ffydd a Chariad, a Gobaith Iechydwriaeth yn lle helm.* Ffydd Gobaith a Chariad, dyna'r arfau goreu i ymladd yn erbyn *Anghymmedrolder.* Mae Ffydd y *Tyrciaid* yn gwahardd iddynt yfed gwîn a hwytheu'n ymgadw yn Grefyddol, fel meibion *Rechab.* A gwaharddwyd i ninnau *Feddwdod* gan *Ffydd Grîst* yr hon sy alluoccach o anfeidrol i lâdd y pechod hwn, pan ystyriom mai Cristianogion ydym, ac na ddichon ein cariad ar Dduw na'n Gobaith am iechydwriaeth mor cydfod a'r beieu hyn; diengiff y rhain allan o'r *geneu* pan ddêl y rheiny i'r *Galon*: Canys dyma'r Cythraul na fwrir mono allan ond trwy weddi ac ympryd, sef priod weithredoedd y Grafau hyn.

Yn 7. Odiaeth o gyngor oedd i ti, heb law dechreu a diwedd pôb pryd â *gweddi* ac â *diolch*, hefyd ar ganol bwytta gofio derchafu dy enaid i feddwl am y Bwrdd *Nefol*, gan fynych fyfyrio a mynych hiraethu am dano; fel trwy ennyn dy awydd i feigieu *nefol*, y bŷch oerach a dibrisiach o ddanteithion *daiarol.*

Yn 8. Tymhera dy brŷd bwyd âg ymddiddanion *duwiol*, neu a fo *lleſol* rywffordd, a *chariadol* a *diniweid* bôb ffordd fel y rhodder i ti achlysur.

Yn 9. Felly gweined dy ddiod i'th fwyd fel y gweina dy fwyd i'th iechyd; fel y bô hi yn addas

i

i drosglwyddo a dosparthu dy ymborth ac i sirioli dy ysprydion; etto byth nad êl y *siriolach* hwnnw ddim pellach nac i ysafanhau ychydic ar yspryd prudd trymluoc: bŷth na chynnydded yn anghyfleusdra, yn ycafnder nac yn hurtrwydd nac yn oferedd *anghymedrol*; a gwybydd fod ymddattodiad cyntaf y tafod, a'r llaccâd cyntaf ei ddyledswydd ef, yn un grâdd o *Anghymmedrol ler.*

Yn 10. Gochel dy *feistroli* gan y cyfryw betheu ac a fyddeint [oni bai bynny] yn ddigon cyfreithlon i ti. *Pôb peth sy gyfreitklon i mi ond ni chaiff dim arglwyddiaethu arnaf* ebr *S. Paul.* Ond bôd mewn hiraeth gwastadol ac awydd anesmwyth i rywbeth fel nad elli ymgosspi oddiwrtho, dyna di'n colli dy ryddid, ac yn mynd yn gaethwas i *fwyd* a *diod* neu i *fŵg.* Ac hefyd am y *Tobacco* mi fynwn i laweroedd ei ysstyried e'n ddwysach sy heb eu hammeu eu bunain o *anghymmedrolder*, er maint a thaered yw eu hoffder iddo, ac er bôd eu harfer yn ddi-dor yn ddi-reswm ac yn ddi-bwrpas, ond mvnd o hono'n gynnefin ac yn angenrheidiol iddynt, fel yr *Anghymmedrolder* ei hun i rai dynion.

Yn olaf, Ymarfer a'r *Cynghorion* a osodwyd yn Arfeu i lethu *Dysyrrwch Cnawdol* yn y Dosparthiad 6'r blaen.

DOSP. III.

Am Ddiweirdeb.

ARos Ddarllennydd ac na ddarllen y Cynghorion sy'n canlyn yn y Dosparthiad yma oddieithr bôd gennit yspryd diwair, neu yn chwennych bôd yn ddiwair, neu ovid wyti o'r hyn lleiaf yn bôff gennit ysstyried a ddyliti fôd felly ai beidio. O blegid mae rhai Eneidiau mor annuwiol yscelerr, a rhai mor llwyr wedi eu meddiannu gan yspryd offendid ac y troant y Cynghorion callaf a diweiriaf

yn ſerthfrynti ac yn ſeddylieu anllad: ſel cylla buſtlaidd a newidiant y meddyginiaetheu melyſaf yn chwerwdod; *gan droi yn ôl y llythyren* râs Duw yn drythyllwch. Aſtudiant achoſion *Cydwybod yn y matter o Bechodeu cnawdol, nid iw gockel ond i gael dyſcu ffordd i gythruddo Duw ac i ly ru eu heneidieu eu hunain; gan chwilio'u tai â phelydr yr Haul i gael bôd yn hyſpys yn hôll gongleu'r bydreddi. Cymmerais oreu ac a ellais o ofal yn y gwerſi a ganlynant, rhag na bôd yn ddiffygiol i nêb o gymmorth wrth ei raid, na rhoi achlyſur o ſeddylieu coegfryntion i eraill heb fôd yn rhaid. O chippia rhywun y Gwreu lovabur o'm llaw i, a'i dal hi i Ddiawl, ni wnâ eſe ond lloſci ei fyſedd ei hun, ni all ddifuddio monoſi o wobr ſy ngoſal a'm bwriad dâ, gan ddarſod i mi edrych pa fôdd yr amlygwn y dyledſwyddeu ſy'n canlyn, a'i rybuddio ynteu pa fodd iw darllen.*

DIweirdeb yw'r Ddyledſwydd a ddirgel fwriadodd Duw yn Nghyfraith yr *Enwaediad*, Hi yw Enwaediad y *galon* ſef *torriad ymaith bôb helaethrwyld malis a llethu nôb* afreolus drachwant i *ddyſyrruch corphorol. Afreolus* a phechadurus y galwef bôb chwantau cnawdol ond a fo *Yn* 1. o fewn terfyneu glân *Briodas*, ac *yn* 2. o fewn cwrs *naturiaeth*, ac *yn* 3. o fewn cymmeſurwydd *Gwyldra* Criſtanogol. Gwrthwyneb i'r cyntaf o'r tri hyn yw *Putteindra*, godineb, a phôb gwirfodd ymhalogiad mâb neu ferch. Gwrthwyneb i'r ail yw pôb ymloſcach *annaturiol* rhwng *cyfneſeiſiaid*. Gwrthwyneb i'r trydydd yw pôb anghymmedroldeb yn y gwely *cyfreithlon*, yr hyn ſy iw farnu fel mewn bwydydd a diodydd, gan na phennwyd i bawb yr un grâdd pennodol o fynychdra neu o chwant i'r gwaith, ond ei drefnu ſy raid yn gyfattebol i'r *diben*, ac i fraint dyn, ac i'r caledrwydd parchus a berthyn i *Griſtion*, ac yn ôl rhai amgylchion eraill ſy etto i mi i roi eu hanes

Diweirdeb

Diweirdeb yw'r grâs a wahardd ac a ettyl yr hôll ddrygeu uchod ac a geidw'r Corph a'r Enaid *yn bùr* yn y cyflwr a gosodo Duw ddyn ynddo, pa un bynnac ai Stât *morwyndod*, ai *Priodas*. Ein dyledswydd yn hyn o beth a ddatcan S. *Paul* fel hyn, *Canys hyn yw ewyllys Duw, sef eich sanctteiddiad chwi, ar ymgadw o honoch rhag godineb: Ar fedru o bôb un o honoch feddiannu ei lestr ei hun mewn Sanctteiddrwydd a bhar h; Nid mewn gwŷn trachwant megis y Cenhedloedd y rhai nid adwaenant Duw.* 1 *Thes.* 4. 3, 4, 5.

Diweirdeb yw naill ai *Ymgadw* ai *Ymgynnal*, Ymgadw a berthyn i'r Morwynion a'r Gweddwon, Ymgynnal i'r rhai Priodol. *Priodasau* diwair ydynt anrhydeddus a chymeradwy gan Dduw. *Gwely wdod* sy driſt yn ei cholled a'i chyflwr unic, etto cariadus a hawddgar yw hitheu lle bo meddwl pwylloc, a phûr oddi wrth goffa'i rhwysc o'r blaen, na chwant presennol i ddychwelyd i ail wely. Ond *morwyndod* yw buchedd Angylion, a barnais yr Enaid, a mawr fantais Duwiolder a Dyfosiwn. Stat yw *hon* wâg o ofalon a llawn o weddieu; Stât anghymysc â'r *bŷd*, eithr ynghenglyn â *Duw*. Stât ddieithrol i wrês rhŷ brysur naturiaeth anwesog, ac yn torri allan yn fflammeu cariad sanctteiddlan hyd oni losco fel y *Cherubiaid* neu'r To *pêr-wresoccaf* o ysprydion sanctaidd anllygredic.

Nid yw Morwyndod *naturiol* o'i rhann ei hun yn gyflwr dim gwell gan Dduw. Ond y mae Morwyndod *gwirfodd* a ddewisser er mwyn Cysleuidra Crefydd, a Seibiant oddi wrth helbulon bydol, o rann hynny yn well na Stât *Briodas*. Nid bôd Morwyndod yn sanctteiddiach, ond am ei bôd *hi* yn rhydd-did glân oddi wrth ofalon, ac yn achlysur i dreulio ychwaneg o'n hamser mewn Gorchwylion ysprydol, a'i bôd hi'n burach oddi wrth wael fatterion a negeseu daiarol. Ac os i'r dibennion hyn y dewisi *Forwyndod* mae yn ddi

ſuddugoliaeth ar dy ddrŵg anwŷdeu, a mwy chwant i Grefydd, ac ymwadu â thi dy hun, ac *nrth hyn* y mae'r Stât yma yn odidoccach na *Phriodas*, o gymaint ac a bo ynddi fwy o Dduwioldeb a Marwhad, llai porthiant i'r chwanteu bydol a mwy llawnder i'r ylprydol: ac dyna ſel y caiff *Morwyndod* y goronig ſechan honno a ddarparodd Duw [heb law'r Goron fawr yr holl ffyddloniaid] o ragor i'r *rhai na halogwyd â gwragedd ond ſydd yn dilyn* y Gwyryf-*Oen yn dragywyld.*

Etto mae rhai yn nghyflwr *Priodas* yn boddio Duw yn well na rhai Gwyryfon yn St. t *morwyndod.* Hwynt hwy wrth roi ſiampl fawr o ſerch *priodol*, trwy gadw eu crêd yn ddihalog, trwy ddwyn plant i fynu yn ofn Duw, trwy amynedd a bodlonrhwydd, a meddylieu ſanctaidd, a thrwy ymarfer a'r graſau perthynol i'r Stat honno, ydynt yn boddio Duw yn well na'r Gwyryfon hynny na bo eu Duwioldeb yn gyfattebol iw mawr Achlyſur a'u manteiſieu.

Pa ddelw bynnac mae'r *Priodol*, y *Gweddwon* a'r *Gwyryfon* i gŷd ôll yn weiſion i Dduw, ac yn gŷdetifeddion i dreſtadaeth *Jeſu*, os rhodiant o fewn *Rheoleu* a chyfreithieu eu ſtât eu hunain, yn ddiwair yn gymmedrol, yn gyfiawn ac yn grefyddol.

Y Drygau a ddaw o Aflendid.

Cymmwynaſau a bendithion *Diweirdeb* a welir amlyccaf wrth graffu ar y drygau a ddaw o *Aflendid.*

Yn 1 Aflendid o bôb bai yw'r mwya cywilyddus. *Llygad y godinebwr a wilia am y cyſnos gan ddywedyd ni cheiff llygad ſy ngweled, ac eſe a eſyd hàg ar ei wyneb. Yn y tywyll y maent yn cloddio trwy dai, y rhai a nodaſent iddynt eu hunain liw dydd; nid adwaenant hwy oleuni: canys megis cyſcod Angeu yw y boreu iddynt hwy. Yſcaſn yw ar wyneb y dyfroedd; mellygedic ydyw eu rhandir hwy ar y ddaiar, ni thry eſe ei wyneb at ffordd y gwinllanoedd.*

oedd. Job 24. 15. *&c.* Merch hynaf *Aflendid* yw *Cynilydd.*

Yn 2. Mae trachwanteu *Aflendid* yn llawn o ofalon a thrallod, gofid ac edifeirwch yw eu mwyniant hwy. *Mae ffordd* y godinebwr *wedi ei chau â drain* yn llawn o ofn ac eiddigedd, yn llosci o flŷs a hiraeth anesmwyth, a blinder ymaros, a dirmyg wrth geisio, a dychryn wrth ei gyhuddo.

Yn 3. Mae y rhann fwyaf o *Aflendid* yn cynnwys dinistr dau enaid, mae'r godinebus yn dwyn *enaid* heblaw amherchi *corph* ei gymmydog; ac felly'r â hwn yn syrn debyg i bechod *Lucifer* yr hwn wrth syrthio o'r Nefoedd, a dynnodd gryn dwylgen o'r sêr eraill gŷd á'i gynffon.

Yn 4. O bob pechodeu cnawdol, hwn yn unic sy hôff gan Dduw ei gyffelybu a'i *ddynnared*, gan ymgymharu â dewinesau ac â dynion aflan yn gorphorol.

Yn 5. Mae *Aflendid* o bob mâth, yn elyn cyfaddef i'r *corph. Pôb pechod a wnelo dyn oddi allan iw gorph y mae, ond yr hwn sydd yn godinebu sy'n pechu'n erbyn ei gorph ei hun.*

Yn 6. Chwanegodd yr *Esengyl* ddau reswm arall yn erbyn *Aflendid* nad arferasid erioed o'r blaen, ac na ellid chwaith: Er pan roes Duw ei Yspryd i bawb a Fedyddier ac a iawn Gonffirmier i fod mewn Cyfammod âg êf, fe aeth ein Cyrph ni yn Demlau i'r Yspryd glân i breswylio ynddynt, ac *Aflendid* wrth hynny yn *Gyssegr-yspail* a halogi Teml. Dyma reswm S. *Paul* [*Oni wyddochwi fod eich corph yn Deml i'r Yspryd glân?*] a'r [*Neb á haloga Deml hwnnw a ddinistra Duw.*] Am hynny *Gogoneddwch Dduw yn eich Corph* hynny yw *gochelwch odineb.* Chwanega at hwn, reswm arall o'r cyffelyb fod *ein cyrph ni yn Aelodau i Grist* am hynny *na atto Duw* i ni *gymmeryd Aelodau Crist d'u gwneuthur yn aelodau puttain.*

Och fel y mae *Aflendid* yn amherchi Christ, ac

yn dianrhydeddu'r Glân yspryd!

Yn 7. Yr ail peiwm yspysol a ddatcan yr Efengyl yn erbyn *Godineb*, ac i gadw purdeb *Priodas*, yw darfod i Grist sancteiddio Priodas yn *ddirgelwch* i arwyddoccau Sacramentawl a dirgel undeb *Crist* a'i *Eglwys*. Pwy bynnac ynteu a dorro'r cwlwm hwn a rwymodd yr Eglwys a'u Crêd hwytheu yw gilydd ac a glymmodd *Crist* yn *ddirgelwch*, ete a ddiwyna un o brif-ddefodeu *Cristianogaeth*, o arwyddoccâd uchel ysprydol ac ardderchoc.

Yn 8. S. *Gregor* a gyfrifai *Aflendid* yn famm i hyn o anghenfilod, dallineb meddwl, anystyriaeth, chudrwydd a hurtrwydd wrth wneud peth, calau Duw, hunan-gariad, hoffi dyfyrrwch presennol, a dibrisio neu anobeithio Hyfrydwch *Crefydd* yma, a'r *Nêf* yn ôl hyn.

Yn 9. Ond meddwl *pûr* mewn corph *glân* a diwair yw Mamm Doethineb ac ystyriaeth, cynghorion pwylloc a gweithredoedd bonheddigwych, ymddygiad hynaws, ac ymwareddiad breiniol, Dysc bûr a deallt-wriaeth di-ragfarn, caru Duw ac ymwadu â ni ein hunain, heddwch a hyfder, gweddieu sanctaidd, a diddanwch ysprydol, a hyfrydwch enaid, mwy o anfeidrol nac yn ynfyd anifeilaidd bleserau *Anlladrwydd. O blegid y bleser mwyaf yw gorchfygu pleser, ac nid oes fuddugoliaeth debyg i honno a gaffom ni ar ein drygchwantau a'n ffieidd anwydau.*

Yn 10. Chwaneca at hyn yr anair a'r gwradwydd a'r gôsp a gafas *Anlladrwydd* a godineb ym mhôb Oes a chwrr o'r bŷd Gwnaeth *Amalec* yn fai dihenydd i wŷr *Gerar* ymyrryd ar wraig *Isaac*. A chondemniodd *Jwda Thamar* iw llosci am ei godinebus feichiogi. Cyfraith yr *Aioht* oedd dorri ymmaith drwyn yr odinebwraig a gwialen y godinebwr. Y *Locrïaid* a dynneint lygaid y ddau. Yr *Ellmyn* a osodent yr odinebwraig yn nghanol ei chenedl yn noeth, ac wedi eillio'i

eillio'i phen parent iw gŵr ei churo hi â phastynau trwy'r drêf. Ac felly'r oedd pôb Gwlad foetawl ac antoetawl mewn cyd-frâd cyffredin i ddiwreiddio bai mor wrthun a gwradwyddus oddi tan y Nêf.

Ond pa un waethaf a'i godineb y *wraig* ynteu'r *gŵr*? Y ddadl hon hyd y perthyn i'r pwrpas presennol a ddattodir fel hyn. *Yn* 1. *O ran y dyn* mwy yw'r bai yn y gŵr nac yn y wraig, sydd o ystyried meddalach ac ystwythach, a dealltwriaeth gwannach, heb ganddi ddim iw chadw rhag taerni meibion, ond Tarian Goddefgarwch a *Gwylder*, yr hon yw Tlŵs naturiol pôb merch. A chamm yw i ŵr ofyn diweirdeb a chaledrwydd gan ei wraig ac ynteu heb ymgadw ei hunan. Hyn sy megis pe annogai ŵr ei wraig i ymladd yn erbyn y gelynion yr ymroes ef ei hunan eutus yn garcharor iddynt. *Yn* 2. *O ran y drygau a ddilynant* gwaeth yw godineb y wraig, am ei fôd e'n dwyn bastardiaid i'r Teulu, a di-etifeddu, neu lŵyr gamm a'r plant cyfreithlon, ac anfeidrol ymryfonau, a mwrdwr, ac yscar, a hôll ddrygau cynddaredd a gwallcof. Ond *yn* 3. *O ran y bai tu ac at Ddun* go-gynddrwg a'u gilydd, anoddef a damnedic yw'r ddau. Gan nad yw ddim rhyddach i ŵr gael llawer o wragedd nac yw i wraig gael llawer o wŷr, ac os yw braint y naill yn hyn yn ogyfuwch a'r llall, felly y mae eu bai hwynt hefyd. Ac dyma'r atteb Cristianogol sydd i'r Cwestiwn yma. Ac ni's mynnei'r Eglwys gynt dderbyn y cyfryw rai i'r Cymmun bendigedic, nes iddynt ddwyn eu pennyd tros saith mlynedd mewn ymprvd a sachliain, mewn cospedigaethau tôst ac Arfeu o Ddiweirdeb a thristwch, yn ôl rheolaeth yr Amseroedd hynny.

Gweithredoedd o Ddiweirdeb yn gyffredinol.

Gweithredoedd a swyddeu priod y Grâs o *Ddiweirdeb* yn gyffredinol yw y rhai hyn:

Yn 1.

Yn 1. *Gwrthwynebu pôb meddylieu anniwair*, heb gymmeryd plesser er dim yn phansio neu yn coffa *aflendid*, er na bo'r brŷd ar ddim trachwant yn bennodol.

Yn 2. Er dim *na chroesawer un drygchwant* neu un cariad cûdd yn y meddwl a'r bwriad, er nas dêl i'r weithred gan gywilydd, neu anallu, neu ryw rwystr arall.

Yn 3. Bôd y *llygad* a'r *llaw* yn *ddiwair*; canys yr un pêth yw â phâ gwrr bynnac o'r corph y gwneler y godineb: ac os dy lygad a ollyngi'n rhydd a mwynhau anlladrwydd hwnnw, 'r wyt ti'n odinebwr. *Nac edrych ar wraig iw chwennych hi.* A phe rhôn i ddyn ac attal ei holl aelodau eraill, etto o chaiff y llygad ymdrythyllu, ni ellir galw mo'r dyn yn ddiwair, mwy nac a gellir galw hwnnw yn Ymprydio ysprydol a edrycho trwy gydol y dydd ar chwareuon ac ymloddest, ac a esceuluso'i fol o awydd i borthi ei lygad. Pa'n waeth pa un o'th aelodeu a'th ddycco di o'th ddyledswydd a'th caledrwydd?

Yn 4. Bôd y *galon* yn *ddiwair* ac yn bûr, hynny yw, ffieiddio pôb aflendid, casâu pôb cynhyrfiadeu anllad, pôb coffau'r gweithredoedd, yr amgylchion, y tebygoliaetheu ar ymddiddanion.

A'r *Diweirdeb* hwn a ddylei fôd gan *wyryfon* a *Gweddwon*, gan yr hên yn enwedic, a'r Disgaidd, a chan bawb yn gyffredin yn ôl eu hamryw gyflwr.

Yn 5. *Chwedleua*'n *ddiwair* ac yn *bûr*, gan ochel yn dra gofalus bôb ymadroddion anweddaidd, a cheryddu'r tafod a'i attal â Grâs.

Yn 6. *Anfodloni wedi pôb halogiad naturiol anewyllysgar*: o blegid os digrif gan ddyn oddef halogiad naturiol, ac yn ddigyr ganddo drannoeth ei goffa, mae e'n dewis o'i *wirfodd* yr hyn oedd *anewyllysgar* ynddo'i hun, ac yn gwneud y pêth mad oedd ond naturiol a diniweid, yn 'wyllysgar ac yn *bechadurus*.

Yn 7.

Yn 7. A gyflawno y Dyledſwyddeu a'r Rhanneu o *Ddiweirdeb* dir yw yr ymgeidw ef rhag pôb gweithred o *Aflendid oddi allan*, rhag y *diawliaid* prydnhawnol a phlygeiniol hynny a barant i ni yn afreolus ac yn annuwiol addoli *cynilydd* ac *aflendid*, y *diawliaid* a enir mewn *ffwdan* a brifiant mewn *ffolineb*, ac a ddiweddant mewn *cynilydd*.

Ond heb law'r cyffredinol weithredoedd hyn o Ddiweirdeb a gyd-berthynant i bôb Stât o feibion a merched, mae ychydic betheu perthynol i bôb cyflwr *ar ei ben* yn neilltuol.

Gweithredoedd o Ddiweirdeb Gwyryfawl.

Yn 1. Cofied y *Gwyryfon* na thâl *morwyndod* y corph ddim ond er mwyn *purdeb* yr enaid. Yſtyriwch chwitheu gan eich bôd mewn rhyw feſur yn gyfl. o eich cyflwr i Angylion, y dylech dreulio ychwanec o'ch amſer mewn gwaſanaeth *angylaidd*. C nys o gymmaint ac y bo ſtât *Gwyryfon* yn yſprydol ch, o hynny y maent hwy yn odidoccach nac eraill. Os amgen, nid yw ſtât *morwyndod* amgen na chyflwr yr *Eunuchiaid* a ddiſpaddwyd o'u hanfodd.

Yn 2. Ymgeiſied *Gwyryfon* am *wylder* rhagorol, a'i rhan gyntaf *hi* yw bôd heb wybod gwahariaeth gwryw a benyw, ſef, rhagor-nodeu'r ddeu-ryw, neu os digwydd iddynt wybod hynny, etto i eſceuluio a pheidio a choffa na meddwl am y cyfryw *ragoriaeth*, a'r rhanneu neſaf o *wylder* yw meddylieu diwair a duwiol, ymadrodd Sanctaidd ac ymddygiad gorchwylus.

Yn 3. Dylei *Wyryfon* fôd yn *ddirgel* ac yn neilltuol, am fôd pôb penrhydd a chrwydrus ymgyfeillach yn briwo'r *morwyndod*, nid o'i rym *naturiol* eithr *moeſawl*; hynny yw, mae'r *cwibio* hwnnw yn colli pêth o'r caledrwydd ar gwaſtadrwydd buchedd ac o'r achlyſur fanteiſiol, wrth *yrru ar led* y dyn a dylei *Greſydd* fôd

yn

yn orchwyl iddo ac *Angylion* yn gymdeithion, a'i feddylieu aros yn y *Nêf* yn lân ddigymmyſc o bôb amhuredd bydol.

Yn 4. Mae ar *Wyryſon* rwym enwedig i *Gariad perffaith*, canys hwn yw *morwyndod* yr *enaid*, ſel mai Purdeb a neilltuolrwydd yw *morwyndod* y *corph*. Dŷſc S. *Petr* i ni yr athrawiaeth hon. *Gweli puro'ch eneideu gan ufuddhau i'r gwirionedd trwy'r yſpryd i frawdgarwch diragrith cerwch eu gilydd o galon bûr yn helaeth.* Canys os cyſſegra *morwyn* ei chorph i Dduw, a halogi ei hyſpryd â chynddaredd, llîd, neu anynadrwydd afreolus; mae hi'n rhoi iddo'r pêth ſy waethaf gantho, ſef, enaid halogedic o'r ffieiddiaf.

Yn 5. Mae y rheolau hyn yn angenrheidiol i'r *Gwyryſon* ſy'n offrwm eu morwyndod i Dduw, a'u brŷd ar beidio a phriodi: Canys y rhai nid ydynt ond tra bônt yn aros cyfleuſdra i newid eu cyflwr, hwy a ddyleint ymddwyn yn ôl y Rheolau *cyffredinol* o *Ddiweirdeb.*

Rheolau i'r Gweddwon neu Ddiweirdeb Gweddw.

Am y *Gweddwon* y buffynhonnell eu trachwantau gynt yn egored trwy gynhwyſiad y *gwely-priodas*, rhaid iddynt gofio.

Yn 1. Dlarfod i Dluw weithian ail attal eu rhŵyſc hwy gynt, a chau eu llygaid, a chyfyngu eu calonneu, a rhoi *Galar* iddynt yn ffrŵyn iw trachwantau. Iawn i'r Weddw fôd yn *alarus*, os amgen bydd anhawdd iddi gadw diweirdeb ei ſtât breſennol.

Yn 2. Pêth anweddaidd ym marn y bŷd yw ail briodi tra bô hi beichiog o'r gŵr cyntaf; ac nid yw fawr harddach priodi o fewn blwyddyn y *galar*: ond gynt, cywilydd oedd i wraig briodi nes y tybid fyned o gorph y cyntaf yn dlaiar o newydd.

Yn 3. Rhaid i'r *Weddw* attal ei meddwl a'i choffadwriaeth, heb fôd yn ddifyr ganthi adcoffa neu adrodd

adrodd ei rhŵysc a'i chynhwysiad gynt; canys wrth hynny mae hi'n agoryd yr argae a gaeasei *Marwolaeth* ei gŵr a'i *galar* hitheu.

Yn 4. Y *Weddw* a chwennychei fôd ei Gweddwdod yn gyflwr dâ gan Dduw, rhaid iddi fwrw ei hamser fel y dylei'r *Gwryfon cyssegredic*, mewn ymprydiau a gweddiau ac Eluſen.

Yn 5. Dyle'r *Weddw* ymgosspi oddi wrth y cyssurau bydol hynny a allei hi yn *briod* eu harferu yn ddiniweid, ond weithian maent yn *beryglus*.

Rheolau i'r rhai Priodol neu Ddiweirdeb Priodol.

Am y rhai *Priodol*, heb law cadw'n bûr ddihalog eu Crêd iw gilydd gwnai lês iddynt ddal ar y *Gwersi* neilltuol hyn.

Yn 1. Er bôd *ymgaredigo* â'u gilydd yn ddiogel iddynt tan nawdd a braint *Priodas*; etto dylei y rhai sy ganddynt wragedd neu wŷr fôd *megis pe baent hebddynt*, hynny yw, er y dyleint serchi eu gilydd yn fwy na'r hôll fŷd etto nid yn fwy na Duw; eithr bodloni i golli'ch hawl i'ch gilydd yn hytrach na phechu yn erbyn Duw.

Yn 2. Yn nghanol eich cynhwysiad a'ch rhŵysc, rhaid i chwi fôd yn siccr o ddal ar *gwrs Naturiaeth* a *dibennion Duw*. *Drŵg yw'r gŵr a arfero'i wraig fel y trinir puttain*, heb pwrpas yn y bŷd ond *plesser*. Eithr er bôd yn hyn o waith fel yn *bwytta* ac *yfed* chwant iw dorri, a'i dorri ni's gellir heb ei ddyfyrru; etto gan ddarfod i Natur amcanu'r chwant a'r dyfyrrwch hwnnw er dibennion amgenach, y Rheol siccraf yw na chymmerer bŷth mo'r dyfyrrwch o'i rann ei hun heb rai neu un o leiaf o'r *dibennion* hyn, sef, *Ceisio plant* neu *Ochel godineb*, neu *ysgafnhau* trymder *gofalon Teuluaidd*; neu *ymgaredigo a'u gilydd*. Ond nid bŷth ar fedr cymmeryd y *cnawdolrwydd* ar ei ben ei hun heb y dibennion hyn sy'n sancteiddio.

Onan

Onan a yscarodd **y** *weithred* oddi wrth ei *dibennion* psiod, gan ymwneuthur felly i ymgosleidio â'i wraig, môdd na chae hi mor beichiogi, a Duw a'i cosposdd yntef.

Yn 3. Dylei y *rhai Priodol* gadw'r fâth *weddeidd-dra* a *gorchwyledd* wrth ymdrîn a'u gilydd, heb ymorchestu mewn trythyllwch, trwy gelfyddydeu a dyfeisieu bryntion: a chofiwch bŷth mai dyna'r ymrewydd diniweitiaf, sef y *fymlaf* a'r *naturiolaf*, y *trefnusaf* a'r *diogelaf*.

Yn 4. Dlêl o *Ddiweirdeb Priodol* yw ymattal yn gymmedrol wrth arfer eich pleterau cyfreithlon; ym mhâ rai er nas gellir gosod un Rheol gyffredin i bawb, dim mwy nac a gellir gosod yr un mesureu o *fwyd* a *diod* i bôb cyrph: Er hynny chwi a ddylech *gymmedroli* eich cynhwysiad cnawdol yn ôl y Mesureu hyn, 1. Bydded yn *gymesurol* ac yn gyttunol â'r iechyd. 2. Na fwriwch wrtho ormod o amser, y gwerthfawr achlysur i weithio'ch iechydwriaeth allan. 3. Pan ofynner y ddlêd taler hi yn wastadol (hyd y gallêr) yn ôl y mesureu o'r blaen. 4. Gwneler hynny *â serch cymmesur*, nid â chwantau rhŷ danbaid ac awchlym, nac â chydiadau rhŷ gnawdol. Bernwch y *gwaith* hwn mewn cŷd-weddoldeb â gweithredoedd eraill, yn ôl caledrwydd eich crefydd, a barn gwŷr lobr a synhwyrol. A chofiwch bŷth mai *rhwymedi* i angenrheidieu naturiol y corph, yw *Priodas*, ac nid *arlwyaeth* i chwanteu gwneuthuredic y meddwl

Yn 5. Fe ddylei Cymheiriaid *Priodol* gyttuno i ymgosspi oddiwrth eu cŷd-ddifyrrwch ar *Amseroedd arbennic o Ddyfoliwn*, nid bôd hynny yn ddyledswydd angenrheidiol ynddo ei hun, ond mai hyn yw'r gwaith cymhwysaf o *burdeb* a ddichon eich *Stât chwi* ei bresentio i Dduw, a'i fôd hefyd yn fantais odiaeth i chwi i ymbaratoi at y *Ddyledswydd arbennic*, ac ymddwyn ynddi yn iawn ac yn ddyladwy. Cyngor S. *Paul* yw bôd

bôd i chwi *o gŷd-ſynniad ymgadw, ſel y galloch ymroi i ympryd a gweddi.* Er, pan gymunai Griſtianogion beunydd, diau nad ymgadwent, ond eu bôd yn ynnill plant: etto pan aed i gymmuno yn anfynychach, hwy a ymgadwent o Grefydd oddi wrth y gwely priodas *tros amſer* dyfoſiwnau eu *Darparwyl* a'u *Rhag-baratoad*, megis yr ymgoſnid gynt heb *fwyd* na *diod* nes darfod uchel-ſwydd y Diwrnod.

Ond o blegid nad oes o hôll beryglon y Criſtion yr un blinach a thaerach na'r temtaſiwneu i *drythyllwch*, nac un gelyn perycclach na'r *Cnawd*, na dim cyfrif toſtach nac a erfydd ei roi o flaen Brawdle *Trachwant*, gan hynny mae'n agos at bawb a fynnei ddiangc rhag y farwolaeth hon ymarfogi wrth y Rheoleu hyn ſy'n canlyn, i gael rhwyſtro neu iachau briwieu'r *Cnawd* a wnaethpwyd â gwenwynic ſaetheu *Anlladrwydd.*

Cynghorion rhag Aſtendid

Yn 1. Pan ruthro *temtaſiwn* arnat na chais ymladd âg ef trwy hel rheſymmau ac *ymddadleu* yn ei erbyn, a thrwy gŷd-bwyſo ei *gynhygion* a'i *beryglon*, eithr yn hytrach *ffô rhagddo*, hynny yw, na feddwl ddim am dano, trô dy hôll feddylfryd oddi arno ef ar ryw galedwaith canmoladwy. Nid trwy frwydr gyfaddef ac ymladd lawlaw y mae trîn y gelyn hwn, nage, nage, o chaiff hwn gennit wrando arno pettei ond i ymſennu âg ef, dyna fe'n d'anrheithio di; ie mae hyd yn oed yr attebion a roddech iddo yn gadel blâs drŵg ar y tafod, fe all dyn gael ei loſci od â yn agos i'r tân pettei ond i geiſio achub ei dŷ, ac o theimli bŷg pettei ond iw dynnu oddi ar dy ddillad, ti a ddiwyni dy ddwylo.

Yn 2. Gochel *Seguryd*, a llanw hôll *ſegur-ſylchau* dy amſer â rhyw drymwaith lleſol, o blegid i'r adwyau hynny yr ymluſca *trythyllwch* fynychaf lle bo'r enaid

enaid yn *yscyfala*, a'r corph yn esmwyth arno. Canys ni bu undyn meddfaeth, iach a segur erioed etto yn ddiwair os gellid ei demtio. Ond o bôb gorchwyl goreu pêth yw *trymwaith corphorol* i fwrw allan y Cythraul.

Yn 3. Na chroesawa mo *ddechreuad*, a chychwynfa, a sissial cyntaf Yspryd yr *Aflendid*: o blegid os llethi ef yn lân, se a drenga; os gadewi i'r ffwrn ryw dwll i fwrw i fynu ei mŵg a'i fflamm, se a gynnydda yn gynddeirioc i ddifetha'r cyfan. Hawsaf yw llâdd y *Neidr* yn y cibyn, ond os cuiff hi brifio, hi a drŷ yn *sarph*, yn *ddraig* ac yn *ddiawl*.

Yn. 4. Murwhâd corphorol, a bôl yn *galed* wrth y corph a farnwyd gan bôb Oes o'r Eglwys yn erfyn dâ a budddiol i wrthladd *Yspryd gofineb*, ychydic luniaeth, Sîr galed a theneu, anaml blesereu ac aml-ymprydieu, nid ymbell ruthr rhwng dau fowrbryd, ond cymeryd ychydic bôb amser o ymborth gwael ac iachus: o blegid wrth godi felly'r prefeb arnat dy hun ti a wanhei gryfder dy elyn: ac os at hyn y chwanegi orwedd ar y llawr, ystumieu poenus mewn gweddi, neu weddio â'th freichieu ar eu llawn lêd, fel y gweddiodd *Moses* yn erbyn *Amalec* neu fel ein Iachawdwr bendigedic ar wely arteithic y *Groes*; ac o bydd y trachwant yn drwm arnat i'th demtio wrth gospi'r wŷn gryfaf â'r boen dostaf ti a gei lonydd mawr tros y tro hwnnw, ar llawnfryd calon, a dyscu goddef erbyn y perygl nesaf. Dyma'r help oedd gan S. *Paul*, *Yr wyf'n dwyn fy nghorph yn gaeth*, sef, bôd yn o galed a garw-dost wrtho.

Yn 5. Ffo rhag pôb achlysur a themtasiwnau, a rhydd-did cyfeillach, chwareuon ac ymloddest, tesach, annrhefnus, a dawnsiau gwammal, dirgel gymdeithas â merched dieithr, geirieu ysmala, llygadrythu ar wyneb glân, cwmpeini cantoresu, ystumiau serchoc, dillad hoyw-wychion, gwleddoedd a rhŵysc, danteithion

teithion a phêr-aroglau, gwîn a diodydd cedyrn, gnawd i'r rhain ôll erlid *Diweirdeb*, Rhag-lwybr ydynt i *Butteindra*, ac nid yw'r diniweitiaf o honynt ond megis madarch o'r iscell os tymherir hwy yn ofalus a'u profi yn anfynych, gallant fôd yn ddi-ddrwg, ond byth ni's gwnant ddim daioni: Gwybydd mai haws i ti farw er mwyn Diweirdeb na byw gŷd â hi. Canys ardderchawgrwydd *Diweirdeb* a orchfyga yn hawdd erwindeb niweid a thrais, ond mwythusder a maswedd a themtasiwnau blysic a ledrattânt i mewn, ac fel pelydr yr Haul gwnânt i forwyn ddiosc y Fantell y gwnai ddryghin a thrais iddi ei gwascu yn dynnach am dani.

Yn 6. A fynno gadw ei *Ddiweirdeb* dofed ei *falchder* a'i *ddigofaint*, O herwydd mynych y daw *Anlladrwydd* yn gôsp ar y *balch* i ddirostwng ei uchder ef trwy wradwydd ac ammarch *aflendid*: a'r un tân gwyllt ac sy'n cynneu *dîg* a chynddaredd; a ennyn *drythyllwch* hefyd.

Yn 7. Os cyrch yspryd *aflan* arnat, nac ymddiried i ti dy hun, eithr rhêd i gwmpeini y gallo'u parch a'u gwyldra *lethu*, neu eu cymdeithas *droi* dy feddyliau, a *thŷst gwastadol* o'th ymarweddiad a wnai lês mawr rhag y Pechod yma, yr hwn (fel camphir) *allan* a ddiflanna, ni's gall aros na goleuni na thystion.

Yn. 8. Mynych a thaer weddia ar Frenhin y *Purdeb*, y cyntaf o'r *Gwyrysson*, y Duw Tragywyddol yr hwn sy a'i Natur yn *Burdeb*, ar fôd yn wiw ganddo fwrw ymmaith yr Yspryd *aflan*. Canys hebiaw *gwobr-fendithion* Gweddi mae ynddi *hi* fendith a rhinwedd naturiol i attal y drŵg yma: am fôd gweddi *rhagddo* yn an'wllyscarwch i anturio *arno*; a thra gweddiech di yn ddifrifol yn ei erbyn, mae dy *chwant* di yn ddiogel, ac yna ni ddichon y diawl hwn ddim. Dymar help arall oedd gan S. *Paul*: [*O'r achos yma yr ymbiliais a'r Arglwydd deirgwaith.*] Mae'n *rhesswm*

ac yn *fantais* fawr ymarfer â'r Erfyn yma: o blegit y peth rheitiaf iw gadw yma yn ddiogel yw *meddwl* ac *nllys* dyn; os ti a roi gwbl o'th fryd ar na fodlonech ef, ni's gall i ti ronyn o niweid, tra bo'r 'wllys a'r meddylfryd yn ddiwair gennit. Wrth hynny yr iawn feddyginiaeth yw *gwarchad yr enaid* a ſiccrhau'r *meddwl*, yr hwn ni ellir ei gadw mewn un modd cyſtal a thrwy wreſoc ac aml weddieu, a llawn-fwriadau ſobr ac ymddiddanion caledwych.

Yn 9. Am ben hyn, yſtyr *Breſennoldeb* Duw a'i Angylion ſanctaidd, a myfyria ar Farwolaeth a dioddefaint Chriſt ar y groes, ar ddilyn ei burdeb ef; a'r wyryf Mair ei ſanctaidd ddifrycheulyd famm ef, a'r Seinctau rhagorawl ac oeddynt yn eu cenhedlaeth yn *oleuadau* tanbaid a diſclair, a phur-lan oddi wrth bôb *aſtendid* a lychwina'r enaid, a'r rhai ſy 'r awron yn canſyn yr Oen pa le pynnac yr êl.

Yn 10. Mae'r Cynghorion hyn yn feddyginiaeth hollawl i bôb achoſion *anarferol* a *durfing*; ond i achoſion *arferol* a *chyffredin* mae'r help a ddarparodd Duw ſef, glân *Briodas* a grym naturiol ynddi, heb law bendith nefol yr Arglwydd, i iachau'r *aneſmwythyd* hwnnw a allei [oni bai *Briodas*] ſlino gwŷr cynhedrol a ſobr.

DOSP. IV.

Am Oſtyngeiddrwydd.

GOſtyngeiddrwydd yw'r odidoc Addurn a Thlŵs ein *Crefydd* ni, trwyddi *hi* yr adwaenir *Criſtianogaeth* ragor Doethineb y *bŷd*; gan nad oedd y Doethion *cenhedlig* yn dyſcu moni, ond y cyntaf a'i gorch'mynnodd *hi* ac a'i gwnaeth yn rhann o *grefydd* oedd ein Harglwydd *Jeſu Criſt*, yr hwn nid ymgynnygiodd iw ddiſcyblion yn *battrwm* eglurach o ddim nac o'r ddwy

ddwy efeillies hynny *Addfwynder* a *Goſtyngeiddrwydd. Dyſcwch genniſi canys Addfwyn a Goſtyngedic ydwyſi a chwi a gewch orphwyſtra i'ch eneidiau.*

O blegit yr hôll fŷd, cwbl a feddŵn ni, a chwbl ac a ydym ni, ein cyrph a'n heneidieu, ein gweithredoedd a'n dioddefiadeu, ein cyflwr gartref a'n digwyddiadau oddi cartref, ein haml bechodeu a'n ychydic rinweddeu, ydynt ôll yn gynnifer o *werſi* i beri i'n heneidieu aros yn iſel yn nyfnder *dyffryn Goſtyngeiddrwydd.*

Rheſymmau yn erbyn balchder mewn ffordd o Yſtyriaeth.

Yn 1. Mae ein *corph* ni yn wann ac yn ſwga, yn bwrw allan o'i amryw *garth-leoedd* fwy o frynti nac a ellid ei oddef oni bai fôd *hynny* yn naturiol ac yn angenrheidiol: a rhaid i ni ollwng trwy'n geneu'r peth pan ei gwelom ar y llawr ſy ffieiddiach gennym na burieu neu chwydfa.

Yn 2. Mae ein *cryſder* ni yn wannach nâ ſlawer o'r anifeiliaid, a'n gwendid ni cyn amled a bôd yn gorfod arnom drîn a thrwſio Ceffylau ac Aſſynnod i ddiwallu'n angenrheidiau ac i helpu ein diffygion.

Yn 3. Ein *Tegwch pryd* ni ſy waelach o ran *lliw* na llawer blodeuyn, os *cyd-weddoldeb y rhanneu* nid yw hynny ond llai na dim: o blegid mae gan y Cî hefyd ranneu mor gŷd-weddol a chymmeſur i ddibennion ei natur ef, ac ſy gennym ninnau: a phan fôm teccaf yn ein blodau, tair crynfa o'r *Crŷd* a newid, ŷ glendid yn felynder a chulni, ie'n grychni ac yn wrthuni.

Yn 4. Ein *Dyſceidiaeth* ni ſydd oreu pan ddycco *hi* i ni fwyaf o *Oſtyngeiddrwydd*: eithr bôd yn falch o wybodaeth yw'r anwybodaeth fwya'n y bŷd. O herwydd mae'n *Dyſc* ni mor anniben iw chael, ac mor lwyr ammherffaith, na ŵyr y' Scolhaig uchaf un peth

am Fîl, a thywyll iawn y gŵyr e'r petheu y tybir ei fôd e'n eu gwybod, ie ni's gŵyr ddim amgenach na ffŵl neu blentyn mor hyn a glywo efe neu a ddyfalo; fel oddieithr y petheu a berthynant iw ddyledſwydd, a ŵyt pôb gwrâch hefyd hŷd y mae'n angenrheidiol, nad oes gan yr uchaf o ddŷſc ddim i ymfalchîo o'i blegit, oni bai fôd yn abl achos iddo ymdderchafu o herwydd y medr ef fwrw amcan tywyll ar ryw betheu afreidiol, ychwaneg na *rhai* eraill, ſy hwythau yn gwybod ôll a berthyn iddynt, ac yn edrych at betheu eraill angenrheitiach i *fywioliaeth* neu i'r *wladwriaeth.*

Yn 5. A fô balch o'i *Gyfoeth* ynfyd yw. O blegid os am fôd ganddo chwaneg o aur y mynn ef ychwaneg o barch na'i Gymmydogion, pa faint well yw *mwynglawdd* yr aur nac yntef? Pa faint waelach yw ef na Thorch o *Berlau* neu gwlwm o feini *Diemwnt*? canys mae'n ddîr i'r *gwreiddyn* ei hun fôd yn ardderchoccach o ba un y mae e'n cael ei ardderchawgrwydd a'i ragorbarch.

Yn 6. Os wyti yn falch o'th *waedoliaeth*, balch o fendithion rhai eraill vdwyt, ac nid o honot dy hun: canys od oedd dy Rieni mewn rhywbeth yn enwoccach na'i cymmydogion diolch i Dduw a ddylit a llawenhau ynddynt, ond etto nid anhaws i ti fôd yn *Ffŵl*, yn *Anffortunus*, neu yn *anolygus*; a gwîr vw, gan mwyaf fôd yr hwn a foſtio'i *Henafiaid* a'i Ben-Cenhedl yn cyfaddef nad oes ynddo'i hunan ond llai o rinwedd a godidowgrwydd ac wrth hynny ddarfod idd ŷ *ef* ddirywio.

Yn 7. Pa ragoriaeth bynnac ſy rhyngot ti â'th Gymmydog, os *drŵg* yw, ti dy hun a'i pieu, ond nid rheſwm i ti ymfalchîo o'th *drueni* a'th *gywilydd*: os dâ yw, ei gael a wnaethoſt gan Dduw, ac yna'r wyt ti yn rhwymediccach i dalu iddo ef y ddylêd a chydmbod y llôg a'r hawl hefyd: ond ynfydrwydd

rhyfeddol

rhyfeddol yw i ddyn fôd yn falch o'i fôd e 'mhellach mewn dylêd nac arall?

Yn 8. Cofia, bê.h oeddit cyn dy genhedlu? Dim. Bêth oedditi yn dy loches gyntaf, cyn dy eni? Brynti. Bêth oedditi lawer o flynyddoedd wedi? Gwenlid. Bêth trwy dy holl fywyd? Pecha lur creulon. Bêth yn dy hôll olidawgrwydd? Dim ond Dyledwr i Dduw, i'th Rieni, i'r ddaiar, ac i'r creaduriaid ôll. Ond mi a dynnaf yr hôll *Reſymmeu* ar *achoſion Goſtyngeiddrwydd* ar a geiff dyn ynddo'i hun, i'r ſaith benn hyn. 1. Mae dy *Enaid* di yn yſcafn-ffol ac yn gythryblus. 2. Mae dy gorph yn anifeilaidd ac yn afiachus. 3. Yr wyt ti yn *waſtad* mewn ffolineb ac amryfuſedd, ac yn *anwaſtad* mewn moeſau a rhinweddeu dâ. 4. Dy *Lafur* ſydd ofer, a dyrys, a diorphwys. 5. Dy *Ffortun* ſy'n anwadal, yn anſynych wrth dy fôdd, ac bŷth yn ammherffaith. 6. Ni ddaw mo'th *Synhwyr* attat nes y bŷch ym mron dy bwll, hynny yw, nes y bo rhyhwyr i ti wrtho. 7. Mae'n ſiccr i ti *Angeu*, a hwnnw bôb amſer yn barod, heb fôd un amſer yn neppell oddi wrthit.

Od ymgynnefini â'r Myfyrdodeu hyn a'u cyffelyb cei weled nad oes dim weddeiddiach na bôd yn *oſtyngedic* na dim llwyr-ynfyttach na *balchder*.

Gweithredoedd a ſwyddeu Goſtyngeiddrwydd.

Ymarfer â *Goſtyngeiddrwydd* wrth y Rheoleu hyn,

Yn 1. Nid *ymſennu* â thi *dy hun* yw *Goſtyngeiddrwydd*, ac nid gwiſco *dillad gwael*, ac nid cerdded yn *araf* ac yn *warr iſel*: eithr tybio'n ddrŵg o honot dy hun mewn gwîr *iſelfryd calon*. Coelia yn dy galon dy fôd yn ddyn *brwnt*, fel y coeli dy fôd yn *newynog*, yn *dlawd* neu yn *glâf* pan fych di felly.

Yn 2. Pa ddrŵg bynnac a ddywettych am danat dy hun, bydd fodlon i erail goelio fôd *hynny* yn wîr; ac os gelwi dy hun yn ffŵl, na ddigia os geilw un

arall di felly. Canys od wyti 'n wîr yn tybio dy fôd felly, mae'n gnawd i bawb hoffi bôd eraill o'r un dŷb âg yntef: ond rhagrithiwr balch yw'r nêb a achwyno arno'i hun ar fedr na choelier mono.

Yn 3. Hoffa fôd yn *ddirgel* ac yn *ddiyſtyr*, bydd fodlon i fôd heb glôd, na fid blîn gennit gael dy ddirmygu a'th ddibriſio, canys nid poſſibl i ti dy rŷ ddibriſio dy hun, ac os meddyli cyn waeled ac a bo gweddol, ni weli ddim dirmyg yn anweddol nac yn anhawdd ei oddef.

Yn 4. Byth na fid cywilydd gennit dy waedoliaeth, dy rieni, dy grefft, dy orchwyl preſennol o rann *gwaelder* neu *dlodi*'r un o honynt; a phan ddêl achos i ſon am danynt ſiarad mor rhugl a di-dueddol am dy *waeledd* ac am dy *fawredd*. *Primiſlaus* Brenhin *Behomia* a gadwodd ei hên eſcidieu gwledig i gofio iddo iſder ei ddechreuad. Ac *Agathocles* wrth hilio'i fwrdd a gyffeſai mai o borthor y gwnelſid ef yn Frenhin *Sicilia*.

Yn 5. Byth na ddywed ddim yn bendant er *clôd i ti dy hun*, ſef, heb un diben arall ond yn unic i gael dy ganmol. Eithr o bydd dy fawl di ynghymmyſc â *dibennion eraill* fel pettei *Ogoniant* Duw neu Gariad, neu angenrhaid, neu rywbeth ſynhwyrol yn dy frŷd, nid rhaid i ti dorri ar dy chwedl na'th fwriad o rann gochel clôd chwaith, eithr dôs ym mlaen ar dy bwrpas er dyfod o glôd hitheu ym mhlîth y lleill: Trwy nad Mawl a fô *bwriad* ac *ergyd* yr ymadrodd.

Yn 6. Pan happio i ti am rywbeth a wneiſt neu a ddywedaiſt, gael clôd na *phriſia ynddi*, eithr trô di'r mawl i *Dduw*, a roes y rhoddiad, a fendithiodd dy weithred, neu a gynnorthwyodd dy fwriad, a diolch i Dduw am wneud *Erſyn* o honot ti iw ogoniant ei hun a llês i eraill.

Yn 7. Cais ſiccrhau *Geirda*, trwy fyw yn rhinweddol ac yn *oſtyngedig*; ond gyrr y Geirda hwnnw oddi

oddi cartref iw fagu, ac na chyrch mono byth adref i dremio arno: gâd i eraill ei arferu er llês iddynt, a ſiaradont hwy am dano os mynnant; ond na wnâ di ddeunydd o hono i ddim oddieithr i *Ogoniant Duw* a mwy *Lleſâd* i'th Gymmydog.

Yn 8. Pan gynhygier i ti fawl *nac ymſodlona ynddo*, eithr bydded dy orfoledd yn rhoddiad Duw wedi ei dymheru âg *ofn*, rhag i'r dâ yma dy arwain di i ddrŵg. Trîn Glôd fel y dylit drîn pleſer wrth *ſwytta* ac *yſed*, ſef, pan ddêl gwnâ *gaeth-was* o hono i weini i ddibennion eraill, i *helpu* angenrheidieu, ac i *wilied* rhag ofn i ti trwy dy falchder golli dy gyfion ddyledus glôd; neu os clôd yw *hi* heb ei haeddu, rhag i ti dderbyn cywilydd i ti dy hun gan Dduw a phob dynion ſynhwyrol.

Yn 9. Na arfer ddim yſtrywieu a *dichellion i gael clôd*. Ffordd rhai dynion yw bwrw bai ar eu gweithredoedd a'u rheſymmeu eu hunain o wîr ddyſais i edrych a ddywetto eraill eu bôd hwy yn ddâ ac yn ddifai; eraill a ddechreuant ſôn am y peth *canmoladwy*, neu a ymwthiant i gwmpeini i roi amnaid a lle i eraill i ſôn neu feddwl am danynt. Gwneud abwyd y mae rhain iw hannog eu hunain i lyngcu'r bâch, nes iddynt wrth dorlyngu dyfroedd *gwagedd* ymchwyddo a thorri ar eu traws.

Yn 10. Pan gaffech ammarch neu ddiyſtyrwch, na chais mor ymwenieithio i ti dy hun, mai *clôd* a haeddeſiti, ond eu bôd hwy yn dy *gam-ddeall* neu yn dy *gam-farnu* o genfigen: na chais chwaith fôd yn llwdn y glôch mewn llu neilltuol o folerwyr, i gael cynnal dy *uchel-fryd* â'i gwâg folach gwenieithus hwynt.

Yn 11. Na chroeſawa ddim *meddylieu* ofer na *dirgel ſibrwd* y diawl hwn o *Falchder*; o'r fath ac oedd hwnnw eiddo *Nebuchadonozer Ond hôn yw Babylon fawr adeiledais i yn frenhindy ynghryſder fy nerth ac er*

gogoniant ſy Mawrhydi? Mae rhai eneidieu coeg-falch a rodiant ar eu pen eu hun, ac a ſedrant freuddwydio yn eſmo yn nghylch rhyw fawredd neu orcheſt odidoc, Ffortun fawr, Codiad diſymmwth a mowrglod gyffredin, ac felly treuliant lawer awr yn ymddigrifo yn eu ſynn-feddylieu, y rhai nid ŷnt ond *gwynt* oddi ar *falchder*, ac arwyddion amhennodol o duedd-fryd a dymuniad y galon: ac er nad ydynt yn union-bechadurus etto maent naill ai'n *fam* ai'n *ferch ddrŵg*, naill ai yn *arwydd drŵg* ai yn *ôl drŵg*, ac wrth hynny maent yn ddiles ac yn beryglus i *Oſtyngeiddrwydd*.

Yn 12. Goddef i eraill gael eu canmol yn dy ŵydd di, a bid lawen gennit eu clôd a'u daioni hwynt; ond gwilia er dim oganu dy frawd na lleihau ar ei glôd, nac edliw iddo; ac na edrych ar ei godiad ef yn oſtyngiad i ti dy hun. Ond ym mhellach,

Yn 13. Bydd fodlon iddo êf gael Swydd a'th droi ditheu heibio fel un heb dalu dim, iddo ef gael ei air, ac na chaffech di mo'th wrando, iddo ef gael goruchafiaeth a'th adel ditheu mewn gwaſanaeth gwael.

Yn 14. Na chyffelyba bŷth monot dy hun i eraill oddieithr iw derchafu hwy ac i'th ddaroſtwng dy hun. I'r diben yma, Ti a ddylit yn ſicr dy dybio dy hun mewn rhyw yſtyr neu gilydd yn *waelaf* ym mhôb cwmpeini 'r elech iddo: Mae un yn fwy *dyſcedic* na thi, y llall yn *ſynhwyrolach*, y trydydd yn *anrhydeddusach* neu yn *garediccach* neu yn *ddifalchach* na thi. Canys felly y bydd llygad y *Goſtyngedig* ar *ddonieu* rhai eraill ac ar ei *frynti* ei hun, gan yſtyried yr aml ddrygau a ŵyr e'n *byſpys* arno'i hun, yn lle drygau rhai eraill ſy dywyll ac *anhyſpys* iddo. Neu mae e'n yſtyried mai o wendid ac anwybodaeth mawr y mae eraill yn pechu, âg ynteu trwy wybod a *gwirfodd* ac yn erbyn mwy goleuni a chymmorth. Felly y cyfrifei S. *Paul* ef ei hunan yn *Bennaf* o'r pechaduriaid

am

am iddo gŷnt wneud y pechod *pennaf*, ſêf, Erlid Eglwys Dduw. Etto wrth ddilyn y Rheol hon cymmer un rhybydd a *gocheliad*, ſef, er mai dâ i ti bôb amſer dy Dybio dy hun yn *waelaſ oll*, etto nid diogel i ti ddywedyd mo hynny ond weithieu; am na ŵyr eraill mo'r *achos* a bair i ti feddwl cyn waeled o honot dy hun: ac fe all mai buddiolach i eraill dy glywed ti yn diolch i Dduw am y *donieu* a roes ef i ti. Os wyt ti yn dal tŷb wîr oſtyngedig o honot dy hun, ti elli yn ddi-berygl fendithio Duw am y daioni na ellit ac na ddylit mo'i guddio.

Yn 15. Na fydd rŷ barod i eſcuſodi pôb *gwall* neu *dro angall* neu ddrygwaith a gaffer arnat, eithr od wyt euog cyfaddef yn lân, canys gwael gan *Rinwedd* lechu ynghyſcod *Celwydd*, ond *pechod* yn ymguddio tan *gelwydd* ſy debyg i *gornwyd* tan grêſt y *frêch fawr*. Hefyd os dieuog wyt, [oddieithr ei fôd yn bêth gwarthus] na bydd rŷ ffwdanus iw ymddiheuro, ond yn hytrach gwnâ ddeunydd o hono i gyſtwyo pôb mawrhydri ac uchel-dŷb o honot dy hun; ac ymgynnefina i dderbyn cerydd yn oddefus ac yn fodlongar, a geirieu ſarrug dy elynion, gan wybod fôd *digoſaint Gelyn* yn well ac yn ddwyſach Rhybuddiwr i ddangos i ti dy feieu a chofio i ti dy ddyledſwydd nac yw *mwyneidd-dra Cyfaill*.

Yn 16. Diolch i Dduw am bôb *gwendid* a *gwrthuni* ac *anaf*, a chymmer hynny megis ffrfr a rôdd oddi wrth Dduw, ac megis *erfyn* i lâdd *balchder* ac i fagu *Goſtyngeiddrwydd*: a gwybydd, os Duw wrth wneud dy gefn di yn *grwmm* a grymmodd hefyd dy enaid â *Goſtyngeiddrwydd*, yr wyti yn gymhwyſach i ymwthio i *Borth cyfing* y Nêf, na phettit ſŷth dy gorph ac uchel dy feddwl.

Yn 17. Heb law y Rhanneu a'r Gweithredoedd uchod, mae *Goſtyngeiddrwydd* yn dyſcu i ti dy ddaroſtwng dy hun a'th hôll gynneddfeu i Dduw; *I gredu*

pôb

pôb pêth, i *wneuthur pôb pêth*, *i ddioddef pôb pêth* a bô ei wllys ef yn ei orchymmyn i ti. Bôd yn fodlon i bôb cyflwr a chyfnewid, gan gydnabod haeddu o honoti waeth na'r gwaethaf yr wyt yn ei oddef, a dywedyd [chwedl *Anytus*] ni chymerth ef ond yr *hanner* lle y gallaſei gymmeryd y *cubl*, Clodfori ei Ddaioni ef, ofni ei Fawredd, addoli ei anfeidrol a'i dragywyddol odidowgrwydd ef, ac ymoſtwng i'th oruchafiaid ym mhôb pêth yn ôl duwioldeb, a bôd yn addfwyn ac yn llaryaidd dy ymarweddiad tu ac at eraill.

Moddion ac Arfeu i ynnill ac i chwanegu'r Grâs o Oſtyngeiddrwydd.

Yn 1. Mynych gyffeſa i Dduw dy bechodeu, ac yſtyr *faint* a *ſumm* yr hôll ddrŵg y bŷch di'r pryd hynny yn ei fwrw arnat dy hun: ac na chenfydd dy feieu megis *ar waſcar* yma a thraw rhyd dy fuchedd, eithr crynhô hwynt ôll *yn un golwg*, gwybydd am y gŵr y bô'i fuchedd yn edrych yn dêg o rann bôd ei feieu ar waſcar ym mhell oddiwrth eu gilydd, etto pettei ei holl gamweddeu a'i ffolineb ef wedi eu cynnull a'u cŷd-oſod yn ei erbyn fe a edrychai yn ddyn drŵg a greſynol.

Yn 2. Cofia y byddi arfer o ddal ar odfeydd bychain ac achoſion gwael i ddiyſtyru eraill, ac mai digon gennit un *gwybedyn* i ddiwyno *blâch* cyfan o ennaint. Bydd ditheu *cyſion* wrthit dy hun, gan dy fôd mor *dôſt* wrth eraill, ac yſtyr pa *ddâ* bynnac a all undyn ei ddywedyd am danat, y gellid ynghyfer hynny ddywedyd iddo ef gantoedd o droieu *bryntion* a *gwael* ac *angall*, y byddei un o honynt [dybygiti] yn ddigon er deſtrywio *Geirda* un arall, bydded ynteu gynnifer ynghŷd yn ddigon er deſtrywio dy *uchelfryd* rhyfalch ditheu.

Yn 3. Mae'n gnawd i ni newid ein tŷb am eraill, yn

yn ôl fel y bô eu caredigrwydd neu eu hangharedigrwydd *hwy* tu ac attom *ni*. Os yw'r Gŵr yn Gefn i mi a'i fôd yn hael wrthif, yna mi roaf iddo'r gair o *wŷr ſynhwyrol a bonheddigaidd*, a'i feieu ef a welafi fel *pliſcyrnod* a'i rinweddau cymmaint a *mynyddoedd*. Ond os efe a brifia'n anfwyn a dibriſio ſy nghŵyn, yna *drwgnawſus* yw efe a *chrintach*, ac nid oes gantho ond cyſcodion Rhinweddau a'i hôll ymadroddion ef a ganmolwn i gynt a aethant yn ddiflas. Hyn yn wîr ſy anghyfion tu ac at eraill, ond erfyn dâ ydyw o throi di ei Fîn arnat dy hunan. *Tydi* ſy'n dy ddrygu ac yn dy ſiommi dy hun â drŵg-ddŷſc, ac â chelwyddeu ac eſcuſion, *Tydi* ſy'n yſpeilio dy *'wyllys* o'i rydd-did i *ddewis*, gan oſod *Anwybodaeth gwirfodd* yn y *Dealltwriaeth*, *Tydi* ſy'n croeſi dymuniant yr Yſpryd ac yn ymbleidio yn erbyn pôb deiſyfiad *daionus* a chyfiawn; a byddei bychan gennit ddifenwi pe ceit y camm lleiaf o'r rhain gan arall, mae ynteu yn rheſwm i ti beidio a bôd yn rhŷ wenieithus ac anwylfryd o honot dy hun.

Yn 4. Gâlw beunydd i'th gôf ryw un o'th bechodeu bryntaf, neu'r ammarch gwradwyddusaf, neu'r weithred anſynhwyrolaf, neu rywbeth a'th flinodd di fwyaf y pryd hynny, a dôd *hwnnw* wrth y chŵydd ſy yn dy *feddwl*, ac fe all helpu at ei oſtwng ef.

Yn 5. Gweddia am y *Grâs* yma mewn yſtum goſtyngedig â thra ofidus ymbill, ac yn dy ddyfoſiwn cymmyſc amryw o Briod-ſwyddeu *Goſtyngeiddrwydd*, trwy *gyffeſu* ac ymerlyn â Duw a'th *farnu dy hunan*.

Yn 6. Paid a llygad-lonni ar dy *Oſtyngeiddrwydd* dy hun nac ar un *Grâs* arall y bô d'enaid yn gynnyſcaeddol o hono. O herwydd gan fôd Duw yn fynych yn bwrw llenn gûdd tros ei weiſion, modd na welont *hwy* mor godidowgrwydd a bair iddynt ddiſcleirio tu ac at *eraill* [a'r tu tvwyll i'r *Lantar* attynt eu hunain] er mwyn dal y Grâs o *Oſtyngeiddrwydd* ynddynt;

ynddynt; dâ i titheu wneud felly â thi dy hun, ac o chanfyddi ryw râs Duw ynot, cofia ddiolch iddo am dano, rhag i ti ymffroſtio mewn pêth nad yw eiddot: a gwêl ddiwyno o honot ef euſus wrth ei drîn á byſedd llygredig, trwy dy ammherffeithrwydd dy hun a thrwy gymmyſc o amgylchion anweddus. Peth tra embyd yw *Balchder yſpŕydol*, nid yn unic o rann ei fôd e'n anrheithio cynnifer o Raſau ac a'n dygaſeint ni agos i Deyrnas Dduw, ond hefyd o rann fynyched y bydd e'n ymgydcan â meddylieu *Gwŷr ſanctaidd*. O blegit nid oes diolch i *gardottyn* er ei alw'i hun yn *dlawd*, nac i *feddwyn* er cyfaddef nad un o'r gwŷr *ſobraf* mono; ond i wŕ *ſanctaidd* fôd yn *oſtyngedig*, i un y bô pawb yn ei fwrw yn *Sanct* ofni ei hun rhag mynd yn *gythraul*, a gwilio ar ei berygl, a dirnad ei wendid, a datcuddio pôb *glŷn drŵg* a fô arno; mae hyn mor anhawdd ac a fyddei i Dywyſog ymblygu tan Athrawon ac ymddaroſtwng i lywodraeth yſcol, fel y gwaelaf o'i ddeiliaid.

Yn 7. Myfyria'n fynych ar *ffrwytheu Balchder* o'r naill tu, a *Goſtyngeiddrwydd* o'r tu arall; *Yn* 1. Gwêl fôd *Balchder* fel cancr yn anrheithio tegwch y blodau gwychaf, y *graſau* a'r *doniau* godidoccaf, ond *Goſtyngeiddrwydd* a'u corona hwynt ôll. *Yn* 2. Fôd *Balchder* yn anferth rwyſtr i ti ddirnad petheu Duw, a *Goſtyngeiddrwydd* yn erfyn odiaethol i'th cymmwyſo i dderbyn *Doethineb yſprydol*. *Yn* 3. Fôd *Balchder* yn lluddias cymmeriad dy Weddieu di; eithr *Goſtyngeiddrwydd a dreiddia trwy'r cwmmylau, ac nid ymedy hi hyd oni yſtyrio'r Goruchaf*. *Yn* 4. Nad yw *Goſtyngeiddrwydd* ddim ond cyffeſu'r gwirionedd, eithr *celwydd* yw pôb *Balchder*. *Yn* 5. Mai *Goſtyngeiddrwydd* yw'r ffordd ſiccraf i wîr Anrhydedd, a *Balchder* a groeſir ac a ddiyſtyrir yn waſtad. *Yn* 6. Mai *Balchder* a droes *Lucifer* yn Ddiawl, ac mai *Goſtyngeiddrwydd* a dderchafodd Fâb Duw goruwch pôb *Enw*, ac a'i goſodod e'n

e'n dragywydd ar ddeheu law ei Dâd. *Yn* 7. Gwêl fôd Duw *yn gwrthwyneba'r beilchion* gan gyhoeddi brwydr gyfaddef yn erbyn y cyfryw rai ; *ond yn rhoi grâs i'r rhai goſtyngedig :* Grâs a Maddeuant, Rhwymedi a help rhag trueni a gorthrymder, Bodlonrhwydd ym mhôb cyflwr, Tawelwch yſpryd, Ammynedd tan gyſtuddiau, Cariad gartref, Tangneddyf oddi cartref, a Rhydd-did glan oddi wrth Ymryſon, ac oddi wrth y *pechod* o farnu eraill a'r *blinder* o gael ein barnu ein hunain. O blegid ni chais y gŵr *Goſtyngedig* farnu ar ei frawd am y *brycheuyn ſy'n ei lygad ef*, gan fôd yn flinach ganddo'r *Trawſt ſy'n ei lygad ei hun* ; ac efe a oddef yn llawen ei geryddu ; canys efe a daflodd y garreg cyntaf atto ei hunan, ac am hynny nid rhyfedd ganddo fôd eraill o'r un meddwl âg êf.

Yn 8. Cofia goſtio i fendigedic Iachawdwr y bŷd fwy o boen i orchymmyn, i droſglwyddo, ac i ſiccrhau'r Grâs yma nac un arall. Gan nad oedd ei hôll fywyd ef ond *un patrwm* cyfan *o Oſtyngeiddrwydd* ; *Anferthol ddeſcyniad* o ogoneddus fynwes ei Dâd i grôth Morwynig, i *agwedd* gwâs, i *drueni* pechadur, i fuchedd o *lafur*, i ſtât o *dlodi*, i *farwolaeth* Diffeithwyr, i fêdd yr *Angeu* a'r gofidieu anoddef a haeddaſem ni : a bwriad dâ, ac nid dim ond rheſwm oedd i ninnau fôd mor oſtyngedig ynghanol ein hammerffeithrwydd a'n ffieiddiaf bechodau, ac a oedd Criſt yn nghanol ei lawnder o'r Yſpryd, ei fawr Ddoethineb ; i Fuchedd berffaith, a'i dra rhyfeddol rinweddau.

Yn 9. Bwrw allan o'th gymdeithas bôb *gwenieithwyr*, ac na chynnwys monynt er dim ar dy gyfyl. Canys pwy bynnac a gynhwyſo weniaith heb law ei fôd e'n *ffŵl* am gymmeryd ei watwar, mae ef hefyd yn ddâ ganddo gael llochi a chynnal ei *dŷb ddâ* o hono'i hun.

Yn 10. Bwrw beth a dybiti o un a dreuliei ei amſer

amſer yn chwarae *tai bâch*, neu â *chregin*, neu a ymorcheſtei trwy'r dydd â bachgen am *binneu*, neu a ymboenei ac aſtudiai'n galed pa fôdd i ſiommi plentyn am ei *deganau*; ac a redei i Afon ddofn ac embyd â baich mawr ar ei gefn, pryd y taer-waherddid ac y rhybuddid ef o'i berygl? Ac nid rhaid i ti ond newid yr *henw*, a chei weled y dylit ti dybio cynddrwg a hynny o honot *dy hun*, yr hwn wyt yn erlyn am ofer-betheu mor ddifrifol, ac yn difrodi dy amſer mewn gwagedd, a'th *lafur am yr hyn ni leſâ*; yr hwn yn gwybod cyfreithieu Duw, a gwobrau *Rhinwedd*, a melltigedic afleithieu *pechod*, mai Yſpryd drŵg ſy'n dy ddenu i di iddo, mai *Diawl*, un ſy'n dy lwyr gaſaû di, un ſy'n yſu am gael dy ddeſtrywio di, mai dy *ddiniſtr* dy hun yr wyt yn ei weithio, nad yw pleſerau dy bechod ond gwael ac anifeilaidd, annigonol wrth eu mwynhau, byrr eu para, cywilyddus eu hadrodd a chwerw eu coffa, a'n ffrwytheu ymi yn flinder, ac yn ôl hyn yn boeneu anoddef yn dragywydd: etto heb yn waethaf i hyn ôll tydi fel y march i'r ſrwydr a ruthri yn wallcofus i'th *bechod* a'th *ddeſtryw*. Y ſawl a dybio yn *ddâ* neu yn *fawr* o'r cyfryw ddyn a hwn, aed tan un i garu'r *Crogoren* am *bleſer*, neu'r *mochyn* am *ddoethineb*, neu'r *ceiliog* y rhedyn am *gyngor*.

Wedi i ti ymarfer â'r *Moddion* a'r *Myfyrdodeu* hyn a'r cyffelyb, os chwennychit brofi tŵf a phrifiant dy Enaid, cei wybod pa cyn iſed y bo d'Oſtyngeiddrwydd, ſy fel gwreiddyn Pren rêg yn tyfu tan y ddaiar, wrth y *ffrwythau* hardd-dêg hyn a ymddengus uwch daiar.

Arwyddion o Oſtyngeiddrwydd.

Yn 1. Ni ymddiried y *goſtyngedig* iw ſynhwyr ei hun, eithr mewn matterion o bwys gwell ganddo hyderu ar farn ei gyfeillion neu ei Gynghorwyr yſprydol

yſprydol. *Yn* 2. Nid yw'r *Goſtyngedig* yn yſtyfnig am ei ddewis ei hun, ond gadel i Dduw ym mhôb peth ddewis troſto, ac iw *Oruchafiaid* yn y petheu y perthyn iddynt *ddewis.* 3. Ni rwgnach ef yn erbyn gorchymynion. 4. Nid yw ef yn ammeu rheſymmoldeb gorchymmyn diniweid ei *Oruchafiaid,* eithr yn ufuddau pettei ond o rann eu harchiad *hwy.* 5. Mae ef yn byw wrth Reol gan gŷd-ymffurfio â Defodeu heb ddim *cymmyrredd* na *neilltuolrwydd.* 6. Mae ef yn llaryaidd ac yn ddi-gynnwrf ar bôb Troieu a Digwyddiadau. 7. Mae ef yn goddef y camm yn amyneddgar. 8. Mae ef bôb amſer yn anfodlon iw *gynghorion* a'i *ffordd* a'i fwriadeu ei hun. 9. Efe a gâr y dâ, a ganmol y doeth, ac ni farna ar nêb. 10. Mae ef yn *orchwylus* ei ymadrodd ac yn *gynnil* ei chwerthiniad. 11. Mae e'n arſwydo wrth glywed ei ganmol rhag ofn i Dduw farnu ei weithredoedd ef yn amgenach nac y barn dynion. 12. Ni ddvry ef ddim coeg attebion ffraeth wrth ei geryddu pa un bynnac ai ar gamm ai ar union. 13. Hôff ganddo fyw yn *ddirgel* a gochel [os bydd môdd iddo] bôb uchel-fwyddau a breintieu newyddion. 14. Mae ef yn rhwyddlan ac yn rhydd-egored yn ei hôll weithredoedd a'i ymadroddion. 15. Mae ef yn *gwellhau* ac yn ddiolchgar wrth ei rybuddio. 16. Mae ef yn barod i wneuthur cymmwynaſau iw abſenwyr, ei ddifenwyr, a'i athrodwyr, fel *Crîſt* yn golchi traed *Suddas.* Ac yn 17. Mae ef yn fodlon i gael ei fwrw yn anſynhwyrol, am a bo e'n ddiniweid ger bron Duw, ac yn ddi-ddrwg iw gymydog, ac hefyd heb fôd yn ddiffygiol iw *wîr ſynhwyrol* leſâd ei hunan.

DOSP.

DOSP. V.

Am Wylder.

GWylder ſy megis *venty* wrth *Sobrwydd*, neu fel ridens wrth ddillad, felly hitheu wrth *Ddimeirdeb*, *Cymmhedrolder* a *Goſtyngeiddrwydd*. Grâs Duw yw hwn ſy'n attal *gwrhydri* ac yſmaldod y *meddwl*, ac yn trefnuſo gwynieù'r corph, a'r gweithredoedd oddi allan, ac y mae *hi* yn union wrthwyneb i *Fanyldra*, i *Hyfdra* ac i *Anweddeidd-dra*. Mae'r ymarfer o *Wylder* yn ſefyll yn y Rheolau hyn ſy'n canlyn.

Gweithredoedd a ſwyddeu o Wylder gwrthwyneb i Fanyldra.

Yn 1. Na chwilia i *ddirgelion Duw*, eithr bydd fodlon i ddyſcu dy ddyledſwydd yn ôl dy *râdd* a'th *alwedigaeth*, hynny yw, dŷſc hi'r ffordd ſathredic, onid oes arnat edrych at ymddygiad rhai eraill; eithr os Dyſcawdwr wyt dŷſc hi'r môdd y bŷch aplaf i gyflawni dy ſwydd. *Gorchymynion* Duw a gyhoeddwyd i'r hôll fŷd, ond *Cynghorion* Duw ſydd iddo'i hun, ac iw rai dirgel êf pan ollynger hwy o'r tu mewn i'r llenn.

Yn 2. Na lygad-rytha ar betheu *rhŷ anhawdd* i ti, eithr dŷſc yn orchwylus adnabod dy wendid a'th allu; ac nac ymgyfod i 'ſpîo dirgelion y Deyrnas a'r Llywodraeth, neu uchel-bethau Difynyddiaeth, os yw hynny uwch law d'*Alwedigaeth* neu [ym marn eraill] uwch law dy *ſynhwyr*.

Yn 3. Na frâth dy ben i fatterion *rhai eraill*, eithr cymmer dy lawn waith ynot dy hun, ac o fewn dy *ſwydd-gylch* dy hunan: Cofia bŷth nad yw yſpîo i weithredoedd a ſtâd rhai eraill ond help i *Falchder*, a *Thraha*, ac *Angharîad* a *Blinder*, ond bŷth ni ddygymmydd â *Gwylder* oddieithr lle bo *dyledſwydd* neu

ryw

ryw fwriad diffuant o *gariad* a *pherthynas* yn ei warantu.

Yn 4. Byth na chluſtfeinia wrth y *drŵs* neu'r *ffeneſtr*, canys heb law ei fôd yn beryglus mae *hyn* yn rhuthro am ben *dirgelwch* dy gymydog, ac yn egor yr hyn a gaeaſei ef ar fedr na egorid mono. Byth na ymorol beth ſy ganddo wedi ei guddio mor ddichlyn, canys digon yw ei fôd wedi ei guddio yn ddichlyn. Yma y perthyn gwilio *egor llythyreu* oddieithr trwy gyffredin awdurdod, neu trwy gyffelybrwydd dâ o gennad, neu o gariad.

Yn 5. Mae gan bôb dyn yn ei fuchedd *ei hun* ddigon o bechodeu, yn ei feddwl *ei hun* ddigon o flinder, yn ei ffortun *ei hun* ddigon o ddrygau, yn nghyſlawniad ei ſwyddeu fwy na digon o walliau i ymorol ar eu hôl; yn gymmaint ac na's gall *Yſmaldôd* ym matterion rhai *eraill* fôd heb genfigen a bwriad drŵg.

Beth yw hynny i ti os un o'r *India* oedd. Taid dy gymydog, neu os Merch ordderch oedd ei Nain ef, neu os ydyw un arall mewn pum mîl o bunneu o ddylêd, neu fôd ei wraig e'n anhyſwi. Ond gan fynychaf nid yw rhai *Manwl* neu chwedl yr Apoſtol y *Rhodreſwyr* hyn yn llagadrythu nac yn ſelu dim ar ſinweddeu dâ rhyw ŵr godidoc, neu lle bo trefnus ac iawn-lywodraeth mewn teulu; ond os oes dim *ynghûdd* tan gloieu a barrau, petheu a wridant weled y goleuni, y rhai ſy gywilyddus mewn *moeſau dâ* neu ddirgel wrth *naturiaeth*, hwdiwch hwythau *yno* yn chwilotta, dyna eu gofal a'u gorchwyl *hwy*. Ni waeth gan *Rodreſwyr manwl* am wybodaeth ddiniweid na dyſcedic: Eu hymborth *hwy* yw chwedleu o *greulondeb*, a Haneſion o *drychineb* a *mawr-ddrygau*: ac etto dywedwch iddynt *hên* 'Storiaû ynghylch *treiſio morwynion* diwair, ynghylch mawr *dlodi* rhai *gwŷr o ddyſc*, neu ynghylch *erlidieu* yr hên *Seinctiau*, neu am *Gyfnewidieu Teyrnaſoedd*, neu ynghylch aflwydd a

drygau a ddigwyddasant mewn rhai Gwledydd *pell*, ac se allei'r petheu hyn dorri'r ysfa arnynt am wybod Storiaû *twrstan*: Etto oni ddywedwch iddynt *hwy* hanes rhyw aflwydd *diweddar*, rhywbeth a wnaethpwyd o fewn terfyneu *eu cydnabod* a'u *perthynas eu hunain* ni byddwchwi ond diflas ac annifyr ganddynt; pe 'ty arwydd hysbys mai Yspryd *drŵg* yw hwn sy ganddynt: *Cenfigen* yn briod â *Segurydd*, ac wedi escor ar *goeg-Fanyldra*. Odiaeth gan hynny a cyffelyba *Plutarch* y Clustiau *manwl* ymofyngar, i byrth y *felldith* mewn *Dinas*, na bô yn myn'd trwyddynt ond Dynion *dihenydd*, a *chospwyr*, a *Thristwch* a *Thrychineb*, dim *goneſt diniweid* a *ſanctaidd*. Beth pe cerddai *Physygwr* o dŷ i dŷ, heb ei gyrchu, tan ymofyn pa wraig sy â chancr yn ei pherfedd, neu pa ŵr sy â nafod ar ei lieingig, oni flinid arno gymmaint agos ac ar y dolurieu eu hunain, er iddo gymeryd arno eu hiachau? Och dra-gwrthuned ynteu yw chwilio am feieu ac anafeu heb liw esçus eu *hiachau* ond er mwyn cael eu *dinoethi* yn unic!

Manylder yw gwîr *Anniweirdeb* yr *Enaid*, ac nid yw gwreiddin godineb ei hun ddim ond manwl ysbîo a chenfigennu cuddiedic bleser gŵr arall: a gwrthododd llawer terched *glanach* i gael treiſio *gwraig* allan o gauedic feddiant ei gŵr. Ond nid yw'r *chwilenna* yma ond weithieu yn ddiberygl, nac bŷth ond *gwael* a brwnt; nid yw'r ymofynion hyn na *chyſion* na *goneſt* na *hyſryd*, na chan mwyaf ond *ſeithug* i'r manwl-ymofynwyr. O blegit se gais pawb gadw rhagddynt, sel cadw eu bwyd rhag cathod a chigfrian, a chuddio eu cyfrinach oddi ar ffordd y cyfryw *rai*, neu sel y trown ni ein dillad yn *dynnach* pan fo'r gwyntoedd taer-graff yn ceisio datcuddio ein noethni ni: canys se ŵyr pawb y peth a fo dâ gan rai *glywed*, y bydd hôff ganddynt ei adrodd. Cura ditheu wrth y *drŵs* cyn rhuthro ar ddirgelwch dy gymydog,

a

a gwybydd fôd rhedeg yn amryfus i *mewn* gynddrwg ac yſpîo *oddi allan.*

Gweithredoedd o Wylder gwrthwyneb i Hyfdra.

Yn 1. Dŵg bŷth i'th amgylch y fath *olion* o barchedic ofn Duw, a dychrynnû o honot wrth ei lefeſydd ef, ac ym mhôb digwyddiadau *mowrion*, megis *Taranau*, *Tymheſtloedd* geirwon a *Daiar grynfâu*, *Clefydon*, neu ryw *farnedigaetheu* cyffredin, dangos dy fôd yn arſwydo ei fawredd ef, nid yn unic rhag iddo ddeſcyn arnat dy hun neu dy berthynas, ond hefyd i ymddaroſtwng ger bron ei Holl-alluogrwydd ef, ac i gydnabod yr annherfynol *ragoriaeth* ſy rhwng ei *Anfeidroldeb* ef a'n *gwendid* ninneu, yn enwedic ar y cyfryw amſeroedd, pryd y mae e'n rhoi cyn amlycced arwyddion o hynny. Y ſawl ſy'n llawen ac yn heini ar y feiſdon wrth weled tymmheſtl echryſlawn ar y Môr, neu yn dawnſio'n yſcoewan pan fô Duw yn taranu o'r nêf, nid yw wiw ganddo farcio ar Dduw yn llefaru wrth yr hôll fŷd; ac nis gŵyr *hwnnw* beth yw *Gwylder.*

Yn 2. Bydd barchus a gorchwylus a chymmeſur yngŵydd *dy well*, galw bawb yn ôl eu *grâdd* wrth eu henweu a'u teitlau o *anrhydedd*; gan *gadw rhyngot* â hwynt a ſiarad ychydic, ac atteb yn gymmwys, na atteb i gweſtiwn a ofynner i arall, ac na tharo i mewn heb gennad neu achos dâ, a dangos i'th *Oruchafiaid* y tu teccaf bŷth o'th *ymadrodd* a'th *naws* a'th *foeſgarwch* goreu.

Yn 3. Bŷth na ddywed *gelwydd*, chwaethach ei daeru pan i'th gyhudder, ac na chais gyfiawnhau'r peth yn wîr ſy ddrwg; ond yn orchwylus cywilyddia o'i blegid, gofyn faddeuant a gwnâ iawn.

Yn 4. Bŷth *na foſtia* o'th bechod, eithr o leiaf dyro orchudd ar dy noethni a'th gywilydd, i gael *hynny* o gychwynfa at edifeirwch, ſef coelio mai dy *bechod* yw dy *gywilydd.* O blegit os ni wridi ar ôl dy fai,

eithr at dy *gwilydd* chwanegu *digywilydd-dra*, ni feddi bellach un Arf i'th edfryd i obaith o Dduwioldeb.

Yn 5. Na fydd hŷf yn gwirio peth *amheus*, eithr wrth adrodd bydd lednais a *chymmedrol* yn ôl grâdd cyffelybrwydd y peth â grym y rheſwm, a'th *Garn* ditheu.

Yn 6. Nac ymhonna o fwy gwybodaeth nac ſŷ gennit, ond lle bŷch yn anwybodol bydd fodlon i ymddangos felly, rhag i ti naill ai cywilyddio ai myned yn ddigywilydd.

Gweithredoedd o Wylder gwrthwyneb i Anweddeidd-dra.

Yn 1. Ar dy Weddi mewn *Eglwyſi* a manneu o Grefydd arfer yſtumiau parchedic, dyfal-yſtyriaeth, ymddygiad doeth-brudd a'r munudieu iſaf o oſtyngeiddrwydd, gan gofio mai wrth Dduw yr wyt ti'n llefaru, i'r hwn nid poſſibl i ti wneud gormod o barch.

Yn 2. Ym mhôb ymgyfarfod cyffredin, ymweliad neilltuol, mewn ymddiddannion, ar ſiwrneiau arfer y cyfryw ffordd o *gyfarch*, o *foes* a gweddeidd-dra ac a ſo arferol yn y Wlâd, gan y gwŷr ſobraf, dyro barch i'r hwn y bô parch yn ddyledus, a dyro'r goreu i bawb o'th well, ac o digwydd dadl am ragorbarch, dyro di'r *blaen* i'r ſawl a'i mynno, os am dy hawl *di* yn unic y bydd yr ymryſon.

Yn 3. Cadw dy wyniau mewn cywair cyfattebol i bôb *ymgyfarfodydd* a *chymdeithion*: na fŷdd lawen mewn Canhebrwng na phrudd mewn Gwlêdd; eithr *llawenhewch gŷd â'r rhai a lawenhânt, ac wylwch gŷd â'r rhai a wylant.*

Yn 4. Ymattal rhag chwerthinial yſcoewan, gwamnial pen-egored, rhag gloddeſt a chellwair annhrefnus, ſiarad yn uchel, gwatwar, a'r cyfryw weithredoedd ôll ac mewn moeſau dâ a fernir yn anfoeſawl ac anghyweithas.

Yn 5

Yn 5. Tu ac at dy *Rieni* gwnâ dy ddyledswydd gŷd â phôb *Gwylder* a goftyngedig ymâdygiad ; tu ac attynt *hwy* a'th höll *geraint* bydd dra chyfewin yn y *gwylder* a berthyn i *ddiweirdeb* ; rhag ofn i hyfdra caredigrwydd naturiol bŷth ymeftyn i derfyneu anweddeidd-dra. O blegid *Godineb cyfneſeifiaid* [a phob grâdd ac amylchion tu ac atto] yw'r Gelyn penna'n y bŷd i *Wylder*. Ond dyna'r achos yr aeth *Godineb cyfneſeifiaid* yn bechod mor yſceler, ſef am ei fôd e'n torri'r *gorchwylus barch* hwnnw a'r peth orchymynnodd Duw a dyn tu ac at ein Rhieni a'n cyfneſeifiaid.

Yn 7. Bydd ſobr a gweddaidd a gorchwylus yn dy *ddillad* a'th *drwſiad*, na fid bŷth uwch law dy gyflwr, na chyfiwch bôb amſer, nac bŷth yn *hoywwych* neu yn *ſerchoc*, na ddangos noethni trwy wîſc deneu tan gymmeryd arnat ei guddio, ac na oſod *fagl i enaid* ; eithr cofia beth a weddei i *Griſtion* yn proffeſiu ſanctеiddrwydd a diweirdeb, ac Athrawaeth yr *Jeſu* ſanctaidd : a dangos yr arwydd gyntaf o hynny i'th *weinidogion*, wrth fôd yn llaryaidd wrthynt ac yn hawdd dy drîn a'th waſanaethu. Canys pwy bynnac a ymdrwſio mewn *digter* ac *anynadrwydd*, diammeu mae e'n gwiſco *balchder* yn iſaf, ac *Anorchnyledd* yn uchaf.

Yn 6. Dal yn ddichlyn ar y petheu a bô'r Cyffredin yn eu cyfri'n *rhanneu o weddeidd-dra.* Canys cyffredin *dŷb* a barn gwŷr doeth cyffredin ydyw y Rheol oreu mewn petheu *di-ddrwg di-dda*, ac mae cariad yn gofyn i ni gyd-ddwyn â Phaniſi'r wlâd a'r Anwydeu ac a fô cyttunol â *naturiaeth* neu gyfattebol â *rhinwedd* neu â *chyfreithieu* cyffredin neu â hên *Arferion* : Mae'n erbyn *gweddeidd-dra* i wraig ail briodi tra bô hi yn feichiog o'r cyntaf, neu gynnwys ail gariad cyn ſychu ei dagreu am y cyntaf. Mae rhai gweithredoedd ſy gyfreithlon *o'r neilltu*, etto yn erbyn *Gwylder* cyffredin eu gwneud mewn cynnulleidfa, ac

yn y cyfryw rai mae *neilltuolrwydd* yn ddyledſwydd o *wylaer.*

Yn 8. Yma hefyd y perthyn pôb coeg-falch a neilltuol ffordd ar *gerdded*, pob ffroſtus furſennaidd ac ynfyd yſtumieu ar y corph, paentio ac anllad ymwiſco: y rhai'n oll a gerydda Duw trwy'r Prophwyd, *Yr Arglwydd a ddywedodd o herwydd balchîo Merched Sion, a rhodio â gyddfau eſtyngedic, ac â llygaid gwammal, gan rodio a rhygyngu wrth gerdded, a thryſtio â'u traed. Am hynny y claſra'r Arglwydd gorynneu merched Sion, ac a dynn ymaith addurn yr eſcidiau.* A'r Ddlêd o Wylder yn y matter yma yn bedant a orchymynnir yn groyw i bôb Gwragedd Criſtianogol gan S. *Paul*, *Bôd i'r gwragedd eu trefnu eu hunain mewn dillad gweddus, gŷd â gwylder a ſobrwydd, nid â gwâllt plethiedig, neu aur neu emmau neu ddillad gwerthfawr, ond yr hyn ſy'n gweddu i wragedd yn proffeſu duwioldeb a gweithredoedd dâ.*

Yn 9. Megis y dylid gochel y bwydydd a demtio'r *cylla* tu hwnt iw *raid*; felly hefyd y dylei bawb ſynhwyrol ochel pôb golygon a haneſion a chwareuon, pôb ſŵn ac ymgyrch ar na bo'n perthyn i ti ddim, nac er dy lês *moeſawl* na *naturiol*. Ni ddylei dy *ſynhwyreu* fel genethod gwrhydrus a diriaid wibio i farchnadoedd a chymmanfaoedd heb achos cyfreithlon; A phan yrro *Rheſwm hwy* oddi cartref, dychwelyd yn bryſur gŷd a'u neges a ddyleint, ac aros tań *eu Hathro* nes y gyrrer hwy drachefn.

Yn 10. Pwy bynnac wyt bydd dra-*Gwyl* tu ac attat *dy hun*, gan drîn yn weddus dy gorph dy *hun* ac *eraill* a ſo tan dy law di os *byw* os *marw*. Yn erbyn y Rheol hon y troſedda'r ſawl a ddangoſo'i *noethni* ei hun neu a ſpio i *noethni* arall, heb angenrhaid yn peri neu fod iddo gynhwyſiad oddi wrth Dduw.

Yr hôll betheu a'r odfeydd gwahanredol hyn er na welir monynt ond *bychain*, etto nid bychain mo'n dyledſwydd a'n perthynas ni ynddynt. Am hynny nid

nid oes gan i ond adrodd geirieu Mab *Sirach*, *A ddibrisio ychydig, a syrth o fesur ychydig.*

DOSP. VI.

Am Fodlonrhwydd ym mhôb Cyflwr a Digwyddiad.

MAe *Rhinweddau a Rhesymmau* dâ, fel *Cyfeillion* yn angenrheidiol ym mhob cyflwr; ond y goreu o honynt yw y rhein'y sy *Gyfeillion* yn ein *Trisŵch*, ac sy'n ein helpu ni yn ein *gofidiau* a'n *blinderau*: ac wrth hyn ni all nêb *rhinweddol* fod yn *ddi-gysaill*; nid oes reswm chwaith i nêb achwyn ar *Ragluniaeth* Duw, na chwyno ar gyffredin gam-drefn petheu *daiarol*, nac ar ei annhappusrwydd ei hun, gan drefnu o Dduw i ni un *Feddyginiaeth* i holl ddrygau'r bŷd, a *bonno* yw *Bodlonrhwydd* calon. Canys *hon* ei hunan a wnâ i ddyn fynd trwy'r Tân heb losci; trwy'r Moroedd ac heb foddi; trwy newyn a noethni ac heb eisieu dim. O blegit gan nad yw'r holl *ddrygeu* sy yn y bŷd ddim ond anghysondeb rhwng y *chwant* a'r *gwirhddrych*, megis pan gaffo dyn yr hyn ni chwennychei, neu chwennych yr hyn ni chaffo, pwy bynnac a gymmono'i *'wyllys* a'i *chwant* at y digwyddiad *presennol*, se a gaiff amryw odfa iw *rinwedd* heb yr un iw flino o achos nad yw ei chwant ef yn ymgyrraedd dim tu hwnt iw gyflwr *presennol*; ac mae gŵr synhwyrol yn nghanol damweinieu'r byd fel y mae echel yr olwyn ynghanol y *trô* a'r *treigl*, heb arno na chynnwrf na chysnewid, ond ei fôd o gymdeithas iw ranneu chwidr yn troi yn *araf* ynteu, heb ganddo ronyn o fatter pa rann a fo uchaf neu isaf o'r olwyn; O blegit beth bynnac a ddigwyddo mae iddo *ef* le i arferu rhyw rinwedd neu i gilydd, naill ai *Amynedd* ai *Diolchgarwch*, naill ai *Cariad* ai *Ofn*, un ai *Cymmedrolder* a'i *Gostyngeiddrwydd*, un ai *'Lusengarwch*

ai *Bodlonrhwydd.* Ac mae pôb *rhinwedd* o'r rhain mor gyfeiriol a'u gilydd at ei brîf *bennod* ef o *Ddedwyddwch Anfarwol.* Bydd hawdd ein cymmod ni â *Thlodi* ac *Adfyd* os gadawn i *Fodlonrhwydd* a *Grâs* Duw wneud y cyttundeb. Canys nid tlawd neb ond a'i *tybio*'i hun yn dlawd. Ond mae'r llawnaf arno od â.i ymrwyfo am ychwaneg yn datcan ei dlodi a'i waelder Eithr o blegid mai Dyledfwydd fawr yw'r Grâs hwn o *Fodlonrhwydd* a'i lês yn gyffredin trwy hôll fywyd dyn, yr unic *erfyn* i efmwytho beichieu'r bŷd, ac i ddifino gelyniaeth *blinderau,* cymmwys oedd gethu'r Grâs hwn arnoch, â'r un hoelion ac y rhwymodd Duw ef wrth eich Eneidiau, a rheiny yw *Rhefum* a *Chrefydd,* eich *Dyledfwydd* a'ch *Lleſhâd,* eich *Angenrhaid* a'ch *Cyfleusdra,* fiampleu a chynnhygion o Wobrau godidoc, dim llai na *Heddwch* a *Dedwyddwch.*

Yn 1. Mae *Bodlonrhwydd* i bôb cyflwr yn ddyledfwydd o *Greſydd, kon* yw'r prîf-refymoldeb o gŷdblygu â *Rhagluniaeth* Dduw, fy'n llywodraethu'r hôll Fŷd ac a'th otodold *ditheu* lle'r wyt, wrth drefnu ei *Deulu mawr.* Oddi wrtho ef y mae pôb *lle* a phob *trô* pôb *rhôdd* a phôb *rhann,* am hynny mae'n rhefwm iddo Ef eu meddu a'u rhannu fel y mynno: ac os grwgnachwn ni o rann hyn ni allwn y duchanfa nefaf gwynfan eifieu gwneuthur o Dduw ni yn *Angylion* neu yn *Sêr.* Canys onid yw yr hyn *ydym* neu'r hyn a *feddwn* yn ein bodloni ni allwn anfodloni i bôb peth arall yn y bŷd.

Duw yw *Meiſtr y chwarae,* ac nid i ni mae dewis ein *rhann* ein hunain; nid rhaid i ni ofalu ond am chwarae ein rhann yn ddâ, a dywedyd bŷth, *os yw hyn wrth fôdd Duw bydded fel y mae*: a rhaid i ni fy'n gweddio fôd ewyllys Duw ar y *ddaiar* megis y mae yn y *Nefoedd,* gofio fôd yr *Angylion* yn gwneud beth bynnac a orchymynner iddynt, ac yn mynd pa le bynnac y gyrrer hwynt, heb anfodloni i fath yn y bŷd o negefau;

negeſau ; ac os croeſir hwy yn eu gorchwyl, eiſteddant mewn Heddwch gan *lawenhau* o'r achos. Gwnâ ditheu'r un môdd. Cadw'r lle y goſodod Duw di ynddo ac ni hiraethi byth am betheu oddi *allan*, eithr gartref yr eiſteddi gan wledda ar Ragluniaeth Dduw, a'th Reſwm dy hun ſy'n dyſcu fôd yn angenrheidol ac yn dra rheſymmol ymddaroſtwng i Dduw.

Ond Teulu Duw yw'r hôll Fŷd ? Ond ei greaduriaid ef ydym ni ? onid ŷm ni fel clai yn llaw'r Crochenydd. Ond ar ei fwyd *êf* yr ŷm ni yn byw, ac wrth ei nerth *ef* yn ym ſymmyd, ac yn gweithio wrth ei oleuni *ef*? Bêth ydym ni ond a ŷm oddi wrtho *ef*. Ac a ymderfyſca'r *praidd* a'r *gyrroedd* am fôd eu Harglwydd neu eu Bugail yn dewis iddynt eu porfa, heb eu gadel i grwydro i Anialwch a dyryſni ? Os nyni a ddewis mae'n *dewis* ni mor ffol na fydd e' nemor o waith nac fawr ennyd wrth ein bôdd ni : Ond mae Duw yr hwn a all wneud a fynno *yn ſynhwyrol* i ddewis yn *ddiogel* troſom ni, yn *garedic* i ymwrando â'n angenrheidiau ni, ac yn *alluoc* i gyflowni ei hôll ddoeth Amcanion. Hyn ynteu yw *ſynhwyr* y *bodlongar*, gadel i Dduw ddewis troſto : o blegit pan roddech di dy 'wllys iddo ef, a ſefyll yn y fann honno o'r frwydr lle y goſodod dy Ben-Capten mawr dydi, rhaid bôd gorphwyſdra i'th enaid tra bô dy gyflwr tan ſiccrwydd *Gallu* a *Doethineb* a *Chariad* Duw.

Yn 2. Mae *Bodlonrhwydd* ym mhôb digwyddiadau yn dwyn *heddwch* mawr i'r enaid, ac dyma'r brîf a'r unic ffordd i *Ddedwyddwch daiarol*. Mae hyn yn tynnu'r *colyn* o'r digwyddiad, ac yn peri i ddyn na roddo mo'i *wynfyd* ar ddamain ac anwadal feddvlieu dynion, ond yn unic ar *Ddaw* a'i enaid ei hun. Tydi dy hun ſy'n gwneud dy fŷd yn wynn neu'n ddu ; a phan ollyngo Duw *Orthrymmwr* arnat, neu *glefyd* neu *ammarch* neu *dlodi*, od oes arnat ofn marw, neu os ni fedri ddioddef, neu os wyt ti'n falch, neu yn chwannoc,

yna

yna mae'r Cyſtudd yn bwys mawr arnat. Ond os gwyddoſt ti beth yw bôd yn was gwŷch, heb ofni'r un *Angeu* cymmaint a gweithred *anoneſt*, os medri edrych ar *Anoddefgarwch* yn beth gwaeth na *chlefyd*, ac ar *Falchder* ei hun yn bennaf *ammarch*, a bôd *Tlodi* yn well o anfeidrol na phenydiau *Cybydd-dod*; yna er eſmwythed a chynnefined gennit bechod yr awron, ac tr amhoſſibled dybygit ei orchfygu, Ti a droi dy feddwl yn ebrwydd ac a gyfrifi'r croeſau hynny yn betheu dewiſol.

Ond nid poſſibl i ti fôd fŷth yn ddedwydd os rhoi nemor o'th obaith neu o'th ofn ar betheu *oddi allan*, neu ar ddigwyddiadeu ar law rhai *eraill* neu ar ddamweinieu *Ffortun*, nid yw rhain ond attegion anſiccr a thwyllodrus aruthr i ti roi pwys dy wynfyd arnynt. Gwobrau *Duwioldeb* ſydd *ſiccr*, ac mae darpar dy gynhaliaeth corporol di yn *ſiccr*, neu pettei arnat eiſieu bwyd hyd angeu dyna di'n cael marw o'r dolur hwnnw, ac mae llawer clefyd gwaeth na marw o *Newyn* neu o *Ddrŵg ymborth*. Ond os ei di mewn gwŷn ddwys o achos rhywbeth ſy ngallu rhai *eraill*, nid elli fôd heb driſtwch na ſyndod ddim hwy nac y rhoddo dy elynion i ti gennad, a dêg i un nad y prŷd a'r lle y bô blinaf gennit y tarewir di: lle pe rhoit ti dy ddedwyddwch yn *Nuw* ac yn dy *enaid dy hun* ni chyrhaeddai un Gelyn bŷdol nac yſprydol mo'i niweidio.

Yr ydym ni yn y byd megis gwŷr yn chwarae *Tabler*, nid oes ar ein llaw ni mor *ergyd* ond ei chwarae ef ſydd, ac wedi ei fwrw rhaid i ni wneud ein goreu o hono: ac ni fid trwm gennit ddim ond gweithred front, neu ſiarad fel ffŵl, neu feddwl drŵg: y petheu hyn a adawodd Duw yn dy allu di: ond am y petheu ſy'n hollawl yn newis un *arall*, nid ŷnt yn perthyn dim i'th ofal, nac am hynny ddim i'th wynieu di chwaith. Fe all dy *ofn* dy wneuthur di yn anhappus, ond ni's gall rwyſtro mor pêth ſy yn

ngallu

ngallu neu *ym mrŷd* un arall. Nid oes nêb yn cael y *mwyniant* o Hawddfyd, ond yr hwn sy heb ronyn o ofn Adfyd, o herwydd mae'r wŷn a'r arswyd y petheu *rhagllaw* yn lluddias i'r ofnoc fwynhau'r meddiant *presennol*. O herwydd pa ham o chollaist dy *dir* na choll mo'th *dduwiolder* hefyd, os rhaid i ti farw lêth *cynt* na fydd marw yn *anoddefus* er hynny. O blegit nid oes un digwyddiad a wna niweid i'r bodlongar: *na dim yn druenus i ddyn ond a fo'n anrhesymmol.* Ni all undyn dy wneud ti yn gaeth iddo, oni byddi di'n gyntaf wedi dy gaethiwo dy hun i *einioes* ac *angeu*, i *bleser* neu *boen*, i *obaith*, neu i *ofn*: meistrola di'r *gwynian* hyn a thi a fyddi rhyddach nac adar y nefoedd.

Arfeu neu Ymarferion i ynnill Bodlonrhwydd.

Yn 1. Pan ddigwyddo rhywbeth gwrthynebus it, dyro gais ar ei esmwytho trwy droi'r digwyddiad yn *fantais* fydol neu ysprydol. Pan fo dy elyn yn dy waradwyddo edrych arno *ef* megis cyfion adroddwr dy feieu, canys *efe* a'u mynega hwy i ti yn gywirach na'th *gydaill* anwylaf, a thi elli gyfrif ei rybuddion *ef* yn *olew gwerthfawr* er ei fôd yn *torri dy ben*, a maddeu iddo ef ei gasineb wrth i ti wneud deunydd o'r caswir. *Pan flino'r ych y troedia'se wastattaf*: ac os pair yr *ammarch* i titheu rodio'n bwyllgeccach a throedio'n wastattach rhag ofn d'elynion, diau fôd hyn yn well na gweniaith a llith i falchder a diofalwch. Dyma *Gariad a doethineb* y Cristion *cymeryd Rhagluniaeth Ddaw y ffordd deccaf* ac ymgymmodi â hi wrth ei hedrych o'r *tu goreu*: ti ellit wrthod pôb *Physyg* pe nad ystyrit ddim *arno* ond gwaethed ei flâs; ond y ffordd arall, ti ellit groesawu pôb croes-ddigwyddiad, o blegid er mai drŵg yw ei flâs etto mae iechyd a meddyginiaeth ynddo. Pan fo rhyferthwy o ryw *Anffortun* yn curo ar dy yspryd titheu, yspia ryw fantais *arno*, marcia

marcia pa le y gallo fôd yn wasanaethgar i ryw ddiben arall o *Ddawioldeb* neu o *Gallineb*; se a drŷ yn rhyw ddaioni o cheisi ganddo: O'r lleiaf se all wneud i ti slino ar wagedd y bŷd, a thynnu dy obaith oddi ar attregion anwadal, a derchafu dy galon i'r Wlád lle mae *Bodlonrhwydd Hansodol* yn cartrefu. Os gwnâ'r *Aflwydd* ryw lês i'r *Enaid* se dál ormodedd o lawn am yr hôll gystudd amserol. Os metha gennit un *bwriad* a medru o honot ei ddiwygio âg un arall a fo cystal ac ynteu wrth dy fôdd neu well er dy lês, dyna di'n codi dy *gyflwr* allan o gyrraedd *Ffortun* a Damwain, ac felly dringa'r *synhwyrol* yn uwch na'i *sêr*, a bydd gennit swy o lywodraeth tros dy wynfyd dy hun, na chan yr hôll *blanedau* sy ar y Ffurfafen.

Yn 2. Na chyffelyba fŷth mo'th *cyflwr* â'r rhai sy'n uwch na thi, edrych ar y miloedd hynny na fynniti er dim ar y ddaiar fôd yn eu lle hwynt. Yn lle pruddhau eisieu bôd mor grŷf ag *Arthur* neu mor llwyddiannus ag *Alexander*, bydd lawen na lŵyr yspeiliwyd monot fel *Crassus*, neu na thynnwyd mo'th lygaid fel *Zedekiah*, neu na flingwyd monot yn fyw fel *Valentinian*. Nid oes fawr Frenhinoedd ar y ddaiar, ac o'r rheiny mae llawer yn dra gresynol eu cyflwr wrthit ti. Pa ddelw bynnac ynfydrwydd mawr i ti *drisiau* am ddâ *rhai eraill*, yn lle *llawenhau* am y dâ a roes Duw i ti *dy hun*.

Yn 3. Help ddâ at *Fodlonrhwydd* oedd i ti edrych, heibio i'r peth sy yn dy slino, ar y petheu a fo'n *hysryd* ac yn llwyddiannus gennit, fel y bô i ymddangosiad y *goreu* ddallu golygiad y *gwaethaf*: a deled y gwaethaf mae gennit ddigon i'th gadw yn fyw ac i gynnal a chwanegu dy obaith am y Nêf. Os colla'sti dy gŵyn yn y *Gysraith*, gadawed dy *dŷ* a'th *dîr* i ti etto, neu mae gennit wraig rinweddol, neu blant gobeithiol, neu geraint caredig, neu obaith dâ. Os collaist un plentyn ni hwyrach fôd gennit ddau neu dri etto gartref.

Neu

Neu rifa'r bendithion a gefaiſt gynt, ac wrth hynny bydd fodlon mewn cyhydiad ar dy gylch i dderbyn *y drŵg o law'r Arglwydd yn gyſtal a'r dâ.* Neu *ymſydlona mewn gobaith o'r hyn ſy i ddyfod*, o blegit yr oedd y *Triſtwch* hwn uwch dy ben er pan i'th aned, a *thrô* a'th ddûg di iddo, a *thrô* etto a ddichon dy ddwyn allan o hono.

Bwrw fôd arnat y llwyth toſtaf o *gyſtudd* ar a fu erioed, oni oddefit *ef* yn llawen ac yn wrol pettit ſiccr y digwyddei i ti ar fyrder ryw *lwcc* dra godidoc i'th iachau, i'th cyfoethogi, ac i'th lawenhau, yn helaethach nac a medrit ti na'i *ddiſgwil*, na'i *ddeiſyf*, na'i *dderbyn*? Pan ſo gofid a Blinder ynte'n drwm arnat, cofia mai *Criſtion* wyt, un a fwriadwyd i *dreſtadaeth Jeſu*, a pheth meddi di am dy *ffortun fawr* honno, dy rann o *Dragywyddoldeb*? A wyt ti'n tybied y byddi *cadwedic*, ynteu *colledic*? yn wîr od wyt yn tybio mai *colledic* fyddi, nid oes ryfedd i ti er pruddhau, ie pruddhau hyd oni thorro llinynnau dy galon; ond pam yr wyt titheu'n achwyn am dy golled fydol? beth a wnâ dyn damnedic a'r bŷd ôll, yr hwn nid poſſibl iddo ei fwynhau gan faint ei ofid a'i drueni? Pwy erioed ar y crogbren a gwynodd am gael atteb croes gan ei gariad, neu pwy yn y pair poeth aeth i hel ei fân ddyledion? Os wyt titheu'n credu y demnir di, nid wyſi'n dywedyd yr iachâ ond y llynca hynny dy driſtwch di. Ond os wyt ti'n credu y byddi *cadwedig*, Yſtyr faint y *llawenydd* hwnnw, mor anfeidrol yw'r gyfnewid, mor anrhaethawl yw'r gogoniant, mor odidoc yw'r *iawn* a'r *tâl* hwnnw am hôll ddioddefiadau'r bŷd petteint i gŷd ôll yn un baich arnati dy hun: Felly beth bynnac ſy arnat os yſtyri dy gyflwr preſennol a'i gyffelybu â'r hyn ſydd i ddyfod, ni's gelli fôd yn deimladwy iawn o boen dy aflwydd preſennol, am fôd i it etto *yn ôl* naill ai llawer mwy o *boen*, neu lawer mwy *lawenydd* Nid wyt ti yma ond ymdeithydd yn ſiwrneio tu a'th

Wlâd

Wlâd, lle y darparwyd i ti Deyrnas ogoneddus, gwendid anferthol ynteu yw i ti dorri dy galon am ddigwydd i ti Letty caled ar y ffordd.

Ond mae'r *Gelfyddyd* yma o *vfyried ôl a blaen* yn fwy na digon i gynnal calon *Cristion*: nid oes undyn heb ganddo yn ei feddiant ddigon o *fendithion* er mantoli'r hôll *ddrygau* sy'n ei fawr gystuddio. Rhifa gymmalau dy gorph ac na chwyna ar y *Rhagluniaeth gyffredin* am goes gloff neu am fŷs coll, cyd bo'r lleill i gŷd yn gyfan, a chennit yspryd ardderchog, rhann o Dduw, a'i ddelw ef ei hun, ac wrth fôd heb fŷs ti a wyddost yn well ddaed yw rhanneu diangol, ac a roi fwy o bris ar y bendithion a adawyd. Os collaist ryw *Le*, yna heb law bôd yn rhydd o'r gofalon ar genfigen, mae genniti etto yr *cynneddfau* a'th wnaeth di'n gyfaddas i'r *Lle*, ac mae *rhein'y* yn well nac un fwydd yn y Deyrnas. Os dy *Stât* a gwttogwyd, nid rhaid i ti ofalu ond llai pa fâth y fô'r Gwladwyr, ai dâ ai drŵg. Croesfwyd ti yn dy *fixrnai*, etto diengaist rhag Lladron, a phe tarawsei ddynion drŵg wrthit, ystyr y gwelsit dy ofid presennol yn ymawared mawr rhagor bôd tan y drŵg hwnnw: neu os fyrthiaist i ddwylo Lladron, etto ni ddygasant mo'th *dir* di. Neu os daeth *Attafaelwyr* a *Siryddion* a dwyn oddiarnat lŵyr a chwbl. Bêth bellach? edrych o'th amgylch. Gadawsant i ti etto yr Haul a'r Lloer, Dwfr a thân, gwraig caredig, a llawer o geraint i dosturio wrthit, a rhai i'th ddiwallu; ac os mynni ni ddygasant hwy etto mo'th wynebpryd siriol, na'th galon lawen, na'th gydwybod ddâ: gadawsant i ti etto Ragluniaeth Dduw, a hôll Addewidion yr Efengŷl, a'th Grefydd, a'th Obaith am y Nêf, a'th Gariad iddynt hwytheu: ac yr wyti'n cysicu, yn ymborthi ac yn ymresymmu, ac Ti elli etto ddarllen a myfyrio, a rhodio hyd feusydd hyfryd dy gymmydog, a gweled amryw degwch a gwychder Naturiaeth, ac ymhyfrydu ym mhôb peth

ar

ar ſy hyfryd gan Dduw, ſef yn Rhinwedd a Doethineb, yn yr holl Greaduriaeth, ac yn Nuw ei hun. Ac os dewiſi brudd-der a chennit gynnifer a chymaint achoſion o lawenydd, dâ'r haeddit a thitheu'n chwennych newynu ynghanol llawnder, a bôd yn ddi-gyſur â'r bendithion yn drafrith o'th amgylch.

Yn 4. Mwynhâ di'r *preſennol*, beth bynnac yw, ac na ofala beth ſydd i ddyfod, canys o thynni dy droed o'i le *preſennol* a'i wthio ymlaen at y *foru*, ti a fyddi mewn yſtum tra aneſmwyth, tebyg yw hyn i beidio a thorri dy ſyched heddyw, rhag ofn y bydd arnat eiſieu diod y foru. Os dâ yw'r bŷd arnat *heddyw* i ba beth y gwnei di e'n waeth trwy ofni y bydd y *foru* yn ddrŵg, canys ni hwyrach y bydd y *foru* yn ddâ hefyd, ac yna beth a wnai'r gofal a'r gofid *heddyw*, ond os drŵg y fydd, ſe a ddaw dy flinder yn ddigon buan heb redeg yw gyrchu, gâd i'th ofid aros tan ei ddiwrnod ei hun. Ond os happia fôd *heddyw* yn ddrŵg arnat na wnâ mono yn waeth wrth ofalu am y *foru*. *Heddyw* os bendithion y mae Duw'n eu danfon mwynhâ hwynt, os drygau godde'r rheini yn amyneddgar ac yn hynaws. Canys *heddyw*'n unic ſy eiddot ti, yr wyt ti wedi marw i *ddoe* ac heb dy eni i *foru*. Am hynny ynteu mwynâ di'r *preſennol* os dâ yw, yr wyti'n mwynhau cymmaint ac ſy boſſibl ei fwynhau, neu os drwg un diwrnod unic ſy arnat, nid yw'r pwys ond bychan a dibennus: Ond os ei di i ddarogan ac i gyrchu drygau llawer o ddiwrnodieu i feddylieu'r un dwthwn, neu i ſathru bendithion preſennol wrth lygad-rythu ar betheu i ddyfod, yna mae dy gyflwr yn ddi-gyſur ac yn ddi-reſwm hefyd.

Yn 5. *Diſgwil* bôb amſer am *gyſnewidiau*, a pharatô dy feddwl attynt, môdd na'th frawycher pan ddelont: canys y gelyn penna n y bŷd i *Fodlonrhwydd* a *gwaſtadrwydd* yw ſyndod a chythryfwl calon amharod anyſtyriol. A phan ddel trô ſydyn ar dy Fortun,

nid

ni thrŷ dy galon ddim, os oedd hi yn sefyll i ddisgwil ar derfyneu *Blinder*. *O Angeu mor chwerw wyti i'r hwn sy'n byw mewn heddwch yn yr hyn sy ganddo.* *Ecc.* 41. 1. Ar gŵr goludog a addawsei iddo'i hun lawnder ac esmwythyd tros lawer o flynyddoedd, och dosted oedd ganddo'r newydd y rhuthrid ei enaid oddiarno'r noson gyntaf: Ond yr Apostolion y rhai oedd beunydd yn curo wrth ddrŵs *Angeu*, a'u golwg arno'n wastad, a aethant yn dawel ac yn heddychol iw merthyru.

Yn 6. Arfer edrych ar y bendithion sy gennit a t un golwg ac yr edrychi arnynt pan fŷch hebddynt. Gwêl mor ddymunol yw *Iechyd* gan y Clâf, neu *Rydd-did* gan y carcharor. Ac os daw ond iâs chwerwdost o'r ddannoedd arnat, dyna'r hôll drafferthion eraill a oedd i'th flino, yn ffoi ac yn diflannu. Mae gŵr yn ei *Iechyd* yn flîn ganddo fôd mewn dylêd, ac yn cwyno'i anhappusrwydd mewn anhunedd ac ympryd; ond trawed arno loes o'r garreg neu o'r Crŷd poeth ac ni fwy ganddo yn ei hôll drallodau cyntaf na phetteint heb perthyn iddo ronyn erioed. Gwêl ditheu roi o Dduw i ti fendith dostach o anfeidrol ei *hebcor* nac ydyw *goddef* dy ddylêd neu dy dlodi neu dy golled presennol: am hynny fel y mae'r mwyniant presennol o'r fendith yn rhagori, felly hi ddylei fantoli dy hôll helbulon. Pettei ond y *bendithion ammhennodol* o gadwraeth rhag drŵg, o nodded a rhydd-did a chyfanrwydd, dâ yr haeddei rhain ddiolchgarwch dy hôll einioes. Pe danfonai Duw granc gwyllt ar dy wyneb, neu pe tanai grêst y frêch-fawr hyd dy groen, yna beth a'roit ti er cael bôd fel yr wyt ti'r awron? Oni fydditi bodlon tan yr ammod hwnnw i fôd cyn dlotted a minneu neu a'r tlottaf o'th frodyr? Oni ddewisiti dy golled neu dy gystudd presennol fel peth tra dewisol wrth *hwnnw*, ac yn ffafr fawr gennit gael hwn yn gysnewid am dano. Yr wyt ti'n iâch oddi wrth

Fil o flinderau, y rhai pettei arnat un o honynt fe a'th wnai yn annheimladwy o'th driftwch presennol: ac am hynny gâd i'th *lawenydd* am fôd yn ddiangol oddi wrthynt, [a ddylei fôd cymmaint a'th *drifiach* pan fyrthiech tanynt] iachau dy anfodlonrhwydd cyftal ac yntef. Canys onid wyt ti'n ynfyd ac yn iwin faddeu, onid wyt ti'n anniolchgar neu yn annheimladwy, mae *llawenydd mawr* yn gymmwyfach na *blinder mawr* i iachâu *prudd-der* ac *anfodlonrhwydd*.

Yn 7. Os mynni gadw *Calon fodlon* cymmer fefur dy chwantau wrth dy ftâd, ac nid mefur dy ftâd wrth dy chwantau, hynny yw, ymwrando a'th *angenrheidieu* naturiol, nid a'th *phanfi* annaturiol ac â diwêg arfer, a gwyddorion Balchder. Pe cymerai ddyn wŷld aradr i faethu yfcyfarnog, neu ych pafcedig iw dal hi, nid *twrftan* y gelwit ef am fethu'r marc, ond ynfyd am ddewis defnyddieu mor anghyfaddas: ac felly'r wyt titheu, os ceifi *Fodlonrhwydd* nid â deifyfiad o Angenrheidieu naturiaeth ond â chwantau *gwneuthur*, fef âg anghenion *ffugiol* a thaer-ddrwg. Y rhai'n nid oes fôdd iw bodloni, a phettei, nid yw ond *môdd* o'r gwaethaf i ddyn at *Fodlonrhwydd*. Nid wrth fodloni'r cyfryw drachwantau y bwriadodd Natur orphwyftra i ddyn. Ai gwell yw'r anifail fy ganddo ddau neu dri o fynyddoedd iw pori, na'r wenynen fechan fy'n ymborthi ar y gwlith a'r Manna fy'n defcyn bôb boreu o dryfor-dai'r Nêf? Ai gwell y tyrr dyn ei fyched o afon nac o gelwrn llawn? neu ai gwell yr ŷf o'r ffynnon pan fo wedi ei phalmantu'n wŷch â meini mynor, na phan fo'r graean glân yn ei gwaelod? Nid yw balchder a glythineb *cymmell*, ond dynwared a llygru Naturiaeth, gan wneud dy ymborth yn afiachus, dy chwant yn aneftmwyth ac yn ddiwala, a'th fâsgeneu yn gymmyfc, yn ffuantus, ac yn flyfig. Ond o ddywedyd y gwîr *Naturiaeth* yw'r hyn a lyfenwir *Flodi* a'i chyfranneu cwtta *hi* yw iawn feturau Dyn

a'r Moddion cymmwyſaf at *Fodlonrhwydd. Gwalchmai* gynt a achwynodd yn drwm iawn am ddillad newyddion, gan fod yn doſt ac yn gywilydd ganddo fynd i'r Llŷs yn lledlwm: ond pan gafodd rai gwell a rhoi'r hên ddillad i *Hittyn* dlawd, ſe aeth hwnnw druan tan lammu o lawenydd i glodfori Duw am ei fawr gyffaeliad newydd; a gwnaethpwyd *Hittyn* yn harddwych ac yn etmwythglyd a'r un dillad ac a oedd gywilydd gan *Walchmai* eu gwiſco, ac etto'r un eiſieu naturiol oedd ar y ddau: y cwbl ragor oedd bôd gan *Walchmai* attwf o anghenion *gwneuthuredic* a ffuantus, nad oedd gan *Hittyn* monynt, yr hwn oedd yn byw wrth *Naturiaeth*, ac nid wrth lygaid a thafod *rhai eraill*, a diffygion gwneuthur, ac am hynny yn haws ei ddiwallu *ef* ac yn rheittach iddo ei lawenydd. Os rhoi dy fwriad ar betheu mwy na thi dy hun neu d'angenrheidieu, ac yna ymgythruddo pan fetho'r bwriadau hynny, nid ar Ragluniaeth y dylit achwyn, nac ar dy Ffortun, ond ar dy ynfydrwydd. Nis gwnaeth Duw a Natur ddim anghenion ond a oedd yn eu bryd ſodloni: os gwnei ditheu rai newyddion edrych am fodlondeb iddynt pan allech.

Yn 8. Ym mhôb trallod a blinder cymmer Noddfa mewn *Duwiolder* a bid *diniweidrwydd* yn angor i'th enaid, iw gadw rhag llongddrylliad, er nas cadwer mono rhag tymheſtl. Canys os am lâdd ei Dywyſog neu am yſpeilio Eglwyſi y lluſcir dihiryn iw ddirdynnu, pa ddoethineb a ddichon ei gyſluro? Mae cwppan y cyfryw un yn llawn o dr'ſtwch pûr digymmyſc: ei gorph a arteithir â phoeneu, ei enw â gogan, ei enaid â gwarth ac erchylldod, a hyn i bara yn dragywydd. Ond pan fô gŵr yn dioddef ar achos dâ, ac yn ei gyſtudd heb rodio yn wrthnyſig gŷd â'i Dduw, yna mae nôd S. *Paul* ar ei gyflwr ef. *Ym mhôb peth yr ŷm yn gyſtuddiol, ond nid mewn ing, yr ydym mewn cyſing gyngor ond nid yn ddiobaith*; *Yn cael ein herlid,*

herlid, ond heb ein llŵyr adel: yn cæl ein bwrw i lawr, ond heb ein diſetha. 2 *Cor.* 4. 8, 9. *A phwy a ch dryga chwi os byddwch yn dilyn yr hyn ſy ddâ?* 1 *Pet.* 3. 13. O blegid yn wîr nid oes dim yn y bŷd yn ddrŵg ond pechod. Oddi mewn i ti y mae'r drygau mwyaf, ac oddi wrthit dy hun y mae i ti ddiſgwil y daioni pennaf, canys Duw yw ffynnon y Daioni, ond ni eſtyn efe mono i ti ond trwy dy ddwylo dy hun: A phan fò pôb peth o'th amgylch yn cwmmylu'n arwdriſt arnat, yna y cei weled odidocced o gyfoeth yw bôd Duw yn Gyfaill i ti; ac o bôb cyfeillach dyna'r unic un a'th cynnal di yn dy gledi. Canys *pechod* ac *annuwioldeb* ſy'n troi bradgyfarfod yn Grŷd-poeth, a'r Crŷd yn Haint, hwn ſy'n troi ofn yn Anobaith, Digter yn Gynddaredd, Colled yn Wallcof, a Gofid yn Syndod a chythryfwl. Ond os oedditi yn ddiniweid neu os gwnaeth y Cyſtudd di yn edifeiriol, nid yw hyn ond dy yrru i'r *yſcol* i ddyſcu, neu yn union i'r *maes* i ryfela am goron; Cyſtudd yn gweini i ryw bwrpas o drugaredd yw, ac nid cennad Llidiawgrwydd mono.

Na âd titheu i gyſcodion petheu oddi allan dy gylch-arwain, ac na farn betheu megis ac a barna penneu gweiniaid cyffredin, ac na wnâ wŷr eraill a hwythau nid o'r rhai doethaf yn Uſtuſiaid ar dy ddedwyddwch, ond bydded Rheſwm a phrawf, bydded Crefydd a Gobaith, a Hyder ar Addewidion Duw yn yſcwîr i ti i farnu dy gyflwr wrthi. Nid oes dim Dedwyddwch erioed heb Rinwedd, ac ni all Rhinwedd fôd ynghrôg wrth ſidyll anwadal *Ffortun* ddâ neu ddrŵg. Nid bôd yn dlawd yw'r drŵg, ond bôd yn feius ac yn anoddefus.

Moddion i gael Bodlonrhwydd mewn ffordd o Yſtyriaeth.

Yn 1. Yſtyr ac yſpîa bôb cwrr o'r cyſtudd, cymmer ei feſur ôll, a chenfydd ei olion ef, a pherwyl Duw

yn ei ddanfon, a chyffredin gam-dŷb dynion, a'r draws-farn y maent arferol o roi ar bôb croesau. Canys yna ti a gei weled mai rhag escyrn a boncyffion meirwon yr wyt ti'n rhusio, pethau heb na bywyd na niweid ynddynt. Os atteli dy *Obaith* a'th *Ofn* a'u cadw o fewn llywodraeth, bydd cynt i ti orfod y gwaethaf o'r digwyddiad. *Canys nid oes dim yr ŷm ni yn ei deimlo cynddrwg ar hyn yr ŷm ni yn ei ofni.*

Yn 2. Yllyr i gyffredin Ragluniaeth Duw drefnu dâ *Natur* a *Fyrtun* felly iw cyfrannu, fel y gallai bawb ddwyn ei faich ei hun a chymmorth diffygion a gwendid rhai eraill. Mae *ef* yn diwallu fy nhlodi *i* â'i *gyfoeth ef* yr wyf finneu yn ei gynghori ac yn ei hyfforddi yntef â'm prawf ac â'm *Dyscei liaeth* : ac mae rhyw un fendith hynod gyd â diwallrwydd yn abl cynnyscaeth pettei ond *iechyd* neu *gryfder* neu *gyflymder.* Canys anfodlonrhwydd di-retwm yw i mi duchan eisieu bod gennif cyftal Ceiliogod neu Gŵn neu Geffylau ac fy gan fy nghymmydog, a bôl yn fwy anetmwyth am un peth *afraid* fy'n ôl i mi, na diolchgar am bôb pêth *angenrheidiol* fy gennif.

Gellir chwanegu at yr Yllyriaeth hon fôl llawer mâth o gyflwr na ddichon mor cŷd fefyll a bathau eraill, megis os mynni'r *naill* rhaid i ti golli'r *llall*, ac oni *fodloni* i un ti a golli fwyniant y ddau. Os chwennychi *Dyfceidiaeth* rhaid i ti fyw yn ddi-drafferthion ac yn *ddirgel* : Os bôd yn *Wladwr* rhaid i ti fynd ar lêd i gael Prawf : O cheisi fynd yn *gyfoethog* rhaid i ti fôd yn gynnil, os bôd yn *gariadus* rhaid i ti fôd yn *hael.* Os mynni fôd yn *enwog* rhaid i ti ddifgwil trafferth a chenfigen, os yn *ddiogel* bydd fodlon i fôd yn *ddiyftyr* hefyd. Ond os mynni fôd yn *Sanct* rhaid i ti groesawu *erlid.* Arfer ditheu yr *Gallu* a roes Naturiaeth, a gywreiniodd dy Ddyfceidiaeth, ac a rwymodd dy Alwedigaeth yn ddyledfwydd arnat. A gâd i'r *Cerlyn* orwedd gŷd â'i wrâch godog, ac i'r *Rhodresur* gŷd-

gŷd-yfed â gwŷr mawr; a gwybydd na's gelli di gael mo'r codeu oni chymeri'r wrach hefyd, nac mo ffafr y llall gŷd á'r Penderigion oni phryni di *ef* yn yr un brîs, sef rhoi i lawr yn gyntaf dy *Sobrwydd* a chwippyn ar ôl hynny dy *iechyd*; ac yna er gwyched yr olwg ar eu cyflwr hwy, os teimli ef o bobtu yn fanwl cei glywed y piga dy fyfedd di.

Yn 3. Yftyr faint o rai godidoc ym mhôb oes a ddioddefafant gymmaint neu fwy blinder u nac fy'r awron yn dy demtio di i *anfodlonrhwydd.* Oni ddengys pob Oes o'r bŷd mai y rhai uchaf o ddŷfc fu ifaf o dlodi? Ond ar ferched y rhoes Duw y gwewyr toftaf o ddwyn plant, i ddangos nad oes un Stât rŷdd oddi wrth ofid, a bôd gan y rhai gwannaf ddigonedd o nerth i atteb i'r cyftudd mwyaf; ac ni châdd y Brenhin fu mwyaf na Mammeu'r Seinctiau a'r Apoftolion ddim braint o rydd-did oddi wrth y farn dofturus hon. Ond Arglwydd dynion ac angylion oedd Brenhin y dioddefaint? ac od wyti'n blino ar dy hugan frâs, cofia *gadachau'r Jefu*; os yw dy wely yn galed, etto nid oes mono'n waeth na'r *Preſeb*; ac na fid trwm gennit fôl ar ychydig luniaeth, gan fôl Brenhin Nêf a daiar yn bŷw ar ychydig laeth bronnau; ac heb law hynny oddef o honaw yr hôll ofidiau a haeddafem ni. Mae'n rhefwm dâ ynteu i ti wneud y goreu o'r bŷd a fo, ac ymborthi ar *Fodlonrhwydd* gartref. *O* blegit balchder anferth oedd ddifgwil Rhagluniaeth Dduw yn efmwythach wrthit neu wrth y goreu a'r doethaf o ddynion, yr Apoftolion a'r Seinctieu, ie na Mab y tragywyddol Dduw ac Etifedd y ddau Fŷd.

Yn 4. Mae amryw ddamweiniau a gyfrifir yn gryn flinderau ac etto mae'n rhefwm eu dwyn *hwy* yn dêg ac yn ddifatter, am nad ydynt yn cyffwrdd nac â'n cyrph na'n eneidieu ni, nid ydynt yn torri na'n Iechyd na'n Crefydd, na'n hoedl na'n Geirda ni. Bêth

os diyſtyrwyd ti, neu roi i ti ddrŵg-dafod, ni chododd hynny mor bendro arnat, ni thorrodd chwaith mo'th clûn, ac ni ddûg mo'th Grefydd oni chollaiſti dy Gariad a'th Ammynedd. Chwilia ditheu beth wyt waeth yn dy Enaid neu yn dy Gorph er a ddigwyddodd, canys ar hyn o graffder ſe ddiflanna'r rhann fwyaf o ddrygau.

Yn 5. Yſtyr mai ſtât o *Groeſau* a Chyſtuddiau yw *yſcol Rhinwedd*, ſy'n ffrwyno dy enaid a'th wynieu â *Sobrwydd* ac â *Chymmedrolder*, maent yn ceryddu dy yſafnder ac ŷn torri ar dy hyſder i bechu. *Dâ* [medd *Dafydd*] *yw i mi fy nghyſtuddio, canys felly y dyſcais dy Gyfraith.* A *gwnn Arglwydd mai mewn ffyddlondeb i'm cyſtuddiaiſt.* O blegit Duw'r hwn ſy'n llywodraethu'r bŷd mewn trugaredd a doethineb, ni adawſei fyth i gynnifer o flinderau ddeſcyn ar y doethaf a'r Rhinweddolaf o ddynion, oni bai ei fôd e'n eu bwriadu hwy yn hâd *diddanwch* yn fagwraeth *rhinwedd* yn ymarfer â *doethineb*, yn brawf o *ammynedd*, yn ymdrech am *goron* ac yn Borth *Gogoniant.*

Yn 6. Yſtyr fôd Cyſtuddiau yn fynych yn achoſion o fawr *fanteiſieu bydol* : ac na edrych arnynt lle maent yn pwyſo drymmaf arnat, ond o'r tu y maent yn gwaſanaethu i ddibennion Duw a'i gyffredin Raglunaeth. Pe medraſei ddyn egor un ddalen o Gynghorlyfr y Goruchaf a rhagweled y diben o werthu *Joſeph* i'r *Aipht*, ſe allaſai trwy achos dâ ſirio'r llangc a ſychu ei ddagreu. Ond mae Duw yn cadw ei Gynghorion, iddo'i hun, ac yn cyfrif yn fraint o'i ogoniant ei hun dynnu *dâ* allan o *ddrŵg* ; ac wrth hynny nid oedd ond rheſwm i ni adel i Dduw lywodraethu ei Fyd ei hun, fel y mynno : a goddef yn amyneddgar nes y dêl ymwared o'r blinder, neu tan na ymddangoſo'r achos o hono.

Mae'r Yſtyriaeth hon yn odiaeth hefyd ar lês y ſawl ſy'n cenſigennu llwyddiant yr annuwiol a ffyn-

niant

niant Erlidwyr, fel cenfigennu abwyd i'r pyſcod neu friwſion i'r cŵn. Canys ſe a drŷ pôb Erlid yn ogoniant mawr i Dduw, yn llês mawr iw weiſion, ac yn ddeſtryw mawr iw Erlidwyr.

Gellir hefyd am ben hyn chwanegu mai'r mawrddrygau a ddigwydd i'r Doeth a'r Duwiol yn y bŷd hwn, yw un o'r prîf-reſymmeu yn nerth pa rai y gallwn ddiſgwil happuſrwydd a hyfrydwch mewn bŷd arall. Ac yna diau fôd *Croeſeu* yn abl eſmwyth a dewiſiol cyd bônt mor fanteiſiol a buddiol i *Ffydd* a *Gobaith* Criſtion. Ond ped yſtyriti pa anrhaethawl boenau a ddarparwyd i'r annuwiol tros bob tragwyddoldeb, nid ymddigit wrth eu gweled hwy mor ffynnadwy yma, eithr yn hytrach ti a ryfeddit na bai eu rhann hwy yn y bywyd hwn yn helaethach, ti a ryfeddit fôd arnynt un clefyd neu groes neu ammarch, o herwydd pe caent fwy o lwyddiant nac a fedreint ddymuno, ni's gwnai hynny mor iawn iddynt am un awr o boeneu Uffern, ac etto dyna eu rhann hwy yn dragywydd.

Wedi'r hôll Yſtyriaetheu 'hyn ſy'n tarddu allan o *Deimlad* ac o *Brawſ*, allan o *Râs* ac o *Reſwm*, mae yn ôl etto ddau Rwymedi, a rheiny yw *Angenrhaid* ac *Amſer*. O blegid

Yn 7. Mae'n rheſwm dâ odde'n amyneddgar y peth a ddanfono Duw, gan na wnai annioddef ond dy ddryſu ymhellach, megis aderyn yn ymguro yn y Rhwyd, ond ni's gall nac eſmwytho'r blinder na'i rwyſtro, rhaid yw mynd trwyddo, ac am hynny gwell oedd i ti ymwneuthur i fôd yn oddefus tan dy gyſtudd na bôd yn gyffrous ac yn reſynol

Yn 8. Pa fôdd bynnac oni chaiff dim arall dy iachâu, fe a'th wnâ *Amſer* ei hun di'n iâch o'r diwedd; ac yna edrych ditheu ai tros amſer y mae'n dy fryd ti alaru, ai tros byth? os byth, yr wyti'n druenus ac yn ynfyd. Eithr os dros amſer, pa ham na roi di'r awron wrth dy ddolur y rheſymmeu hynny a'th

iachânt o'r diwedd? neu oni adewi i'th *resym* dy ichau gwêl leied sy o *ddyn* a lleied yn siccr sydd o *Gristion* ynot pan adewit i *amser* weithio mwy ynot na *Rhesym* na *Duwioldeb*. Pa ddelw bynnac bydd fodlon i ddioddef dy gystudd, o achos cyn pen nemor se ddaw torr arno: ac yn y byd hwn deled y gwaethaf so'i dibennir gan *Angeu* ac mae'n gwneud i ni weled *hwnnw* yn rhŷ agos attôm.

Yn ddiweddaf, O'r petheu a gyfrifir yn *ddrygau* mae rhai yn well na'u gwrthwyneb; ac i ŵr dâ mae'r gwaethaf yn abl esmwyth.

Tlodi neu Brinder.

Yn 1. Mae *Tlodi* yn well na *Chyfoeth*, a chyflwr gwael na Ffortun uchel ardderchoc. Os y cwbl a ellir ei ddywedyd yn erbyn *Tlodi* yw ei bôd *hi* yn gystudd, mae Cristianogaeth ei hun yn gystudd hefyd: a'r rhann fwyaf o gystudd *Tlodi* yw *diystyrwch*, ac mae hwnnw yn ei chanmol *hi* gan nad yw *hi* ddiystyr gan nêb ond yn unic gan y drygionus a'r annuwiol Beth bynnac nid yw Ffortun fawr ddim ond oferedd mawr; na chyfoeth ddim ond perygl a blinder a phrofedigaeth. Eithr *Tlodi* yw chwaer *meddyliŵyd dâ*, mamm *cynghorion sobr*, a mammaeth pôb *rhinwedd ddâ*.

Nid heb ddirgelwch y nodwyd hyn yn Oesoedd y Cynfyd, ym mhlith yr hôll neirif o gau-Dduwiau a wnaethpwyd o bôb amryw betheu etto erioed ni's gwnaethant *Arian* neu *Olud* yn Dduw, gan fwrw er maint y mawrygir êf gan y Cyffredin anwybodol, etto na's gallei *Golud*, hynny yw, cymmaint ôll o ddâ bŷd ac a fô tros ben angenrhaidieu Naturiaeth, chwanegu maint y mymryn ar wîr *Fodlonrhwydd* a *dedwyddwch dyn*. Pettei gennit hôll aur yr *India*, hôll ŷd *Sardinia*, hôll wartheg *Calabria*, Gweirgloddieu o ddeuty *Lyris* hyfryd, pettei gennit hôll Sidaneu *Tyrus* a Phioleu arian i foddi dy iechyd ynddynt, nid yw rhain

rhain ôll ond Arfeu *oferedd* a *phechod*, sy'n rhagfwriadu clefyd yn yr enaid, cyn y dêl yno flys na hiraeth am un o honynt.

Ond mi a eglurais hyn mewn lle arall yn helaethach. PEN IV. Dosp. 8. Ac at hynny chwanegaf yma fod mewn Cyfoeth beryglon dirfawr i eneidieu, nid i'r tawl a'u chwantio'n unic, ond hefyd i'r sawl a u meddianno. O blegid dechreued Gŵr goludog ar rywbeth mewn gwŷn fawr a chyd-bartîaeth, aed ymlaen yn ansynhwyrol, bid yr hôll fwriad yn anghyfion, gwnaed ef trwy'r malis ar gwendid mwyaf yn y byd, etto fe gaiff ddigon iw wenieithio, ond ni cheiff hanner digon iw geryddu. Rhaid dyn tra hŷf a ddywetto iw Arglwydd ei fôd e'n mynd i Uffern, a rhaid iddo ynteu fod yn ŵr hynaws cyn y goddefo'r fâth rybudd. Ac er mai drŵg yw'r moesgarwch a syrn groes yw'r parchedigaeth a bair i *gyfeillion* a *perthynas* gŵr adel iddo fynd i ddestryw heb na'i geryddu na'i helpu, rhag bôd yn anfoesol wrth bechadur anrhydeddus: etto anhappusrwydd mawr yw iddynt *hwy* fôl eu golud a'u mawredd yn eu rhoi mewn pechod, ac etto'n eu gosod tu hwnt i gerydd. Nid rhaid i mi sôn am yr anghymmedrolder sy gynnefin i fyrddeu llownion, nac am y drygau a ddaw o ymrythu, balchder ac anfadrwydd, ysprydgwammal a mwythus, chwedleu mowrion a meddwl meistrolus, dibrisio Crefydd a duwiolder, a diystyru'r tlawd. O ddywedyd y goreu, *Profedigaeth fawr iawn yw i ŵr fôd ganddo yn ei allu, beth bynnac a ddel iw gnawdol ewyllys ef.*

Weithian yn Sât *Tlodi*, ond a draethwyd eusys, nid oes dim heb atteb trosto ond yr *Ofn na chaffer mo'r angenrheidieu*, pe gellid diofalu'r *Tland* oddi wrth *hyn*, ni fyddei y rhannau eraill o *Dlodi* ond manteisieu gan wŷr sobr synhwyrol, yn hytrach na lliwiant yn y bŷd i'r Cyflwr hwnnw o fywioliaeth.

Ond

Ond at hyn ystyr fôd siccrwydd mawr i ti ac i bôb *Cristion* gan ddarfod i Grîst nid yn unic roi addewidion eglur y caem ni *ddigon* i'n cadw yn y bywyd hwn, ond hefyd [i'n gwneud ni yn hyderus] fe a gymmerth lawer o boen ac a ddangosodd lawer o resymmeu a alleint fôd yn ddigon o'u grym eu hun heb sôn am awdurdod y Tracthwr. *Mâb Duw* a ddyweid i ni, fôd ei Dâd ef yn gofalu trosom ni. Y gŵr a wyddei gynghorion ei Dâd, ai garedigrwydd ôll tu ac at ddynol ryw, a ddywedodd i ni felly. O faint, a siccred, ac angenrheitied yw'r gwirionedd hwnnw a brofodd Crîst ei hun trwy resymmeu! Y geirieu godidoc a'r gwersi cyssurus hynny sydd megis *Scrifennadau cysnewid* ar air pa rai y gallwn ddodi i lawr ein gofal, a chael bôd yn siccr o gynhaliaeth wrth ein rhaid yw y rhain a gynhwysir yn y chwech bennod o Efengyl S. *Matthew* yn dechreu yn y bummed adnod ar hugain hyd y diwedd, [*dymunaf arnat gymmeryd dy Feibl a throi attynt cyn myned dim ymlaen.*] Yr un rhesymmeu a adroddir gan S. *Luc.* 12. 22. hyd wers. 31. a'r un ffunyd y cymmellir ein dyledswydd ac a cadarnheir ein hyder gan ddiscybilon ein Harglwydd bendigedic mewn amryw fannau o'r Scrythyr lân. *Phil.* 4. 6. a thrachefn 1 *Tim.* 9. 17. a thrachefn *Heb.*13. 5. [*Attolygaf iti droi at y Scrythyrau hyn ôll a'u darllen yn ystyriol.*] A rhain ôll a grynhoir gan S. *Petr.* yn y wers hon *Bwriwch eich hôll ofal arno ef, canys y mae ef yn gofalu trosoch*, felly *Dafydd* yn y 55. *Ps. gw.* 23. Am ben hyn ni chwanegafi ddim ond yr hyn y mae *ef* yn ei nodi o'i Brawf ei hun *Mi a sûm ieuaingc, yr ydwyf yn hên etto ni welais y cyfiawn wedi ei adu, na'i hâd yn cardotta bara.* Bellach wedi hyn ôll, mae *Hyder* diarswyd ar Dduw am *gadwraeth angenrheidiol* mor resymmol a'i fynd yn ddyledswydd arnat: a braidd yr wyt ti yn *Gristion* os yw dy ffydd mor wann a bôd yn amheus o Dduw ac yn

yn ofnus am *ddillad* ac *ymborth* ; nid oes ynoti ddim o ardderchawgrwydd a Hyder *Cariad.*

Onid yw Duw yn darparu i'r Adar a'r Anifeiliaid a'r Pyscod ? Ond yw Adar y tô yn hedeg o'u perth, ac yn cael bôb boreu fwyd lle na's rhoesent mono ? Onid yw cywion y gigfrain yn llefain ar Dduw, ac ynte'n eu porthi ? Ai rhesywm ynteu i Feibion y Tŷ ofni rhag iw Tad roi bwyd i'r cywion ac i'r gweision, iw ddefaid ac iw gŵn, ac na chaent *hwy* ddim ? Ys drŵg iawn oedd y Tad a wnai felly ; neu ffôl iawn oedd y mâb a dybiei felly am *Dâd dâ.* Eithr heb law'r *rhesymmolleb* y *ffydd* a'r *obaith* hon, mae gennym *brawf* anfeidrol o honi. Beth mor ddiniweid yw'r Maban, mor ddiosal, ac mor ddiogel, ac etto beth sy arno eisieu ? Buom fyw ar gôst Duw hôll ddyddieu'n heinioes ac a gawsom ein bwyd megis ar godiad bŷs, a hyd yn hyn ni phallodd ef erioed monom : nid oes i ni ddim achos iw ammeu *ef* o hyn allan. Chwanega at hyn roi o Dduw i ni ei Yspryd glân ; efe a addawodd i ni'r Nêf, efe a roes i ni ei Fâb ; ac oddi wrth hynny se ddŷsc y *Scrythyr* i ni dynnu y rhesywm yma, *Pa fôdd gŷd âg êf na ddyry efe i ni bôb peth arall.*

Siars llawer o Blant.

Mae i ni *iawn* i gael darparu trosom fel yr ŷm ni'n *Greaduriaid* i Dduw, ac iawn arall fel yr ydym yn *blant* iddo, un arall am ddarfod i Dduw *addo* hynny ; ac am hynny caingc o ffolineb anferthol, ac o *angrhediniaeth* yw ymdrallodi ac ymofalu o achos bôd gennym *lawer* o *blant.* Mae pôb Plentyn sy gennym yn *gynnyrch* newydd, ac yn hawl newydd i ofal a Rhagluniaeth Dduw, fel mai cyfoeth mawr yw llawer o blant ; O blegid pa le y mae y rhagor yn hyn ? Mae gan *Rŷs* ddêg gwêdd o ychain, a chan *Wenllian* dlawd ddêg o blant, mae ganddo *ef* ddigon o dîr, o waith, ac o luniaeth iw hôll weision ; ganddi hitheu fendithion

dithion ac addewidion a Rhagluniaeth a gwirionedd Duw i gadw ei hôll blant. Mae ei weision a'i geffylau yn treulio ei hôll gnwd *ef*, a'i phlant hitheu a ddigonir ar ei hychy lic *hi*. Mae'nt *hwy* yn hel i mewn ac yn ei fwytta; mae *hitheu*'n bwytta, eithr hwynt hwy hêfyd fy'n dwyn i mewn iddi o yftor-dai'r *Nef* ac o *Ydlannoedd* Duw. Canys eiddo Duw yw dy *blant* yn fwy nac eiddot ti.

Angenrheidiau tôft a durfing.

Ond mae rhai a demtir yn drwm; ac yn y fâth gyfeiaeth na aller mo'u diwallu heb ryfeddod: a pheth a wnâ y rheiny? Nid hwyrach mai gwaith eu *balchder* a'u *hoferedd* yw'r angenrhaid fy arnynt, ac nad gwaith *Duw* mono. ac os felly, rhaid id lynt eu hiachau eu hunain trwy ddaroftwng ac attal eu *chwantau*: etto os angenrhaid diniweid yw, er na b'atei raid mono, bydd Duw arfer o ddiwallu'r cyfryw: ac heb law ei fôd êf wrth ein gweddiau ni, yn rhoi i ni fwy o betheu bydol nac a haeddem ni, mae *efe* lawer gwaith yn rhoi i ni fwy nac a weddiom am dano: ac er nad yw hyn beth iw *Ffyddio* etto mae'n abl fail i *obaith* ddaiarol. Ond os matter o *ddîr* angenrhaid fy arnat, na ddryg-nada'n rhochus eifieu i Dduw wneud gwrthieu; Canys rhoes Duw trwy ryfeddod fwyd iw bobl yn yr anialwch, yr hyn ni addawfei ef yn bendant mewn un Cyfammod: ac os palla pôb moddion erailli dîr yw y gwna Duw ryfeddod cyn y torro mo'i air, Efe a all wneud gwrthiau ond torri ei air ni's gall. Etto cofia ditheu nad yw ein rhann ni o betheu bydol ddim ond *ymborth* a *dillad*: Ni addawodd Duw i ni mor *Cerbydau* a *meirch* na *thai gwychion* na *thlyfau* na *fidaneu* na *phêr-aroglau*: ni addawodd e' chwaith borthi'n anghenion ni yn y ffyrdd a ofodom ni, eithr yn ei ddewis ffyrdd ei hun. Helpa Duw di i dalu dy ddylêd (os wyt yn deifyf arno)

ngu

neu fe a'i tâl trosoti, hynny yw, fe a gymmer dy wyllys di yn lle cyflawniad dy ddyledswydd, ac a dâl i'th *Holwyr* di mewn bendithion, neu ryw ffordd ddirgel o'i Ragluniaeth. Ni hwyrach roi o hono'r ŷd a'th borthiff di ynghadw yn 'scubor dy Gymmydog, neu mai â gwlân *hwnnw* y dillada efe di. Cynnorthwyodd *Betr* i dalu ei drêth trwy byscodyn, gwnaeth gigfran yn goges i *Elias* i arlwy lluniaeth iddo: A marchogodd ei *Fâb* sanctaidd ef mewn gorfoledd ar Assyn a oedd yn pori ym mhorfa *gŵr arall.* Ac felly os rhoes Duw i arall y berchennogaeth ac i titheu'r gwasanaeth o honynt, ti pieu y rhann oreu o'r ddwy: Mae'r Gŵr *lusengar* yn gwasanaethu Duw ac yn gwasanethu d'angenhion ditheu, ac mae'r ddau yn cydseinio i ddarparu i ti, a Duw yn bendithio'r ddwyran. Ond os darfu iddo ddwyn y *crochaneu cîg* oddi arnat, fe all hefyd ddwyn dy *chwant* ti, ac a roes i ti *allu* a *gorchymyn* iw gospi ef: ac os cwttogodd dy *gynnyrch* fe ddichon wneud dy *raid* yn llai hefyd; ac onid yw e'n rhoi i ti ond ychydig fe a wna i'r ychydig hwnnw gyrraedd *ymhell*: neu os Sîr galed y mae e'n ei drefnu it, efe a fendithia hwnnw er iechyd i ti: ac ondodid fe a yscafnnhâ dy *dlodi* trwy roi i ti *Amynedd* a'r grâs o *Fodlonrhwydd.* Canys mae *Grâs* Duw yn siccrwydd i ti am dy *luniaeth*, ac hefyd yn porthi dy enaid yn niffyg lluniaeth. Mae *Tlodi* ynteu iw ddewis o flaen *cyfoeth* ac mewn rhyw ystyr yn ddymunol, ond ym mhôb ystyr yn ddigon hawdd ei oddef.

Marwolaeth Plant, neu Geraint a Chyfeillion.

Mae rhai hynod a godidoc eu bucheddau, ac yn eu gwyniau yn dra diniweid, ac er hynny yn ddygn edifar ganddynt ymbell feddalwch a gwendid diddrwg: cyfryw ac oedd *Paulina* un o blant ysprydol S. *Heirom*: ac etto pan fai marw un o'i phlant, hi aî yn rhwym o'r fâth dristwch ac a'i dygei hi i Fîn ei bêdd

A

A pho meddalaf y gwnêl *Crefydd* ein calonnau hawsaf fyth gennym gymmeryd trymder attom, o bydd yr achos yn ddiniweid ac mewn rhyw ystyr yn gyssion â *duwiolder* a dyledus *serch*. Er meddyginiaeth i hyn ystyr fôd yn rhaid i'r hôll fŷd farw, ac am hynny ymgyth-ruddo pan fo marw un y gwyddit yn hysbys fod yn rhaid iddo farw, hyn yw galaru am na aned dy blentyn neu dy gâr yn Angel, ac wedi i ti tros ennyd dy ddrygu dy hun â dygn driftwch anfuddiol, ni hwyrach y byddi marw dy hun, gan adel i eraill eu dewis ai galaru am danat titheu ai peidio: ac yna y gwelir mor ffôl oedd y triftwch hwnnw na helpodd ddim arnat i fyw, ac o'r diwedd a orphennodd dy lâdd ditheu. Ond yn rhodd pa ryfeddod sydd er dringo gwreichionen i fynu, a descyn o dywarchen i bwll? pa ryfedd os llŷsc y pentewyn, neu os tawdd y Gwyren, neu os bydd marw'r peth sy farwol? Nid yw ddim ond a wnâ dyn bôb dydd; canys bôb nôs mae Angeu wedi cael meddiant o'r dwthwn hwnnw, ac ni cheir byw mor diwrnod hwnnw trosto byth ond hynny; a phan ddêl y dydd diweddaf, nid oes weithian i ni un diwrnod ychwaneg iw farw. A pheth yw cyscu a deffroi, ond marw a bywhau? Beth yw Gwanwyn a Gauaf, ieuenctid a henaint, Boreu a Phrydnhawn ond gwîr ddelw o *fywyd* ac *angeu*, ac yn wîr mewn amryw affaith ystyriol yr un ar unrhyw beth ydynt.

Marwolaeth anhymmyg.

Ond nid marw yn unic yw'r lliw sy gan rai i ymgreuloni gan alar, ond marw o'r plentyn yn *ieuanc*, cyn gwybod na dâ na drŵg, na'i law ddeheu ragor yr asswy, ac felly se gollodd ei hôll rann yn y bŷd hwn, a pha ddaioni a gaiff e'n y bŷd nesaf ni's gwyddant hwy. Os yn *ieuanc* y bu efe farw ni chollodd e' fawr, o herwydd na adnabu ac na chynnwysodd efe fawr bleserau nac fawr ofalon: ond efe a fu farw yn

ddiniweid

ddiniweid, cyn i dracliwant a ffolineb ieuenctid anurddo a threisio tegwch ei *enaid ef*: Efe a aeth allan o'r *Bwyty* cyn troseddu trwy anghymmedrolder o fwyd na llifeiriant o ddiod; a chafas ef hynny o ffafr gan Dduw gael digarcharu a dadlwytho ei Enaid yn gynt, fel yr elei yn ebrwyddach i gymdeithas yfprydion anfarwol: a derbynir y *maban* i Baradwys cyn iddo wybod drŵg a dâ [canys yr *wybodaeth* honno a fwriodd allan ein cyndad ni *Adda*, a'r *anwybodaeth* hon a ddychwel y plentyn yno.] Ond o'th rann di dy hun meddwl am yr amser cyn geni dy blentyn, ac yr wyt ti etto fel yr oedditi'r pryd hynny, ond yn unic ddarfod geni i ti blentyn, ac os drŵg oedd gennit ei eni diolch a ddylit am iddo farw; eithr os dâ, gwell oedd i ti gael y fendith tros dro, na bôd erioed hebddi: ac etto pedfasei ef erioed heb ei eni, ni fuasei byth ddim o'r galar yma. Na fydd ditheu ddim diccach wrth Dduw am roi i ti fendith *tros ennyd* nac a fasit pe na's rhoesei i ti *erioed* mo'ni; eithr bwrw di'r fendith gyfamserol honno yn ynnill ac nid yn golled; ac os felly na thro mo'ni hi yn ofid ac yn driftwch. Eithr od oes i *ni* achos mawr i gwynfan gan flinderau a drygau ein bywyd, ond bechan yr achos i ni ymofidio eisieu cael o'n hanwyl ddyn rann helaethach o honynt? Etto nid bechan y fantais a gaiff ein plant wrth *farw yn ieuainc*. Canys siccrheir a diogelir eu rhann *hwy* o Happusrwydd tragywyddol, wrth eu cippio oddi ar ffordd *pechod* peryglus, a'u trosglwyddo iw Celloedd bychain o *Ddewyddwch* lle nis gallant wylofain mwy. Dyweded y Rhieni i mi ai nid digon ganddynt y drygau a oddefodd eu rhai bach? os digon, pam ynteu y mae cyffro arnynt ddarfod eu hachub hwy rhag yr amlach a'r tostach flinderau hynny, y rhai ym mhen encyd o flynyddoedd ydynt ddigon er profi yr hôll *resym* a *chrefydd* a weithiodd *Dysceidiaeth* a *Natur* a *Gras* Duw ynom ni, i'n cynnorthwyo

yn

yn erbyn y cyfryw ymdrechiadau. Ac am wŷr a gwragedd mae lle i ammeu, ond am *blant bâch* ni's gallwn mor ammeu nad yw eu Marwolaeth *hwy* yn dwyn iddynt lawer mwy o ddaioni nac y mae e'n ei ddwyn oddi arnynt yn bywyd hwn.

Marwolaeth mewn an-amser.

Mae eraill na phrisiant er marw eu plant yn *fabanod*: ond wedi'r elont tros eu Mebyd neu eu hieuenctid, wedi mynd mewn dŷsc a chymmeriad, ac wedi ennill eu bywiolaeth, pan fo hi'n bryd weithian i'r *Rhieni* fedi y comffordd o'u hôll boen a'u gofal, yna torr-calon oedd eu colli hwy. Mae hyn yn wîr i lawer, ond nid cariad i'r *marw*, eithr iddynt eu *hunain* yw hyn; canys gweled y maent ddarfod siommi eu gobaith a'u tŷb wenieithus ei hunain: ac os o serch ar y marw yr ydychwi yn galaru cofiwch, gan eich bôd yn gobeithio ei fyned ef at Dduw, i orphwystra, mai arwydd ddrŵg o gariad yw tristâu am ei Happusrwydd ef. Canys nid y bywyd hwyaf yw'r goreu: ac wedi y descynnom i'r bêdd ni holir pa hŷd ond pa cyn ddaed y buom fyw: ac etto nid yw eu byrroes hwy ddim drŵg ond mewn tŷb; o blegit pettei *agiain* yn eithaf pennod ein hoedran ni, yna byddem fodlon iddynt farw yn *un ar bymtheg* oed, neu'n *ddeunaw*; ac etto mae deunaw mlwydd yr awron cyhyd ac a fyddei deunaw mlwydd y pryd hynny. Yr ŷm ninneu yn fodlon ac nis gallwn yn farwolaeth anamserol o bydd un marw yn *ddêg a thriugain*, ac etto mae'r oedran yma yn fyrr o'r hên bennodau cyn a chwedi'r *Diluw* o gymmaint ac y mae oed y llanc yr wyt ti yn awr yn ei alaru yn fyrr o eithaf yr henaint *bresennol*. Bwriada ditheu fôd Deddf bennodol o derfyn byrrach wedi ei sicrhau gan Dduw ar y dyn hwn; ac wrth hynny ti elli oddef marwolaeth amhrydlawn yr ieuanc cystal a marwolaeth yr hynaf

o ddynion, canys maent hwytheu yn marw yn amrhydlon ac yn anamserol wrth yr *hiroes* a fu gynt tros lawer o genhedlaethau. A pham y mae'n ddrŵg gennit iddo fedru *Celfyddydau* a *gwybodaeth*, neu ai brwnt gennit na chawsei amser iw harferu hwy? Achos o lawenydd oedd y cyntaf am fôl y *ddŷsc* yn odiaeth i ryw ddibennion. A'r ail nis gall fôd yn achos o driſtwch, am nad rhaid iddo wrth ddim *celfyddyd* yn y Stât y mae e'n awr ynddo, gan ei fôd ef yn cael ei ei gadw megis Angel ar *gynhaliaeth Tragywyddoldeb*.

Ond etto ſynier hyn, o'r amſer yr ymddyger dyn yn y grôth ymlaen hyd Tragywyddoldeb na phaid ef bŷth a *bôd*: a bid hên bid ieuanc y bô marw, mae ganddo fŷth *Enaid anfarwol*, ac nis gwnaeth ond dioſc ei gorph tros ennyd yr hwn oedd llenn ei *flinder* a'i *ofid* ef a charchar y *dolurieu* a'r *clefydon*. Ond mae ef yr awron yn byw mewn môdd ardderchoccach nac y gallei bŷth yma, ac y mae gwell rheſwm i'r *dyn bâch* lefain am iddo ddyfod o'r grôth *i'r bŷd hwn*, nac ſydd i ŵr wylofain am fyned *o'r bŷd hwn* i Fŷd arall.

Angeu diſyſed neu ddurſing.

Mae eraill yn flin iawn ganddynt y *ſutt* a'r *môdd* y bu farw eu plentyn neu eu cyfaill. *Boddi* neu *dorri ei ben*, neu farw *o'r nodau*, ac dyma ffynnon newydd o alar. Ond nis gall undyn atteb pam y mae'n waeth i blentyn farw wrth foddi mewn *hanner awr* nac wrth ddioddef tair wythnos o *glefyd*. Ac os dy Gyfaill a gollodd ei ben, etto os ni chollodd ei *waſtadrwydd calon* a'i *Grefydd* ſe gâdd farw trwy fawr fantais.

Bôd yn ddi-blant.

Ond och ſe a'm gwnaeth hyn fi yn *ddi-etifedd*? Wele, gâd i hynny fôd, os wyti heb *etifedd* yr wyfi heb *etifeddiaeth*. Oni bu feirw llawer o Frenhinoedd ac Ymerodron yn ddi-blant, a llawer Llîn frenhinol a

lŵyr ddiddymmwyd. Gorfu ar *Augustus* Cæsar *fabwysio* Mâb ei wraig i etifeddu hôll fowredd Ymerodraeth *Rufain.* Ac mae llawer o wŷr synhwyrol heb *priodi* erioed: ac ni ddarllennir yn unlle i un o'r Apostolion adel plant ar ei ôl: hefyd trwy *fabwysiad* yn unic y mae dyfod i etifeddu *Teyrnas Crist*, ac nid trwy etifeddiaeth naturiol. nid yw marw yn ddi-etifedd ynteu ddrŵg mawr yn y bŷd, gan ddarfod i *Fâb* Duw ei hun farw yn *Forwyn.*

Plant drŵg, ankappus.

Wrth farw yn ddi-etifedd yr wyti'n rhŷdd oddi wrth y trymder tostach o gael *ffŵl* neu *fochyn* neu *asr* i reoli dy betheu ar dy ôl: ac etto mae i'r *Cyflwr yma* gyssur iw gael am fôd hyn yn digwydd i'r gwŷr goreu a duwiolaf. Ond meibion *Jacob* sy'r awron yn *grwydriaid* diystyraf o bobl yr hôll fŷd? Nid oedd Mâb *Solomon* ond dyn meddaledd ffôl; a Mâb *Hezekiah* yn ddiffeithwr; A'r hôll *ynfydion* a *gwyllion* bobl, yr hôll *Ladron* a'r *Yspeilwyr* yr hôll *gaethweision* a *thrueiniaid* yr Hôll fŷd, ond Meibion a Merched *Noah* ydynt ôll? A ffôl i ni ddisgwil braint rhag y rhann honno o driftwch a roes Duw ar *Noah* ac ar *Adda* ar *Abraham* ar *Isaac* ac ar *Jacob.* Mi archaf i Dduw drefnu i ni rann *Abraham.* Eithr os digwydd i ni beth a fô gwaeth digon i ni ei ddioddef yn llonydd.

Ein Marwolaeth ein hunain.

A pheth pettit ti farw dy hun? ti wyddost ŷ gorfydd i ti hynny. Yn unic ymgweiria di at *Angeu* trwy baratoad *Buchedd sanctaidd*, ac yna *Marwolaeth* yw'r daioni mwyaf ar a ddigwyddodd i ti erioed: ac oni's gwnei, nid oes i ti ddim cyssur iw gael. Eithr o darfu i ti wasanaethu Duw mewn bucnedd ddâ gyrr allan y *merched* a'r *marwnadwyr*, a dywed wrthynt fôd wylo gormod mor anghymmedrol ac yw

chwerthin

chwerthin gormod: ac yna ar dy ben dy hun neu â chymdeithion *cymmesur* gŷd â thi bydd farw môdd y dylit, nid fel *Cadno* wedi ei ddal mewn magl. O blegid os ofni di *Angeu* ni byddi ronyn nês iw ochel, eithr ti a'i gwnei e'n dostach o lawer. Peth angenrheidiol a naturiol yw *marw* ac fe all fôd yn anrhydeddus, ond marw yn *anwrol*, yn *wael* ac yn *bechadurus*, dyna'r unic beth a ddichon wneuthur dyn yn druenus. Nid caeth ond a fo'n ofni *poen* neu yn ofni *Angeu*. A hwnnw nid oes dim a all ei gadw yn ei ddyledswydd ond *Damwain* ac *Amseroedd heddychlon*, ac mae ef yn rhwymedic i *betheu oddi allan* am ei happusrwydd, ac wrth hynny ni bydd mono yn iawn ddim hwy nac a mynno ei *Elyn*, neu *Orthrechwr*, neu *Leidr*, neu ni hwyrach *Gî* neu *Darw* hwyliog.

Gweddiau am yr amryw Rasau a Rhannau Sobrwydd Cristianogol.

Gweddi yn erbyn Cnawdolrwydd.

O Dragywyddol Dâd yr hwn wyt yn y Nêf yn eistedd yn niscleirdeb dy Hanfodol Ogoniant a'th Dduwiol Berffeithrwydd, llanw fy enaid i â'r cyfryw ddwys deimlad o odidowgrwydd petheu *yspryfol* a *nefol*, fel y diddyfner fy enaid oddi wrth *ddifyrrwch bydol*, a thwyll-hudoliaeth pechod, ac y galiwyf trwy ymgaledu yn synhwyrol mewn rheolaeth sanctaidd, a chwantau llywodraethus, a thrwy lawn-fryd calon rŷdd, gadw *fy ymwared diad yn y Nêf*, ac mewn *nefol* orchwylion; a chan fôd o'r un *'wllys* megis yr wyf o'r un *gyflwr* a *Phererin* ac Alltud yma, y ceisiwyf ac yr ymegniwyf am *Ddinas barhaus*, ac y caffwyf o'r diwedd fy nghynnwys i mewn i breswylio'n dragywydd yn y *Gaersalem newydd*, yr hon yw ein Mam ni ôll, trwy *Jesu Grîst* ein Harglwydd. *Amen.*

Am Gymmedrolder.

DUw Hollalluoc, raſuſol Dâd dynion ac angylion, yr hwn wyt yn egor dy law ac yn diwallu pôb peth â digonolrhwydd, ac a ddarperaiſt i'th wâs ddigon er porthi fy hôll angenrheidieu; dŷſc i mi arferu dy greaduriaid yn ſobr ac yn gymmedrol, fel na roddwyf trwy ymlwytho â *bwyd* neu â *diod* fantais i brofedigaetheu fy ngelyn i'm trechu, na gwneud fy yſpryd yn anyſtwyth at ei ddyledſwydd, na'm corph yn afiachus, na'm gwynieu'n gnawdol ac yn halogedig. O na atto fy Nuw i'th fendithion a'th roddion di fynd i borthi *pechod* neu *afiechyd*, eithr iechyd yn hytrach a ſancteiddrwydd; a diolchgarwch; fel y bô i mi yn nerth dy arlwyaeth di yn ſiriol, yn fywiog, ac yn ddieſceulus dy waſanaethu di; a bwytta yn deilwng ar dy Fwrdd *yma*, fel i'm cyfrifer trwy dy râs yn deilwng i ddyfod i'th *Fwrdd Neſol* at dragywyddol ſwpper yr Oen, i ganu *Alleluiah* i Dduw'r Tâd, y Mab a'r Yſpryd glân yn oes oeſoedd. *Amen.*

Am Ddiweirdeb, iw harferu yn enwedic gan rai heb priodi.

HOllalluoc Dduw, ſanctaidd Dâd tragywyddol, yr hwn wyt o olwg bûr ac ni elli edrych ar *afiendid*, deſcynned dy Yſpryd *glân* graſuſol ar dy wâs, a cherydded yſpryd y *godineb* ar afiendid, a bwried ef allan; fel y bo Nghorph yn *Deml* ſanctaidd a'm Henaid yn *Gyſſegr* i groeſawu Tywyſog y *Purdeb*, ſanctaidd a thragywyddol *Yſpryd Duw*. O na ddiwyned dim *meddyliau* amnur mo'm Henaid a ſanctteiddiodd Duw; Na haloged *geirieu* aflan mo'm Tafod a oſoded yn *Organ* i ddadſeinio ei fawl ef, nac un *weithred* halogedig anniwair rwygo llenn fy *Nheml* y bu wiw gan yr *Jeſu* ſanctaidd ei dewis yn breſwylfod

iddo'i

iddo i Hunan; eithr ſelia di rhag pôb gwrthddrych o wigedd, fy hôll ſynhwyreu i, dôd i *Greſydd* gyflawn feddiant arnynt ôll iw cadarnhau â *challineb*, a *gwiladwriaeth* ac â *marwhâd*; fel gan feddiannu fy leſtr mewn ſanctaiddrwydd, y gallwyf ei ollwng ef i lawr mewn Gobaith ſanctaiddlan, a'i gael drachefn mewn Adgyfodiad llawen, trwy *Jeſu Grîſt* ein Harglwydd. *Amen.*

Gweddi am Gariad Duw iw harferu gan Wyryfon *a* Gweddwon *a fo'n proffeſu neu'n llawn ſwriadu aros felly, ac a all y neb arall a fynno ei harferu.*

O Sanctaidd a phûr-lanaf *Jeſu*, yr hwn a deilyngaiſt ddyweddîo pôb enaid ſanctaidd a'i briodi â thi dy hun mewn ſanctaidd undeb a moddion dirgeledig o gyfeillach a *chymmundeb*. O llanw fy enaid â *chreſydd*, ac â deiſyfiadau mor ſanctaidd ac yw meddylieu'r *Cherubiaid*, ac â *thraſerch* yn rhagori ar Gariad *merched*; fel y carwyf di cymmaint ac a carodd un creadur di erioed, ſef á'm hôll *Enaid* ac á'm hôll *Alluoedd* ac â hôll *raddeu* pôb *Gallu*. Gwnâ i mi wadu pôb *cariadeu* ond y rhai o ddyledſwydd a chariad perffaith, o ufudd-dod a Dyfoſiwn dâ; fel y rhedwyf bŷth ar dy ôl di Brenhin y Gwyryfon, yr hwn y mae Teyrnaſoedd cyfan mewn cariad â Thi, ac y bu feirw Brenhineſau er dy fwyn; ac y bwriodd Brenhinoedd eu *Teyrn-wiail* a'u *Coroneu* yn llawen wrth dy draed. Eiddot Ti yw fy enaid i, O anwylaf *Jeſu*, Ti yw fy Arglwydd i, a Thi a ſeliaiſt fy llygaid a'm calon rhag pôb *cariadeu* dieithrach; Dôd yn *gynhyſcaeth* i mi *Burdeb* a *Goſtyngeiddrwydd*, *Gwylder* a *Dyſoſiwn*, *Cariad perffaith* ac *Ammynedd*, a dŵg fi o'r diwedd i'r *Staſell Briodas* i gyfrannu o wynfyd, ac i orwedd ym mynwes y *Priodfab* i dragywyddol Oeſoedd, O Sanctaidd a hyfrydaf Iachawdr *Jeſu*. *Amen.*

Gweddi i rai Priodol *iw harferu troſtynt eu hunian, a thros eu gilydd.*

O Dragwyddol a graſuſol Dâd yr hwn a gyſſegraiſt lân Stât *Priodas* i fôd yn *ddirgelwch* i arwyddoccau undeb Crîſt a'i Eglwys, tywyſed dy yſpryd daionus fi trwy ddyledſwyddeu'r Stat hon, modd nad elo'n bechod i mi, na'r *Rhydd-did* a ſancteiddiaiſt Ti trwy'r *Ieſu* ſanctaidd yn achlyſur o gam-rŵyſc, trwy fy ngwendid a'm cnawdolrwydd: a maddeu di bob trô afreolus a rhŷ gnawdol a ddarfu mewn un grâdd ddadmer fy nghalon o'i chaledrwydd Criſtianogol. Pâr i mi ar bôb trô ac amgylchiad fod yn llymm yn fy nyledſwydd tu ac attati, yn ſerchoc ac yn anwyl i'm Gwraig [*neu i'm Gŵr*] yn Flaenor ac yn ſiampl ddâ i'm Teulu, ac mewn pôb llonyddwch a ſobrwydd, a Synhwyr a Heddwch ddal ar ôl y Sanctaidd Gymmeiriaid a'th waſanaethaſant ti mewn duwiolder a thyſtiolaeth ddâ. A bendithion y Duw Tragywyddol, bendithion y llaw ddeheu a'r aſſwy a fô ar gorph ac Enaid dy waſanaethydd [*fy ngwraig* [*neu fy ngŵr*] ac a arhoſo arno ef [*neu hi*] hyd ddiwedd ſanctaidd a dedwyddol fywyd; a chaniattâ i ni ein deuwedd gael byw ynghŷd yn dragywydd ym mreichieu'r ſanctaidd a'r tragywyddol *Jeſu* ein Harglwydd a'n Hiachawdwr. *Amen.*

Gweddi am y Grâs o Oſtyngeiddrwydd.

O Sanctaidd a graſuſaf Feiſtr ac Iachawdr *Jeſu*, yr hwn trwy dy ſiampl a'th orchymmyn, trwy arfer dy hôll fywyd a thrwy amryw ymadroddion a'n rhwymaiſt ni i fôd yn *addfwyn* ac yn *oſtyngedig*, i ddynwared dy fwyneidd-dra digymmar a'th fawr oſtyngeiddrwydd di. Teilynga roi i mi'r Grâs, fel y rhoddaiſt y Gorchymmyn: nertha fi i wneuthur a orchymmynnech,

mynnech, ac yna gorchymmyn a fynnech. O marweiddia ynoſi bôb meddylieu beilchion ac uchel-dŷb o honof fy hun: Bid i mi dalu adref i ti 'r cydnabod a'r ffrwytheu o'r bendithion a roddaiſt i mi, fel gan gyfaddef fy môd yn rhwymediccaf ddyledwr i ti am danynt, nad ymffroſtiwyf o'r petheu a dderbyniais, ac y gorfydd rhoi manwl gyfrif am danynt: a'r peth ſy'n wîr eiddo fi dŷſc i mi ddwys gywilyddio ac ymoſtwng o'i blegid, a hynny nid yw ddim ond *pechod* a *thrueni*, *gwendid* ac *aflendid*. Na flaenorwyfi ar fy mrodyr mewn dim, oddieithr yn ymegnîo i wneud parch iddynt hwy a Gogoniant i Titheu, Byth na cheiſiwyf glòd i mi fy hun, na bôd yn dda gennit ei chael gan arall, fel gan fy nibriſio fy hun y byddwyf cymmeradwy gennit Ti yn yr Anrhydedd a pha un y coroni di dy oſtyngedig a'th ddirmygedig weiſion, er mwyn *Ieſu* yn Nheyrnas y tragwyddol Ogoniant. *Amen.*

Gweithredoedd o Oſtyngeiddrwydd a Gwylder mewn ffordd ar Weddi a Myfyrdod.

I

Mi wn, Arglwydd, fôd fy *Yſpryd* i yn anwaſtad ac yn bigog, a'm *Corph* yn anifeiliaidd ac yn afiach. Yr wyf yn anwadal mewn amcanion dâ, ac yn ddi-anwadal mewn ffolineb, fy *llaſur* ſydd ofer ac anffrwythlawn; fy *Fortun* yn llawn tro a thrallod, yn anfynych yn hyfryd, ac bŷth yn amherffaith: fy *ſynhwyr* ſy ffolineb, heb wybod cymmaint a rhanneu na gwynieu fy nghorph fy hun. A pheth wyfi. O Arglwydd, ger dy fron di ond dirfawr ddyledwr, heb gennif ddim i dalu?

II

Arglwydd nid wyfi ddim ac ni feddaf ddim o honof fy hunan llai wyfi na'r lleiaf o'th hôll drugareddau,

III

Beth oeddwn i cyn fy ngeni? *Dim* oeddwn i ar y cyntaf ac wedi hynny, *Aflendid*. Beth oeddwn i yn

fy Mebyd ? *gwendid* a *ffolineb*. Beth yn fy Ieuenctid ? Ffolineb fyth a gwŷn, a gwylltineb a thrachwant. Beth trwy fy hôll enioes? pechadur mawr yn cael fy hudo am pendifadu. Arglwydd toſturia wrthif, canys dy ddaioni di yw na bawn i yn fyrthio i ddychryndod a gwarth wrth feddwl am gwirlyddus frynti fy marweddiad, a llygredigaeth fy Natur.

IV

Arglwydd Beth wyfi ? ac Arglwydd beth wyt Titheu ? *Beth yw dyn i Ti ymweled âg ef, a Mâb dyn pan wneit gyfrif o hono?*

V

Pa fôdd y cyfiawnheir dyn gŷd â Duw? neu pa fôdd y bydd yr hwn a aned o Wraig yn lân ? Wele hyd yn oed y lleuad, ni lewyrcha hi, a'r ſêr nid ydynt bùr yn ei olwg êf ? Pa faint llai dyn yr hwn ſydd brŷf ; a Mâb dyn yr hwn ſydd abwydyn ? Job. 25. 4. &c.

Gweddi am Galon Fodlon ac am y Grâs o Gymmeſurnydd ac Amynedd.

HOllalluoc Dduw Tâd ac Arglwydd yr hôll greaduriaid, yr hwn a drefnaiſt bôb petheu a dameinieu fel y baent cymwyſaf i ogoneddu dy *Ddoethineb*, i waſanaethu dibennion dy *Gyfiawnder*, ac i fawrhau dy *Drugaredd*, dy ddirgel a'th anweledig ffyrdd o ddwyn dâ allan o ddrŵg ; yn oſtyngeiddiaf mi attolygaf i Ti roi i mi ddoethineb oddiuchod; fel yr addolwyf di ac y mawr ryfeddwyf dy lwybrau a'th *olion* di y rhai ſy yn y dyfnder dirfawr ac anchwiladwy : dŷſc i mi ymoſtwng i'th Raglunaeth ymhôb pêth, bôd yn fodlon i bôb digwyddiadau, yn fy *mherſon* ac yn fy *nghyflwr* hefyd, bôd yn gymmedrol yn fy *Hawddfyd* a darllen fy nyledſwydd yn nalenneu dy *Drugaredd* ; ac mewn *Adfyd* ymroi'n amyneddgar ac yn llonydd, a chraffu trwy'r Cwmmwl, fel y byddwy'n diſgwil am ddiddanwch yr Arglwydd,

ac

ac am Ddydd y Prynedigaeth; ac yn y cyfamser gwneud fy Nyledswydd mewn diwydrwydd anneffygiol, ac mewn llawnfryd dianwadal; heb hoffi dim o wagedd a meddianneu'r byd, eithr yn codi fy Ngobaith i'r Nêf at wobrau *buchedd sanctaidd*, gan gael fy nerthu â'r Yspryd yn y dyn oddi mewn; trwy *Iesu Grist* ein Harglwydd. *Amen.*

PENN. III.

AM GYFIAWNDER CRISTIANOGOL

Cyfiawnder Cristianogol a orcn'mynnir, yn ei hôll rannau, yn y wers hon o'r Scrythyr lan [*Beth bynnac a 'allyfioch chwi wneuthur o ddynion i chwi felly gwnewch chwitheu iddynt hwy*;] Dyma reol a mefur *Cyfiawnder Cŷd-gyfnewid*, neu'r Cyfiawnder hwnnw fydd iw arferu wrth gyd fafnach y naill *ddâ* am y *llall*: megis yr wyf *fi* yn diwallu dy ddiffyg *di*, a *thi* fy niffyg *inneu*: fel y gwnafi i ti gymmwynas i gael cymmwynas gennit titheu: ac o herwydd y gall pôb dyn gael camm gan y llall, am hynny fe gaiff dy *ddiogelwch* di fefyll ar fy *niogelwch* inneu, fel onis gadewi di *fi* yn llonydd ac yn ddiogel, na bŷch ditheu diogel chwaith; (ond darfod i Dduw ac i'r Holl fyd trwy refwm dâ ddwyn y môdd i'th gofpi *di* oddiarnafi a dynion *neilltuol*, a'i roi mewn llaw *gyffredin* ganolig a wnêl gyfiawnder yn ddi-duedd i ti ac i minneu) hefyd os naghei *di* dwrn dâ i mi *mi*, ni chei ditheu'r un wrth dy raid gennif inneu. Ac fel hyn rhoes Duw i ddynion *angenrheidieu*, fel y bai ar bawb ddiffyg, ac a roes amryw *allu* i amryw ddynion, môdd y gallai bôb dyn help at ddiwallu'r angenrheidieu cyffredin, a thrwy gŷd-uno i gyflowni pôb diffygion ymgyflylltu â'u gilydd mewn *Cyfiawnder* fel yr ymgydiodd Rhanneu'r bŷd wrth *Natur*:

Trefnodd

Trefnodd hefyd bawb yn ddaroſtyngedig i *niweidiau*, a gwnaeth bôb peth ſalw yn ddigon crŷf er ein drygu ni rywffordd neu i gilydd; ac a roes i ni ôll lawn ddigon o *Hunan-gariad*, o chwant i'n hamddiffyn *ein hunian*, i fôd megis yn Dorch i gŷd-glymmu holl rannau *Cymdeithas* ac i'n hattal na wnelom *niweid* rhag i ninneu gael niweid *am dano*.

Y Rhann arall o *Gyfiawnder* a elwir Cyfiawnder *Rhagor-gyfrannol*, ac a orchymynnir yn y Rheol yma, *Telwch gan hynny i bawb ei dyledion, teyrnged i'r hwn y mae teyrnged yn ddyledus, toll i'r hwn y mae toll, ofn i'r hwn y mae ofn, parch i'r hwn y mae parch yn ddyledus. Na fyddwch yn nled neb o ddim ond o garu eu gilydd.*

Gwahenir y Cyfiawnder *yma* oddi wrth y *cyntaf* am nad trwy ryw *ammod* neu *farchnad* bendant y mae *hwn* yn ein rhwymo ni, eithr trwy ryw *Orchymmyn Duw* neu un o'n *Goruchafiaid*, trwy rym *natur* neu *râs*, ſerch neu Grefydd, trwy ſwydd neu trwy ymddiried, yn ôl y gorchymmyn hwnnw [*Pôb un megis ac a derbyniodd rôdd, cyfrennwch â'i gilydd fel daionus orchwylwyr amryw râs Duw*] Ac megis y mae y Rhann *arall* o Gyfiawnder yn *cyſtadlu* pawb yn *gyd-waſtad* a'u gilydd yn eu *cyd-faſnach* neilltuol: mae y Rhann *hon* yn bwriadu *rhagoriaeth* rhwng dynion a'u gilydd, ac heb ddim margeinion neilltuol, ond y fâth gyfrannogaeth angenrheidiol ac a drefno Cyfraith Dduw neu ddyn.

Crynhoaf finneu berthynaſeu gwahanredol y ddwy-rann *hyn* o *Gyfiawnder* tan y pedwar Penn yma; 1. *Ufudd-dod.* 2. *Darbodaeth.* 3. *Cyd-faſnach.* 4. *Iawn.*

DOSP. I.

Am Ufudd-dod i'n Uchafiaid.

EIn *Uchafiaid* a oſoded arnom ni naill ym matterion y *Bŷd*, neu ym matterion yr *Enaid*, ac wrth hynny

hynny gelwir hwy Llywodraethwyr *Gwledig* neu *Eglwyſig*. Ein dyledſwydd tu ac at ein *Uchafiaid Bydol* neu *Wledig*, a bernir fel hyn : [*Rhoddwch gan hynny'r eiddo Cæſar i Cæſar*] ac [*Ymddaroſtynged pôb enaid i'r Awdurdodau goruchel. Canys nid oes Awdurdod ond oddi wrth Ddiuw, a'r Awdurdodau ſydd gan Ddiuw y maent wedi eu hordeinio. Am hynny pwy bynnac ſy'n ymoſod yn erbyn yr Awdurdod, ſydd yn gwrthwynebu Ordinâd Duw : a'r rhai a wrthwynebant a dderbyniant farnedigaeth iddynt eu hunain.*] a [*Dŵg ar gôf iddynt fôd yn ddaroſtyngedig i'r Twyſogaethau a'r Awdurdodau*] ac [*Ymddaroſtyngwch o blegit hyn i bôb dynol ordinhâd, o herwydd yr Arglwydd: pa un bynnac ai i'r Brenhin megis Goruchaf, ai i'r Llywiawdwyr, megis trwyddo ef wedi eu danfon, er dial ar y drŵg weithredwyr, a mawl i'r gweithredwyr dâ.*]

Am *Uchafiaid Yſprydol* neu Eglwyſig gorch'mynnir i ni fel hyn : [*Ufuddhewch i'ch Blaenoriaid ac ymddaroſtyngwch, o blegit y maent hwy yn gwilio tros eich eneidieu chwi, megis rhai ſy raid iddynt roi cyfrif.*] a [*'r cyfrvw rai gwnewch gyfrif o honynt*] ac [*i'r diben vma yſcrifennais attoch fel y cawn brawf o honoch a vdychwi yn ufudd ym mhôb peth*, ebr S. *Paul* wrth yr Eglwys yn *Corinth*. Gelli gymmwyſo'r Ddyledſwydd hon at dy *Fuchedd* wrth y Rheolau ſy'n canlyn.

Gweithredoedd a Dyledſwyddau o Ufudd-dod i'n Uchafiaid.

Yn 1. Rhaid i ti ufuddhau pôb Cyfreithieu a oſodo'r *Brenhin* neu Bennaeth y Deyrnas ; pôb Cyfreithieu meddaf ond a fo gwrthwyneb i Gyfraith *Ddiuw*.

Yn 2. Mewn ufudd-dod i Gyfreithieu dynol cadw *lythyren* y Gyfraith hyd y gallech heb wneud camm â'r *yſpryd* neu reſwm y gyfraith. Ond lle bô'r *llythyren* yn croeſi'r *yſpryd*, yno cadw *gariad* y Gyfraith yn hytrach na'i *thoſter*, a'r *yſpryd* yn hytrach na'r *llythyren*.

Yn 3.

Yn 3. Cyhyd ac a bô'r Gyfraith *mewn grym* mae dy ufudddod titheu yn ddyledus; a'r ſawl a godo un *Arfer* groes *iddi*, mae e'n pechu; Ond os torri'r Gyfraith pan fo'r gwrthwyneb Arfer wedi hên godi a'i ſefydlu, 'r wyt ti'n eſcuſodol: Canys bwrir erbyn hynny fôd yr *Awdurdod* ei hun yn cyd-ſeinio, wrth adel i'r anufudd-dod dyfu yn arfer.

Yn 4. Rhaid i'th *ufudd-dod* i Gyfreithieu dynol fôd o rann *cydwybod*, hynny yw, o rann bôd *Trefn* a *Lles cyffredin* a *Chariad* yn ſefyll ar yr ufudd-dod hwnnw, ac o blegit bôd cyfraith Dduw yn ei orchymyn i ni: er bôd y *pêth* yn ddi-ddrŵg o'r blaen cyn gwneud y *gyfraith* iw wahardd ef, etto nid di-ddrŵg weithian mono: rhaid i ti wneud cydwybod o ufuddhau [yn neſaf ar ôl Cyfreithieu Duw] i gyfreithieu dy *uchafiaid*. A pho *cyffredinaf* neu *uchaf* a fo'r *Swyddog* cyntaf ôll mewn Trefn Ufudd-dod y rhaid gwrando arno.

Yn 5. Y moſtwng i *gôſp* a barnedigaeth y Gyfraith, ac na chais droi'r *farn* yn ôl, trwy ymoſod yn ei herbyn: ond gan *ymroi* neu *ffoi*, cais yn ddiſtaw fynd *heibio* iddi neu *trwyddi* fel y gallech, ac er bôd y Gyfraith weithieu yn cynnwys i ti *apelio* oddiwrth Frawdle îs, etto rhaid i ti waſtatta a ſefyll wrth farn y *pennaf*. Ac os camm goleu'r ŵyt yn ei gael cwyna wrth Dduw ar dy *gamm* nid ar y *dynion*; ac *eſe a achub dy enaid oddi wrth Farnwyr anghyfiawn*.

Yn 6. Na feddwl ddarfod i ti gyflawni'r Gyfraith wrth *ddioddef ei chôſp hi*: Canys er bôd *ymroi yn llonydd* i'r Gyfraith yn rhann o *Ufudd-dod*, etto nid yw ond y fâth rann ac ſy'n arwydd darfod eſceuluſo rhann *arall*. Er darfod i titheu ddioddef cyfiawnder y Gyfraith, etto am y pechodeu o *Anghrefydd* a *Rhwyſtr* ac *Anufudd-dod i Dduw* yr wyti yn gyfrifol ac yn rhwym i erlyn am *Edifeirwch* a *Maddeuant* iw golchi ymaith.

Yn 7. Na fydd rŷ bryſur yn ceiſio *cynhwyſiad* i *eſceuluſo pêth o'r Gyfraith*, ac wedi cael y *cynhwyſiad* na

arfer

arfer mono ddim hwy nac y parhao'r achos a barodd ei geiſio; canys nid yw *cynhwyſiad wrth raid* ond argoel o wendid naturiol, *ac heb raid* arwydd yw o yſpryd anllywodraethus ac heb farweiddio.

Yn 8. Tâl i'r *Brenhin* a'i *Swyddogion*, i'th *Rieni* a'th *Athrawon Yſprydol* y cyfryw barch ac ſy ddyledus yn ôl arfer y wlad iddynt ôll, yn eu hamryw *raddau*; ſef i'r rhai *uchaf* dôd y parch *mwyaf* ac felly i'r lleill yn gyfattebol ac yn gyflawn.

Yn 9. Na chyfod bŷth dy law yn erbŷn dy *Frenhin* na'th *Rieni* eithr cymmer bôb dirmyg ar eu llaw *hwy*, ac na chais ddim rhwymedi ond *ffoi* neu *ymroi* yn dduwiol ac yn amyneddgar i weddio.

Yn 10. *Na lefara ddrŵg am Lywodraethwr dy bobl* na felldithia na'th Dâd na'th Fam, na ddifenwa mo'th *Fugeiliaid Yſprydol*, na ddatcuddia *noethni* na *gwendid* yr un o honynt, eithr arfer *Wylder* parchus a chrefyddol tu ac attynt, a chadw yn ddihalog eu hawdurdod *hwy* gan wneud cyfrif rhagor-freiniol ac anrhydeddus o honynt.

Yn 11. Tâl *drethi* a *theyrnged* i'th Frenhin yn ôl y Cyfreithieu, a *chadwraeth* i'th Rieni yn ôl eu hangenrheidieu, a *chynhaliaeth* parchus i'r Eglwyſwyr yn ôl teilyngdod y *Swydd*, ac arferion y wlâd.

Yn 12. Cofia bŷth nad rhann o *Gyſiawnder Gyddaſnachol*, ond mai gweithred o *Gyſiawnder Rhagorgyfrannol* yw ufudd-dod tu ac at ein *Uchafiaid*. Hynny yw, er bod yn dra dyledus ar Lywodraethwyr, Eglwyſwyr a Rhieni iawn reol a meithrin eu *Hiſafiaid*, etto nid dlêd o *Gyſiawnder* yw hyn arnynt, ond yn unic o *Grefydd* tu ac at Dduw ac o *Garedigrwydd* tu ac at eu *Hiſafiaid*. Pwrpas y rheſwm hwn at dy ddyledſwydd di yw hyn: Os palla'r Brenhin neu dy Rieni yn eu dyledſwydd *hwy*, ni wafanaetha i ti er hynny gilio dim oddi wrth dy ddyledſwydd *di*; canys yr wyt ti yn attebol iddynt hwy ac i Dduw hefyd,

gan

gan dy fôd yn gyfrifol i'th holl *Uchafiaid* ac felly maent *hwy* iw *Uchafiaid* hwytheu, maent *hwy* yn uwch na thi, a Duw yn uwch na hwytheu.

Cynghorion rhag Anufudd-dod, a Moddion i amlhâu a hawddgaru ufudd-dod.

Yn 1. Gwêl mai oddi wrth Dduw y mae pôb Awdurdod yn deſcyn, ac mae'n hôll *Uchafiaid* ni yn dwyn delw yr *Awdurdod Nefol* a feliodd Duw arnynt, megis ar *Eulyn* o glai, neu fel Aur yn gadel ei ôl ar ryw fettel amherffeithiach: gwilia ditheu anurddo delw Brenhin y Brenhinoedd na diyſtyru ei awdrdod ef pa le bynnac yr argrapher *hi*. *Y ſawl a'ch diyſtyro chwi a'm diyſtyra i.* Ac medd S. *Paul*, *Yr Awdurdodau ſydd, gan Dduw y maent wedi eu hordeinio.*

Yn 2. Mae *Heddwch* a Rhydd-did glân oddi wrth bechod o ymroi i 'wllys a gorchymynnion rhai eraill: o blegid am y bŷch di ſicer o'th ddyledſwydd tu ac at Dduw, mae eu gorchymmyn *hwy* ym mhôb peth arall yn dy warantu. Mae'n gnawd i ni chwennych y peth a wahardder i ni: Ac fel y mae gweithred ddiniweid os gwaherddir hi, yn mynd yn ddrŵg dim ond o rann darfod ei gwahardd; felly y mae gweithred ddi-ddrŵg ddi-ddâ os gorchmynnir hi a'i gwneud o ufudd-dod i'r gorchymmyn, yn mynd yn weithred ddâ a gobrwyawl dim ond o achos darfod ei gorchymmyn *hi*.

Yn 3. Trwy *ufudd-dod* y cyſſylltir dynion â'u gilydd mewn *Cymdeithas* a *Gwladwriaeth* rhagor gyrroedd o *Anifeiliaid*, a heidieu o *wybed* y rhai a wnant a ddêl erddynt, ac am hynny lleddir a difethir hwythau heb na chyfraith na gwobr.

Yn 4. Trwy *Ufudd-dod* y cymmwyſir ni i dderbyn yr hôll gymmwynaſeu o Lywodraeth, y rhai a arwyddocca S. *Paul* yn y geirieu hyn [*Gweinidog Duw*

yw

yw eſe i ti er daioni.] a S. *Petr* yn y rhain [*Llyniawdwyr a ddanſonwyd trwyddo eſ er dial ar y drŵg weithredwyr ac er mawl i'r gweithredwyr dâ.*] A phwy bynnac a welodd, neu a deimlodd, neu a fedr fwrw drygau *Annrheſn* a *Therfyſc cyffredin*, neu erchylled yw pentwr o ſynn-feddylieu athriſt ammhennodol, ſe all wrth hynny ddirnad odidocced o beth yw *Treſn*, a gwerthfawrocced yw ffrwytheu *Llywodraeth*. Os dâ yw Iechyd i'r Corph neu Heddwch i'r Enaid, cyſtal yw Llywodraeth i Gynnulleidfaoedd o Ddynion, o bôb Bendithion *bydol* pennaf ar lês y *Cyffredin yw hi.*

Yn 5. Ni chroſpodd Duw bechod erioed mor atcas ac *Anufudd-dod*: Ym mhlîth pôb rhyw blâau a chroſpeligaethau, erioed ni chlybuwyd i'r ddaiar ymagoryd a llyncu nêb ond gwrth-ryfelwyr *anufudd.*

Yn 6. Mae *ufudd-dod* yn weithred well na'r *neilltuol* weithredoedd o *Ddduwioldeb*, a gwell y mae *hwnnw* yn gwaſanaethu Duw a ganlyno'i Frenhin mewn gwaſanaeth cyfreithlon, na'r *llall* a wrthodo'i orchymmyn ef, tan eſcus mynd i weddio. Ond *gwrthryſelgarwch* a gyffelybir i'r pechod hwnnw ſy'n edrych annaturiolaf a damneidiccaf o'r hôll anfad-ddrygau. *Gwrthryſelgarwch ſy megis pechod Dewiniaeth.*

Yn 7. Mae *Ufudd-dod* yn weithred *luoſawg* o Rinwedd yn cynnwys llawer o Raſau yn gŷd-blethiedig, ſef, *Goſtyngeiddrwydd*, *Marwhâd*, *Ymwadu â ni'n hunain*, *cariad ar Dduw*, *a gofal tros y Cyffredin*, *Treſn a Chariad perffaith*, a *buddugoliaeth arnom ein hunain* a'n gwynieu afreoluſaf a gwrthnyſiccaf.

Yn 8. Yſprydion *ufuddgar* yw'r *Angylion*, maent *hwy* yn waſtadol yn gwneuthur 'wllys a gorchymmyn Duw; ac mae pôb *Gwŷr ſynhwyrol* a *dâ* trwy'r Hollfŷd yn *ufudd* iw *Llywodraethwyr*, a thragywyddol Fâb Duw a gyfrifei *yn fwyd ac yn ddiod wneuthur ewyllys ei Dâd*, a thrwy ei *Ufudd-dod* yr enillodd e'r gogoniant mwyaf. Ni ddaeth nêb erioed i *Berffeithrwydd* ond

trwy

trwy *Ufudd-dod.* Oni ddewifodd miloedd o Seinctieu y cyfryw fywioliaeth ac a rwyftrei iddynt ddewis eu gorchwylion eu hun, na chanlyn eu h'wllys na'u bodlonrhwydd eu *hunain*, eithr bôd yn attebol i *eraill*, yn rhwym i ddifcybliaeth, ac yn *ufudd* i orch'mynion, gan wybod mai dyna Brîf ffordd y *Groes*, y ffordd a ddewifodd Brenhin y *Dioddefaint* a r *Goftyngeiddrwydd*, ac felly yr aeth e'n Frenhin y *Gogoniant*.

Yn 9. Nid aeth nêb erioed i Uffern ar a ddilynodd *yn gyntaf* orch'mynion Duw, ac *yn nefaf* wllys ei oruchafiaid; eithr damniwyd miloedd dim ond am ddilyn eu h'wllys eu *hunain* a hyderu ar eu barn a dewis eu ffyrdd, a gwneuthur eu dychmygion eu *hunain*. Canys anfynych y mae'r hyna ddechreuom o honom *ein hunain* yn ddi-ddrŵg yngolwg Duw.

Yn 10. Mae *Gwrthryfelgarwch* ac *Anufudd-dod* mor yfceler a gwrthwynebus i Yfprydion fanctaidd na feiddiei Angel o *râdd is* wrthddywedyd mo Gythrael o *râdd uwch*; Y rhefwm tra dwyfaf hwn a nefaf o rwym at orchymmyn Duw a geir gan S. *Jud.* [*Yr un ffunyd hefyd y mae'r breuddwydwyr hyn yn halogi'r cnawd, yn diyftyru Llywodraeth, ac yn cablu y rhai fy mewn Awdurdod. Eithr Michael yr Archangel pan oedd ef wrth ymddadlu â Diawl yn ymrefymmu ynghylch Corph Mofes, ni feiddiodd ddwyn barn gabledd arno.*

Graddau o Ufudd-dod.

Y râdd gyntaf yw Ufudd-dod *yn y weithred oddiallan*, ac dyna'r cwbl a ofyn *cyfraith ddyn* am nas gall orchymmyn dim i'r *galon* o herwydd na chyrraedd *dyn* farnu mo *honno*; ac nid trwy ddeifyfiad dâ yn y galon ond trwy wîr weithredol gyflawniad y gwafanaethir y Llês cyffredin: ac os ufuddhei yn erbyn dy 'wllys mae hynny yn ddigon gan *gyfraith ddyn*.

Yr ail yw *Ufudd-dod yr Enyllys*, ac mae hwn hefyd yn

yn angenrheidiol yn ein *hufudd-dod* i gyfreithieu dynol, nid o rann bôd Dyn yn ei ofyn trosto'i hun ond o achos bôd *Duw* yn ei orchymmyn tu ac at *Ddyn*, ac er nas gall dyn etto fe fynn Duw gyfrif o hono. Canys rhaid i ni *ufuddhau megis i'r Arglwydd ac nid i Ddynion*, hynny yw, *yn firiol, yn barod* ac *yn egnîol o ddewis gwirfodd y galon.*

Y trydydd yw *ufudd-dod y Dealltwriaeth* yn gyffredinol er nad ym mhôb odfa neilltuol, fef yw hynny, rhaid i ti iawn gydnabod a deall godidowgrwydd *ufudd-dod*, er nad ŵyt ti yn rhwym i gredu am bôb Cyfraith a wneler ei bôd *hi* o'r fâth ddoethaf.

Ond dyma i ti Reol ddigon amlwg a diogel yn hyn o beth; Holed dy *Ddealltwriaeth y ddynol ordinhâd* â yw *hi* yn gyttunol â'th ddyledfwydd tu ac at Dduw, ac os yw *hi* ufuddhâ *iddi* heb ymorol dim ymhellach.

DOSP. II.

Am Ragddarbodaeth, neu y Rhann honno o Gyfiawnder fydd ddyledus ar Uchafiaid iw Hifafiaid.

MEgis yr argraphodd Duw ei *Awdurdod* mewn amryw rannau, ac ar amryw Raddau o ddynion, fef, Brenhinoedd, Rhieni, ac Athrawon yfprydol: felly fe a drofglwyddodd ac a ollyngodd ranneu o'i *ofal* a'i *ragluniaeth* arnynt hwy, fel y baent yn Bibellau i ddwyn i ni'r cyfryw fendithion a ffrwytheu *Llywodraeth* ac a wêl Duw fod arnom eu heifieu. O blegid gan fôl Duw yn rheoli'r Bŷd megis *Brenin*, ac yn rhagddarparu i ni megis *Tâd*, ac yn athrawiaethu ac yn cyfarwyddo'n hyfprydion ni megis *Penn yr Eglwys* a *Bugail* mawr ac *Efcob* ein heneidiau, y fawl a gâdd eu rhann o'r *uchel-fwyddeu* hynny, mae arnynt rann o'r gofal a'r *darbodaeth hefyd.*

† *Dyledfwyddau* Brenhinoedd *a* Barnwyr *a* Llywodraethwyr Gwledig *ac* Eglwyfig, *heb law eu bôd yn*

faith ac yn ddyrus, maent hefyd yn ammherthynol fywaeth i'r laith Gymraec *am fôd y cyfryw rai yn hyddyſcach ac yn gynnefinach âg leithoedd* eraill.

Dlêd R*hieni* tu ac at eu *plant* a'u *hwyrion* a ddangoſir ar fyrr gan S. *Paul Eph.* 6. 4.

Dlêd Rhieni tu ac at eu Plant.

Yn 1. Y *Tadau na yrrwch eich plant i ddigio*: hynny yw, byddwch dyner garedic, a thoſturiol a mwynaidd *wrthynt*, yn cyd-ddwyn a'u gwendid *hwy*, ac yn eu hamryw *oedran* cyfrennwch iddynt amryw ymgeledd yn ôl eu diffygion a'u cymmwyſdra.

Yn 2. *Maethwch hwynt yn addyſc ac athrawiaeth yr Arglwydd*: hynny yw, achubwch a ſiccrhewch *Ddwioldeb* ynddynt, tymherwch eu blynyddoedd ieuangaf *hwynt* a Gwyddorion *crefydd* a *ſynhwyr*, gwnewch *iddynt* hoffi Rhinwedd, ac ymgynnefino â *hi* cyn gwybod drŵg a dâ, fel y bò eu *dewis* hwythau yn haws ac yn ddiberycclach. O blegid tra bônt tan addyſc, hwy a ſugnant y petheu a ddyſcer gyntaf iddynt ac a'u credant yn dra rhyfeddol. Darperwch iddynt *Athrawon ſynhwyrol* a dyſcedig, *Cymdeithas* a *dŷſc* ddâ, *Bedydd* prydlawn, *Catechiſm* a *Chonffirmaſiwn*. canys ynfydrwydd mawr yw gofalu am *gyfoeth* i'n plant, ac heb ofalu dim am y *plant* ſydd i gael y cyfoeth: Hyn ſy megis pe gofalai ddyn fwy am ei *eſcid* nac am ei *droed*.

Yn 3. Rhaid i *Rieni arfer Duwioldeb gartref*, hynny yw, rhaid iddynt *oſod* iw *plant* ſiampl ddâ ac ymddygiad parchedic, a phôb arwyddion o ſerch a charedigrwydd, tiriondeb ymwareddiad, mwyneidd-dra, mynych rybuddion, pôb tynerwch hynaws, a gofal gwiliadwrus, a ddylei R*hieni* ddangos tu ac at eu *plant*; fel y cyfrifont eu *Rhieni* megis eu *Ceidwaid* a'u *Cyfeillion*, eu Nodded a'u Hamddiffyn, eu Tryſor a'u Hyfforddiad.

Yma y perthyn *magu*'r plant yr hyn yw'r caredigrwydd

rwydd cyntaf a naturiolaf a ddichon Mammeu ddangos iw rhai bâch: dyledſwydd na all dim ei heſcuſodi oddieithr methiantwch, clefyd, perygl, neu ryw gyffredin angenrhaid.

Yn 4. Rhaid i *Rieni* ddarparu tros eu heiddo, yn ôl eu *Stât* a'u *Dŷſc* a'u *Galwedigaeth*; Hyn a eilw S. *Paul Caſclu tryſor iw plant*, ſef, eu cymmorth a *chynnhyſcaeth* weddol, a dŷſc, neu grefft ddâ, neu gelfyddyd iw cadw, rhag Tlodi a Themtaſiwn a gwael ddichellion truenus. Ac er na waſanaetha gwneud hyn trwy *gybydd-dod* ac aneſmwyth wanc i ymgyfoethogi, etto dylid ei wneuthur trwy *ofal* a *ſerch* mawr, gŷd â phôb rhag-weliad a *phwrpas* ſynhwyrol, ac yn ôl *ein gallu*. Ac os gallwn yn ddi-bechod chwanegu ein meddiannau *i'n plant* mae hynny yn rhann o'n dyledſwydd tu ac attynt.

Mae y Rheol yma yn cyrraedd i'r hôll *hiliogaeth*, o phechaiſt a bôd gennit heppil anghyfreithlon mae rheiny yn rhann o'th ofal di, ond nid i wneud camm â'r plant cyfreithlon.

Yn 5. Rhaid i chwi yn ôl eich gallu a'ch rheſwm, ofalu am *wŷr* a *gwragedd* i'ch plant. Yn hynny edrychwch am ſiccrhau *Duwiolder* a chrefydd a *ſerch* a hoffder y ddwylyw iw gilydd: ac am ben hyn darperwch at gyfleuſdra a manteiſieu eraill, oreu y galloch. Cofiwch bŷth nad poſſibl i chwi wneuthur, dygcnach camm â'ch plant na'u clymmu *o'u hanſodd* â rhaffau o *groes-dueddiad*, megis rhwymo *Oen* wrth *Flaidd*, neu blannu *Gwinwydden* mewn gardd o *freſych*. Eu hannog a elliwch trwy reſymmau a'u perſwadio a'u cynghori i gydſeinio â'ch wllys chwitheu, ond er dim *na chymmellwch* monynt. Gwell bôd ar draed trwy'r nôs na mynd i gyſcu gydâ *Draig*.

Dyledſwydd Gwŷr a Gwragedd &c.
Gwêl BENN. II. Doſp 3

Rheolau i rai Priodol.

Rhaid i'r *gŵr* roi iw gwragedd gariad, maentumiad, dyledſwydd a mwynder ymwareddiad, [a rhaid i'r gwragedd dalu iddynt hwy gwbl a feddant ac a allant, gŷd â'r llog o *uſudd dod* a *pharch*;] a rhaid i'r ddau fod o'r *un* dueddfryd a'r *un* hawl heb ddim ſôn am *Eiddo fi* ac *Eiddo ti* rhyngddynt. Ac o bydd peth tan *henw*'r gŵr neu'r wraig etto bydded y *mwyniant* o hono yn gyffredin i'r ddau: eithr diwygied ſynhwyr y gŵr bob gwall ac anghymeſurwydd. Bydded pob peth arall yn ddi-ddadl, a'u *Dâ* fel eu *plant*, yn ddi-neilldnaeth eithr o'r un meddiant a'r un gofal: Beth bynnac ſy amgenach na hyn nid *Priodas* ond *Maſnach* yw. Mae'n iawn i'r *wraig* gymmeryd o ddâ'r *gŵr* at ryw weithred ddâ a fo dyledus arno *ef* neu *hitheu*, neu ar y *ddau* fel eu gilydd, neu er lliẽs iw heneidieu, ac heb wneud camm â chynnaliaeth y Teulu, os bydd y *gŵr* yn anwyllyſgar. Megis y gwnaeth *Abigail* o'i hiawn ei hun anrheg ddrudfawr i *Ddafydd* pan naghaefei *Nabal* ei gŵr hi. Dylei'r *gŵr* reoli a'r y *wraig* fel y rheola'r *Enaid* ar y *Corph*, gan gŷd-ddioddef a chŷd-garu, a chŷd-chwennych a chŷd-lyſu, trwy gŷd-gynhwyſiad a lleſâd eu gilydd, fel y bo *Priodas* yn gydiad cyrph a chalonnau a lleſadau, yn gŷd-gyſſylltiad yr hôll enioes, ac yn fâth arddercheccaf o *gymdeithas*. Ond wedi'r hôll ymddygiad têg, a'r mwynder diwair a diniweid, os â'r gŵr yn fûr ac yn anfwyn, ymreſymmed y wraig fel hyn: Od yw fy ngŵr yn fŷ eſceuluſo a mi yn gwneuthur fy nyledſwydd, beth a wnai ef ped eſceuluſwn i yntef? ac od yw *hi* yn meddwl am *yſcar* o achos buchedd anniwair ei gŵr, yſtyried mai dyna'r ffordd y llŵyr anrheithir ef yn anaelef, canys cwbl wllys ei ordderchadon oedd ei gael ef iw meddiant eu hunain.

Dyledſwydd

Dyledſwydd Pen-Teuluoedd.

Yn 1. Dylei'r un *goſal* ymledu tros ein hôll *Deulu* ac ſy tros ein *Plant*, er nad yr un *meſur*; yr un *ſylwedd* ond nid yr un *graddau* o *oſal*: o blegit trwy *lywodraeth* S. *Paul* *Nid oes ragor rhwng y gwas ar Etifedd tra byddo tan oed.* Mae gweiſion a Meiſtred o'r un garennydd, o'r un natur, ac yn etifeddion o'r un addewidion; ac wrth hynny, 1. Rhaid darparu iddynt lumiaeth *pâr* a chynnaliaeth angenrheidiol. 2. Rhaid bod *yn drugarog* wrthynt. 3. Heb eu llwytho â gwaith *anoddef.* 4. Na dal wrthynt yn *rhŷ gaeth*, eithr 5. cynnwys iddynt *ddiſyrrwch gweddol* ac iachus. 6. Rhaid edrych at eu *crefydd* hwy a llês eu *heneidiau.* 7. Eu *ceryddu* yn eſmwyth, yn ſynhwyrol ac yn drugarog, nid am bob gwall bychan, na phob amſer, nid á thafod-drwg, trahaus, ac amharchus; eithr á'r cyfryw ſenn ac a nodo'r *bai* ac a wellao'r *dyn.* Ond yn hyn oll rhaid cymmeryd *meſur* wrth y cyttundeb a wnaed, wrth Gyfreithieu a Defodeu'r Wlad, wrth farn gwŷr ſobr a ſynhwyrol a thrugarog, ac wrth y rhybuddion a roes Duw i ni megis hwnnw drwy S. *Paul* [*gan wybod fôd gennym ninneu hefyd Feiſtr yn y Nêf.*] Ni ddylei Feiſtr fod yn Llew yn ei dy, rhag iddo gael ei ufuddhâu a'i gatau hefyd, a chael ei borthi yn ei *lygad* ac eſceuluſo'i negeſeu yn ei *gefn.* Ni wnâ un Gweinidog mo'i ddyledſwydd ond naill ai o gydwybod ai o gariad ar ei feiſtr. Onis gwna efe *hi* o rann *Duw* neu o rann ei *Feiſtr* ni bydd raid iddo mo'i gwneuthur o'i rann ei hun ond weithieu.

Dled Golygwyr ac Athrawon.

Athrawon a *Golygwyr* ydynt yn lle *Rhieni* ac am hynny mae arnynt mewn gwirionedd hôll ddyledſyddau *Rhieni*, oddieithr y rhwymedigaetheu ſy wir *naturiel.*

DOSP. III.

Am Negeſwriaeth neu Fargeinion bydol.

MAe y rhann *yma* o *Gyfiawnder* yn ſefyll *yn union* ar Gyfraith dyn, ac *yn ddilynol* megis trwy reiwm *cyfaryſtlys* ar Gyfraith *Dduw*: Ynteu wrth cyfreithieu bŷd, ac wrth y cyttundeb neilltuol y mae cymmeryd ei meſur *hi*. Ac er bòd ein Dyledſwydd ni yn hawdd ac yn hynod, yn gofyn goneſtrwydd yn ein margenion, gwirionedd didwyll yn ein geirieu, purdeb wrth farchnatta a ffyddlondeb wrth gyflowni; Etto gellir helpu peth arni *hi* wrth y *Rheolau* ar Yſtyriaethau ſy'n canlyn

Rheolau a Meſurau Cyfiawnder wrth fargeinio.

Yn 1. Wrth fargeinio gochel fiarad llawer, ychydig eirieu a all waſanaethu i gloi margen; a'r hwn a fiarado leiaf, ſy'n meddwl deccaf, a chanddo lai cyfleuſdra i dwyllo.

Yn 2. Na ddywed ddim *celwydd* er na mawr na bychan, nac am y farchnad-beth ei hun, nac am ddim perthynol *iddo*, nac ar *air* nac ar *weithred*: hynny wy, na wnâ liw o'r peth *na bô*, ac na chuddia'r peth *ſydd*: ac na chais haeru neu wadu dim ond fel y gallo dy borthmon dy *iawn-ddeall di*: O blegit y ſawl a dwyllo'r *prynwr* neu'r *gwerthwr* wrth ddywedyd y gwîr mewn ffordd na bô'r llall yn ei gymmeryd neu'n ei ddeall ef, mae hwnnw yn gelwyddwr ac yn Lleidr: Canys mewn Margenion nid *celwydd* yn unic, eithr pôb mâth ar *dwyll*, ſy raid ei ochel.

Yn 3. Am *brîs* marchnatta marſiandîaeth *anhyſpys*, ti elli yn gyffredin brynu rattaf a gwerthu ddruttaf ar y medrych, am y bô hynny *yn gyntaf*, heb gamm

â nêb, ac *yn ail*, pan fŷch di yn marchnatta â margeinwyr cyn galled a chyn gwbl gyfarwydded yn y peth â thi dy hun, hynny yw, *Marſiandwyr* â *Marſiandwyr*, gwŷr *call* â gwŷr *call*, *cyſoethog* a *chyſoethog*, ac *yn drydydd*, pan na bô dim twyll, na dim angen, na dim rhag-brynu i ddruttau'r farchnad. Canys yn y Margenion hyn, ſef, pan fô'r Marchnatwyr yn gyfartal a'u gilydd, ac heb ddim mantais i'r naill ragor y llall, mae'r ddywlyw yn fodlon, ac wrth hynny ni all fôd dim anghyfiawnder na chamm i'r un.

Etto cymmer di'r yſtyriaeth hon yn ychwaneg, na ddylid pwyſo ar y cyffredin trwy *briſiau anrheſymmol* ac anghyfion; y rhai a feſurir wrth y Rheolau hyn, ſef,

Yn 4. Gwnâ dy *brîs* yn ôl y *Meſur* hwnnw o *ddâ* a *drŵg* a ſefydlwyd trwy air a barn y gwŷr ſynhwyrolaf a thrugarôccaf a wypo oddi wrth y *gwaith* neu'r *farſiandiaeth*; ac na faelia ond a ganiattaer yn rhwydd i bawb o'r un gyffelyb alwedigaeth.

Yn 5. Na chyfod ar dy *briſieu* ddim o rann *angen* neu *anghyfarwyddyd* y Margeiniwr: Canys anghariad goleu i'r *dyn* ac anghyfiawnder yn y *peth* yw'r *cyntaf*) am nas gall *angen* y dyn wneud dy farſiandiaeth di ddim gwell ynddi ei hun;) a thwyll a gorthrymder yw'r *ail*. Ni ddylei nêb yn ſiccr ynteu *wneuthur* anghenion; megis trwy rag-brynu i godi'r gwerth, trwy attal ŷd, a'r cyfryw groes-ddichellion: canys mae'r cyfryw rai yn draws iw porthmyn ac yn orthrymmwyr i'r Wlâd.

Yn 6. Yn dy gŷd-faſnach âg eraill, na wnâ mo'r eithaf a allach yn gyfreithlon ei wneuthur, eithr arbed ryw feſur; ac er bôd peth rhŵyſc i faelio wrth brynu a gwerthu, na chais di mo'r geiniog eithaf ar *ſydd* neu a dybiech di ei *bôd* yn gyfreithlon; canys

pe rhôn iddi fod yn gyfreithlon, etto nid yw ddiberygl: a'r nêb a faelio y leni gymmaint oll ac a allo yn gyfreithlon, a demtir y flwyddyn neſaf ondodid i elwa rhyw feſur tros ben cyfreithlon.

Yn 7. A wertho yn ddruttach o rann ei fôd e'n gwerthu *ar goel*, ni ddylei chwanegu mor prîs ddim mwy nac a'i digolledo, yn ôl *Rheolau'r* Farchnad am yr *amſer* y bu heb ei arian, yn ôl barn gyffredin, gan fwrw ei berygl hefyd, ond gwneed hynny yn gall, yn ofalus ac yn garedigol. Ond er mai Rheol *cyfiawnder* yw hyn, etto o rann bôd prynu ar goel yn digwydd i'th *gyfeillion* neu i bobl *dlodion* anghenus, ti a ddylit wrth hynny wneud rhann cyfaill a chymydog yn ol rhwymedigaetheu cariad perffaith rhag i *Gyfiawnder* droi yn *Anrhugarogrwydd*.

Yn 8. Ni ddylid bôd yn ddruttach i nêb o achos un rhagor-gyflwr yn ei *berſon* ei hun. Rhaid gwneud cydwybod a Brenin cyſtal ac â dyn cyffredin; a rhaid i gardottyn gael cyfiawnder cyſtal a Thywyſog: ond bôd hyn o ragor, mae'r meſur *eithaf* o gyfiawnder yn *anrhugaredd* â'r *tlawd*, ond mae'n ddiniweid â'r cyfoethog, am ei fod yn *gyfiawnder* ac nid rhaid i *hwnnw* wrth dy drugaredd di.

Yn 9. Na ddôs bŷth o rann dy *dlodi* dy hun, yn doſtach a chreulonach yn dy fargeinion, eithr yn llonydd ac yn llaryaidd, yn ddiwyd ac yn amyneddgar, gorchymmyn i Dduw dy gyflwr, a gwnâ dy oreu ynddo, a gad ar Dduw y digwyddiad: canys mae'r ffordd yma yn debyccach i'th godi di, ac yn ſicr i ynnill i ti fendith a diwygiad; ac os ni thynnant ymmaith dy *dlodi* etto tynnant ei *cholyn hi* ac dyna'r cwbl ſy *ynddi* ar a all dy flino.

Yn 10. Na attal *gyflog* y cyflog-ddyn, canys mae pôb grâdd o'r *gwytnach* hwnnw tros yr amſer yn *anghyfiawnder* ac yn *angharedigrwydd* iddo, ac yn *malu ei wyneb ef* hyd at ddagreu a gwaed: Tâl ditheu yn

yn gyfrdo yn ôl y cyttundeb a'i anghenion yntef.

Yn 11. Cadw yn grefyddol bôb *Addewid* a *Chyfammod*, er ei fod er niweid i ti, ac er dy fod yr awron yn gweled y gallasit wneud yn well: na ddatro un weithred a wnelych o rann dim a ddigwyddo wedi hynny. Na wnaed dim i ti dorri dy Addewid, onid yw'r peth yn amhossibl neu yn anghyfreithlon, neu tôd y peth yn anghyfleusdra anafus i ti, ac heb fawr lês i'r llall, neu gael o honot gennad eglur neu debygol wrth reswm.

Yn 12. Na chymmer fŷth na dobr na chyflog am ddim gwaith ond a fedrych neu a allech ei gychwyn, a'i gyflowni hefyd yn fyrn lesol ac esmwyth a manteisiol, i ti ac i'th gyflogwr.

Yn 13. Na pherchennoga i ti dy hun ddim ar a drefnwyd i tôd yn *gyffredin* gan Dduw o'i fawr drugaredd neu'r Wladwriaeth. O blegit mae hyn yn torri *Cariad* a *Chyfiawnder* hefyd. Ie dengosodd Duw trwy wrthieu atcased ganddo'r nechod *hwn* Pan gauodd Brenhinoedd *Nables* y Cerddi lle descynnai'r *Manna* goreu, fel nad allai nêb mo'i hel heb dalu teyrnged, peidiodd y *Manna* nes tynnu ymaith y *deyrnged*, ac yna descynnodd fel cynt. Digwyddodd y cyffelyb yn *Epirus* pan osodwyd toll ar *halen*, collodd yr *halen* nes tynnu'r doll oddiarno. A phan roesei Raglawiaid *Antigonus* drêth ar y cleision a ddeueint i yfed o ryw ffynnon dra iachus oedd newydd godi, sychodd y ffynnon yn ddisymmwth a'r gobaith o elw oddi wrthi a ddiflannodd.

Swmm y cwbl ôll a grynhoir yn y geirieu hyn eiddo S. *Paul* [N*a byddo i nêb orthrymmu na thwyllo'i frawd mewn dim*, Canys *dialudd yw'r Arglwydd ar y rhai hyn ôll.* Ac mae'n Iachawdwr bendigedig wrth gyfrif dyledswyddeu *cyfiawnder* wrth y Gorchymmyn [N*a ledratta*] yn cyfyllu [N*a cham golleda*] felly trwy egluro meddwl yr Hên Gyfraith, yn gwahardd

y

y dirgel yſtrywgar ledrad *hunnw* o dywllo'n brodyr mewn margeinion bydol. Ac i'n cymmell i ochel hynny nid rhaid wrth *reſwm* arall ond darfod i'r Arglwydd ymrwymo i fod yn ddialudd ar y rhai hyn oll. Ac megis y mae'n ddîr y dial ef yn Nydd mawr y Taledigaeth, felly fe a wná hynny *yma* hefyd gan fynychaf, trwy droi'r *geiniog* ddrŵg *anghyfion* yn Gancr i yſſu a diſetha'r holl gynnyrch: mae *honno* yn ynnil Trueni a Thlodi, neu feddwl melltigedig anyſprydol, enw drŵg, ochenaid a rhegfa'r gorthrymmedic a'r ſiommedic, ac Afradlonwr neu Ffŵl yn Etifedd.

DOSP. IV.

Am Iawn neu Ddiwygiad.

I*Awn* yw y Rhann *honno* o *Gyfiawnder* y mae dyn yn rhwym iddi trwy *Fargen* neu trwy *fai* o'r blaen, trwy ei waith *ei hun* neu *arall*, *trwy* neu *heb* ei 'wllys. Y ſawl a echwyno mae e'n rhwym i *dalu*, ac yn ſiccr y ſawl a ledrattao neu a dwyllo: Canys yr hwn a echwyno ac ni thalo adref, mae e'n *anghyfion* ac yn lleidr, am ei fôd e'n meddiannu eiddo *arall* heb yn waethaf i'r perchennog. A'r nêb a gymmerth eiddo arall heb ei gennad mae e'n yr un gyflwr, cyhyd ac y bô'r peth yn ei law, ac yw'r Dyledwr wedi'r pryd y dylaſei ac y gallaſei dalu. Canys ym mhôb *pechod* y mae rhagor rhwng y *weithred* ei hun ſy'n darfod yn ebrwydd, a'r *ffrwyth* melltigedic ſy'n para. Nid yw'r *weithred* o ledrad ond byrrbwyll a darfodedic, ond mae ei *ffrwytheu* drŵg hi yn barhaus ac yn rhwymo'r lleidr i *gôſp* y Gyfraith, ac *iawn* iw gymmydog ac i *ediſeirwch* tu ac at Dduw.

Os *lledrad* neu pa gamm bynnac a wnaethoſt i'th gymmydog (heb law dioddef *côſp* ac *ediſeirwch*.)

yr

yr wyti'n rhwŷm i wneud *iawn* iddo yntef, ac i dynnu ymaith y drŵg a roiſt ti arno, ac onidê mae e'n cael *camm*; a bôd undyn yn waeth o'th achos a'th waith ti, a thrwy dy fwriad ti, mae hyn yn erbyn y Rheol fawr o *Gyfiawnder* ac o *Gariad*. Nid wyti yn gwneuthur âg *arall* mo'r *hyn a wllyſit i* arall *wneuthur â thi*. O ba herwydd f'aeth yn ddihareb ym mhlîth Defeinwyr *Na fed leuir bŷth mo'n pechod nes i ni dalu'r hyn a gamm-ddygaſom neu a gamm-attaliaſom*; nes talu (meddaf) mewn *gweithred*, neu mewn *deiſyſtal*, ac mewn llawn fwriad i wîr gyflowni pan allom. A'r athrawiaeth hon heblaw eglured ac amlycced yw hi wrth reſwm, a dynnir allan o eirieu croyw yr Yſcrythyr, ſy'n cyfrif *Iawn* yn rhann angenrheidiol o *Edifeirwch* at faddeuant pechodeu [*Os yr annuwiol a ddadrydd wyſtl, ac a ddyru yn ei ôl yr hyn a dreiſiodd &c Gan fyw y bydd y efe byw ni fydd efe marw. Ez.* 33. 15.]

Yr ymarfer o'r Rhann hon o *Gyfiawnder* a unionir wrth y Rheolau ſy'n canlyn.

Rheolau i wneud Iawn.

Yn 1. Pwy bynnac ſy wîr affeithiol achos o *gamm* iw gymmydog, ni waeth trwy ba *fôdd* neu *erfyn* y gwnêl hynny, pa un bynnac ai trwy *beri* ai trwy *geſnu*, trwy *gynghori* ai trwy *ganmol* y peth, trwy ei *wneuthur* ai trwy *beidio* a'i *rwyſtro* pan allaſei ac y dylaſei, mae e'n rhwym i wneuthur *Iawn* iw Gymmydog; os o'th rann neu trwy dy waith di y bu'r *camm* ac heboti ni f'aſei mono. O blegit trwy'r un rheſwm ac y mae pôb ffordd o'r *rhain* yn euog o'r *pechod*, ac yn achos o'r *camm*, trwy'r un hefyd y maent yn dy rwymo i wneud *iawn* a diwygiad; o rann mai trwoti y drygwyd dy gymmydog, rhaid i titheu ei roi ef yn ei ôl yn gyſtal ei Stâd ac yr oedd cyn ei ddrygu. A bwrw i ti annog *camm* i'th gymmydog, ac

ac a b'asei eraill yn ei annog pe nas buasit ti, etto ŷth yr wyt ti'n rhwymedic, o achos mai ti yn wîr a wnaeth y *camm*; yr un ffunyd y b'aseint hwytheu pes gwnaethent; ac nid wyti ronyn rhyddach o rann bôd eraill o'r un feddwl drŵg â thitheu.

Yn 2. Y sawl a *barodd* y *camm* ŷ rwymediccaf, y nesaf yw'r hwn a'i *gwnaeth*, a'r nesaf *at hynny* yw'r sawl a oedd felly yn helpu fel trwy na b'asei mo'r *camm* hebddo ynte. O gwnaed *iawn* gan y ddau *gyntaf* nid yw'r *olaf* rwymedic i *iawn*, ond i *edifeirwch*. Eithr oni ddiwygiwyd y gŵr a gafas y *camm*, mae pôb un o honynt yn llŵyr euog o *anghyfiawnder* ac wrth hynny yn rhwym i wneuthur *iawn* pennodol a chyflawn.

Yn 3. A fwriado *gamm bychan* iw gymmydog ac a'i gwnêl, ac wrth hynny ddigwydd o ddrŵg *mwy*, mae e'n rhwym i lawn-ddiwygio'r cwbl, yr hyn a oedd yn ei fryd, a'r hyn nad oedd yn ei fryd, ond a wnaeth ef er hynny â'i erfyn a gyrhaeddodd ymhellach nac yr oedd e'n bwriadu ar y cyntaf. Y nêb o falis iw gymmydog a roddo dân mewn pren *Masarn*, a gosod o'r pren Masarn Dŷ ei gymmydog ar dân, mae e'n rhwym i dalu am yr *hôll golled* o rann mai ei falis ef a'i parei. Mae hyn megis *murdwr* a wnêl dyn meddw, gweithred *anwyllyscar* mewn pêth o'r *affaith*, eithr *wllyscar* yn y rhanneu eraill o *honi* ac yn yr hôll *achos*, ac am hynny mae'r euog yn attebol am dani i *gŷd ôll*.

Yn 4. Y sawl a rwystrodd ŵr syberlan i roi eluſen i ddyn tlawd, mae e'n rhwym i dalu *iawn*, os trwy *dwyll* neu *drais* y rhwystrodd ef, o achos mai *cyfiawnder* y dyn tlawd ydoedd y *gerdod* erbyn darfod i'r gwrda ei llawn fwriadu *hi* iddo, am hynny ynteu mae'r hwn a'i *twyllodd* neu a'i *cymmellodd* ef, yn draws, ac yn gwneud *camm* a'r tlawd. Yr un yw achos Gŵr yn ei *Lythyr Cymun*, yn gadel peth o *luseni* neu *addewid*, neu

gyfri

gyfri o *ddlêd.* Y nêb a rwystro y Rhôdd *lusengar* trwy *dwyll* neu *drais*, neu y Rhôdd *ddyledus* trwy *ddymuniad* mae e'n rhwym i dalu *iawn*: Yr achos yw am fod yr hwn a *ddymuno* neu a gynghoro *bechod* mor euog a'r sawl a'i gwnêl; ac os heb ei gyngor ef ni wnelsid mo'r *pechod* neu'r *camm*, efe mewn ffordd yw'r cyflawn *achos*, ac wrth hynny mae ef cyn rhwymedicced i ddiwygio'r *camm*, ac yw'r gŵr ei hun a'i gwnaeth.

Yn 5. Y sawl a nghâo heb wobr wneud rhyw rann o'i ddyledswydd [ág ynte'n rhwymedic iddi *ffordd arall*] rhaid iddo dalu'n ôl yr arian hwnnw, am iddo'i gymmeryd ar *gamm* iw gymmydog, ac nid o union wobr *ei waith* neu *ei synhwyr* [gan ei fôd e'n cael *cyflog* eusys am hynny ôll] neu wedi ymrwymo i wneud hynny o'i waith a'i wirfodd ei hun.

Yn 6. Etifedd gŵr *rhwymedic* nid yw rwym i wneuthur *Iawn*, os ar ei *berson* ef yr aeth y *rhwymedigaeth*, eithr od aethei o'i *Berson* iw *Ystâd*; yna mae'r *Etifeddiaeth* yn descyn â'i hôll bwys gŷd â *hi*. Os y Tâd *ei hun* trwy annog ei gymmydog i wneud *anghyfiawnder* oedd rwymedic i ddiwygio mae y rhwymedigaeth yn terfynu ym marwalaeth y Tad; o achos mai pechod y Tâd a'i rhwymodd ac nis gall yn union rwymo'r Mâb, wrth hynny mae'r Mâb yn rhydd. Ac dyma fel y mae ym mhôb gweithred *bersonawl*, oddieithr lle bô'r Gyfraith fyd yn taro i mewn ac yn barnu'n amgenach.

Yn 7. Yr hwn trwy weithred neu air, neu arwydd, trwy dwyll neu trwy drais a wnêl niweid i gorph, en oes, dâ, enw dâ, cyfeillion neu enaid ei gymmydog, mae e'n rhwym i wneuthur *Iawn* yn ôl yr amryw *odseydd* hyn hyd yn y galler eu diwygio. Yn hyn ôll mae rhagor rhwng *denu* a *chwmmell*, rhwng *dymuno* a *thwyllo*. Pe cynghorwn fy Nghymmydog i odinebu, etto'r wyf yn ei adel *ef* neu *bo* mewn

mewn rhydd-did i *ddewis*, ac er fy môd i am fy mhechod yn attebol i Dduw, etto nid wyf i'm Cymydog. Canys os denais hi etto hitheu a aeth yn *'wyllysçar* o'r diwedd, sef, fel yr oeddwn inneu ar y cyntaf. Eithr od arferais *dwyll*, a gwneud iddi goelio celwydd ar hyder pa un y gwnaeth hi'r weithred ac hebddo ni's gwnaethei; [fel pe dywedwn i wraig farw ei gŵr, neu ei fôd a'i fryd ar ei llâdd hi, neu ei fôd e'n odinebwr:] neu os arferaf *drais*, hynny yw, ei *chymmell* hi, neu fygwth ei llâdd neu ei hanafu, neu rywbeth a ddycco ei rydd-did i ddewis oddi arni, yr wyfi'n rhwym i wneud *iawn*, a'i hadferu hi iw hiawn ddealltwriaeth, a'i llawn rydd-did, a fymmyd y *dwyll* neu'r *trais* oddi wrthi.

Yn 8. Rhaid i'r *Godinebwr* dalu *iawn* i'r fawl a gâdd y *camm* hyd y galler ei ddiwygio; hynny yw, darbod tros y plant anghyfreithlon, môdd na ddrygont mo'r plant eraill wrth gŷd-gyfrannu â hwynt. Ac os y gŵr y traws-feddiannwyd ei wely a'i hola ef am y *camm* mewn rhefwm, mae e'n rhwym iw fodloni ef.

Yn 9. A laddo ŵr mae e'n rhwym i *lawn*, trwy roi i blant a chyfneseifiaid y *marw* gyfryw gadwraeth ac a gollafant trwy ei farwolaeth êf, gan yftyried a fynied ynghyfer pôb amgylchiad, megis *oedran* y gŵr, ei *iechyd* a'i *debygolrwydd* i fyw.

Yn 10. Y fawl a ddrygodd *enw dâ* ei gymmydog trwy *drais* neu *ddichell*, mae e'n rhwym iw iachau â'r *Moddion* priod, fef, cyfaddef *ei fai ei hun*, tyftiolaethu ei *ddiniweidrwydd* a'i *haeddiant* ynteu, gan ei berchi a'i fodloni âg *iawn*.

Yn 11. Y fawl a anafodd ei Gymmydog mae e'n rhwym i gofftio'r Meddyg, a'r hôll draul arall, a'i ddigolledu ynteu am y rhwyftr iw *waith* neu ei *farchnad*; ac felly hefyd y mae am *gam-garcharu* ym mhâ achofion nid oes dim iw ddiwygio ond

affaith

affaith a *ffrwyth* y weithred; canys mae'r weithred ei hun yn attebol i *gôsp* neu *edifeirwch*, ac heb perthyn dim i *lawn*. Ond yn y rhain a phôb achosion eraill, rhaid yw edfryd y dyn y gafas y *camm* (hyd y bô possibl) i'r un cyflwr perffaith a dâ, ac y tynnwyd ef o hono trwy *dwyll* neu *drais*.

Yn 12. A yspeilio'i gymydog o'i ddâ, neu a gamattalio ddim trwy *drais* neu *ddichell*, mae e'n rhwym nid yn unic i adferu'r *hawl* ond hefyd pôb *lles* a *gwellâd* a 'nillasei'r perchennog wrthi *hi* tra y daliwyd ef hebddi. Wrth gyssondeb i'r Rheolau hyn bernwch pa rwymedigaeth sy ar bawb o'r rhai *Trawsion* megis *Cyssegr-ladron*, *Attalwyr degymmau*, *Cribddeilwyr*, *Ustusiaid anghyson*, *Gau-dystion* ac *Achwynwyr*, y rhai sy'n *siommi* neu yn *cymmell dynion* i *bechu*, y rhai sy'n *gwthio diod* ar bobl, yn *gwawdio* ac yn *amherchi Duwioldeb*, y rhai sy'n *annog* neu yn *canmol* drŵg, ac rywsfordd yn *erlid Crefydd*, a phawb o'r cyffelyb.

Yn 13. O gwnaethost *gamm* â chynnifer, ac yn y cyfryw fôdd (megis trwy fasnach feunyddiol) na's gwyddost *ym mhâ faint* y gwnaethost, nac *i bwy*; rhaid i ti *ddiwygio* dy fai trwy '*lusenau* a rhoddion i'r tlodion, yn ôl gwerth dy gam-fasnach, cyn nesed sŷth ac y medrych ei gyfartalu. Gwell i ti fynd i'r Nêf tan gardotta na mynd i Uffern yn llwythoc o yspail trais ac *anghyfiawnder*.

Yn 14. Y drefn o dalu dyledion o *iawn*, neu *gyttundeb*, a bennir yn Nghyfreithieu'r Deyrnas ac ar y rheiny y mae i ti ddal. Ond yn nisfyg y cyfryw Reolau, Ystyr *yn* 1 Angen yr Holwr, *yn* 2. pa hyd yr oedodd ef, ac *yn* 3. Y rhwymedigaethau yspysol o *gyfeillach* neu *garennydd*: wrth y rhain hefyd yn eu hamryw *raddau* y mae gwneuthur *lawn*, os nid wyt yn abl er talu cymmaint ôll ac a ddylit; eithr os ydwyt, y ffordd oreu yw gwneuthur hynny gyntaf bŷth ar y gallech, mewn rhesym teimladwy a synhwyr;

ond

ond edrych di yn ddyfol at y ddeubeth hyn: *Yn gyntaf*, Na lŵyr *eſceuluſech* y ddyledſwydd, *Yn ail*, Na *oedech* moni ddim o *gybydd-dod* nac o un achos bechadurus arall. Cofia mai pan dalodd *Zacheus Iawn* i bawb a gawſei gamm ar ei law ef, y dwthwn hwnnw y traethodd Crîſt ddyfod Iechydwriaeth iw dŷ ef.

Yn 15. Ond heb law'r *ddlêd* ſy'n dyfod wrth *gyttundeb* neu *fai*, mae *dled* arall ſy'n codi o *gymmwynaſau* a *charedigrwydd* a *chyfeillach*. Y ſawl a wnaeth i mi dwrn dâ ſe am rhwymodd i dalu *iawn* o *Ddiolchgarwch*. Nid yw y rhwymedigaeth hon yn dyfod trwy *gyttundeb*, na thrwy ei fwriad yſpys yntef, eithr o natur y *peth*; dyledſwydd yw *hon* yn codi yn *nghalon* y dyn rhwymedic, ſy'n naturiolach *iddo* garu ei gwſaill a gwneuthur dâ am ddâ, na thalu drŵg dros ddrŵg: o blegit ſe all dyn anghoſio *camm*, ond bŷth ni ddylei anghoſio *cymmwynas*. Canys beth bynnac ſy *odidoc*, beth bynnac ſy *fuddiol*, a pheth bynnac ſy ddâ *ynddo'i hun*, neu ddâ i *mi*, ni all na charom *hwnnw*, a'r peth a garom mae'n gnawd i ni ei achleſu a bôd yn ddâ wrtho. A wrthodo wneuthur daioni i'r ſawl y mae e'n rhwym iw garu, neu garu'r ſawl a wnaeth ddaioni iddo, mae e'n anghenfil annaturiol o ddyn, yn meddwl mai iw borthi *ef* y ganed pawb *eraill*; ie mae e'n waeth ei lwngc na'r *Môr eigiawn*, yr hwn er ei fôd yn yfed yr hôll Afonydd, etto mae ef trwy'r *cwmmylau* a'r *ffynhonnydd* yn talu *iawn* digonol iddynt.

Dy ddyledſwydd tu ac at dy *Gymmwynaſwyr* yw eu caru a'u perchi, gwneuthur iddynt gyhydiad cyfattebol o waſanaeth, o ddyledſwydd neu o lêſ, yn ôl dy allu di, a'u diffyg hwythau, ac yn ôl yr achlyſur a gaffech, a graddeu eu caredigrwydd hwy; a gweddio ar Dduw troſtynt, ar iddo ef dalu'r pwyth iddynt am eu hôll ddaioni tu ac attat;

attat, a'r ddlêd hon o *weddio* a ofynnir gennit tu ac at dy hôll *Holwyr* y rhai o wîr gariad a ddiwallodd dy angenrheidieu.

Gweddiau perthynol i amryw Rwymedigaetheu a ſwyddau Cyfiawnder

Gweddi am y grâs o Ufudd-dod iw dywedyd gan bawb a fô tan Lywodraeth.

O Dduw tragywŷddol, enwoc Lywodraethwr Dynion ac Angylion, yr hwn a ordeiniaiſt bôb peth mewn trefn ryfedd, gan wneud yr hôll Greaduriaid yn ddaroſtyngedig i *Ddyn*, a'r naill ddyn i'r llall, a'r cwbl i *Ti*, a dolen eithaf y *Gadwyn* ryfeddol hon yn rhwym dynn wrth droed dy Orſedd-fainc; dŷſc i mi ufuddhau i bawb a oſodaiſt arnaf, eu hanrhydeddu ac ymoſtwng yn llaryaidd iw hôll orchymynion cyfreithlon hwy, gan dderbyn yn wllyſcar yr hôll feichieu a roddo ſynhwyr ac Angenrhaid y Deyrnas arnaf; Na thwgnachwyf er dim yn erbyn *Llywodraeth*, rhag i Yſpryd y balchder a'r cythryfwl, Yſpryd y grwgnach a'r annhrefn fy nghymmeryd am nodi at gael rhann gŷd â'r anufudd ar gwrthryfelgar gŷd â dirmygwyr Llywodraeth, a diſenwyr Awdurdod. Caniattâ hyn Dduw ſanctaidd er mwyn y gŵr a gâdd, am ei ufudd-dod iw Dâd, ei ogoneddu dros dragywyddol Oeſoedd, ein Harglwydd a'n Hiachawdwr *Jeſu Grîſt. Amen.*

Mae Gweddieu tros Frenhinoedd a phôb Swyddogion, a thros ein Rhieni a'n Bugeiliaid Yſprydol yn

yn y Letaniau *ſy'n canlyn yn niwedd y bedwaredd Benrod rhagwyneb.*

Gweddi iw dywedyd gan Ddeiliaid pan ddêl Gelynion am ben y Wlâd yn gyrch cyhoeddog, o bobl greulon ddrygionus, a Chaſeion Crefydd *neu'r* Llywodraeth.

O Dragywyddol Dduw yr hwn yn unic wyt yn llywodraethu yn Nheyrnaſoedd Dynion, Ti yw Duw mawr y Rhyfeloedd, Ti pieu talu'r pwyth; Dy Ddoethineb gogoneddus, a'th nerth Holl-alluoc, a'th ddirgel Ragluniaeth di ſy'n rhag-drefnu pôb digwyddiadau ac yngyngoriadau dynol, a dychweliad Heddwch a Buddugoliaeth. Teilynga weithian adel i lewyrch dy wynebpryd ac i ffrwytheu Trugaredd ogoneddus a graſuſol faddeuant ddychwelyd i'r Tîr yma. Ti a weli faint o ddrygau 'ſy arnom trwy drais a chreulondeb Rhyfel; ac er eim bôd ni yn ymoſtwng ac yn addoli dy gyfiawnder yn ein hôll flinderau, etto bid wiw gennit doſturio wrth ein trueni ni, a gwrando'n cwynfan, a darpara i ni gymmorth yn ein hadfyd preſennol: Na chywilyddier Amddiffynwyr *uniondeb*, ac na wradwydder ein cynghorion bŷth; na orchfyger ein Plaid, na lether ein Crefydd, na ddigalonner Dyſceidiaeth, ac na anrheithier monom o'r hôll Addurnau gweledic, Arfau a Manteiſiau Duwioldeb, y rhai a deilyngaiſt i ni gynt er mwyn helpu'n gwendid mewn Dyſceidiaeth a Chrefydd. *Amen.*

II.

YR ŷm ni'n cyfaddef, Dduw anwyl, ddarfod i ni haeddu ein llŵyr ddifuddio a'n torri ymaith o *Gymmun'y Sainct*, a diddanwch Crefydd, a'n gwneud yn gaethweiſion i wehilion poblach anghyfion ac anwybodol,

bodol, neu i oddef pôb blinder arall a ddanfonech di arnom yn erfyn o'th ddigofaint, yr hwn a gyffroeſom ni mor fynych i ddîg ac i eiddigedd. Yr ŷm ni, Arglwydd, yn gorwedd i lawr yn oſtyngedic tan raich dy wialen, gan ddeiſyf arnat gofio'n gwendid, ac anghofio'n camweddau, ein cynnal ni â'th ffonn, ein codi â'th law, a'n llonni â golygiad graſuſol. ac os rhaid i ni aros yn y cwmmwl hwn o Adfyd bydol, egor i ni ffeneſtr y Nêf, fel á llygad Ffydd a Gobaith y canfyddom tu hwnt i'r cwmmwl. ac y rhagwelom y trugareddau a ddarperaiſt ti, yn dy ddirgel Ragluniaeth a'th fawr Ddoethineb, i'th hôll weiſion, yn niwedd y fâth ddechreuadau greſynol ac annhebygol. Dyſc i ni wneud ein hôll Ddyledſwydd yn ddiwyd ac ymddaroſtwng i'th holl 'wllys di yn llawen; ac o'r diwedd bydd raſuſol i'th bobl ſy'n galw arnat, ſy'n ymddiried ynot, a'u hôll óbaith ym mynwes Duw, ac heb un Cynnorthwywr ond Tydi. *Amen.*

IIII.

AMgylcha'n Brenhin â byddin o Angylion, cau di arno ac amddiffyn ef môdd na ddêl ar law ddrŵg bŷth niweid iddo. Cynnal di ef â chymmorth o'r Nêf yn ei hôll Ryfeloedd, a'i brofedigaethau a'i beryglon, fel yr elo pôb grâdd o'i brofedigaeth yn anwylach fŷth gennit Ti, a dychwel ditheu atto ef â thrugaredd ac ymwared. Dyro iddo galonneu ei hôll bobl, a dôd yn ei law ef ffonn anorchfygol o haiarn, teyrnwialen o nerth, a chleddyf chyfiawnder, a chynnorthwya ef i amddiffyn a diddanu'r hôll Eglwyſi ſy dan ei gadwraeth ef.

V.

BEndithia ei hôll Drâs a'i Berthynas ef, ei Gyfammodwyr a'i Gynnorthwyr; una eu calonneu hwy, llywia eu cynghorion, cryfhâ eu dwylo, a bendithia eu gweithredoedd. Dyro iddynt fwriad ſanct-

aidd, môdd y gallont ganlyn ar Fatter Duw a'r Brenhin yn dra thirion a bonheddigaidd. Sanctteiddia hôll *ſoddion* ac *arfeu* eu hamcanion hwy, fel nad trwy greulondeb a thrais y caffont eu cyfion ddymuniant, a chorona di eu hôll ymgais hwy â llwyddiant, fel y cŷd-weithiont ôll tu ac at, ac y gwîr gyrrhaeddont, y bendithion mawr hynny yr ŷm ni'n eu herfyn gennit: Anrhydedd a diogelwch i'n Pennaeth, Cadwraeth ei gyfion freintieu, heddwch iw bobl ef, cadernid ſefydlog a derchafiad i Grefydd, Mantais a chefn i Ddyſceidiaeth a Duwioldeb, ymwared i'r gorthrymmedic, a di-ddanwch i'th hôll ffyddlon bobl, ac oddi wrth y rhain ôll, Ogoniant i'th enw ſanctaidd. Caniattâ hyn O FRENHIN y brenhinoedd er ei fwyn Ef trwy'r hwn y rhagnodaiſt ni i'th hôll drugareddau a'th addewidion, ac i'r hwn y rhoddaiſt bôb Awdurdod yn y Nêf a'r ddaiar, ein Harglwŷdd a'n Iachawdwr *Jeſu Grîſt*. *Amen*.

Gweddi i Rieni iw dywedyd tros eu Plant.

HOll-alluoc a thrugaroccaf Dâd, yr hwn a addewaiſt blant yn wobr i'r cyfiawn, ac a'u rhoddaiſt i mi yn dyſtiolaeth o'th drugaredd, ac yn rhwymedigaeth o ddyledſwydd arnafi: Teilynga di fôd yn Dâd iddynt, a dyro iddynt gorph iachus, enaid deallus, ac yſpryd ſanctteiddiedic, fel y bont yn weiſion ac yn blant i Ti tros eu hôll ddyddiau. Poed i'th fawr drugaredd a'th Ragluniaeth eu tywys hwy trwy beryglon a phrofedigaeth ac anwybodaeth eu hieuenctid, môdd na redant i ynfydrwydd a ſcelerder trachwant afreolus. Trefna di felly ddamweinieu eu hôll Fywyd hwy, fel trwy ddŷſc ddâ, Athrawon gofalus, fiample ſanctaidd, cymdeithas ddiniwed, cynghorion pwylloc a'th

a'th râs cadwedigol di, y cadwer hwy yn eu dyledſwydd tu ac attat Ti ynghanol Cenhedlaeth gyndyn a throfaus: ac os gweli di'n ddâ nertha finneu i ddarparu cymmeſur gynhaliaeth iddynt, fel na bônt yn anghenus ac yn druenus ar fy ôl i; neu os rhoi di i mi ddyfyn cynnharach o'r bŷd hwn, bydded yn gynnyſcaeth iddynt dy ofal, dy drugaredd a'th Raglunaeth di tros eu heneidieu a'u cyrph: O cadw hwy bŷth rhag byw'n ddrŵg a marw o drychineb an-amſerol; eithr bid iddynt dy ogoneddu di mewn ufudd-dod gwirfodd, a dyledſwyddau *Buchedd Sanctaidd*: Fel pan ddarffo iddynt dy waſanaethu di yn eu cenhedlaeth, a bôd yn fuddiol i'r Wladwriaeth Griſtianogol, y bônt yn gŷd-etifeddion âg *Ieſu*, yn Ngogoniant dy dragywyddol deyrnas, trwy'r unrhyw ein Harglwydd *Jeſu Grîſt*. *Amen.*

Gweddi i Ben-teuluoedd, i Guwradiaid, Athrawon, neu eraill a ſo mewn gofal iw dywedyd tros eu Siars.

HOll-alluoc Dduw, trugaroc a graſlawn, cŷmmer drugaredd ar fy Nheulu (neu fy 'Scolheigion, neu Mhlwyfolion &c.) a chwbl a orchmynwyd tan fy ngofal i: Sancteiddia hwy â'th râs, cadw hwy â'th Raglunaeth, amddiffyn hwy rhag pôb drŵg â gwiliadwriaeth o'th Angylion, tywys hwy ar hyd ffordd Tangneddyf a Chrefydd ſanctaidd, trwy gymmorth a chyfarwyddyd dy lân Yſpryd, ac urdda hwy ôll â chyfran o'th Râs, a'th Fendith yn y Bŷd hwn, â chyrph iachus, a dealltwriaeth dâ, ac eneidiau ſanctеiddiedic at gyflawn fwynhau dy Ogoniant yn ôl hyn trwy *Jeſu Grîſt* ein Harglwydd. *Amen.*

Gweddi

Gweddi i Farſiandwyr, Marchnattawyr, a Chreffftwyr.

O Dragywyddol Dduw, ffynnon y *Cyſiawnder*, y *drugaredd* a'r *fendith*, yr hwn trwy fy nŷſc ac affeithiau eraill o'th Raglunaeth a'm gelwaiſt i i'r Alwedigaeth hon, fel y byddei i mi trwy fy niwydrwydd gŷd-weithio at fy llês fy hun ac eraill; Yn oſtyngedic mi attolygaf i ti â'th râs fy unioni yn fy mwriad, ac yn nghyflawniad fy ngalwedigaeth, fel y byddwyf di-eſceulus, cyfion a ffyddlawn; a dyro i mi dy ffafr fel y cymmeradwyer fy ngwaſanaeth hwn megis rhann o'm Dyleſwydd angenrheidiol. A dyro i mi dy fendith i'm helpu ac i'm llwyddo yn fy Ngalwedigaeth cymmhelled ac y dewiſech di yn dy drugaredd droſofi, a theilynga fôd o'th Yſpryd glân fŷth yn breſennol gŷd â mi, fel nad ymroddwyf i gybydd-dod a drygchwant, i gelwydd na thwyll, nac i ddim cam-ddichellion gwael annrhefnus; eithr dyro i mi ſynhwyr, goneſtrwydd a phurdeb Criſtianogawl, fel y ſanctteiddier fy *Ngalwedigaeth* gan fy *Nghrefydd*, a'm llafur trwy fy mwriad goneſt i, a'th fendith ditheu: megis wedi i mi wneud fy rhann o'r gwaith a oſodaiſt i mi a hwſmonaetha'r dalent a orchymynaiſt i mi, a gwaſanaethu'r Wladwriaeth yn ôl fy ngallu, y caffwyf dderbyn uchel gamp fy Ngalwedigaeth Neſoi, yr hon yr wyſi'n ei diſgwil, ac yn ei thaer-ddeiſyfu, yn rhann ac etifeddiaeth y bŷth-fendigedic Brynwr ac Iachawdwr *Jeſu. Amen.*

Gweddi iw dywedyd gan Ddyledwyr a phawb ar ſy'n rhwym trwy Fai neu trwy Gyttundeb.

HOll-alluoc Dduw yr hwn wyt gyfoethog i bawb, Ffynnon a Thryſorfa pôb daioni, pôb

Cyfiawnder

Cyfiawnder a phôb Trugaredd a phôb Haelioni, i'r hwn yr ŷm ni ôll yn *rhwymedic* am gwbl a ydym ac am gwbl a feddwn, ac yn Ddyledwyr i Ti trwy'n *Pechodeu*, a thrwy'r *Cyfammod* graſuſol a wnaethoſt â ni yn Nghrîſt Jeſu; dŷſc i mi yn gyntaf gyflawni fy hôll *rwymedigaetheu i Ti*, o uſudd-dod a Diolchgarwch, ac yn neſaf cymmorth fi i dalu fy *nyledſwydd* i'm hôll gymmydogion, a'm *dyledion* i'm hôll *Holwyr*, môdd na antheithier ac na waethyger nêb yn ei Stâd am ei garedigrwydd i mi, neu ei gŷd-faſnach â mi. Maddeu i mi'r hôll bechodeu a'r troieu anllywodraethus hynny a'm rhoes i mewn Cyfriſoni yn ddyfnach nac y b'aſei raid i mi; ond na ddioddefoſt hwy am fy mhechod i. Arglwydd gobrwya di eu hôll garedigrwydd hwynt iw mynwes, a gwnâ *iawn* iddynt lle na's gallwyfi, a gwnâ finneu'n dra-wllyſcar hyd y gallwyf, a gallo fyd yr wyf rwymedic: neu os dy 'wllys di yw fy nghyſtuddio trwy fy nal yn y cyflwr hwn, etto tâl y pwyth iddynt hwy rywffordd; fel yr ennillo gweddi dy wâs o'r lleiaf gael gennit dalu fy nylêd mewn bendithion. *Amen.*

O Arglwydd Sanctaiddia di a maddeu i bawb ar a hudais i i ddrŵg, trwy fy ymadrodd neu fy ſiampl: hyfforddia di yn yr iawn lwybr y rhai a dynnais i ar gyfeiliorn, ac na âd i mi fŷth yrru ymlaen y *ſcôr ddu* o bechod, eithr dilea di'r hôll ddrygau a wneuthym âg Yſpwrn dy ddioddefaint, ac â gwaed y Groes; a dyro i mi ddwys a godidoc Edifeirwch, a Maddeuant rhŷdd graſuſol, fel yr attebech droſo fi Arglwydd, ac i'm nerthech i ſefyll yn y farn, Canys ynot Ti, O Arglwydd,

yr

yr ymddiriedais na'm gwradwydder yn dragywydd. Tosturia wrthif a chyfarwydda fi, tywys a chynnal fi, maddeu i mi ac achub fi, er mwyn fy anwylaf Iachawdwr *Jesu Grîst*. *Amen.*

Gweddi tros ein Cyfneseifiaid a'n Cymmwynasŵyr.

HOll-alluoc Dduw Ffynnon pôb daioni a godidowgrwydd i Ddynion ac Angylion, estyn dy ffafr helaeth a'th drugaredd i'm hôll *Garedigion*, a'm hôll *Gyfeillion* a'm *Cymmwynasŵyr*; gobrwya di a thâl yn helaeth iddynt am yr hôll ddaioni a gefais i trwyddynt *hwy* oddi wrth dy ddaionus Ragluniaeth *di*. Disclerired llewyrch dy wynebpryd arnynt, ac na ddêl bŷth arnynt na chystudd na Thristwch ond a fo er gogoniant i Ti, ac er Tragywyddol ddiddanwch iddynt hwytheu. Maddeu iddynt eu hôll bechodeu, a chadwed dy Yspryd duwiolaf hwy rhag pôb gweithredoedd y tywyllwch. Pâr i'th weinidogion yr Angylion cu hamgylchu hwy rhag pôb niweid ysprydion drŵg. A Thi'r hwn a wyddost bôb grâdd o'u Hangenrhaid hwŷ trwy dy *Ddoethineb*, o diwalla eu hôll ddiffygion o'th rasusaf *Drugaredd*, gan gadw eu Cyrph a sanctciddio'u Heneidieu â bendithio'u hôll Berthynasau, a'u harwain hyd Lwybrau Cyfiawnder, ac hyd Ddyfroedd Diddanwch, i Wlâd y Tragywyddol orphwystra trwy *Jesu* Grîst ein Harglwydd. *Amen.*

PENN IV.

PEN. IV.

AM DDUWIOLDEB CRISTIANOGOL.

DUwioldeb yw y Rhann honno o'n dyledſwydd ni ſy'n perthyn yn yſpyſol i *Dduw*, ein gwaith ni yn ei *foli* ac yn ei *Addoli* Ef, yn *cydnabod* ei Odidowgrwydd, yn *caru* ei Berſon Ef, yn *mawryſeddu* ac yn *clodfori* ei Ddaioni Ef, yn *Credu* ei Air Ef, ac yn gwneud Iddo bôb *Parch* ac anrhydedd trwy foddion priodol ac unſwydd. *Duwioldeb* y gelwir hi o achos mai'r dyledſwyddau ſy'n unic ac yn bendant tu ac at *Dduw* y mae *hi* yn eu cynnwys, ſef Gorchmynion y llêch gyntaf. Yn yr yſtyr hwn y didola S. *Paul hi* oddiwrth *Gyfiawnder* a *Sobrwydd*: ac yn yr un yſtyr yr egluraf finneu weithian ei rhanneu hi.

Am Weithredoedd o Dduwioldeb oddi mewn.

Gweithredoedd o *Dduwioldeb oddi mewn* y galwaf y rhei'ny a wnâ'r *Enaid* ei hun yn unic, wrth waſanaethu Duw yn y gweithrediadau yſpyſol o *Ffydd*, *Gobaith* a *Chariad perffaith*. *Ffydd* ſy'n credu datcuddiad Duw, *Gobaith* yn diſgwil am ei Addewidion ef, a *Chariad* yn tra hoffi ei Odidowgrwydd a'i Drugareddau ef. *Ffydd* a ddyry'n *dealltwriaeth* ni i Dduw; *Gobaith* a efyd yr hôll *wyniau* a'r anwydau ar y Nêf a nefolion bethau: a *Chariad* a offrwm yn *wyllys* a'r gwaſanaeth i Dduw. *Ffydd* ſy'ngwrthwyneb i *Anghrediniaeth*, *Gobaith* i *Anobaith*, a *Chariad* i *Gaſineb* a Gelyniaeth. Ac mae'r *tair hyn* yn ſancteiddio'r holl ddyn, ac yn gwneud ein dyledſwydd tu ac

at Dduw a'n hufudd-dod iw Orchmynion ef yn wafanaeth *gwirfodd*, *hyfryd* a *rheſymol*, ac wrth hynny yn *gyflawn*, *yn barhaus*, ac *yn hollawl*.

DOSP. I.

Am Ffydd.

Gweithredoeda a ſwyddau Ffydd yw

Yn 1. Credu pob peth a ddatcuddiodd Duw yn ei Air, heb ymholi, eithr ymroi yn oſtyngedic gan wybod fod llawer o betheu'n anchwiliadwy i'th fâs ddealltwriaeth di.

Yn 2. Na chredech ddim am Dduw amgen nac *anrhydeddus* a *godidog*, gan wybod nad *parch* i Dduw mo'r ffydd a gredo ddim *ammarchus* am dano Ef: *Ffydd* yw mamm *Cariad*, a pheth bynnac a gofleidio *Ffydd* rhaid bod yn hoff gan hwnnw genhedlu *Cariad* ar Dduw. Ond yr hwn ſy'n credu fod Duw yn *greulon* ac yn *anrhugarog*, neu yn llawen ganddo *ddir* ddamnedigaeth y rhann fwyaf o'r byd, neu a ddywetto un peth a thybio peth arall yn ddirgel, mae e'n meddwl petheu drŵg am *Dduw*, o'r fath ac a wnai *ddyn* yn gâs gennym; mae hyn yn elyn i *Ffydd* am ei fod yn llâdd *Cariad*. Rhaid i ni *ffyddio* am Dduw wrth fel y datcuddiodd ac y dangoſodd ef ei hunan ei odidowgrwydd ei hun, ac wrth ymreſymmu na fwriwn arno ddim amherffeithrwydd, eithr cyfrif iddo bôb godidowgrwydd.

Yn 3. Ymoffrwm yn hollawl i Grift mewn *calon* a *dymuniant* i fôd yn ddiſcybl iw Athrawiaeth ef o'th *wirfodd* (cyſtal a *threwy raid*) a bod yngŵydd *Duw* megis *Gwirion*, hynny *yw*, heb ddim o'th ddoethder dy hun i wrthwynebu Gwirionedd Duw, eithr ŷf yn chwannog y cwbl a ddyſcodd Duw, a chrêd e'n hollawl ac ymhoffa yn ei gredu.

Yn 4. Credu holl *Addewidion* Duw, ac y cyflawnir pob pêth

peth a'r a addawodd y Scrythyr o ran Duw, cyn ſiccred a phettit euſys meddiannol o hono. Gwnâ hyn i ti hyderu ar Dduw cyn hyfed ac yr hyderit gynt ar dy Rieni, prŷd nad amheuit gael dim a fai raid i ti a phoſſibl iddynt hwy.

Yn 5. Credu hefyd *Ammodau* 'r addewid, neu y rhann honno o'r Scrythyr a berthyn i'th ddyledſwydd. Hôff iawn gan lawer gredu 'r Pwnc o *Faddeuant Pechodau*, ond heb gredu 'r ammod o *edifeirwch* a ffrwytheu *Buchedd ſanctaidd*; hynny yw, credu'r pwnc yn y gwrthwyneb i amcan Duw. Canys gwrthddrych *a Phennod* ein *Ffydd* ni yw *Cyſammod yr Efengyl*, ac mae hwn yn bwriadu ac yn goſod ein *Dyledſwydd* ni ynghyfer ei *ffaſr yntef*, y bydd Duw yn Dduw *i ni* tra bôn ninneu yn bobl *iddo ef*. *Nid Ffydd yw'r llall* ond Gweniaith.

Yn 6. *Proffeſu ar oſteg* Athrawiaeth Jeſu Griſt gan gyfaddef ar gyhoedd beth bynnac a ddatcuddiodd neu a orchmmynodd *Ef*, heb fôd yn gywilydd gennit ei Air ef, na dim o'r Arferion a orchmynnir ynddo; a hynny yn ddibartîaeth heb briſio mewn ffafr na geirieu têg, heb ofni dirmyg, na cholled, nac anghyfleuſdra, ie na marwolaeth chwaith.

Yn 7. Gweddio heb *ammeu*, heb *flino*, heb *ymollwng* heb na drwg-dybio na gwan-goelio dim am Dduw, eithr bôd yn hyderus fod Duw yn dy wrando, ac mai graſlawn a thrugaroc fydd ei atteb ef os gwnei di dy ddyledſwydd beth bynnac, neu pa fodd bynnac yr attebo.

Mae'r *Ffydd* hon mewn amryw raddau yn ngweiſion *Jeſu*, nid yw hi gan rai ond megis gronyn o hâd mwſtard, mae rhai yn tyfu yn blanhigyn, a rhai i gyflawnder Ffydd: ond rhaid i'r Ffydd leiaf a'r ſydd fôd cyn gryfed a gwneud i ni fynd tan gyflawni 'r hôll ddyledſwyddeu a adeiladodd *Criſt* ar ſail Crediniaeth. *Eithr* goreu y gwybyddi

a oes gennit wir *Ffydd* wrth yr Arwyddion hyn. Tair a gyfrifai S. *Hierom.*

Arwyddion o wîr Ffydd.

Yn 1. Gweddi *daer* a *durfing*; Canys amhosſibl i ti ddwys gredu gogoneddus bethau Duw a'r *Esengyl* ac na thaer ddeisyfiech hwynt. O blegit wrth fel y *Credech* di odidowgrwydd y peth a'i bosſiblrwydd, y bydd dy chwant ti iddo.

yn 2. Na wnelech ddim er gwâg-ogoniant, ond yn hollawl er mwyn *Crefydd* a'r *Pynciau* hyn yr wyt ti'n eu credu, heb prisio dim mewn molach dynion, eithr yn nghlôd Duw i'r hwn trwy *Ffydd* y rhoist dy holl Ddealltwriaeth.

Yn 3. Ymfodloni i gymeryd Duw yn Farnwr, yn Geidwad, yn Arglwydd ac yn Gyfaill, gan ddeisyfu fod Duw oll yn oll ynot, megis yr wyt titheu yn hollawl eiddo yntef yn dy wynieu a'th gynneddfau. Chwanega at y Tair hyn.

Yn 4. Bod yn ddieithrol ar y ddaiar yn dy dueddfryd a'th holl feddyliau, a'th Chwanteu mwyaf ar fatterion *Ffydd* a nefolion bethau. O herwydd pe dewisei'r Brenhin di yn Etifedd iddo, diammeu (os mawr gredit fod hynny yn wîr dilys) ti a ddiysstyrit dy gyflwr presennol, a byddei dy *flŷs* yn gynt na'th *frŷs* prysuraf i gyrchu at dy Dâd i'r Brenhinllys, a'th holl feddyliau a'th fwriadeu a'th ddeisyfiadeu yn rhedeg ar dy Oruchafiaeth newydd. Wele ynteu gwnaeth BRENHIN y brenhinoedd di yn etifedd iw Deyrnas, yn gyd-etifedd âg *Iesu*; pe credit hyn, ti a roit dy frŷd a'th hoffder a'th ymgais arno. Ond os wyt ti yn *ymhyfrydu* mewn budrelw a'th gaſon ar y *byd*, ac ar dy feddiannau têg, od wyti'n ymddigrifo o lawenydd *trancedig*, od yw Colledion yn dy anafu a byrr erlid yn dy wallcofi, os yw dirmyg neu dlodi ar achos dâ yn bêth anoddef gennit, nid oes i ti'r un etifeddiaeth yn y Nêf, neu nid wyt ti etto

yn

yn coelio fod, nac yn credu ddarfod dy wneud yn Fâb i Dduw ac yn Etifedd Gogoniant annherfynol.

Ond *Yn* 5. Arwydd S. *Iaco* yw'r oreu, *Dangos i mi dy ffydd trwy dy weithredroedd.* Ffydd a wna'r Marſiandwr yn ddiwyd ac yn ddiarſwyd a hynny a'i gwneiff e'n gyfoethog. Credodd Brenin yr *Hiſpaen* y chwedl a ddyweid *Columbus* wrtho, ac am hynny fe a'i ffwrneiſiodd ef â llongau i'r daith ac wrth ei *ffydd* yn *Columbus* fe a nillodd y Gorllewin fŷd. Ond *Harri*'r ſeithfed o *Loegr* ni's credodd, ac ni ymddiriedodd i longwriaeth *Columbus* am hynny yntef a gollodd bwrcas y ffydd honno. Dyweid Criſt i titheu [*A faddeuo fe faddeuir iddo*] pe credit hyn diammeu y maddeuit i'th elynion, o blegit mae ar bawb flŷs ac eiſieu maddeuant. Nid poſſibl i ni ddibriſio na bod heb ddeiſyfu 'r fâth odidoccaf betheu gogoneddus ar a ddatcuddir i weiſion Criſt, ac etto nid ŷm ni yn gwneud dim o'r *ammodau* at eu cael hwy. Nid oes nêb yn credu ond a wnêl yr hyn a wnai arall a fai yn credu ar gyffelyb achos. O chreda dyn fod ennill arian trwy berygl yn well na thlodi diogel, ef a anturia am dano trwy diroedd a moroedd dieithrol; ac felly y gwnâ'r hwn ſy'n credu mai gwell yw mynd i'r Nêf trwy lafur, nac i Uffern trwy ddifyrrwch.

Yn 6. Nid yw'r hwn *ſy'n credu yn pryſuro*, eithr yn diſgwil yn ymarhôus hyd oni ddêl *yr amſeroedd i Orphwys*, efe a feidda hyderu ar Dduw am drannoeth, âc mid ymofala am y flwyddyn neſaf ronyn mwy nac am y llynedd. Diammeu nad oes dim *ffydd* gan y gŵr a feiddio fod yn ſiccrach o'i fywioliaeth pan fo ei arian yn ei gôd nâc wedi iddo'i ddanfon i Dduw trwy ddwylo'r tlodion; na chan y gŵr a hydero fwy ar ei ddiwydrwydd a'i gelfyddyd ei hun nac ar Ragluniaeth Duw pan ballo'r gelfyddyd honno. Os llyfeſi hyderu ar Dduw pan fo'r peth yngolwg dyn yn amhoſſibl; a

hyderu hefyd o'th wirfodd ac nid o ran nad oes dim arall gennit i hyderu arno, dyna di'n rhoi tyſtiolaeth dda o'th *Ffydd.*

Yn 7. Mae *gwîr ffydd* yn *hyderus*, ac a anturia'r hôll fŷd yn nerth ei chrediniaeth A roi di dy feddiannau, dy enw dâ, dy hoedl ar fod athrawiaeth IESU GRIST yn wîr ymhôb pwnc? yna mae gennit *Ffydd.* Ond yr hwn a ofno ddynion yn fwy na Duw, mae e'n *Credu* yn nynion fwy nac yn Nuw.

Yn 8. Lle bo *gwîr* a bywiol *Ffydd* yn cyfiawnhau rhaid bod yno *fuchêdd* dda: mae *ffydd* yn gwneud gwyrthiau, gan droi'r meddw yn ſobr, a'r anllad yn ddiwair, a'r cybydd yn hael; mae *hi'n* gorchfygu'r byd, yn *gwneuthur cyfiawnder*, ac a'n gwnâ ni yn ddiwyd i wneuthur, ac yn barod i ddioddef beth bynnac a a oſododd Duw ar ein ffordd ni i'r *Nêf.*

Y Moddion a'r Arfeu i ynnill Ffydd yw,

Yn 1. Meddwl goſtyngedig, wyllyſcar a hyddyſc, neu chwant i ddyſcu ffordd Dduw; o blegit yn araf dêg fel pelydr yr haul y daw crediniaeth i mewn, ac nid mewn rhôch; nid rhaid i ti ond egor y ffeneſtr, a thynnu'r llenn, a goleuiff *Haul y Cyfiawnder* dy dywyllwch di.

Yn 2. Gochel bôb *rhagfarn* a drwgddŷſc, a hoffder ar ddim gwrthwynebol i *Ffydd. Pa fodd y gellwch chwi gredu ſy'n derbyn clod gan ei gilydd?* ebr Criſt. Anhawdd dwyn *yr anllad* i gredu na chaiff e' byth heb *purdeb weled* wyneb *Duw.* Braidd iawn y crêd y *Cybydd* yr athrawiaeth o *Ymwrthod â'r bŷd.* Ac nid yw *Eluſen* na *Merthyrdod* a ffordd *y groes* ond ynfydrwydd gan y ſawl ſy 'n caru ei e*ſmwythyd* a'i *bleſerau.* Yr hwn y bo ynddo un gwreiddyn gwrthwynebol i a*thrawiaeth Ffydd* bydd anhawdd iddo fynd yn ddiſcybl.

Yn 3. *Gweddi* yr hon ſy'n help i bôb daioni a gafas addewid

addewid yspyfol yn hyn o beth. *O bydd ar nib eisieu Doethineb gofynned gan Dduw*, ac *os chychwi a fetrwch roi rhoddion da i'ch plant, pa faint mwy y rhydd eich Tâd* nefol *yr yspryd i'r rhai a ofynnant ganddo?*

Yn 4. Myfyrio ar *Hollalluogrwydd* Duw a'i *Ddoethineb* anfeidrol êf, a'th anwybodaeth ditheu fy'n help dda at iachau pôb amheuaeth a diftewi pôb fibrwd *angrhediniaeth.*

Yn 5. Gochel bôb *manwl chwilio* a hylldremio ar ranneu ac amgylchion *Dirgeledigaethau.* O blegit mae *gwîr Ffydd* yn llawn bonheddigeiddrwydd a difaleifrwydd calon, yn fynhwyrol ac yn hŷf yn hyderu ar betheu 'n *gyffredinol*, yn lle felu ac *yspio* i betheu *neilltuol*, afraid ac anchwiliadwy. Ni chwîfc nêb allan yn y maes i ofalu pa fodd y bo'r ŷd yn tyfu, eithr hyderu ar *gyffredin* gwrs Rhagluniaeth; a'r cynhauaf ni wêl moi fiommi.

Yn 6. Yn amfer profedigaeth na fydd rŷ bryfur i ymrefymmu, eithr ymfwrw ac ymollwng ar Dduw ac na ymryfon âg ef mewn dim ond mewn gweddi, ac os ymgynnyg i ti yn dy wendid mwyaf ryw *newydd goelion* gwrthwyneb i'th grediniaeth pan fŷch oreu'n dy fynwyr, bydd ficcr o'u cyfrif yn demtafiwnau, a'u gwrthod megis cyfryw.

Yn 7. Ffordd fynhwyrol oedd i ti yn dy iechyd a'th hawddfyd gafclu tryfor o refymmau yfpyfol, ac o *Arfau Crediniaeth a hyder* erbyn Dydd mawr yr angenrhaid iw dwyn allan; a hynny yn enwedic yn y pethau y bŷch cynnefinaf o gael dy demtio, ac fy angenrheitiaf, ac ymhâ rai y bô leiaf dy hyder ac y bo Diawl fynychaf yn rhuthro arnat yn Nydd ly ymweliad.

DOSP. II.

Am Obaith Cristion.

Y rhagor fy rhwng *Gobaith* a *Ffydd* yw bod *hon*

yn helaethach ei *gwrthddrych* ac yn ddwysach ei *grâdd*. Gwrthddrych *ffydd* yw *pob peth ar a ddatcuddiwyd* dâ a drŵg, gwobrau a chosbedigaethau, petheu sy, y fu, ac y sydd, petheu a berthyn a phetheu na pherthyn i ni ddim; Eithr nid yw *Gobaith* â'i golwg ar ddim ond pethau *dâ* a chymwys iw gobeithio, petheu i *ddysod*, a phethau yn *perthyn i ni'n hunain*. Ac o herwydd na chynnygir y petheu *hyn* i ni ond ar *ammodau* cyn hawsed eu torri, ac yw i ninneu droi'n meddwl, am hynny nid yw *Gobaith* sy'n sefyll ar dy ymddygiad ti cyn siccred ac yw diysgog *asaelion Ffydd* sy'n ymgynnal wrth air Duw, Bod Nef i'r duwiol ac i titheu yn eu plith hwy o gwnei dy ddyledswydd, yw gwrthddrych dy *ffydd*, ac y mae'n siccr ddiammau; Ond y cei di'r Nêf nid dy *ffydd* yw hynny eithr dy *obaith*, ac nid yw ddim siccrach nac y bo dy ddyfal-barhâd ti yn ffyrdd Duw.

Swyddau Gobaith yw

Yn 1. Rhoi d'oglud ar Dduw a hyderus ddisgwil ei Addewidion ef, gan edrych fyth ar bob addewid Duw megis tryssorgell o'r holl râs a'r cymmorth a all fod arnat ei eisieu, yn y peth y bo'r *addewid* iddo. *Mae pob grâdd o obaith yn râdd o hyder.*

Yn 2. Peidio ac edrych ar ddim perygl nac afrwydd-deb a ddigwyddo megis pall o ran Duw, ond naill ai yn *drugaredd* o'i rann ef, ai yn fai o'th rann di: Canys yna y byddi siccr o ymddiried yn Nuw pan welech mai Ef yw dy *Hyder*, ac mai ti dy hun yw'r achos o bob aflwydd. *Mae Gobaith Cristion yn gall ac yn Grefyddol.*

Yn 3. Llawenhâu ynghanol aflwydd ac *env* tristwch, gan wybod y gall hyn droi yn ddaioni ac y gwnâ hefyd oni fydd y byrder arnati i'th enaid. Hyn yw pen swydd *Gobaith*, canfod trwy'r cwmmwl ac edrych am belydryn o oleuni oddi wrth Dduw

Dduw; a hyn a eilw'r Scrythyr *llawenhau mewn Cyſtudd*, pan ſo *Duw 'r gobaith yn ein llenni ni a phob llawenydd trwy gredu. Mae pôb grâdd o Obaith yn dwyn grâdd o lawenydd.*

Yn 4. Deiſyfu, gweddio, a hiraethu am wrthddrych mawr ein *Gobaith*, uchel gamp ein Gulwedigaeth, a dymuno *pethau'r bywyd hwn* dim ond fel yr addawyd hwynt, ſef, hyd y bônt angenrheidiol a buddiol i ni at Ogoniant Duw, a *Phennod* fawr ein Heneidiau. *Gobaith* ac *Ympryd* yw dwy aſcell *Gweddi.* Nid yw *Ympryd* ond megis aden Aderyn, ond mae *Gobaith* fel aſcell Angel, yn dwyn ein gweddieu i entrych Nêf hyd at Orſeddfa'r Grâs. Heb *Obaith* amhoſſibl yw gweddio, ond fe wnâ Gobaith ein gweddiau yn rheſymmol, yn draſerchoc a chrefyddol. *Fel y bo dy Obaith o faint felly* y bydd *awyddfryd a hoffder dy Weddieu.*

Yn 5. *Dyſal-bara* yw 'r ffrwyth a'r ſwydd olaf o *Obaith*; cyhyd ac y parhâo dy *Obaith*, yr un hŷd y pery dy ddiwydrwydd yn dy ddyledſwydd. Canys pwy a gychwyn beth oni bydd e'n gobeithio cyrraedd diben a gwobr ei waith?

Rheoleu i lywodraethu dy Obaith.

Yn 1. Bid dy *obaith* yn *gymmedrol* yn gydweddol â'th *râdd* â'th *berſon* ac â'th *gyflwr*, os am roddion neu raſau, neu os am fendithion bydol. Gobaith *drahaus-falch* yw i rai y bo eu diwydrwydd fel y rhai ſy leiaf yn Nheyrnas Nef ddiſgwil y cant cyfuwch eiſteddle a *S. Paul* neu'r fendigedic *Fair* forwyn, Nid cymmedrol i Geibiwr obeithio mynd mor ddyſcedic a *Selyf ddoeth*, nac i gardottyn ddiſgwil canpunt yn y flwyddyn. Gobeithia di y bendithia Duw dy lafur â chyfran gymmeſur o'r gwobr y mae e'n ei roi yn rhodd ac yn rhâd, ac etto'n ei roi

roi yn ôl ein *cymmwysdra* ni. Gobeithia am ffynniant yn ôl grym yr achos a'r moddion, neu ychydic tu hwnt i hynny. Gobeithied yr Arddwr am gynhauaf da, nid am Frenhiniaeth dêg neu am oresgyn teyrnasoedd.

Yn 2. Sylfaena dy Obaith yn dda â'i phwys lle gallo hyder, sef ar Dduw yn *ôl ei addeuidion*. Canys mae'n bossibl *i* Obaith ar Dduw fod yn ofer: ac ym marn *Cresydd* rhyfyg yw gobeithio tamchwêydd o rasau a thrugareddau Duw ar ddynion diowgsyrth a diowgrym at fyw yn sanctaidd, ofer yw diosgwil *diben* croes neu wrthwyneb i dueddiad y *moddion*. Ofer i ti ddisgwil mynd i *Lundain* tra bych yn ymlwybran ac yn wynebu tu a *Chaer-Gybi*. Mae pob camdŷb mewn Crefydd fel Corsen yr *Aipht* yn dwyllodrus ac yn beryglus. Na hydera mewn petheu bydol ar *goelion* a *daroganeu*, nac ar dy lewdyd a'th ddiwydrwydd dy hun, nac ar Arian nac ar Geraint, nac ar Grefft na Chelfyddyd: etto arfer bôb moddion cyfreithlon, ond na *hydera* arnynt ddim pellach na'u grym naturiol ac arferol, ac wrth eu harferu ar Dduw y diosgwili am y fendith. Nid yw *gobaith* yscafn hygoel ond braich o gnawd, attreg drŵg heb ascwrn.

Yn 3. Bid dy *obaith* heb *goegni* na *rhodres* yspryd, eithr yn sobr, yn bwyllog ac yn ddistaw; bydded yn dy galon nid ar flaen y tafod, yn addas i gynnal dy yspryd *oddi mewn*, nid i godi cenfigen *oddi allan*.

Yn 4. Na obeithia ond am betheu *possibl*, *diogel*, a *llesol*. A obeithio am gyffe i wneud godineb neu ddial neu yspail, gobeithio am odfa i wneud mowrddrŵg iddo'i hun y mae. Pob *drwg* i ti dy hun neu i'th frodyr, petheu iw *hosni* nid iw *gobeithio* yw rheini.

Yn 5. Bid dy *Obaith* yn *ymarhous*, heb flino na phrysuro i bennu *amser*. Na osod ddim tersynau na phennodeu i Dduw, eithr dôs ymlaen yn dy weddiau a'th lafur tan ddyfal ddisgwil ar ddibennion

ddibennion *Rhagluniaeth* Duw. Bwriadodd gwŷr *Bethulia* na ddiſgwilient wrth Dduw ond pum diwrnod ymhellach, ond ni ddaeth yr ymwared tan ben y ſeithfed, ac er hynny hi a ddaeth.

Na chymmer bôb croes-ddamwain yn achos o anobaith, eithr dôs di fŷth rhagot tan obeîthio, ac o digwyddodd i ti rwyſtr dechreu'r gwaith o newydd.

Arfeu i ynnill Gobaith, a chynghorion rhag Anobaith.

Ymoddion i iachâu anobaith ac i gadw a chynnyddu *Gobaith*, a geir rai trwy *Fyſyrdod* a'r lleill trwy *Ymarfer*.

Yn 1. Dyro dy fryd ar iachau holl briod *achoſion* Anobaith, a rheiny yw *gwendid yſpryd* neu *gryſder gwŷn*. A ſo *anyddus* yn chwennych, a fydd *anoddefus* i ymaros, ac *anobeithiol* os croeſir ef: a'r ſawl ſy wann ei galon mae e'n wann ei obaith, ac yn hylithr i brudd-der ac *Amheuaeth*.

Yn 2. Dibriſia betheu'r byd hwn, a bydd ddifatter yn hôll droieu a digwyddiadau Rhagluniaeth. Ond am betheu Duw ti elli fod yn ſiccr y cyflawnir yr addewidion. Ond os rhoi di dy obaith ar ddim o betheu'r byd yma, fe a balla'n fynych dy ddiſgwiliad, a thitheu trwy'r cyfryw goeg dwyllodrus obaith a gynnefinir ac a dywyſir i *Anobaith*.

Yn 3. Cyd bô dy obaith wrth reol a rheſwm, ie mewn matterion *bydol*, megis Ymwared rhag d'elynion, Diangfa o dymmeſtl, Eſcor o gleſyd, modd i dalu dy ddylêd, &c. Gwybydd fod rhai petheu cyffredin a rhai anghyffredin rhag *Anobaith*. Yn *gyffredin* gwybydd fod yr *ymddiried* yn Nuw yn anwyl ganddo, ac yn fodd i gael y fendith. [*mi ai gwaredaſ ef am iddo ymddired ynoſ.*] *Yn ail* mae yn Nuw y fath briodoliaethau gogoneddus a godidog ac a allei

allei wrth natur godi a chadarnhau Gobaith ynot. Mae Duw 1. yn *grŷſ*, 2. yn *ddoeth*, 3. yn *Eirwir*, 4. yn *garedic*. Ni all ac ni raid un briodoliaeth arall i greu hŷder oblegit nid poſſibl trwy 'r rhain fethu cael dim a ſo gweddol i ni. *Yn drydydd*, Fe ymrwymodd trwy addewid y caem ni 'r *daioni* o bôb peth a ddeiſyfiom? canys colledion hefyd a nâg a weithiant ôll er *da i'r rhai a ofnant Ddduw*. Ond *anghyffredin* a rhyfeddol betheu Duw, mae rheiny yn ddigonol pan gollo pôb poſſiblrwydd naturiol. 1. Rhoes Duw rym rhyfeddol at *weithio*, megis i *Sampſon* â charr gên lâdd lliaws, ac i drychanwr lâdd byddin. 2. Rhoes hefyd *ddioddefaint* rhyfedd, a nerth i'r Dioddefwyr, gan eu harfogi â chalondid gôdidoc, gwroldeb rhagorwych, llownfryd anorchfygol, ac amynedd gogoneddus; ac wrth hynny nid yw e'n goſod dim arnom ond a allom ei ddwyn, canys pan chwanego 'n dioddefaint mae e'n ei leihau trwy chwanegu 'n amynedd ni. 3. Mae ei Ragluniaeth yn dwyn allan betheu rhyfedd tu hwnt i'r *cynnefin reolau*. Y gŵr a dwyſodd *Iſrael* trwy fôr ar draed, ac a alwodd ddwfr o'r Clogwŷn, a bara a chîg o'r Nef iddynt, y gŵr a wnaeth i gaereu dinaſoedd ſyrthio ac i ſyddinoedd cyfan drengu wrth floedd a ſŵn gwâg; a all wneuthur a fynno: ac mae'r un cariad ganddo etto iw bobl a'r un Rhagluniaeth troſtynt ac oedd ganddo erioed. Ac amhoſſibl i hwnnw anobeithio ſy'n credu ſod ei Helpwr yn Holl-alluoc ac yn gallu gwneud a fynno. Fe *all* ti weli os *mynn*. Tŷred rhagot a gwêl ei fôd e'n anfeidrol o *Garedigrwydd*, ac felly yn ddigon wyllyſcar hefyd: ac mae e'n *ddoeth* anfeidrol yn dewis yn well troſoti nac y medriti troſot dy hun. Hyn ymhôb oes a digwyddiad a gynhaliodd holl gŷſtuddiedic bobl Dduw, ac a'u dûg *hwy* i'r lann allan o Fôr côch. Mae Duw yn gwahodd

gwahodd ac yn achleſu *gobaith* dynion trwy ddangos pob *dieithr* yn ei Ragluniaeth iddynt.

Yn 4. Os daeth dy gyflwr i'r adwy waethaf a'th fôd ar ymmyl y pwll, ar fin y bêdd, etto nac anobeithia; o'r lleiaf oeda dippyn hwy, a gwybydd pa ddiben-loes bynnac ſy'r awron yn dwyn oddi arnat bob *gobaith* od arhôi ronyn hwy a'i ddiodde'n dêg yn y cyfamſer, y dwg hi bob *anobaith* hefyd oddi arnat. Canys pan elech i derfynau Angeu ti gei orphwys oddiwrth dy hôll lafur a'th ofn.

Yn 5. Y ſawl a demtier i anobeithio'i *iechydwriaeth*, yſtyried faint a ddioddefodd *Criſt* i'n prynu oddiwrth *bechod* a'i *gôſp* dragwyddol, a ddwys yſtyrio hyn rhaid iddo weled nad oedd 'wllys Duw i'n hachub ni ddim llai nac anfeidrol, ac wrth hynny nad yw hawdd mo'i fodloni yn ſeuthug.

Yn 6. Nac anobeithied nêb o faddeuant Duw onid yw e'n ſicr fod ei bechodau ef yn fwy na thrugareddau Duw. Os nid ydynt mae i ti lawer o reſwm i obeithio mai'r defnydd cryfaf a geiff y maes, tra bŷch di mewn amſer a chyflwr Edifeirwch, ac o fewn poſſiblrwydd llêd y Cyfammod, a thra gallo un *Addewid* gymaint a chil-dywynnu arnat âg yſtlys pelydryn o gyſſur. Ni hwyrach dy fod yn barnu'n rhydda o'th gyflwr am hynny *ofna*, Ond nid yw hynny ddim yn hyſpys am hynny na *anobeithia*.

Yn 7. Cofia mai i *Ynfydion* ac i *Ddiffeithwyr yſceler* megis [*Ahitophel* neu i *Suddas*] neu i Ddiawliaid a dynion damnedic y perthyn *Anobaith*; Ac fel y mae'r *Gobaith* o *iechydwriaeth* yn gychwynfa dda tu ac atto, felly mae *anobaith* yn rhagnod hyſpys i dragwyddol ddeſtryw. Fe all dyn fynd yn golledig am

anobeithio

anobeithio bod yn gadwedic. Gwŷn briodol i *ddamnedigaeth* yw *Anobaith. Rhoes Duw Wirionedd a Gwynfyd yn y Nef, Manylgais ac edifeirwch ar y Ddaiar, ond Trueni ac Anobaith yw cynnyſcaeth Uffern.*

Yn 8. Hel ynghŷd i'th enaid ac iw dryſordy [y *Coffadwriaeth*] holl *addewidion* Duw, a hefyd dy hôll *brawf* ditheu o'i fwynderau ef gynt, ac ymreſymma oddi wrth yr amſer a aeth heibio at yr amſer ſy i ddyfod, ac at fendithion mwy. Canys er nad yw *Gobaith* cyn gadarned ſiccred a *Ffydd*, etto mae hitheu'n helm rhag anhyder mewn petheu *bydol*, ac yn angor diogel i'r enaid rhag pob ſawd a chythryfwl calon mewn matterion yſprydol. Mae S. *Bernard* yn cyfrif holl *prîf-ſylfeini Gobaith* trwy rifo amryw ſiamplau o drugareddau Duw. Ac ninneu a allwn wrth y rheiny wneud y Rheolau hyn iw harferu wrth ein rhaid, fel hyn. 1. Cadwodd Duw fi rhag llawer o bechodeu, mae ei drugareddau ef yn aneirif, mae 'ngobaith y ceidw fi rhag ychwaneg, ac byth. 2. Pechais ac ni tharawodd Duw monof, mae ei drugareddau ef byth ar yr edifeiriol; gobeithiaf y gweryd fi rhag yr hôll ddrygau a haeddais. Maddeuodd i mi lawer o bechodeu *maleiſgar*, am hynny ſe a doſturia'n ſiccr wrth fyngwendid i. 3. Ymwelodd Duw â'm calon ac a'i troes. hôff ganddo ef waith ei ddwylo'i hun, ac felly y mae nghalon i'r awron, 'r wy'n gobeithio yr hoffa ſe *hon* hefyd. 4. Pan edifarheais ſe a'm derbyniodd i yn raſuſol, ac am hynny mi obeithiaf os gwnafi fyngoreu y maddeu ef *yn hollawl* i mi. 5. Cynnorthwyodd fy nechreuadau hwyrdrwm i, ac am hynny mae ngobaith y tywys efe fi i berffeithrwydd. 6. Wedi iddo roi i mi ychydig ar y cyntaf, yna ſe a roes i mi ychwaneg: gobeithiaf wrth hynny y ceidw ef fi rhag ſyrthio ac y dyry i mi'r grâs o ddyfalbarhâd. 7. Dewiſodd fi i fod yn ddiſcybl o Yſcol

Griſt

Griſt, gwnaeth ſi yn etholedig i Deyrnas ei *râs*, ac am hynny gobeithio y byddaf i Deyrnas ei *Ogoniant*. 8. Fe ſu farw droſoſ pan oeddwn elyn iddo, am hynny gobeithiaf yr achub ef ſi wedi iddo 'nghymmodi âg ef ei hun. 9. Rhoes Duw i ni ei *Fâb, paſodd gyd âg ef na ddyry ef bôb peth i ni?* Crynhoe S. *Bernard* y cwbl tan y tri phen hyn. *Yn* 1. *Cariad* Duw yn ein *mabwyſo* ni; *Yn* 2. *Gwirionedd* ei addewidion ef. *Yn* 3. Ei *allu* ef i gyflawni: Pwy bynnac a ddwys yſtyrio y rhai'n, ni all un gwendid na chroes dorri ei *Obaith* yn friwſion anweledic, na bô ganddo rai cryn yſtyllod wedi'r dymmeſtl a'r llong-ddrylliad gerwinaf. Dyma erſyn S. *Paul* [*Prawf a genhedla obaith, a Gobaith ni chywilyddir.*]

Yn 9. Gofala di am dy ddyledſwydd ac am foddion ac arfeu priod at dy bwrpas, a gâd ar Dduw y diben, gorchymmyn hwnnw iddo Ef, ac efe a gymmer ofal am bôb pêth a ymddirieder iddo.

Yn 10. O daw rhuthr o *Anobaith* ſydol arnat am ryw beth perthynol i'r *corph*, gochel adel *iddi* nawſio at dy enaid, nac ymgymmyſcu dim â'th ſyfyrdodau yſprydol. Ond yn hytrach dyſced i ti gadarnhau d'enaid mewn Duwioldeb a Chrefydd, a gobeithio'n gryfach yn dy *gadernid yſprydol* pa mwyaf y ſiommer di yn dy *hyder daiarol, ſel* yr êl Anobaith o lwyddiant bydol yn angenrhaid o bôb rhinwedd yſprydol.

DOSP. III.

Am Gariad perffaith neu Serch ar Dduw.

CAriad yw'r peth mwyaf a ddichon Duw roi i ni, Canys *Cariad* yw Duw ei hun: a *chariad* yw'r peth mwyaf a'r a allwn ninneu roi i Dduw am y dyry *ef* ni'n hunain a'n hôll eiddo. *Rhwymyn perffeithrwydd yw cariad* medd yr Apoſtol, *Cariad* yw'r *hên* Orchymyn, a'r *newydd*,

newyld a'r *mawr*, ie *Cariad* yw'r holl Orchmynion, ſef *cyflawnder y Gyfraith*. Gwneiff *Cariad* waith yr holl *Raſau* eraill heb ddim help ond ei briod rinwedd ei hun. O herwydd megis y gwnâ *ſerch ar bechod* i ddyn bechu yn erbyn ei holl reſwm a'i ſynhwyr ei hun a chynghorion ei gyfeillion; a hynny heb profedigaeth na chyfle: Felly y gwnâ *Cariad ar Dduw* o'r tu *arall*, fe a wnâ ddyn *yn ddiwair* heb nac ymoryd na gerwder corphorol *yn gymmedrol* ynghanol Gwleddoedd, ie mae *Cariad* yn fywiog ddigon heb ei ddobri, ac â'i freichieu'i hun yn unic mae e'n cyrraedd *Gogoniant* trwy galon *grâs*. Gras yw *hun* a bair i ti *garu* Duw erddo'i hun, a'th Gymmydog er Duw. Gweled daioni Duw ai haelioni, a phrawf o'r lleſol a'r odiaethol ffrydieu a ddylifant beunydd oddi wrtho, hyn fynychaf a bair ddechreu ei garu Ef. Ond pan neſâech *gyntaf* i mewn a chael blâs ar ddaioni Duw, yna ti geri'r Ffynnon er ei mwyn ei hun, yna ti a ei rhagot o *wŷn i reſwm*, o *ymreſymmu* i *addoli*, o'r *ſynhwyreu* i'r *Enaid*, o wynebu attat dy hun i gymmundeb â Duw; ac dyma ddrŷch neu gîl golygiad ar y *Nêf*, dyma *ddelw* a *llûn* Gwynfyd, neu yn hytrach dyma *febyd* a *gwaur* Gogoniant. Afraid i mi hel neirif o gynhyrfiadeu i'th annog i garu Duw am nas gelli garu dim arall trwy wîr na rhîth achos, na bo'r achos *honno* yn *Nuw* yn enwoccach o anfeidrol. Dau beth a grea *gariad*. 1. *Perffeithrwydd*, a bair i'r carwr ei *fawrhau*. 2. A *lleſoldeb* a bair iddo'i *ddeiſyfu*. *Mawrhau* a *deiſyfu* yw calon *cariad*. I wneud i ti ynte'i *fawrhau* mae yn *Nuw* Natur annherfynol. Anfeidroldeb heb na medr na meſur, Anghyfnewidioldeb, Tragywyddoldeb, Hollalluogrwydd, Holl-wybodaeth, Sanctteiddrwydd, Llywodraeth, Rhagluniaeth, Haelioni, Trugaredd, Cyfiawnder, *Perffeithrwydd* ynddo'i hunan, ac Ef yw'r Diweddnod y dylei bob peth a phôb gwaith gyfeirio atto a therfynu ynddo. Helaethir

hefyd

hefyd y Myfyrdod hwn od yſtyri y *rhagor* a'r pellder ſy rhyngot *ti* a'r gogoneddus betheu hyn. O mor fychan mor ddarfodedic, mor ddiddim wyti! dy anwadalwch fel y gwynt, dy oedran fel rhychwant, dy wendid a'th dlodi, dy hurtrwydd a'th anyſtyriaeth, dy anallu a'th anwllys i ddaioni, dy ddrygnaws erwin a'th athrylithr annhrugaroc, dy hollawl anwiredd, dy anghenion a'th pwys nid yn unic ar Dduw ond hefyd a'r y gwaelaf o i greaduriaid ef, a'th fod tan berygl y gwannaf a'r diyſtyraf o honynt. Ond yn *ail* i wneud i ti *ddeiſyfu Duw*, yſtyr fod ynddo Eigion *o ddiſyrrwch* i'r moethus, Ffynnon o *anhrydedd* i'r uchelgais, a *Thryſor diwaelod* i'r chwannog. Yr wyt ti mewn cariad â *chyſcodion* difyrrwch ac â gwâg eulyn Perffeithrwydd, y rhai nis ceir monynt yn *wîr* ac yn *ſylweddol* yn unlle ond yn Nuw.

Swyddau Cariad a'r Dduw yw y rhain.

Yn 1. Gwneiff *Cariad* bob pêth at *fodloni'r* Anwylyd, a cheidw'i hôll Orchymynion ef: ac dyma un o'r oddeydd a'r arwyddion mwyaf o gariad a ofyn Duw ini. [*Hyn yw cariad cadw o honom ei orchmynion ef*] *Mae cariad yn ufudd.*

Yn 2. Gwneiff *Cariad* wrth *amneidieu* a dirgel arwyddion o wllys ei Hanwylyd; ac mae hyn yn râdd uchel o *gariad* mae'r ufudd-dod *cyntaf* yn cymmeradwyo 'r cariad, ond *hwn* a'i gwnâ yn fawr a nodedic. Y *cyntaf* yw'r lleiaf ac hebddo nis gelli wneud mo'th ddyledſwydd, ac heb yr *ail* nid ei byth i berffeithrwydd.

Yn 3. Ymâd cariad â phôb peth er mwyn ei Hanwylyd; hi a ddiwalla'r ſawl a fynnai ef ddiwallu, ac a ymdreulia yn y fâth wîr ffrwytheu ac a fo potſibl iddi ddangos. Ernoed ni charodd hwnnw Dduw a ymâd â pheth o'i Greſydd er cael arbed ei arian. *Mae Cariad fyth yn hael ac yn ymgyfrannu.*

Yn 4. Mae *cariad* yn *dioddef* pob dim a ofodo'i

hanwylyd arni, neu a ddêl oi achos neu wrth ei wasanaeth ef, yn ſiriol, yn hynaws ac yn wllyſcar: tan ddiſgwil ar Ddnw droi'r cwbl yn ddaioni ac yn foddion o Ddedwyddwch. [*Mae Cariad yn gobeithio pob dim, yn ymaros â phob dim*] ac yn fodlon i bob peth am y caffo ei hanwylyd heſyd.

Yn 5. Ni all cariad aros dim a anfoddio'r anwylyd, eithr câs ganddi bechod ſy'n elyn iddo. O blegid mae cariad yn cymmeryd yr un garennydd, yn priodi'r un gyſeillach a'r un caſineb ag yntef, ac mae pob Serch i bechod yn llwyr anghymmodol â chariad Duw. Nid yw cariad yn ymrannu rhwng Duw a'i Elyn ef: Rhaid i ti garu Duw â'th hôll galon, hynny yw rhaid i ti roi iddo gariad cyfan a digyfran heb garu dim arall ond y cyfryw ac y mae 'n rhoi cennad a gorchymmyn iw caru, ac yn eu caru ei Hunan heſyd.

Yn 6. Mae *cariad* yn chwennych byth fod yn breſennol, i ymgyfeillâchu, i *ſwynhau* ac i *ymuno* â'i Hanwylyd, dâ fydd ganddi ſôn am dano, datcan ei fawl ef, cofio'i hanes, adrodd ei chwedleu, dynwared ei ymddygiad ef a dilyn ei ôl ef ym mhôb peth; ac mae pôb gradd o *undeb* a phôb grâdd o *debyg*, yn radd o *gariad*. Mae gwîr *Gariad* yn ddiorphwys nes mwynhau Duw yn yr odfeydd y bo'i eiſieu ef arni. Mae *bi* fel newyn a ſyched, nis bodlonir hi nes cael ei phorthi; ac yn ſicr ni all dim eilſyddu *preſennoldeb* Duw, na diwygio'i *abſen* ef.

Yn 7. Mae gwîr *Gariad* ar bôb tro a'i golwg ar yr Anwylyd, i farcio pa ffordd y bo'i *anadl* ef, pa fodd y bo'r peth yn ei foddio neu 'n ei anfoddio ef, ac yn ôl hynny y bydd hithe 'n drwm neu 'n ſiriol. Ni anfodlona *Cariad* i un tro na chyfnewid a wnêl Duw yn ei Deulu, ac nis cenſigenna with ei roddion ef i eraill: eithr *bi* a ddewis fel y mynno Ef, hi a lywodraethir wrth ei farn Ef, ac a fydd yn hollawl o'r un dŷb ag ynteu, yn hoff ganddi ddyſcu. Ile bo Duw'n Ddyſcawdr, ac yn fodlon i fod yn annyſcedic lle bôDuw yn tewi ac heb ei ddatcuddio'i hun.

Yn 8.

Yn 8. Mae *Cariad* yn ddichlyn mewn petheu *bâch*, mewn amgylchion a mesurau a throieu bychain, ni chynnwys hi ddim gwendid heb geisio'i drechu, gan fwrw am ychwaneg fyth nac a allodd hi etto'i gyrraedd, hi a gais fod mor *bur* ac Angel, mor *ddiniweid* ac mor *wresogl*ym a Seraphin; a chyn edifared ganddi *air segur*, ac a fai gan ymbell un weithred o *odineb*; ac ni ymfodlona i ddigio cymmaint ac a gyffroe blentyn, nac i feddwl am aflendid mewn breuddwyd.

Ac dyma fanylder a *mwythusdra Cariad Duw*, dyma *Ofn* Duw yr hwn yw ffrwyth *Cariad.*

Mesurau a Rheolau Cariad Duw.

Ond o herwydd bôd y Wŷn yma (o *Gariad*) yn bur fel y dryçh llysnaf a disgleiriaf, mae hithe'n hawdd ei llychwino â phôb anadl lled-fudr. Llywodraether dy *Gariad* ar Dduw wrth y Mesurau hyn.

Yn 1. Bid dy *Gariad* yn beraidd yn dêg ac yn *dawel*, heb ddim rhuthreu *cyffrous* nac ammwyll, ond yn mynd rhagddi yn *wastad-lysn* mewn gwelthredoedd dyledus a chysattebol i'th *Stât presennol:* nid yn ol eithaf dy *'wllys*, eithr yn ol tebygolrwydd a mesureu dy *allu. Rhuthrau* rhy *brysur* a *Blaengarwch anamserol* ac angall yw'r ddwy Graig sy'n rhy fynych yn torri llongau dechreuwyr ieuengaidd mewn crefydd a Duwioldeb.

Yn 2. Bid dy *Gariad* yn synhwyrol ac heb ddim hudoliaeth na Choel-grefydd; Pan êl Crefydd yn *Ofer-goel* mae Cariad yn troi yn *ynfydrwydd.* Nis gall un *gradd* o *Gariad* fod yn amhwyllog, ond etto gall ei *arwyddion* fod. Nid posibl i ti garu Duw ormod, eithr ti elli ddangos dy gariad mewn moddion anweddus.

Yn 3. Bid dy *Gariad* yn *ddwys* ac yn *ddiantwadal*, yn ddi-ysgog ac yn ddi-ysgar, nid sel y traeth yn llenwi ac yn treio, eithr yn dàl i ddescyn megis Afon ddiball ar ei rhedeg tu ac Eigion *God dowgrwydd Duw*, tan yrru ymlaen

hyd Ganolydd *Ufudd-dod* gwastadol, byth heb peidio a bod yr hyn yw, hyd oni bô hi'r hyn y mynnei ei bod. gan bara fyth yn *Afon* hyd oni throer hi yn *Gefn-for* anfeidrol o Dragwyddoldeb dedwydd.

Yn 4. Er bod yftyried *Godidowgrwydd* a thrugareddau Duw yn fwy na digon i wneud i ti garu Duw (yr hwn er na weli mono etto nid yw e' neppell oddi wrthiti, yr wyti 'n ei deimlo ef yn ei fendithion, 'r wyti'n ymborthi arno yn y Sacrament, mae e'n prefwylio yn dy galon drwy ffydd, ac fe aeth yn un â thi trwy gnawdoliaeth a gogoneddiad yr *Jesu*) etto fel y bô haws i ti gynneu a chynyddu dy Gariad ar Dduw, ni fyddi ti gwaeth er ymarfer â'r cynghorion fy'n canlyn.

Cymmorthion i chwanegu 'n Cariad ar Ddun mewn ffordd o Ymarfer.

Yn 1. Bwrw ymaith bob cariadau *bydol*, canys mae rheiny yn diwyno ac yn halogi'r Cariad *Yfprydol* pur. Mae pob serch i *bechod* a phob *tra* serch a thra hoffder i *bethau'r byd* yn elyn i *Serch Duw*, a pheth tra cywilyddus oedd i ti 'ddwyn un rhann oth serch iw roi ar ei greadur ef ar draws y *Creawdwr*, neu ar *Ddiawl* ei Elyn cyfaddef er ammarch i *Ffynnon* pob godidowgrwydd a hawddgarwch.

Yn 2. Attal a ffrwyna dy *Phanfi*, oblegit rhann uchelwyllt amherffaith o'r *Meddwl* yw 'r *phanfi*, am hynny'r ymhoffa hi mewn cyfcodion a theganeu: ac o herwydd bod *pethau'r byd* yn llenwi'r *Phanfi* a'r fath ddelweu o degwch phanfiol, mae hitheu'n cynnyg y rheiny i'r *ferch* a'r *Enyllys* megis petheu *cariadus*. Pobl o *phanfi* megis *gwragedd* a *phlant* fy fyth yn caru ddwyfar, am hynny ynteu o chymeri di ofal beth a ollyngech ith *phanfi*, bydd haws i ti unioni dy *gariad*.

Yn 3. Gochel ofid a gormod o ofalon a negefau bydol, oblegit os rhoi dy fryd a'th ŵg a'th waith ar y rheiny, hwy

hwy a lwyr feddiannant dy *Serch* hefyd. A thra bo'r *Serch* yn llawn o beth *gwaelach*, amhoſſibl iddo gynnwys peth arall a fo *godidoccach*.

Yn 4. Ymgydnebydd â Duw mewn mynych *Weddiau*. Yn enwedic chwennych fod dy chwantau yn union, a hoffa gael dy hoffder yn dreſnus ac yn ſanctaidd. I'r diben hwn cyfarch Dduw yn dra mynych mewn *dwys Ocheneidiau*, a *Chymunau*, a dyfal *ddyfoſiwn beunyddiol*. Dangos iddo ef dy holl ddiffygion; achwyn wrtho *êf* dy holl gamm; goſod fel *Hezekiah* dy holl aflwydd a'th newyddion drŵg oi flaen *ef*; *tana hwynt ger bron yr Arglwydd*; galw arno *ef* am iechyd, rhed atto *ef* am gyngor, ymbil ag ef am faddeuant: a'r Hwn y ceffir fel hyn ymgyfarch ag ef, ac ymgynnal wrtho, mae mor naturiol ei garu ef ac yw i blant garu eu Rhieni.

Yn. 5. Yſtyr anfeidrol helaethrwydd cariad Duw tu ac attom ni, yr hwn a eglurir yn holl ffrydieu ei Ragluniaeth êf. 1. *Yn ein creu ni* ac, 2. *Yn ein Cadw ni*. Canys nid dy *Feiſtr* neu dy *Gâr* neu dy *Gyfaill* ſy'n dy gadw, ac yn diwallu dy angenrheidiau, eithr *Duw*, yr hwn a wnaeth yr ŷd ac a greodd y gwlân y mae dy Gâr yn ei roi i ti, ac a'i cadwodd yntef iydd â chymaint o anghenion naturiol ac o wir wendid arno a thitheu. 3. *Yn rhoi i ni ei Fâb*. 4. *Yn maddeu ini ein pechodeu*. 5. *Yn ein Mabwyſo ni i Ogoniant*; a mîl fyrddiwn o fwynderau bychain a ddigwydd wrth wneud pob un o'r rhain; ac nid oes boſſibl am gymmaint cariad na rown ninneu gariad iddo ynteu, nid oedd fawr i ni roi *dyn* am *Dduw*, ac ymadel â'n *trueni* am *ddedwyddwch* Ie cymmaint yw cariad yr *Jeſu* ſanctaidd, y *Duw-ddyn* ac yr ymadawei ef eilwaith â'i holl ogoniant gorfoleddus, a marw unwaith etto tros *ddyn* pettei raid hynny i ynnill iddo ef ddedwyddwch.

Yddwy ſtât o Gariad ar Dduw.

1. Rhaid i'r Cariad lleiaf ar ſydd fod yn *ufudd*, yn

bur, yn *fyml* ac yn *yngyfrannu*: rhaid iddo gau allan bob *ſerch i beckod* a phob traſerch i'r byd a rhaid iddo ymddangos yn ôl dy allu ym mhôb odfa o'th ddyledſwydd, a bod yn gariad er mwyn Cariad; yr odfa uchaf o'r Cariad ymma yw *Merthyrdod*; ſef Parodrwydd meddwl i ddioddef pôb drŵg yn hytrach na gwneud dim drŵg.

2. Y ſtât *uchaf* o Gariad yw *zêl* cariad, ſy'n ymdanu yn attŵf o fân-geinciau megis prenn hyfryd a ffrwythlon, yn torri allan yn ddeigrynnau, ac yn dwyn ffrwythydd anarferol a rhagorwych o faint. am yr hwn rhaid yw dal ar y Rhybuddion hyn.

Rheolau a Gocheliadau ynghylch Zêl, neu atwyddfryd Cariad.

Yn 1. O bydd Zêl yn dyfod o un achos arall amgen na *bir brifiant* mewn *Cariad rheolus* a *chymmedrol* mae'n amheus mai awch *gwyn ddynol*, nad Brigyn cariad *Duwiol* yw hwnnw.

Yn 2. Nid da'r un Zêl ond a fedro mewn cariad gwreſoc ymddangos yn oeredd. Canys berwed dy gariad ti uchaf ar y gallo, etto os beirw troſodd i weithredoedd rhyfedd ac afreolus, ni fydd i ti fawr, a bydd arnat eiſieu llawer, ith eſcuſodi.

Yn 3. Rheola dy Zêl â ſynhwyr ac â dealldwriaeth, a bid ei drigfa yn yr *Wllys* a'r *Dewis* nid yn y *Phanſi* ar *gwyniau*; canys gwneiff y rhain Zel yn llawn o drŵſt ac yn wâg o leſâd; eithr iawn *ddealltwriaeth* a'i gwneiff e'n ddyfn ac yn llyfn, ymddeſnyddiol, ac yn ddyfotionol.

Yn 4. Bw.ied dy Zêl ei angerdd pennaf mewn petheu perthynol i *ti dy hun*, ac nac ymyrred â nêb *arall* heb attal a gofal mawr.

Yn 5. Zel tu ac at *eraill* ni all ymddangos mewn dim ond ymhôb gweithredoedd a moddion a dyſeiſieu caredic er lleſâd iddynt. Ond os rhaid weithieu ei dangos mewn *dig* bydded yn doſtach yn d'erbyn dy hun na nêb arall.

Yn 6.

Yn 6. Gelli adel i *Zél* ei rwyſc mewn gweithredoedd neilltuol *yſprydol* a ſo o'th union ddyledſwydd, megis wrth *weddio* ac *addoli*, a *diolch*, ac aml gyfarch i Dduw, am y bo hyn yn ddi gymmyrraeth a phetruſder. Gwnâ holl ranneu dy ddyledſwydd *oddi mewn* mor ddygn ddifrifol a phettei iechydwriaeth yr holl fŷd, a hôll ogoniant Duw, a gwradwydd yr holl Gythreuliaid yn ſefyll ar bob un weithred.

Yn 7. Swmm y cwbl yw hyn, Nid dyledſwydd mo Zêl, eithr attwf a blaen Dyledſwydd arall ſef *Cariad perffaith.* Wrth hynny nid dâ 'r un Zêl ond a ſo 'n union yn helpu ymlaen ac yn chwanegu'n ufudd-dod i Dduw a'n cariad i'n cymydogion.

Am y Gweithredoedd o Dduwioldeb oddi allan.

Mae *Duwioldeb* yn ein dyſcu i gynnyrchu i Dduw ein cyrph, cyſtal a'n heneidiau, am fod Duw yn Arglwydd y ddau: ac od yw'r corph yn gwaſanaethu'r Enaid mewn gorchwylion naturiol a bydol, ni's dylei fod yn ſegur yn ſwyddau *Duwioldeb* yn unic, o diſgwilir iddo ddim rhann o wobrau Duwioldeb megis ei *Adgyfodi*, ei *ail-gyſſylltu*, ai *ogoneddu.*

Mae 'n cyrph ni i Dduw yn Aberth bywiol, a'u preſentio hwy iddo ſydd *ſanctaidd* a *chymmeradwy.*

Y Gweithredoedd *corphorol* ſy'n waſanaethgar i Dduwioldeb ydynt yn perthyn naill ai i *Air* Duw, ai i *Weddi*, ai i *Edifeirwch.* ac dyma ranneu *Gweithredoedd Duwioldeb oddiallan.* 1. *Darllein* a *gwrando* Gair Duw. 2. *Ymprŷd* a *chaledrwydd*, a eilw 'r Apoſtl *Ymarferion corphorol.* 3. *Gwledda* neu gadw *Gwyliau* cyhoedd o *lawenydd* a *diolchgarwch.*

DOSP. IV.

Am Ddarllen neu Wrando Gair Duw.

Darllen a *Gwrando* Gair Duw ydynt ddwyffordd o'r un Ddyledſwydd ſydd yn bennaf er gweithio *Ffydd*, ac yn ddilynol pôb Graſau yſprydol eraill. Mae llawer na fedrant mor *darllen*, a rhaid i'r rheiny gymmeryd *Gair Duw* trwy'r Glûſt : a'r ſawl a fedr ddarllen a gaiff â'i Lygad weled yr un *Gair Duw*. Ei ddyſcu ſy raid i bawb rywtfordd neu ei gilydd, ac ni waeth,amcan pa ffordd a'i trwy 'r *llygad* ai trwy 'r *glûſt* y dyſcer ef, am y gwneler ar ei ôl. Os clywi S. *Paul* yn dywedyd wrthit [*Heb ſancteiddrwydd ni cheiff neb weled Duw*] neu os darllenni hynny yr wyti bob un o'r ddwyffordd yn cael digon o rybudd, ac rhaid i ti fôd yn wllyſgar i ddyſcu ac i wellhau wrth *wrando* cyſtal ac wrth *ddarllen* y *Gair*. *Gair-Duw* ydyw'r hôll *Orchmynion* ar *Datcuddiadau*, yr *Addewidion* a'r *Bygythion*, yr *hiſtoriâu* a'r *pregethau* a goffeir yn y BIBL: Nid oes dim arall yn Air Duw hyd y gwyddir yn ſicer. Yr hôll Bregethau a Llyfrau dâ eraill, nid ydynt ond Geirieu dynion, i gymmell neu egluro *Gair Duw*. Mewn *Pregeth* neu *Homili* nid oes dim yn briod *Air Duw* ond y *teſtyn*: er bod *Pregethau* dâ yn dra buddiol a manteiſiol i Dduwioldeb; etto 'r holl lês a allant hwy yw ein helpu ni i fucheddu yn ôl geirieu ſathredig y *Scrythyr lân*. Ond,

Yn 1. Diammeu mai'r *Yſpryd glan* yw'r unic *Bregethwr* a'r *pregethau* goreu yw Geirieu'r Yſcrythyr. Duw ei hun ſy'n pregethu trwy ddirgel gymmorthion, trwy yſprydoliaetheu a chynnyrfiadau ſanctaidd.

Yn 2. Mae hôll Athrawiaeth *iechydwriaeth* wedi eu goſod i lawr yn y *Bibl* mor eglur ac y dichon y mwyaf annyſcedic o ddyn, wrth glywed ei ddarllen, ddeall ei ddyledſwydd. Beth a all ſod eglurach na hyn [*Na ladd. Na*

Na ledratta. Na feddwer chwi. Ygwyr cerwch eich gwragedd. Beth bynnag a wllyfiech chwi wneuthur o ddynion i chwi felly gwnewch chwitheu iddynt hwy.] Ni ddichon dyfais dyn ddywedyd i ni 'n dyledfwydd ddim eglurach na llawnach nac y gwnaeth yr Yfpryd glân eufys.

Yn 3. Yr hyn a ddywed *Abraham* wrth *Ddifes* fy gymmwys i minneu ei ddywedyd wrth bawb, *Mae ganddynt Moſes a r Prophwydi gwrandawant arnyñt hwy. Eithr oni wrandawant ar y rheiny, ni chredent chwaith pe codei un oddi wrth y meirw* i bregethu iddynt.

Yn 4. Mae *Darllen* y *Scrythyr* lân yn ddyledfwydd a orch'mynwyd i ni yn loyw, a hyn a eilw 'r Scrythyr [*Pregethu*] canys nid yw pôb pregethiad arall ddim ond ffrwyth celfyddyd a diwydrwydd dynol. Ac er ei bod hi'n gelfyddyd dra lleſol, etto nid yw hi ond *Defod Eglwyſic.* Eithr *gwîr Bregethu* yw *darllen* a *gwrando Gair Duw* fel y mae e'n y *Scrythyr.*

Ac dyma i ti Reoleu i ymarfer â'r ddyledfwydd hon.

Rheoleu i Wrando neu i ddarllen Gair Duw.

Yn 1. Yn ôl cyheufdra dy Alwedigaeth a'th orchwyl angenrheidiol penna a neilltua ryw rann o'th amſer at ddyſcu *Gair Duw* : ac o bydd poſſibl i ti mynn ddarllen neu glywed darllen peth o hono beunydd : mae'n ſicer i ti fod *hynnw* yn dyſcu pob gwirionedd, yn gorchymmyn i ti bob ſanctteiddrwydd, ac yn addo i ti bob dedwyddwch.

Yn 2 O chei dy ddewis ymgynnefina â'r ſcrythyreu hynny fy egluraf a ſiccraf am dy ddyledfwydd : ac yn cynnwys hanes Bywyd a Marwolaeth ein Iachawdwr bendigedic. Darllen y *pedwar Efengylwr*, a *Pſalmeu* Dafydd: ac yn enwedic y darneu hynny, ſef yr *Epiſtolau* a'r *Efengylau* gofodedic iw darllen ar bob *Sul* a *Gwyl.*

Ymgynghora hefyd âg Athro yſprydol pa ranneu eraill iw dewis a pha fodd ſuddiolaf i dreulio dy amſer.

Yn 3.

Yn 3. Na phalla ddàl yn ddiwyd i ddarllen y Scrythyr ar bôb *Gwyl*. Canys ar y Dyddieu hynny heb law dyscu dy ddyledswydd, ti a gei *fendith*, am fôd *Chwilio'r Gair* yn rhann o Wyl-barchus Addoliad Duw.

Yn 4. Pan ddarllenner neu bregether i ti *Air Duw*, bydd siccr o fod yn *barod* mewn calon a meddwl, yn rhydd oddi wrth ofalon a meddylieu bydol, yn ddiwyd i wrando, yn ofalus i farcio, yn astud i gofio, ac yn chwannoc i ymarfer â'r cwbl a orchmynner i ti, ac i fyw ar ei ôl. Na wrando er mwyn dim arall, ond er gwellhau dy fuchedd, a mynd yn hyddysc ymhôb gweithred ddâ, a chynnyddu yn nghariad a gwasanaeth Duw.

Yn 5. Ymbil â Duw trwy *weddi* ar iddo ef roi i ti *sufudd-dod* a *chynnyrch* ysprydol, ar iw Yspryd ef scrifennu'r *Gair* yn dy galon, a thitheu ei gopîo yn dy fuchedd. Er mwyn hyn arfer *Ocheneidieu* gwresoc o fyrr-weddieu pwrpasol, cyn a chwedi'r Ddyledswydd hon.

Am Lyfreu dâ ysprydol a Phregetheu, cymmer hyn o Gyngborion hefyd.

Yn 1. Na âd i ragfarn ddrwgdybus am *berson* nêb rwystro i ti dderbyn lleshâd wrth ei athrawiaeth ef, o bydd hi yn ôl duwioldeb: eithr derbyn di'r *Gair* a bregether megis cennadwri oddi wrth Dduw a'r Gweinidog megis ei Angel neu ei Negeswr ef attat.

Yn 2. Ystyr a dàl sulw ar yr athrawiaeth a osoder ger dy fron ym mhob ymadrodd, a yw hi yn gysson â *Gair Duw*: ac am ben hyn os chwanega 'r Pregethwr ryw eglurdeb neu gynhyrfiad i helpu dy wendid ac i fywioccau dy yspryd mewn diwydrwydd a llawnfryd sanctaidd, cofia ditheu hynnw, a gwnâ ddeunydd o hono. Eithr os gŵr gwann yw'r Pregethwr, etto mae'r *Testyn* yn cynnwys dy holl ddyledswydd di, a di gŵyn i ti wrando ar adrodd a chymmell a mynych gethru *hynnw* ar dy goffadwriaeth. Heb law hynny, o bydd y Lle yn gyssegredic

gredic a'r Gweinidog yn urddedic mae 'n dra lleſol ac yn ddyledus i ti berchi 'r ordinhâd, a rhoi ſiampl ddâ o oſtyngeiddrwydd, a chariad, ac ufudd dod.

Yn 3. Ymgynghora â'r Gweinidog neu ryw wr ſynhwyrol arall i ddewis y fâth Lyfreu yſprydol, ac a ſo lleſol a chymmwynaſcar i adeiladu dy enaid mewn *Buchedd ſanctaidd*; a bwrw nad ofer dim a dreuli 'oth amſer *yn gwrando* neu *yn darllen* Llyfreu da bucheddol: gwybydd fyth fod Duw wrth wrando arnati mewn *Gweddi* yn dy rwymo i wrando arno ynteu pa un bynnac ai yn ei *Air* a'i mewn Ymadroddion eraill cyſſon iw Air y llefaro wrthit.

DOSP. V.

Am Ympryd.

Y *Mpryd* o'i rann ei hun nid yw Ddyledſwydd, 'ni orchymyn ac ni chynghora'r Scrythyr yn unlle mo'no, oddieithr er mwyn dibennion yſprydol, ac ni pherthyn ddim i *Griſtion* ond hyd y bo ef yn Erfyn lleſol i'r *yſpryd* i ddaroſtwng chwanteu'r *cnawd* neu i dynnu ymmaith rai o rwyſtreu Duwioldeb. Er hynny ymhôb Oes o Griſtianogion arferid *Ympryd* a chynghorid ef megis help godidoc i'r tair Swydd hyn. 1. At helpu *Gweddi*. 2. *Marwhau* Chwantau'r corph. 3. At *Edifeirwch*.

Ac wrth y Meſureu hyn y mae arferu *Ympryd*.

Rheolau i Griſtion Ymprydio.

Yn 1. *Ympryd* er help i *Weddi* rhaid ei feſur yn ogyhyd â *Phrydiau* Gweddi: hynny yw, rhaid i ti ymgoſpi yn hollawl oddi wrth bob lluniaeth nes y darffo'r Gwaſanaeth, oni thery rhyw angenrhaid i'r gwrthwyneb. Mae hyn yn ôl gorchymyn yr Eglwys ac arfer y gwŷr duwiolaf ym mhôb Oes, i'r diben yma, fel y bo'i Enaid yn fwy eglur ac Angylaidd, wrth fod yn beth yſcafnach o lwythi cîg trwmlûog.

Yn 2.

Yn 2. Rhaid i *Ymprŷd* a fo at *Weddi* gwbl arbed pôb bwyd, neu leihau'r maentioli; canys yr help a wnâ *ymprŷd* at *Weddi*, nis ceir mo'no wrth droi cîg yn byscod, neu fwyd llwy yn fwyd fŷch, ond wrth droi *llawer* yn *ychydig*, neu *ychydig* yn *ddim* nes y darffo'r *Pryd Gweddio.*

Yn 3. Rhaid i Ymprŷd at *Weddi* fod ynghŷd â chymmorthion eraill o gyffelyb rinwedd a grym âg yntef, cyfryw ac yw *bwrw heibio* tros y tro *bôb gofalon* a *negesseuon bydol*; ac am hynny mae'n lachawdwr yn cyd-gyfyllta rhain a'u gilydd yn yr un rhybudd [*Edrychwch arnoch eich hunain rhag i'ch calon drymhau, trwy lothineb* a *meddwdod* a *gofalon* y byd hwn, a dyfod o'ridydd hwnw arnoch yn ddisymmwth] At hyn chwanega *Eluſen*, canys ar esgyll *Ymprŷd* ac *Eluſen* y dring *Gweddi* sanctaidd i'r Nefoedd yn ddiseth.

Yn 4. Pan fwriader *Ymprŷd* yn help i'r ddyledswydd o *Edifeirwch* goreu yw e'n fyrr, yn llymm ac yn affeithiol; hynny yw, naill ai ymarbed hollawl oddi wrth bôb ymborth tros yr amser pennodol i ddâl wrth y gwaith; neu os chwanegi'r toster, gan gadw dy lîd i'th *bechod* fel y dylit gadw dy driftwch, bob amser mewn cyrraedd galw arno'n fynych; yna gwrthod tammeid blasus, cospi dy flŷs a chymmeryd sîr galettach a fô iachus, gan groesi dy chwant trwy ommedd iddo fodlonrhwydd cyfreithlon, am yr un anghyfreithlon a gymerodd ynteu trwy loddest a rhydraul.

Yn 5. Bîd yr *Ymprŷd* a fwriader at *Edifeirwch* ynghŷd a dirfawr ofal i ymprydio oddi wrth *bechod*: canys nid oes dim yn y byd ynfyttach ac anweddeiddiach nac i ti wneuthur y peth y bych yr awr honno yn dy farnu ac yn dy fwrw dy hun o'i blegid.

Yn 6. Os ymprydi er *Edifeirwch* rhaid i ti, tra pharâo'r gwaith, ymattal oddi wrth bôb *difyrrwch corphorol*: o blegid ni thâl dim i ti alaru yn dy *ymprŷd* ac ymlawenhau yn dy *ddifyrrwch*; wylo bryd ciniaw, a chwerthin

trwy'r

trwy'r dydd wedi; cadw diſtawrwydd yn dy gegin, a Muwſic yn dy neuadd; barnu dy gylla a gwledda dy hôll ſynhwyreu eraill; o herwydd pechu o'r holl ddyn, am hynny dylei'r hôll ddyn driſtau.

Yn 7. Pan fo'r *Ympryd* yn weithred o *Farwhâd*, ſef o ddaroſtwng y cnawd, neu ddofi anwes rhyw drachwanteu cryfion a thaerddrwg, nid ympryd byrr a llymm a durfing y dylei fôd, eithr cwrs a bywioliaeth o *ympryd*, lleihau beunydd dy gyfrann o fwyd a diod, a dewis y fâth ſîr galed ac a bortho leiaf ar chwanteu'r cnawd.

Ped ymprydit heb fwyd dridieu ti a wanheit twy ar ranneu eraill o'th gorph nac ar dy ranneu godinebus a phan droit eilchwel y dwſr at y felin mynnent hwy eu porthi gydâ'r cyntaf; heb law'r gwrês dyfodiad a ddigwydd o'r fâth hîr ymprydiau, a hwnnw yn cynnal anlladrwydd nes y dychwelo'r bwyd iw borthi fel cynt. Either lleihau'r ymborth beunydd a wareiddia'r corph, ac a brifia'n feddyginiaeth affeithiolach.

Yn 8. Pob Ympryd at ba *berwyl bynnac* y bo, rhaid ei arferu heb dybio 'i fôd yn beth angenrhaid ynddo 'i hun heb feio ar eraill, gydâ phôb goſtyngeiddrwydd, yn gymmwys at y perwyl y bwriader ef: nid yw *ympryd io* ond megis *cymmeryd phyſyg*, ac nid ymfalchîa neb o hynny ac nid oes neb a i tybia 'n angenrheidiol, ond pan fo dyn yn *glâf* euſys, neu yn berygl ac yn dueddol i fôd.

Yn 9. Pob *ymprydiau cyffredin* a oloder trwy gyfreithlon Awdurdod, rhaid eu cadw at yr un dibennion ac a goſoded hwy ou plegit; pa un bynnac ai at *Weddi*, ai at *Farwhâd*, ai at *Edifeirwch*, ac â'r unrhyw ymddygiad ac mewn ymprydiau *neilltuol*.

Yn 10. Pob Ympryd *neilltuol* a *chyffredin* ni ddylid eſceulufo'r un, o achos na all un diwrnod o *ympryd*, ac na ddichon ympryd ei hun chwaith heb gymmorthion eraill wneuthur y gwaith y bwriader êf atto. Canys er na all un diwrnod gyflawni'r

ni'r pwrpas, etto se all rywbeth tu ac at hynny, ac er nas gall ympryd ei *hun*, etto gyd â chymmorthion cyffelyb *eraill* (a bendith Dduw arnynt, se a ddichon gwblhau dy ddymuniant.

Yn 11. Pe rhôn i ti gael meddyginiaeth rhag y brîf achos yr ordeiniwyd yr Ympryd *cyffredin* o'i phlegit, megis pe ceit lân briodas rhag *godineb*: Etto nid wyt ti nês er hynny 'n unic i sod yn rhŷdd oddi wrth *Ymprydieu* 'r *Eglwys* os gallant wneud i ti ryw dwrn arall o Grefydd megis Gweddi, Edifeirwch neu farwhau rhyw ddrygchwant arall.

Yn 12. Yn gariadus ac yn synhwyrol y mae arferu *ympryd*; o herwydd nid oes un diben a geir trwy Ympryd nas gellir ei gael trwy foddion eraill; am hynny ni's dylei er dim fynd yn achos o betrusder, nac yn elyn i'r iechyd; na'i osod ar rai afiachus neu oedrannus, nac ar drafaelwyr lluddiedic, na gwragedd beichiogion na phlant bâch, na phobl dlodion, na neb y bo'n angharedigol neu yn anfuddiol ei roi arnynt. Gofaled pawb yn bennaf am ei Dduwioldeb, ac yn nesaf am ei *iechyd*, modd y gallo'r corph yn hwylus wasanaethu'r enaid, a'r ddau wasanaethu Duw.

Yn 13. Na âd i *Anghymmedrolder* na chau na 'goryd ar dy *Ympryd* rhag iddo yn lle tynnu ymaith y pechod fynd yn achlysur iw chwanegu: ac am hynny gochel ddyfod ynghynffon dy *ympryd* un weithred o *rythni* mewn bwyd na diod i halogi Duwioldeb yr holl ddwthwn; eithr bwytta 'n gymmedrol wrth fesur prydiau eraill, modd na bo *Glothineb* yn cadw'r un o ddeu-ddrws *Ympryd*.

Cymmwynasau Ympryd.

A gymmero arno gyfrif hôll gymmwynasau *Ympryd*, se all yn y ddalen nesaf rifo cymmwynasau Physygwriaeth: Canys nid dyledswydd angenrheidiol eithr erfyn buddiol yw *Ympryd*, ac yn yr ystyr hwnnw ni all neb na'i feio na'i

na'i ddibrisio, ond y sawl na ŵyr ddim oddi wrth na chelfyddydeu ysprydol, nac angenrheidieu ysprydol. Ond mae Dyscawdwyr yr Eglwys yn galw *Ymprŷd* yn ymborth Gweddi, ffrwyn Trachwant, esgyll yr enaid, sîr Angylion, arf Gostyngeiddrwydd a Marwhâd, a phuredigaeth yr ysprŷd, a'r *culni* a'r teneuder a ddaw wrth fynych ymprydio ydyw'r *nôd yn y talcen* (medd S. *Basil*) wrth ba un y nodai'r Angel y seinctieu iw cadw rhag digofaint Duw. *Bar* 2. 18.

DOSP. VI.

Am gadw Dyddieu Gwyl i'r Arglŵydd, ac yn enwedic y Sul.

ORdinhâd cyntaf y *Sabboth Iddewig* oedd er coffadwriaeth o orphwystra Duw oddi wrth waith y *Creadigaeth*, ac er cydnabod ei *Ddaioni*, ei *Hollalluogrŵydd*, a'i *Ddoethineb* ef, sy a'u hôl mor amlwg yn ei hôll Weithredoedd ef. Am hynny y gorphwysai'r Iddewon bôb Sabboth mewn caeth seguryd. Ond nid *seguryd* oedd orphwystra *Duw*, yr hwn nis medrei flino, nid oedd raid iddo orphwyso: Eithr *Gorphwystra Duw* nid oedd ddim ond golygu a gorfoleddu yn ei waith gorphennedic. Ac am hynny gwell y coffawn ni Orphwystra Duw trwy gydnabod a gorfoleddu yn ngweithredoedd Duw ac yn ei ddirfawr ogoniant ef.

A hyn yw perwyl a gorchwyl priod y *Sabboth Christianogol*, yr hwn a droes yr Apostolion i fôd ar y dydd cyntaf o'r wythnos sef y *Sûl*, o achos mai ar y dydd hwnnw yr adgyfodod ein Iachawdwr bendigedic, am hynny y gelwir ef Dydd *yr Arglŵydd*. Ac megis y cadwei'r *Iuddewon* eu Sabboth er mawl i Dduw Creawdwr pôb peth, felly ninneu'r *Sul* er mawl i Dduw ein Prynwr bendigedic a'n Creawdwr hefyd. Hefyd yr ŷm ninneu'n gorphwyso oddi wrth orchwylion bydol ar y Sul,

Sul, nid o ran bod hynny yn ddylêdswydd i *ni*, megis yr oedd i'r *Iuddewon*, ond o blegid ei fod yn angenrheidiol i gael o honom ennyd at orchwylion ysprydol a Dyledswyddeu *Duwioldeb*. Ac er bod i ni reswm naturiolach a chymmwysach i gadw dydd yr *Arglwydd* nac a oedd gan yr Iuddewon i gadw'r *Sabboth*, etto'i oedd ganddynt hwy orchymyn Duw am eu dydd *hwy*, peth nid oes am ein dydd *ni*: Ond mae arnom ninneu lawer o orch'mynion i wneud i Dduw yr hôll barch a bwrpaswyd yn y *pedwerydd orchymyn*; ac at wneud hynny yn gyhoedd ac yn gyd-ymgynnulledic dewisodd yr Apostolion sanctaidd y dydd cyntaf o'r wythnos, sef y dydd cyntaf o lawenydd.a gâdd Cristianogion erioed.

Y modd i addoli'r Arglwydd ar ei ddydd ei hun, neu i iawn gadw Sul a Gŵyl i'r Arglwydd, cymmer wrth y Mesureu sy'n canlyn.

Rheoleu i gaaw Dydd yr Arglwydd a Gwylieu Cristianogol eraill.

Yn 1. I wneud rhagor rhwng Dydd *gwyl* a dydd *cyffredin* na fyrrhâ dy weddieu a'th ddyfoliwnau beunyddiol, fel yr edrycho'r dyfoliwn cyffredin yn fwy ar y dydd gŵyl: eithr parhâ di dy ddyfoliwnau arferol bob dydd, ac ar y Diwrnod gŵyl chwanega.

Yn 2. Dylid ar *Ddydd yr Arglwydd* ymarbed oddiwrth bôb llafur a thrymwaith, oddieithr gwaith o wîr angenrhaid at ein cynhaliaeth cyffredin, neu o fawr Gariad. Nid yw Gorchwylion o Gariad a Duwioldeb ddim yn erbyn meddwl ac yspryd y Gorchymyn: Ac mae *llythyren* y Gyfraith wedi ei llwyrdroi yn *yspryd*. fel nad oes arnom ni Gristanogion un Gorchymyn ond am weithredoedd *Ysprydol* a sanctaidd. Ie gallei'r *Iuddewon* ar eu Sabboth ladd eu hanifeiliaid a'u trwsio at yr Aberth, a gallei *Grist* er ei eni tan y Gyfraith iachau dyn claf, a gallei'r clâf ddwyn ei wely a llemmain i Duw o lawenydd a diol-

a diolchgarwch; gellid hefyd arwain ŷch i'r dwfr, a thynnu buwch o'r ffôs; gellid cymmeryd Phyſygwriaeth, a bwytta bwyd ac wrth hynny rhaid oedd fod rhai iw drwſio ac iw heilio; ac nid oedd yr yſpaid tra y gwneid hynny wedi ei phenni mewn munudiau a therſynau pennodol; ond yr oedd, ie'r pryd hynny, gynhwyſiad gweddol o amſer, am y cauid a lin bôb gwaith afraid a diles i ddibennion *Duwioldeb* a *Chariad.* Rhaid ynteu chwanegu'r cynhwyſiad hwnnw tan yr *Efengyl*, gan nad yw *gorphwyſo* ddim yn ddyledſwydd i ni, eithr help yn unic at ein gwîr Ddyledſwyddau *yſprydol*. Yn Sabboth *Criſtianogion* rhaid gwaſanaethu *Angenrhaid* yn gyntaf, yna *Cariad*, ac yn olaf *Crefydd.* Canys rhaid i *Grefydd* roi lle i *Gariad* ar achoſion mawr, a rhaid i *Gariad* roi lle i *Angenrhaid* ar bôb achos; ac felly ymhôb peth *rhaid addoli Duw mewn yſpryd a gwirionedd.*

Yn 3. Gan mai coffadwriaeth o Fendith fawr yw *Dydd yr Arglwydd*, rhaid iddo fod yn ddydd o *lawenydd* a hyfrydwch, a gorfoledd *yſprydol* a *diolchgarwch*: am hynny gwaith priod a chymmwys i'r Diwrnod oedd dreulio 'n deſoſiwnau mewn *canu* neu *ddarllen Pſalmau*, yn datcan mawrion Weithredoedd Duw, yn coffa'i drugareddau, yn addoli ei odidowgrwydd ef, yn clodfori ei Briodoliaethau, ac yn mawrhau ei Berſon ef, yn danſon rhanneu o Sîr ddâ i'r rhai ſy heb ddim iw arlwy, a thrwy bôb celfyddyd a modd o dderchafu Gogoniant Duw a Pharchedigaeth Crefydd. A gweddus iawn oedd i ti ar bob Sûl gadw coffadwriaeth o'r *Adgyfodiad*, hyn a elli wrth godi 'n brydlon at ddyſoſiwnau boreuol ac ymneillduo ar bôb hamdden rhwng Prydiau *Gwaſanaeth cyffredin.*

Yn 4. Na phalla fôd mewn pryd yn gydrychiol wrth Waſanaeth cyffredin, tyred i'r Eglwys yn *foreuol*, yn *ſiriol* ac yn *ddeſoſioniol*, gan ddyfal-yſtyried yn barchedic, ac aros yn ammyneddgar hyd ddiwedd y Gwaſanaeth, a chyd-leinio 'n dduwiol yn y gweddiau, a gwrando'r bre-

geth yn wllyscar: ac na esceuluſa er dim (oni bydd eſcus tra rheſymmol) gymmeryd y Cymmun pan ei cynnygier, gan mai hwn yw Prîf uchelſwydd Diolchgarweh, a gwaith priodol y *Sul.*

Yn 5. Rhwng y Gwaſanaeth Boreu a'r Goſper, (fel y caffech achlyſur) ymwêl â rhai cleifion, cymmoda ymrafaelion, gwnâ droieu o gymdogaeth ddâ, ymwrando âg anghenion y Tlodion, yn enwedic y rhai ſy'n cadw tŷ, iw diwallu yn ôl eu diffygion hwy a'th allu ditheu: canys yna'r wyti'n gwîr lawenhau yn Nuw pan wnelech i'th gym'dogion, aelodau tlodion Crîſt gyd-lawenhau â thi.

Yn 6. Beth bynnac a wnelech dy hun ar ſy angenrheidiol rhaid i ti edrych ar i eraill hefyd a ſo tan dy ſiars di yn ôl eu grâdd a'u hachos hwy, wn euthur yr unrhyw. Dŵg dy weinidogion i'r Eglwys, a chynnifer ôll o'th deulu ar a aller eu hepcor oddi wrth orchwylion Teuluaidd mawr ac angenrheidiol: ac aed y rheiny bôb yn ail, a diwygier hynny ffordd arall oreu y galler: a mynn iddynt ar y Suliau'n enwedic hyfforddiad ym Mhynciau'r *Efydd,* ac yn y rhanneu *angenrheidiol* o'u Dyledſwydd.

Yn 7. Y rhai ſy'n gweithio'n drwm hyd yr wythnos rhaid canhiadu iddynt ddiſyrrwch iw ſirio ar y Sul, gan ſod hynny yn gariad ac yn 'luſeni mawr: Ond gwilia gynnwys iddynt ddim chwaryddiaeth anghyfreithlon, na dim gwradwyddus, na pheryglus am dynnu *pechod* gydâg ef: dim chwareon tueddol i *drythyllwch,* neu *feddwdod,* neu *ymgynhennau,* neu i *gaelgrefydd*; eithr bydded eu *difyrrwch* hwy yn ddiniweid, yn garedigol, yn ddi-ogan ac yn ddi rwyſtr iw Dyledſwyddeu *Duwiol.*

Yn 8. Ar ôl hyn a ddywedpwyd, gan na rwymodd Duw na dyn monot ddim ymhellach, cymmer a chadw dy rydd did Criſtianogol, ac arfer ef yn ddi amheuaeth: canys os amheui, f'all y weithred oreu fynd yn fagl ac yn bechod i ti. Ond cymmer hyn yn Rheol ddiſiommedic,

Ygoreu

Y goreu am gadw'r Sul, yw'r nêb a'i cadwo â mwyaf o Ddduwiolder ac *o Gariad perffaith.*

Yn 9. Os yw coffadwriaeth o'r *Adgyfodiad* trwy reſwm dâ yn dychwelyd bôb wythnos, ni all ſod yn anrheſwm ddychwelyd o goffadwriaeth y *Pynciau* eraill o'r *Credo* unwaith yn y flwyddyn, megis Coffadwriaeth o *Ddeſcyniad yr Yſpryd glân* neu'r Sulgwyn, a'r *Natalic* neu Bwnc Genedigaeth ein Iachawdwr, a Phwnc y *Dyrchafael* : ys da'r haeddei gymmaint bendithion a thain uchel-goffadwriaeth blynyddawl, a thra anniolchgar yw'r dyn na choffao hwynt yn fynych trwy'r flwyddyn, gan eu cyfrif yn ſail ei obaith, yn wrthddrych ei Ffydd, yn gyſſur ei ofidiau, ac yn fawr damchwêydd o drugareddau Duw. Chwanegaf at hyn ſod cyd-goffa *Pynciau'r Credo* ar Wylieu ac Uchel-ſwyddeu arbennic yn erfyn godidoc i daro teimlad a chôf o'r *Pwnc* ar enaid y mwyaf annyſcedic.

Yn 10. Mae Coffadwriaeth y *Seinctieu* yn werthfawr gan Dduw, ac am hynny dylei fôd felly gennym ninneu; a'r rhai a waſanaethaſant Dduw trwy fyw yn ſanctaidd, a phregethu'n ddiwyd, a marw yn grefyddol, da'r haeddeint gael cadw parch iw Henweu, a cnyhoeddi a dilyn eu Dyſceidiaeth a'u Bywioliaeth. Ond y flordd oreu o gadw'r Dydd-gŵyl yw diolch i Dduw am y *Sanct* godidoc neu'r *Apoſtol* neu'r *Merthyr* y bych yn ei goffa, a dilyn ei ſuchedd dda ef: ſe all pawb wneud hyn; a'r ſawl a allo gadw'r ŵyl hefyd, ſe ddylei ei gadw o bydd wedi ei orchymyn trwy gyffredin awdurdod.

Y Gweithredoedd cymmyſc o Dduwioldeb yw 1. *Gweddi.* 2. *Eluſen.* 3. *Edifeirwch.* 4. *Derbyn y Cymmun bendigedic.*

DOSP. VII.

Am Weddi.

NID oes arwydd bennach yn y byd o'n perygl yſprydol ni a'n hanwllys i *Ddduwieldeb*, nac yw'r anhwyluſdra ſy gan lawer bob amſer, a chan bawb weithieu i *Weddio*; mor ſlinedig ar y gwaith, mor lawen o'i ddarfod, mor fedrus i eſcuſodi a ſiommi achlyſur; Ac etto nid yw'r cwbl ddim ond erfyn ar Dduw roi i ti'r petheu mwyaf a godidoccaf ar a all fod arnat eu heiſieu, ac all dy wneud yn wnynfydedic: Gwaith yw *gweddio* mor hawdd, mor barchedic, ac mor dra-buddiol, nad oes trwy hôll arwyddion *Crefydd* a *Rhaglunïaeth* un argoel amlyccach o'wllyſcarwch Duw i'n hachub ni, a'n hanwllyſcarwch ninneu, o'i ddaioni ef a'n hanraſlondeb ninneu, o'i fwynder anfeidrol ef a'n dioſalwch gwallcoſus ninneu, na'i fod ef yn gobrwyo dyledſwydd mor hawdd â bendithion mor ddirfawr.

Annogaeth i Weddio.

Nîs medraf ddywedyd dim dwyſach na'r Yſtyriaeth uchod i wahodd Criſtianogion i fynych weddio. Ond ti elli yſtyried, 1. Fod *Gweddi* yn ddyledſwydd a orchmynodd Duw a'i ſanctaidd Fâb. 2 Mae *hi*'n weithred o râs ac o dramawr anrhydedd i ni lŵch a lludw gael ein cynnwys i leſaru wrth y Duw Tragwyddol, cael rhedeg atto megis Tâd, i ddangos ein diffygion, i gwyno'n beichieu, i egluro'n amheuon, i ofyn rhwymedi ac eſmwythâd, cynhaliaeth a chyngor, iechyd a diogelwch, ymwared ac iechydwriaeth. 3. Gwahoddodd Duw ni trwy amryw raſuſol addewidion y gwrandawai ef arnom. 4. Treſnodd ei ogoneddus Fâb yn battrwm i ni i *weddio*, ac i *Eiriol* troſom ni yn Ngorſeddfa'r Grâs. 5. Ordeiniodd

hefyd

hefyd Angel i bresentio *Gweddieu* ei weision. Ac, 6. Mae *Christ* yn eu huno wrth ei Weddieu ei hun, yn eu sancteiddio, ac yn eu gwneud hwy 'n llwyddiannus ac yn offeithiol Ac 7. Rhoes hefyd ar law dyn trwy rym *Gweddi* ddadtroi holl *ammodol* Ordinhadau Duw ac a fo'n perthyn i'n cyflwr tragwyddol, ac i lawer o'n digwyddiadau cyfamserol. 8. Achubodd *Gweddi* Ddinasoedd a Theyrnasoedd rhag diniſtr. Cododd *gweddi* rai o farw i fyw, attaliodd angerdd y tân, cauodd safneu gwylltfilod, troes gwrs Naturiaeth, parodd wlaw yn yr Aipht a fychder yn y Môr, gwnaeth i'r Haul droi o'r Gorllewin tu a'r Dwyrain, ac i'r Lleuad sefyll, ac i Greigieu a mynyddoedd rodio. Iachâodd Gweddi glefydon heb Physyg, hi a bair i *Physyg* wneud gwaith *Natur*, ac i *Natur* wneud gwaith *Grâs*, ac i *Râs* wneuthur gwaith *Duw*: ac a ddwg i ben betheu tra-rhyfeddol. Ac etto nid yw'r *Weddi* fy'n gwneud hyn oll ddim ond *derchafiad y galon at Dduw*, deisyf petheu cymmwys iw deisyfu, a llefaru 'r deisyfiad yma i Dduw fel y medrych ac y gweddei i ti. Ac nid' yw dy gyndynrwydd di i *Weddio* ddim ond difrawch am y peth y dylit yn dra awchus hiraethu am dano, neu ddewis bod heb dy fodlonrhwydd a'th wynfyd yn hytrach na'i ofyn. Ymarfer ditheu â *Gweddi* wrth y Rheoleu hyn.

Rheoleu i ymarfer â Gweddi.

Yn 1. Gochel fyth ofyn i Dduw ddim a fo *pechadurus* neu'n union dueddol i *bechod*: canys nid yw hynny ond attolwg i Dduw ei ddi-anrhydeddu ei Hun, a'th anrheithio ditheu. Rhaid i ti edrych beth a weddiech, canys cyn y dychwelo'r wedd. yn fendith rhaid ei huno at Gyfryngdod Crîst, a'i phresentio i Dduw. Gweddia'n bennaf am allu a chymmorth i wneud dy ddyledswydd, i ogoneddu Duw, i wneuthur gweithredoedd dâ,

i fyw'n ſanctaidd, i farw yn ofn a ffafr Duw, ac am fywyd tragwyddol: y petheu hyn ſy lawen gan Dduw eu rhoi, ac a bair ef i ni eu gofyn, ac ti a elli fod yn ſicer ddiogel o honynt, ond i ti eu gofyn a gwneud dy ddyledſwydd tu ac at eu cael.

Yn 2. Pa bethau *daiarol* bynnac ſy rydd i ti eu chwennych, mae'n rhydd eu gofyn gan Dduw trwy *weddi*: Ti elli ofyn calon ddealltwrus, ſynhwyr parod, corph iachus a dianaf, enw dà, a thi a gei dy ofyn neu fendith am ofyn. 1. Ond y pethau ſy angenrheidiol ith gynhaliaeth, ti au cei yn ddi-os ond eu gofyn, mae i ti ſicerwydd am dy ſwyd, peth nid oes i ti ddim am dy-fywyd. *ymborth* ith cadw yn fyw, a *dillad* rhag noethni a chywilydd; etto na feddwl di am ddillad ac ymborth wrth dy *flys*, eithr wrth dy *angenrhaid*. 2 Beth bynnac ſy gyfleus i ti, a hyſryd mewn gweddeidd-dra ti elli weddio am dano, am y gofynnech yr holl betheu hyn a'u cyffelyb, yn *gyntaf*, Tan ymroi ac ymoſtwng i wllys Duw. Yn *ail*, Am na ofynnech ddim oferbeth diyſtyr, ond thywbeth a fo mwy ſynhwyrol a pherthynol ac y bo gweddus ei grybwyll thwrg Duw a'th enaid. Yn *drydydd*, Na ofynnech monynt iw treulio ar dy drachwanteu, ond i ryw ddibennion o *Gyfiawnder*, neu o *Gariad* neu o *Ddwioldeb*, a'u harferu mewn *Sobrwydd*.

Yn 3. Os mynni *Weddio* yn affeithiol, rhaid i ti fyw yn ofalus ac yn dduwiol. Canys er bod Duw yn gollwng bendithion cyffredin y bywyd hwn ar yr annuwiol, etto nid ydynt ond melltithion iddynt hwy mewn gwirionedd, canys ni allant na'u diſgwil gan Dduw yn hyderus, na'u derbyn yn ddiberygl, na'u harferu heb gnofa breſennol a deſtryw tragwyddol yn eu canlyn. Ac megis y mae pob *Pechod* yn rhwyſtr i *weddi*, felly mae rhai rhwyſtrau enwediccach na'u gilydd, cyfryw ac yw Anghariadoldeb a Digter, Rhagrith preſennol, Balchder a Thrachwant, am fod y rhain trwy halogi'r corph neu'r Enaid yn troi'r *weddi* yn bechod hollawl.

Yn 4.

Yn 4. Rhaid ymhôb Gweddi fod *Ffydd* a *Gobaith*, hynny yw, rhaid i ti *gredu* yn ddiogel y derbyni 'r grâs a barodd Duw i ti ei ofyn, ac rhaid i ti *obeithio* am y cyfryw betheu ac a rhoes ef gennad iw gofyn; ac nid â dy *obaith* yn ofer er na chaffech mo'r petheu ni's addawed yn hollawl, am y trŷ'r nâg yn fendith i ti cyſtal a'r rhodd. Rhaid ynteu ſiccrau 'r ammodeu uchod, ſef, Na weddiech ond am betheu *angenrheidiol* neu o leiaſ petheu *da*, *diniweid*, a *lleſol*, a'th fod titheu *dy hun* yn hwylus ac yn *gymmeradwy* ger bron Duw, ac yna ni all fod dim rhwyſtr, canys ar rann Duw y mae'r hyn ſy'n ôl, ac nid poſſibl i hwnnw fethu.

Yn 5. Rhaid i'th *Weddieu* fod yn *wreſoc*, yn *ddwys*, ac yn *daerddifrifol*, pan weddiech am betheu o berthynas mawr ac angenrhaid. [*Yn dyfal barhau mewn gweddi, ymdrechu'n waſtadol mewn gweddi: gan weddio mwy na mwy nôs a dydd: gan weddio bob amſer a phôb rhyw weddi.*] Medd S. *Paul.* [*Byddwch wiliadwrus i weddio*] Medd S. *Petr: gweddio'n daer*, Medd S. *Iaco.* Ac nid oes i ti faddeu gronyn o hyn ym matter. dy *enaid*, a'th ddyledſwydd; o blegit fel y bo dy ddeiſyfiadau y bydd dy weddiau, ac fel y bo dy weddieu felly y bydd dy râs, ac fel y bô dy râs felly y bydd dy *râdd* o ogoniant.

Ond mae'r *taerddwys wreſogrwydd* yma yn cynnwys graddau yn ôl fel y bo dy gwrs di o fywioliaeth: ond nid oes iddo ddim amgen meſur na bod o hono cymmaint fyth ac y gallech, gorau po mwyaf, na oſod ddim terfyneu pennodol i ti dy hun.

Mewn gweddieu am betheu llai angenrheidiol, nid oes i ti arfer ond llai o daerddifrifwch. *Gweddia am dano cyn ddwyſed ac y bo rhydd i ti ei ddymuno.*

Yn 6. Rhaid i'th ddeiſyfiadau fod yn barhaus, ai i'th *Weddieu* fod yn *aml*, yn *ddyfal* ac yn *waſtadol*: nid gofyn peth unwaith a gadel ar hynny: eithr adnewyddu dy erfynion beunydd, ac ymarfer â'th Amynedd a'th hîr-ymaros, a'th Ffydd, a'th Obaith, a'th Dduwioldeb, tan

ymroddi, ac ymwadu â thi dy hun hyd y pwyser attat. Dyscodd ein Iachawdwr i ni 'r *dyfalwch* yma wrth ddywedyd fod yn *rhaid gweddio ymwastad ac heb ddeffygio.* Ac o herwydd nas medri di bôb amser ofyn amryw betheu, a rhod arnat aml ddiffyg yr un peth, a'r rheiny yn betheu perthynol i'th Fatter mwyaf, am hynny pair S. *Paul* i ti [*Weddio yn ddibaid*] *Or achos hyn yr attolygais yr Arglwydd deirgwaith.* Ac felly y gwnaeth ein Harglwydd bendigedic, yntef a aeth *deirgwaith* at Dduw am yr un neges, â'r un geirieu, yn yr un darn noswaith. Ac fel hyn y dylit titheu bôb amser weddio am *faddeuant pechodeu,* am *gymmorth grâs Duw,* am *Gariad perffaith,* ac am *fywyd tragwyddol,* heb peidio (ar un achlysur) fyth hyd Angeu: fel hyn hefyd y mae i ti weddio am dy *ddirfawr angenrheidieu* bydol; a gwilia bŷth beidio o ran *blinder* nac anrioddef. O blegid mae Duw lawer gwaith yn oedi rhoi i ti d'ofyn, am fôd yn dda ganddo dy glywed yn ymbil, a'i fryd ar roi i ti fwy na'th archiad, fel bodloni dy hôll ddeisyfiadau, a'th sendithio am y taerni.

Yn 7. Bydded *geirieu* dy weddi yn berthynol, yn bwylloc, ac yn ddefnyddiol; nid yn llawer, ond yn ol dy raid yn ddigonol i draethu dy ddiffygion, ac i ddangos dy daer-ddifrifwch. Nid cynt y gwrendy Duw di am dy aml eirieu, eithr llawer cynt am dy daerddeisyfiad; etto yspyser y deisyfiad â geirieu addas a digonol. Nid yw Gweddi ferr neu hîr ond yr un fath gan Dduw, canys nid wrth ei *hyd* y prisia Duw 'r weddi, ond wrth *wresogrwydd* a *charedigrwydd* y Gweddiwr. * *Weddi neilltuol* y perthyn y Rheol hon. Ond mewn Gweddiau *Cyffredinol* a chyhoedd, rhaid i ti fesur dy ddyfoliwnau yr un hyd â'r Gwasanaeth gosodedic, a chais faentumio gwrês dy galon â dyfeisiau ysprydol, fel y bo dy yspryd *neilltuol di* yn rhann o'r Yspryd *Cyffredinol*, ac y derbynier ditheu i gymdeithas a bendithion *Cymmun y Saint.*

Yn 8. Ynghanol dy *Erfynion* taro *ddiolch* i mewn, modd

modd y cynheſo dy Weddi *breſennol* mewn gobaith o Fendith *ddilynol* wrth i ti adroddi mawl am a gefaiſt *euſys.* Dyma gyngbor S. *Paul* [*Ymhôb peth mewn gweddi ac ymbil gyd â diolchgarwch, gwneler eich deiſyſiadau chwi yn yſpys ger bron Duw.*]

Yn 9. Beth bynnac a erfyniech gan Dduw mewn Gweddi, gweithia heſyd a rhro bob carreg am dano, os peth yw o ddyledſwydd, neu iw gael trwy ddiwyd rwydd. Canys hôff gan Dduw fendithio poen, eithr câs ganddo borthi diogi. Am hynny mae'n ſachawdwr gyd â *gweddio* yn peri i ni *wilio.* Gweddia rhag profedigaeth, ond rhaid i ti heſyd *wrthwynebu Diawl,* ac yna *fe a ffy oddi wrthit.* Gofyn i Dduw ddigon o fodd i fyw; ond rhaid i titheu *weithio â'th ddwylo.* Ni elli di ond *gwneud dy oreu,* a gweddio ar Dduw am fendith, a gadel y ffynniant àrno ef; pellach na hyn nid oes i ti na gofalu na rhagfyfyrio; ond hyd yma y mae'n rhaid.

Yn 10. I'r perwyl hwn aſtudia dy *Weddieu,* a darllen dy ddyledſwydd ynddynt. Canys ſwmm dy *Ddyledſwydd* y ddylei fod defnydd dy *Weddiau:* ac megis y dylit ofyn i Dduw dy holl ddiffygion, felly ti a ddylit weithio a llafurio am dy hôll ofynion. Ac os troi dy weddiau yn orchymynion, bydd haws i ti droi dy ddeiſyſiadau difrifol yn arferion affeithiol.

Yn 11. Wrth *weddio* gwilia 'n ddyfal ar y gwaith, ac na âd i'th feddylieu mor gwibio ar betheu amherthynol ith eirieu, chwaethach gwrthwynebol iddynt. Ac o chrwydrant weithieu o'th anfodd dŵg hwy adref trwy gall a thôût ddyfeiſieu, a chais ymhôb ſutt yſpryd ſobr a dichlyn, a chalon waſtad-ddwys ddigyffro.

Yn 12. Bydded dy *yſtum* a goſodiad dy gorph mewn *Gweddi* yn barchedic, yn ſobr, ac yn oſtyngedic: yn ôl cwrs cyffredin, a'r ſiampleu goreu, os yn gyhoedd: ond os or neilltu, gweddia 'oth ſefyll, neu ar dy linieu, neu orwedd o hyd gyhyd, yn dy weddiau *prydlon* arferedic. Ond wrth biccio ymbell ddwys *ochenaid* o ferr-weddi, gydâ pharchedic

chedic dduwiolder yr enaid, mae pôb yſtum gweddus ar y corph yn gwaſanaethu : o blegid ti elli weddio yn dy wely, ar dy geffyl, *ymhôb mann, a phôb amſer*, ac mewn pôb amgylchion : a da iawn i ti wneud felly : ac ni chaiff rhai gweithwyr llafurus mo'r ennyd i weddio cyn fynyched ac y mynnei eu heneidieu oni thorrant eu chwant hwy â'r cyfryw fyrr ddyfoſiwneu digwyddawl.

Yn 13. *Bydded gweddiau ac ymbiliau a thalu diolch dros bob dyn. Tros Frenhinoedd, a phawb mewn Goruwchafiaeth ; Canys hyn ſy dda a chymeradwy gan Dduw ein Ceidwad.* Nyni y rhai ſy i garu ein cymmdogion fel ni ein hunain, a ddylem weddio troſtynt hwy fel troſom ein hunain. Ond bod hyn o ragor, ſef y gallwn weddio yn ddycnach ac yn helaethach am lwyddiant bydol i *Frenhinoedd* nac i ni ein hunain, am fôd yn rhaid iddynt hwy wrth ſwy iw cymmorth i lywodraethu'n ol eu dyledſwydd, ac i faentumio Crefydd a Chyfiawnder. Y rhann hon o *weddi* a eilw 'r Apoſtl [*Eiriol*] ac yn ddiau ni a ddylem yn dra gofalus gofio ein perthynaſau, ein Ceraint, ein Teulu, ein ſiars, ein Cymmwynaſwyr a'n Holwyr, a chofiwn ofyn tros ein Gelynion faddeuant a chariad, a nawdd Duw rhagddynt.

Yn 14. Mewn matterion o bwys na hydera ar dy Weddi *dy hun*, eithr cais oreu y gallech o gymmorthion rhai *eraill* i weddio troſot. Canys dyna'r lleſâd mawr o *Gymmun y Sainct*, fod Gweddi gyſſylltedic yn gadarn, megis Byddin gvſanſoddedic ; ac odiaeth gan Dduw gael ei warchae â rheffymau *Cariad*, a'i gymmell trwy drais ſancteiddiol.

Yn 15. Pob hamdden oddiwrth ddyledſwydd arall ſy gymmwys ddigon i *Weddi* : ond hwyr a boreu nà faddeu mo'ni mwy na'th bryd bwyd, fel y bo Duw yn nechreu ac yn niwedd dy hôll orchwylion ; canys ſelly y bendithi di Dduw ac y bendithia Duw ditheu. Ac etto na phalla gael neu wneud achlyſur i addoli Duw rywbryd arall ; O leiaf trwy ocheneidio byn-

byrr-weddieu naill ai mwy ai llai, naill ai wrth gwrs ai heb gwrs, naill ai yn gyffredin ai o'r neilltu, fel y gallech neu y caffech ennyd: A gwybydd fel y mae pob *pechod* yn râdd o berygl ac enbydrwydd, felly y mae pôb *gweddi* *ddiwiol* ac achlyſur a iawn dreulier yn râdd o ddychweliad at *Obaith* a *Maddeuant*.

O chedwi y Rheolau hyn, bydd dy *Weddieu*'n ddiwiol ac yn llwyddiannus. Ond o blegid nad yw'r ddyledſwydd hon heb ryw brotedigaethau yſpyſol, rhaid oedd dy arfogi â chynghorion yſpyſol rhagddynt. Y Peryglor yw, 1. *Meddylieu gwibgrwydrus*, ac 2. Anniddef a *blin der yſpryd*. Rhag y cyntaf, cymmer y cynghorion hyn.

Cynghorion rhag Meddylieu gwib-grwydrus wrth Weddio.

Os clywi dy enaid yn grwydraidd yn dy Weddiau, ac yn cilio i'r *byd*, neu i betheu diles oferwag amherthynol,

Yn Gweddia am help i *weddio*: gweddia am yſpryd ymbil am enaid ſobr, ſafadwy a dyfal: a chwanega ſucheddol ddiwydrwydd i gadw dy feddylieu gartref yn ddiyſcog; Ar ôl hynny pa wibiadau bynnac a ddêl o'th wîr anfodd, trueni ac amherfeithrwydd Natur ac nid pechod monynt.

Yn 2. Mewn *Gweddi* o'r *neilltu* da oedd i ti dorri dy Ddyroſiwn yn ddarnau neu Golectau byrrion, modd yr helpio gorphywys ar ben pob Colect dy ddiffyg yſpryd ac anadl.

Yn 3. Pan grwydro dy feddylieu yn neppell oddi cartref, ymrwyma i ail adrodd y *weddi* nwy wîr ddyſalyſtyriaeth, neu gnô dy gîl a'r ei defnydd a'r meddwl, a'r deiſyfiadau a ſo ynddi: Ac odid iawn na phaid y Temtiwr wrth gael ei guro â'i ffonn ei hun, a herrio'i wagedd arnat, pan welo na wnâ hynny ond dy gyffroi i ddiwioldeb a gofal, heb golli dim o'th *weddi*, eithr dyblu dy ddiſrifwch.

Yn 4.

Yn 4. Os hyn ni bydd prydlon na chyfleus na chymmwys i ti, etto bydd siccr o ddywedyd *Amen* o eigion dy galon i'r hôll *weddi*, âg un deisyfiad cyfan dwys-ystyriol, gan daer chwennych y grasau cynnwysedic yn y Weddi, canys mae'r taer chwennychiad hwnnw yn siccrhau'r fendith os o'th lwyr anfodd y crwydrasei dy feddylieu, â thi 'n gwneud dy oreu iw hattal.

Yn 5. Gochel liaws o negeseuau bydol, ac yn y rhai anhepcor cais Dawelwch a gwastadfryd calon, fel y bych yn llyfn a digyffro yn hôll dymhestloedd Ffortun: canys gwell y gwili ar *Dduwiolder* pryd na bo fawr wyniau gwael na gofalon a matterion bydol i'th groes-dynnu.

Yn 6. I'th annog i arferu'r cynghorion hyn neu eraill a gaffech, ystyr mai anweddeidd-dra mawr yw erchi i Dduw wrando dy weddi, a thitheu dy hun heb wrando ar lawer o honi. Oni thalei hi i *ti*, ni thalei hi yn siccr i *Dduw* moi hystyried.

Arwyddion o Ysspryd blinedic yn ein Gweddi, ac ymhôb Gweithred o Dduwioldeb.

Yr ail Demtasiwn mewn *Gweddi* yw Blinder calon, neu alaru ar y gwaith, 'ail i'r *Iuddewon* a gwynasant eu bod wedi blino ar eu newydd-loerau, a'u henaid wedi alaru ar *amlder* y sabbothau: felly sywaeth y mae llawer o Gristianogion, yn *gweddio*'n ddiwres ac yn ddifraw, ac yn ail yn *myfyrio*'n anfynych ac yn anffrwythlawn, neu yn drydydd ni *holant* mo'u *cydwybodau* ond yn anaml, a phan holant, o mor yscafn a diowgswrth y gwnânt, heb ddwsbigiad calon, na llawnfryd difrifol, na ffrwytheu o wellhâd. 4. Ymhyfrydant yn cofio a mwynhau petheu *daiarol*, at y rheiny y rhedant am gyssur ymhôb tristwch ac aflwydd. 5. Nid hoff ganddynt aml *Sacrament*, nac yr un o arfeu Duwioldeb megis *Pregethau*, *Cyffessau*, *Gweddiau Cyffredin*, *Ympryd iu*; eithr anwyl gan-

ganddynt eſmwythyd, a byw mewn rhydd-did a rhwyſc. 6. Nid ufuddhânt iw Huchafiaid, ond canlyn eu cyngor eu hunain, pan ſo eu cyngor yn dilyn eu gwyniau, au gwynieu'n dilyn eu pleſerau bydol. 7. Maent yn eſceuluſo neu yn ymddieithro, neu'n oedi, neu heb ddal ar y cynnyrfiadau a ddyry'r Yſpryd glân yn eu heneidiau iw hannog i dduwioldeb. 8. Ymfodlonant yn y rhanneu angenrheidiol o Grefydd, a gorphwyſant yn y graddeu iſaf o dduwioldeb, pan ddelont hŷd yno ni phoenant fynd ddim ymlaen at Berffeithrwydd, 9. Ymofynnant ar ba achos y mae'n rhydd eſceuluſo dyledſwydd: ac er na wnaent lai na'u dîr ddyledſwydd, etto ni wnânt ddim mwy chwaith; canys o hunan-gariad ac ofn y gwnânt nid o gariad arDduw, nac o yſpryd ſanctteiddrwydd a zêl Diwedd y ffordd honno yw hyn: Y ſawl ni wnêl ddim ond ei ddyledſwydd angenrheidiol, ni ſydd hîr nas dêl i faddeu peth o honno, ac i dybio fod llai yn angenrhaid nac ſydd.

Meddyginiaethau rhag Blinder Yſpryd.

Yn 1. Treſna felly dy weddiau neilltuol fel na bo mo u *meithdra rhybîr* yn achos i ti flino, eithr crynhô dy eiriau yn gynhwyſach, gan gadw fyth hôll ddefnydd y weddi, a'r hyn a dalfyrrech oi hŷd hi, diwygia hynny â mwy o daer-ddifrifwch calon, ac yna ni bydd dim çolled.

Yn 2. Tro call oedd i ti geiſio amryw *Weddiau* at yr un pwrpas, fel wrth eu newid i borthi'r phanſi y bo gwell blâs gan dy yſpryd arnynt. Ni hwyrach y clywî arnat dywedyd *Hymn* neu Pſalm, pryd y bo *Colect* yn ddiflas gennit, neu *ganu* Pſalm yn hytrach na'i *darllen*, neu'r naill Pſalm yn hytrach na'r llall, ſiccr yw fod yn dda gennym amheuthun, a pha un bynnac ai natur ai gwendid yw hynny, os cyd-ddygir âg êf, ſe a dynn ymaith beth o'r Temtaſiwn yma.

Yn. 3.

Yn 3. Dysc dynnu dy feddylieu a'th chwanteu oddiar bethau a phleserau'r byd. Canys yr unic wîr feddyginiaeth i'r drŵg yma yw torri ymaith bôb cariadau a glymiadau eraill. Trefna felly dy negesau, fel y bo *Duwioldeb* yn *wobr* gennit, ac mai *Gweddi* fo dy *noddfa*. a Chariad perffaith a gweithredoedd da, fo dy ficerwydd a'th dryfor Gwêl nad yw dim arall ond porthiant i'r rhann anifeiliaidd o ddyn, ac mae rhain yw dainteithion yr *enaid*, rhann Dduw, y rhann ardderchog o honot fy'n dy wneud ti'n well nac anifail. A pha erfyn bynnac arâll, neu ymarfer, neu yftyriaeth a wnêl lês at ddiddyfnu dy hoffder i'r byd, bydd hôff gan hwnnw ofod dy ferch at Dduw.

Yn 4. Na chais mor teimlad preſennol o *lawenydd* a *hyfrydwch* yn dy *Weddi*, eithr edrych di at wneud cydwybod o'th ddyledſwydd. Canys er bod Duw weithieu yn cŷd-ddwyn â'n gwendid, ac yn cefnogi'n diwydrwydd âg ymbell damchwa fechan o lawenydd yſprydol, a diſyrrwch a melyſder calon wrth weddio, hyd oni bo dyn yn teimlo rhyw belydryn bâch o'r Nêf, a chyſſurau mawr oddi wrth Yſpryd y Diddanwch; etro nid diogel i ti gael y rhain bôb amſer, na'u diſgwil chwaith; ac os gwnei fe a'th oera hynny di i gelſio ac i wilio ar Grift pan fych, hebddynt. Rhedeg yw hyn 'ar ei ol ef am y torthau ac ni dam y gwrthiau, nid am ryſedd-betheu Duw a'thwant iw fodloni Ef, ond am y pleſer o'th foddio dy hun. Os medr dy enaid waſanaethu Duw yn awyddus oth wirfodd, o ran gwîr gydwybod o'th ddyledſwydd, mae hynny yn well ynddo'i hun, ac yn ddiberycclach i titheu.

Yn 5. Arfer feddalhau dy galon trwy fynych fyſyrio ar betheu trift a galarus, megis *Angeu*, *dychrynnadau* Dydd y Farn, ofnadwy *farnedigaetheu ar bechadurïaid*, digwyddiadau *rhyfedd* ac *erchyll*, ofn *digofaint Duw*, *poeneu Uffern*, anrhaethawl *ddychryndod* y *damnedic*, ac mor anoddef yw'r baich o *Druenus Tragwyddol* Canys beth bynnac

bynnac a godo *ofn*, ac a gadwo 'r enaid mewn *Triftwch* duwiol, bydd hôff ganddo feddalhau 'r *galon* a'i chadw hi'n ddefofionol ac yn yftwyth at bob rhann o Ddyledfwydd. Ofn mawr anhwylus a fâg *Goel-grefydd*; ond ofn fynhwyrol a iawn hwylier a genhedla wîr *Grefydd*.

Yn 6. Gweddia'n *fynyeh* a thi a weddii'n *fynychach*, a phan ymgynnefinech â mynych *weddi*, hi a ymgyfyllta'n ddiarwybod â'th Natur ac â'th ferch di, hyd onid êl yn flîn gennit faddeu dy weddieu arferol, a'r hyn a ennilleeh di trwy boen a chroefi dy feddwl, a eiff o'r diwedd mor anhawdd gennit ei adel ac oedd gennit ar y cyntaf ei gychwyn. Canys heb law bod *Greddfau* a hîr-Arferion yn troi pôb peth yn ail Naturiaeth, ac yn gwneud eu gweithredoedd yn hawdd, yn aml, ac yn hyfryd: Mae natur *Grâs* hefyd i ymlioſogi 'n ôl ei rhyw, gan ymgynnyddu a thyfu o hadau bychain yn anfad brenniau, o fymryn i anferth faintioli, o funudieu i Dragwyddoldeb. Ond gwilia di unwaith efceuluſo dy *Weddiau beunyddiol* heb ryw achos mawr; er y gellir hynny 'n ddibechod; canys wedi 'r efceuluſech ychydig, cyn y bô hîr ni ruſi di er hyn, a thi a demtir i efceuluſo tippyn ychwaneg.

Yn 7. Yn fynych ac yn ddifrifol bwrw dy hun yn dy feddwl ar dy *Wely-angeu*, ac yftyr pa ddirfawr lawenydd a gei wrth gofio pob diwrnod ar a iawn dreuliaiſt, a pheth a roiti 'r pryd hynny er darfod i ti dreulio felly dy hôll ddyddiau. Gelli fwrw amcan wrth ychydig; canys dîr yw y bydd nôs hyfryd a llwyddiannus i'r fawl a dreuliodd y dwthwn yn fanctaidd. Mewn tangneddyf y gorchmyni dy enaid i ddwylo Duw wrth farw, os arhoi yn dy fyw yn Nhangneddyf Duw, ac yn Ngweithredoedd *Duwioldeb*. Nid yw'r yſtyriaeth hon ddim ond a ddaw yn ſicr i ben. *Gofoded i bawb farw unwaith, ac wedi Marwolaeth bod Barn*; Mae't meddwl am y petheu hyn yn *ofnadwy*, a'u dyfodiad

tydd

fydd *anoddef* oni byddi trwy ſancteiddrwydd a Duwioldeb wedi dy gymmwyſo at y ſâth ymddangoſiad mowrddwys ardderchog.

Yn 8. Yn ymyl hyn gwnai lês yſtyried *iau Criſt*, y godidowgrwydd a'r hyfrydwch ſy mewn *Duwioldeb*, yr heddwch cydwybod, llawenydd yr Yſpryd glân, a gorfoledd yn Nuw, ſymlrwydd a difyrrwch *Rhinwedd*; dyryſni, blinder, a thrafferth pechod: bendithion, ac iechyd, a gwobrau'r naill; mellitithion, clefydon a ſcelerder y llall: ac os blini ar lafur *Duwioldeb* ti a flini ar bôb peth, am nad oes dim arall heb ynddo fwy o anfeidrol o boen a gofal, ac o flinder ac anhawſder,

Yn 9. Gwybydd hyn hefyd mai *Blinder* a *diflaſtrwydd yſpryd* yw dechreuad y cyflwr perycla'n yr Hollfyd: Canys mae e'n ogwyddiad trwm at y pechod yn erbyn yr Yſpryd glân; mae'n hôff ganddo ddwyn dyn i ſtât o *wrthnyſſigrwydd* a *di-adenedigaeth*, ac i ddychwelyd iw chwydfa a'i fudreddi, ac naill ai gwnend y dyn yn anniddefus, ai ei gyflwr e'n amheus ac yn anfodlon, ie'n ddiflas ac yn ddiobaith. Nid oes yn yr holl fyd ſiccrach arwydd o fod yſpryd colledig yn dechreu ar ddyn, na'i fod ef yn gynnefinol ac yn gyfannedd, neu gan fynychaf, yn dibriſio, yn blino, ac yn diflaſu ar Orchwylion ſanctaidd.

DOSP. VIII.

Am Eluſen.

MAE *CARIAD* yn ymgyfrannu fel Tân, ac mor bryſur a bywiog ac yntef. Trugaredd ac *Eluſen* ywEnaid a Chorph y *Cariad* hwnnw ſy ddyledus arnom i angen a thrueni ein Cymmydog: a gorchymyn yw a oſododd Duw i'r perwyl yma, fel y tymherid ac y gwaſtatteid peth ar y *rhagor* a'r anghyfartalwch ſy rhwng cyflwr a meddianneu rhai dynion a'u gilydd, ac y cynnwyſid y truciniaid i ryw deimlad a chyfran o ddedwyddwch.

Gweith-

Gweithredoedd o Drugaredd, neu'r amryw fathau o Elusseni Corphorol.

Mae cynnifer o weithredoedd *trugaredd*, ac sydd o fathau o *ddiffygion* ac o *drueni* yn y byd. Bydd ar ddynion eisieu *bwyd* neu *ddiod*, neu *ddillad*, neu *dy*, neu *ryddid*, neu *ymgeledd* neu *fêdd*. Ynghyfer y *diffygion* hyn y ponnir saith weithred o *Drugaredd* a seithryw o *Elusseni corphorol*. 1. Porthi'r newynoc. 2. Diodi'r sychedic. 3. Dilladu'r noeth. 4. Gwaredu'r caeth. 5. Ymweled â'r clâf. 6. Croesawu dieithriaid. 7. Claddu'r marw. Eithr fe a ellir chwanegu etto lawer at hyn megis. 8. Rhoi physygwriaeth i gleision. 9. Dwyn y rhyllyd a'r anwydoc at gynhesrwydd tân, canys weithieu ni wnâ dillad mo'r gwaith, ac ni allwn roi tân iddynt, pryd na's gallom roi dillad. 10. Hyfforddio'r dall. 11. Benthygio arian. 12. Maddeu Dyledion. 13. Maddeu Fforffedion. 14. Tacclu prif ffyrdd, a phynt. 15. Cysarwyddo Trafaelwyr a so ar gyfeiliorn. 16. Eu helpu âg arfeu iw gwaith, neu â cheffylau iw siwrnai at gludo neu sudo. 17. Amddiffyn y gwann a'r dlawd rhag eu gorthrymmwyr. 18. Marw tros sy mrawd.

Gweithredoedd ysprydol o Elusen a Thrugaredd yw,

1. Dysc u'r anwybodol. 2. Cynghori'r amheus. 3. Rhybuddio pechaduriaid yn bwylloc, yn ddiwyd, yn brydlon, ac yn garedic: ac ail i hyn yw cefnu ac annog i weithredoedd da. 4. Cyssuro'r cystuddiedic. 5. Maddeu i Droseddwyr. 6. Swccrio a chynnal y gweiniaid. 7. Gweddio tros bôb ssât o ddynion, ac am gymmorth iw hôll angenrheidieu hwy. At hyn etto gellir chwanegu. 8. Cospi a cheryddu'r gwrthnysig. 9. Bod yn esmwyth ac yn garedic wrth farnu ar weithredoedd rhai eraill. 10. Sefydlu ac siccrhau eneidieu rhu iedic gwi-

biog, ac anwadal. 11. Cadarnhau'r cryfion, 12. Gochel rhoi achos Tramgwydd. 13. Rhyddhau dyn o'i ofn. 14. Achub morwynion rhag anniweirdeb a phutteindra.

At y ddeuryw hyn o weithredoedd gellir chwanegu trydydd o rywogaeth ganolic rhwng *Corphorol* ac *Yſprydol.* Megis. 1. Cymmodi gelynion. 2. Codi Yſcolion rhâd o Ddyſc neu Golaſau. 3. Maentumio Pregethau da. 4. Rhoi gwaith i'r ſegur, a chrefftau goneſt i blant. O blegid ni all y rhanneu gwahanredol o *Drugareadd* ac *Elusen* ſod ddim llai o nifer, nac y bo anghenion dynion; ac mae gormod o honynt i mi draethu am bob un ar ei ben: ond bod ein lachawdwr wrth orchymmyn *Elusen* yn penni'r ddau hyn o honynt oll, ſef, *diwallu yr tlawd a maddeu cammau*; ac wrth y ddau hyn mae'n hawdd meſur y lleill ſydd oll yn ddyledſwyddeu rhwydd a hawdd, ac amlwg ac anġenrheidiol.

Ond yn gyffredin wrth y Rheolau hyn y mae rhannu Elusen.

Rheolau i roi Elusen.

Yn 1. Na roed neb *Elusen* o eiddo arall, canys talu hwnnw nid ei roi a ddylid; mae hwnnw'n ddyledus i'r perchennogion nid i'r tlodion: o blegid mae ar bawb eiſieu ei eiddo'i hun, a rhaid edrych at hynny yn gyntaf, ac yna meddwl am anghenion y tlawd. Yneb a roddo elusen o'r hyn nid yw eiddo mae e'n ei wneud ei hun yn Lleidr a'r tlodion yn Dderbynwyr. Nid wy'n ſôn na bo'n rhydd i ŵr heb allu talu ei ddylêd roi cardodau bychain i'r tlodion: ond nis dylei roi'r fâth roddion ac a allo ffordd yn y byd ei rwyſtro i wneud cyfiawnder: ond y fâth gardodau na helpent fawr at hynny pe cedwid hwy ſy gymwys yn elusen, gwnaed yn hyn y peth a allo, gan nas gall yn y llall wneud y peth a ddylai. Ond yn gyffredin nis gall Yſpeilwyr a Thwyllwyr roi *Elusen* o'r hyn a dwyllalant

dwyllasant neu a ledrattasant, ond ei roi adref i'r perchennogion a ddylid. neu onis gwyddant pwy a yspeiliasant rhoent gymmaint arall i'r tlodion o *iawn* i Dduw, canys nid *elusen* mono.

Yn 2. O arian a dderbynier am beth anghyfreithlon, megis am gam-dystiolaeth neu frîb, neu gyflog putteiniaid, a bargeinion anghyfion, neu o fudr elw megis cyflog am weithio ar y Sul, am dy anffurfio dy hun, am sod yn *Huttan ddigrif* neu'n gŷff clêr. Mae'r rhain a'r cyfryw arian ôll wedi ei wenwyno â'r nodau, rhaid iddo fynd trwy'r tân cyn y bo cymmwys at *Elusen*; sef, rhaid i'r dyn edifarhau, ac ymwrthod yn llân â'r bai. ac yna fe all ac y ddylei ei roi yn elusen i'r llawd.

Yn 3 Os rhoi *Elusen* dyro o *drugaredd*. hynny yw, mewn gwîr deimlad calon o Drueni dy frawd gan ei glywed ynot dy hun mewn rhyw fesur, ac yna cenfio dy helpu dy hun a'r llall o'ch cyd-trueni. Trosseddir y Rheol hon gan y rhai a roant o rann arfer, neu glod, neu o rann dannod i'r llall ei dlodi, neu ei wneud e'n rhwymedic, neu unrhyw ddiben anrhefnus arall. Ond os medri di gadw dy lygad a'th galon yn *fyml*, a'th fwriad yn bur, a bod yn ficer na bo dim o'th fryd ar *glôd dynion*, yna tí elli roi yn yr amlwg cyltal ac yn y dirgel. O blegit cau allan falchder a rhagrith oedd bwriad ein Iachawdwr pan barodd roi Elusen yn *y dirgel*, gan mai un o'i orchmynion eraill ef yw *Llewyrchu o'th oleuni ger bron dynion*: Godidoccach yw hyn, ond diogelach yw'r llall.

Yn 4. Wedi y gwnelech dwrn dâ na sôn byth am dano mewn ffrôst na lliwiant; os gwnei dyna di'n talu i ti dy hun, ac yn colli *gwobr* ac arddelchawgrwydd y weithred.

Yn 5. Dyro *Elusen* â chalon ac â wynebpryd *firiol, nid yn athrist, neu trwy gymmell, canys rhoddwr llawen y mae Duw yn ei garu*: am hynny dyro'n *brysur*, pan fo'r gallu ar dy law, a'r angen yn dy gymmydog, a'th gymmydog yn drŵs. *Duw rodd yw rhoi yn fuan.*

Yn 6. Yn ol dy allu dyro i bawb a ſô newn eiſieu, ac mewn eiſieu cyd-waſtad dyro'n gyntaf i'r rhai da, yn hytrach nac i'r drŵg, ac felly hefyd mewn eiſieu anwaſtad, oddieithr bod angen y tlottaf yn ddurfing ac yn berygl: ond os bydd y dyn drwg mewn dygn eithaf angen, rhaid i ti ei ddiwallu o flaen gwr da a allo oddef yn hwy hebddo.

Yn 7. Na ddyro i bobl ddrwg mor cymmaint ac a faentumio'u *pechod*, megis *ſeguryd* neu *feddwdod* neu *anlladrwydd*. Y cyfryw rai pan ddelont i ddygn eiſieu diwaller hwy o felur ychydig, fel y bo cymmwyſaf i gadw eu cyrph yn fyw, au trachwanteu yn farw.

Yn 8. Y rhai 'luſenaf oll eu diwallu yw Perchen tai tlodion a llawer o blant, neu rai wedi bod yn byw'n ddâ, a llithro i dlodi tôtt; pobl tan erlid, gweddwon, ac ymddifaid eu dyſcu neu eu prentiſio. Chwilia ddiffygion Teuluoedd lluoſoc anghenus; mae llawer heb ganddynt ddim ond y *gwaelder* a'r *gwy'der*, a throſglwydda felly du *'luſen* iduynt modd na chywilyddiech monynt.

Yn 9. Dyro heb ddiſgwil *dim drachefn*, hynny yw heb feddwl am fanteiſieu i ddyfod, dyro i blant, i hên bobl, i'r anniolchgar, i rai yn marw. i rai na chei weled byth ond hynny monynt: o blegit os amgen, nid *Cariad* neu *Eluſen* yw dy roddion, eithr marchnatta neu farſiandiaeth: A gwêl na elceuluſech ddiwallu angen dy elyn neu'r traws, canys felly bydd poſſibl yr ennilli ef i ti dy hun, eithr cais di ei ennill ef i Ddiuw.

Yn 10. Na ymddiried dy *'luſen* i law *ganol*, ac na oſod rannwr tanat: amcan y Rheol hon yw nid yn unic ſicrhau'r eluſen i'r iawn law, ond ſicrhau dy oltyngeiddrwydd ditheu hefyd, neu dy *lafurus gariad* chwedl S. *Paul*. Ac os ymgynnefini â bythod neu 'luſendai, a rhoi â'th law dy hun yr hyn a rag-fwriadodd dy galon, cei weled y cynneſa dy galon wrth y trueiniaid tlodion, y deſweu godidoccaf o *Grift*.

Yn 11.

Yn 11. Beth bynnac a ſo yn dy Stât gyd â *digon* rhaid ei roi e'n *eluſen*. *Y neb ſy ganddo ddwy bais rhodded i'r nêb ſy heb yr un*, hynny yw, y neb ſy ganddo fwy nai raid rhoed hynny a ſo tros ben. Ond bod i ti gyfrif yn *rhaid* nid yn unic ath gadwo 'n fyw, ond hefyd a êl i faentumio gweddoldeb dy *ſtât* ath *Râdd*, nid yn unic mewn angenrheidieu preſennol ond hefyd mewn angenrheidieu a digwyddiadeu tra-rhebygol i ddyfod, ond nid dim ymhellach: nid wyti 'n rhwym ddim tu hwnt i hyn, oni weli angenrheidieu dirfawr cyffredin a greſynol. Ac os ymeſtynni tu hwnt i'th feſureu a rhoi mwy na'th allu mae i ti 'r *Philippiaid* a llawer o wŷr ſanctaidd yn *battrwm*, mae S. *Paul* i'th *annog*, mae Criſt ith *gynghori*, mae Duw ith *obrwyo*, a Thryſor mawr i ti 'n y Nef yn *iawn* ac yn *Daledigaeth*. Ond gwiliwch er dim fod yn fanwl na mwythus, nac anweſoc wrthych eich hunain wrth fwrw beth yw cymmwyſder a *gweddoldeb* eich ſtât ach grâdd, torrwch *yn gymmedrol* attoch eich hunain y fâth gynnwyſiad ac a weddei i *Griſtianogion*: ac dyma 'r llês a ddaw o hynny, bydd cymmorth digonolach i'r Tlodion, a'r ddyledſwydd yn ddi-goſtach, a chwitheu 'n aplach iw gwneuthur, ac yn haws i chwi roi 'ch cyfrif i fyny pa fodd y treuliaſoch eich meddianeu bydol. Os rhoi dy fryd ar aſtudio 'r Gelfyddyd o *Eluſen* ti a gei ddigon o ffyrdd i wneud y ddyledſwydd hon yn yſcafn, yn lleſol, ac yn llwyddiannus. Megis,

Yn 1. Od ei i *chwarae* rhaid i ti fod cyn fodloned i golli ac i ennill, ond os rhoi dy holl ennill i'r tlawd mae hynny 'n well nai gadw, ond gwell na'r llall oedd gadw i'r tlawd yr hyn yr oeddit fodlon iw golli a gadel y chwaryddiaeth heibio, a chwarae am Dragwyddoldeb. Dyna un ffordd.

Y llall yw *Cadw Ymprydiau 'r Eglwys*, a chynnifer o ymprydieu neilltuol hefyd ac a fynnech, ac os yw dy gyſiwr i allu cadw peth ynghyfer pôb pryd a gollech yn

y flwyddyn, ti a gei oddi wrth hyn gryn gymmorth i'r tlawd. Ond oni chlywi arnat ymprydio weithieu modd y gallo dy frawd fwytta, drwg y bydditi farw trofto. Rhoes S. *Marthin* y cwbl a feddei 'n y byd i'r tlawd ond un bais, ac a rannodd honno hefyd rhwng dau gardottyn. Mwy na hyn ymwerthodd S. *Paulinus* i gaethiwed i brynu rhydd-did i lanc yr oedd ei fam yn dra galarus am dano: a dywedir i S *Katherine* fugno archollion gwenwynic i ddiffeithwr a'i drygafei hi yn dra digwilydd. Ac mi a ddywedaf i ti *Gariad* mwy narh ain ôll ynghŷd: *Crift* ai rhoes ei hun i gywilydd ac Angeu, i brynu ei Elynion o Gaethiwed, a Marwolaeth, ac Uffern.

Yn 12. Dyſc gan y *cynnil*, (ond i ti ochel pob *bawridd-dra*) a thro'n' hwſmon dâ, a newid dy ofid i ennill yn ofal tros y tlawd; a thi a ei 'n ebrwydd yn gyfoethoc mewn gweithredoedd da: a pham nas gwnei o *gariad* gymmaint ac o *gybydd-dra*; am y *Nêf* gymaint ac am y *byd* darfodedic; er mwyn Duw a'r *Ieſu* ſanctaidd, gymaint ac er mwyn diles ormodedd *cefn* a *bôl*?

Yn 13. Nid yw'r Gorchymyn o *Eluſen* yn rhwymo i bob mâth ac odſa o luſeni fel eu gilydd: canys os gwell gennit borthi'r tlawd a threulio dy hôll rann ffordd honno, nid wyti rwym i fynd i garcharau i brynu caethion; eithr wrth yr amgylchion preſennol yr wyti 'n rhwym, ac fel y bo Rhagluniaeth yn trefnu i ti weled trueni a greſyndod yr awron ac yn llegys, felly yr wyt titheu 'n rhwym i'r weithred yma neu 'r llall o *Eluſen*.

Yn 14. Onid oes gennit *ddim sw roi*, etto rhaid bod gennit *Drugaredd*, rhaid i ti reſynu a thoſturio wrth y tlawd, a gweddio troſtynt, a bwrw dy ddeiſyfiadau defoſionol i gŷff y tlodion: ac os gwnei di'r hyn a allech bid mawr bid bychan, corphorol neu yſprydol, *Eluſen* neu *weddi*, cwppaned o wîn neu gwppaned o ddwfr, pettei ona *cariad* i'r brodyr neu wllys i helpu holl dlodion *Crift*,

Criſt, ſe a fydd cymeradwy yn ol yr hyn ſy gâ ddyn nid yn ol yr hyn nid oes ganddo; O blegid nid yw hwn ar hôll Orchmynion eraill ond *Cariad*, a hwnnw a'i dengys ei hun ile y gallo; a lle ni's gall, etto *Cariad* fyth yw ef, ac mae'n ddrwg ganddo na's gall,

Annogaethau i Eluſengarwch.

Yr annogaetheu i'r Ddyledſwydd hon yw y rnai a gynnyg y Scrythyr lân i ni, trwy ddatcan ei godidowgrwydd a'i Gwobr dilynol. *hi.* Nid oes un ddyledſwydd a orchmynodd *Criſt* iw ddiſcyblion cyn ddyeued ddwyſed a hon o *Gariad* ac *Eluſen.* Chwanega at hyn eirieu 'n Harglwydd, *Gwell yw rhoi na derbyn.* A phan feddyliech faint y fendith nad wyt ti yn cardotta o ddrŵs i ddrŵs, y ffordd oreu oddiolch i Dduw yw i ti er ei fŵyn ef ddiwallu'r, neb ſydd. 2. Wrth y ddyledſwydd yma y cerdd y Farn fawr y Dydd diweddaf. Canys yn ôl ein *cariad* ni a'n *Eluſen* yn unic y cyhoedda *Criſt* ei farn dragwyddol arnom. 3. Ymddangoſodd Criſt ac ymwnaeth yn rhyteddaf ſiampl feunyddiol o *Gariad* ac *Eluſen.* Efe a aeth oddi amgylch tan wneuthur daioni, gan bregethu 'r Efengyl ac iachau clefydon; ac, nis gallwn ddynwared Duw Tâd mewn dim ond mewn *purdeb* a *Thrugaredd.* 4. Mae *Eluſen* a rodder i'r tlawd yn prifio 'n llês i'r Rhoddwr yma ac yn dragywydd. 5. Mae *hi* yn help at faddeuant pechodeu. Gan mai wrth feſur ein maddeuant a'n *trugaredd* ni i eraill, y mae i ninneu hyderu a gobeithio a gweddio am faddeuant i ni 'n hunain. 6. Mae hi 'n ynnill Tryſor yn y Nef a Chyfeillion ar ol ein marwolaeth. Beth bynnac a wnelom i'r tlawd, fe a'i cyfrifir fel pe gwnelſid i *Griſt.* Am hynny pan ofynno dyn i ti er mwyn *Criſt* os bydd yn iawn iddo ofyn *er mwyn Criſt*, ſef os bydd e'n *Griſtion* ac yn *anghenus*, dyro iddo os gelli. 7. *Eluſen* yw un o eſcyll *Gweddi* i hedeg wrthi hyd Or-

seddfa'r gras. 8. Elusen a gorona holl Wasanaeth Duw. 9. Hi a bair ddiolch i Dduw o'n plegid ni. 10. Ac i ymysgaroedd y tlodion ein bendithio a gweddio trosom. 11. A'r rhann honno o'th feddianneu yr êl y pummed allan o honi neu'r degfed neu ryw offrwm i Dduw at saentumio *Duwioldeb* neu'r *Tlodion*, a ddychwel yn ddisiommedic â bendith fawr ar yr hôll rannau eraill. Mae hi megis tywalltiad yr Olew ar y Wraig o *Sidon*, tra thywalltei hi i lestri gweigion, ni threuliodd ddim tra bu hi yn porthi'r Prophwyd. 12. Clô ar y cwbl yw geirieu 'n Iachawdwr bendigedic, *Rhowch Elusen o'r hyn sy gennych, ac wele bob peth yn lân i chwi.* 13. Ond at hyn gellir chwanegu mai *Cariad* neu *Drugaredd yw* prif nôd Etholedigion Duw, ac arwydd o Rag-ordinhâd i fywyd tragwyddol: hyn o fantais a ddysc S. *Paul* i ni [*Megis Etholedigion Duw, sanctaidd ac anwyl, gwisgwch am danoch ymmysgaroedd trugareddau, cymmwynasgarwch, &c. Gan gyd-ddwyn â'u gilydd a maddeu iw gilydd, os bydd gan neb gweryl yn erbyn neb*] Crynodeb o hyn oll a ddarllennir yn ngeirieu S. *Crysostome. Medru'r gelfyddyd o Elusen sy well na gwisco Brenhinbleth Tyrnasoedd: ac er hynny mae troi un enaid yn fwy na thywallt dengmil o dalentau i gydeu 'r tlodion.*

Ond o blegid mai gwaith o *Drugarogrwydd* yw rhoi *Elusen*, rhaid i ni ymegnîo âg arfeu priod i farweiddio gwraidd Anrhugarogrwydd, a rheiny yw 1. *Cenfigen.* 2. *Digllondeb.* 3. *Cybydd dod.* rhagddynt cymmer help y Rheoleu a'r arfeu sy'n canlyn.

Cynghorion rhag Anrhugarogrwydd ac Aneluſengarwch.

1. *Rhag Cenfigen, petheu iw Hystyried.*

Rhag *Cenfigen* ni cheisia'i ond yr un rhesymeu ac a wnawn ith berswadio rhag y Frêch-fawr, neu'r crŷd poeth, neu'r Dropsi. 1. Canys trwm glesyd yw *Cenfigen*, heb

heb na phlesser *ynddi* na themtasiwn *iddi*; eithr yn llawn o boen a gofid: *hi* a fwytty'r cnawd, *hi* a sych y mêr, *hi* a wnâ'r llygaid yn geudyllau, a'r gruddieu'n gulion, a'r wyneb yn lâs. 2. Nid yw hi ddim gwell na rhoi diofryd mynd i'r Nêf rhyd y ffordd arddechoc o lawenhau yn maioni rhai eraill. 3. Mae *hi* 'n wrthwyneb i Dduw. 4. Ac yn llâd union-wyrthwynebol i ddedwyddwch a gorchwylion y Nêf, lle mae pob seren yn chwanegu llewyrch y llall, ac mae-lluosog nifer y gwahoddedigion ar swpper yr Oen yn gwneud y Wlêdd dragwyddol yn orsoleddusach o lawenydd. 5. Perffaith ſtât Uffern yw *Cenſigen* a gwŷn y Diawſiaid, canys holl waith y rheiny yw anobeithio ynddynt eu hunain, a chenſigennu wrth einiwythyd a diogelwch rhai eraill. ac ni fedrant hwy mor llawenhau mewn *dâ* nac mewn *drwg*, er dyched a thaered y ceisiant rwyſtro 'r dâ, a helpu 'r drwg trwy bob dyfeisieu a dichellion o falis a chyſrwyſdra mawr. 6. Ni all *Cenſigen* ddim lês at ddim yn y byd; nis gall foddio dim, na gwneud dim, na rhwyſtro dim ond happusrwydd a bodlonthwydd ei phêrchen. 7. Nid oes liw na rhîth o gyſiawnder i *Genſigen*, sel y gall sod i *Gaſineb* ac *angharedigrwydd*: cefais gamm, ac yna mae i mi ryw rîth escus o gaſineb, ond nid camm i mi nac i neb yw *ſynhwyr* a *llwyddiant* un arall, ac etto wrth y rhain yr yſſa *Cenſigen*. 8. O'r holl seiau, bryntaf yw hi, canys dyhuddir malis a digter â chymwynasau, eithr ffyrnigo ac ymgreuloni a wnâ hi, gan genſigennu i'r llwyddiannus ei *allu* ai *wllys* i wneuthur daioni: ac oni ollwng Duw ar y cyſryw damchwa ryſedd o *edifeirwch* a *chariad perffaith*, ni phaid y Fulfran hon a chnoi'r asu nes y dycco'i phêrchen i wlâd y *Genſigen* a'r poeneu tragwyddol

2. *Cynghorion rhag Digllonedd, iw Hymarfer.*

Ail Elyn Trugarogrwydd ac Elusen yw *Digllonedd*, rhag

pa

pa un mae Arfeu pwrpasol mewn synhwyr a Chrefydd.

Yn 1. *Gweddi* yw'r brif-feddyginiaeth rhag *Digllonedd*: canys dîr yw bydd y *digter* wedi cilio peth cyn cychwyn *gweddio*, a chyffelyb erbyn y darffo 'r *weddi* y derfydd *yn-tef*. Rhaid i ti faddeu a gochel pob digofaint presennol wrth ymbaratoi at *Weddi*: Os ymroi i daer weddio am help ith *ddigllon hwydd* gan Dduw, rhaid i ti 'n gyntaf erwy dy ddysal ddiwydrwydd *dy hun* ymegnio i ymwithód âg *êf*: a phan weddiech ac yr ymegnîech di sel hyn, mae'r holl Fendithion a addawodd Daw i *Weddi* yn siccrwydd i ti o ffynniant.

Yn 2. Pan gynhyrfo *dig* yn dy synwes cau chwippyn dy wefusau, ac na âd iddo le i dorri allan, canys yna sel tân se a'i lletha'i hun. Da mewn *cryd poeth* yw bod y *tafod yn dyner ac yn esmwyth*, a gwell mewn gwŷn *boeth o Ddigeer*. Canys mae gwŷn digofaint sel tân, a geirieu digllon sel megin iw chwythu, mae'r ddau ynghŷd sel y dur a'r maen calleitr yn gwreichioni tân wrth ergydio yn eu gilydd. Medr ymbell un ymboethi wrth chwedleua, ac os ei gymmydog hefyd a gymmer dân, hwy a gyd-ffagdant mewn angerdd cynddaredd.

Yn 3. *Gostyngeiddrwydd* yw'r help naturiol odidocca'n y byd rhag *Digllonedd*, o blegit os ystyri beunydd dy wendid a'th wallieu, a gweled ynot dy hun amryfusedd dy gymydog neu dy wâs, a chofio sod arnat bob dydd eisieu maddeuant Duw a chariad dy frawd, bydd anhawdd gennit ymgythruddo wrth wendid, neu dwrsteneidd wch neu ammwyll un arall, a thitheu 'n synych ac yn ddiescus dy hun yn euog o swy.

Yn 4. Ystyr esampl y byth sendigedic *Jesu* a oddefodd holl wrthiaith pechaduriaid, ac a gymmerth bob dirmyg a chabledd gan Ynsydion maleisus a gwaedwyllt; ac etto ynghanol y cwbl yr oedd ef mor dawel a di gyffro ac yw'r Heulwen hâf, ac yn ei osod ei hun yn hynny yn batrwm i titheu. Canys os goddefodd *Diniweidrwydd* ei hun gymaint camm a diystyrwch, nid yw fawr i ti gymeryd

gymeryd yn llaryaidd holl flinderau Ffortun, a gwallieu gweinidogion, ac amryfuseddau Cyfeillion, ac angharedigrwydd Ceraint, a chreulonder gelynion, a thitheu wedi haeddu y rhain ôll, a gwaeth, sef Uffern ei hun.

Yn 5. Os tybi gael o honot achos i ddigio, etto *Oeda gwplau* dy *ddigter* nes y medrych farnu 'n well: Os dy Weinidog a naeddei gôsp heddyw, ni all aros dan yforu mo'i wneud e'n ddiniweid, ond ni 'hwyrach y gall dy gadw di selly, trwy rwystro i ti daro dyn heb achos, neu ymgynddeiriogi am oferbeth.

Yn 6. Bwrw oddi wrthit bob annogaeth ac yspardyn i *Ddigllonedd*, yn enwedic, 1. Pob chwarae am *wystlon mawr.* Lladdodd *Patroclus* ei gyfaill yn ei gynddaredd newydd golli tro croes ar y Dabler. Cyfryw hefyd yw manyldra a negeseu bydol a gofal am danynt: eithr ymosod yn ddifatter ac yn ddibris o betheu *oddi allan*, ac na warria arnynt un *wyn*, am fod hynny yn fwy nac y dalant.

Os ni chwennychi ond ychydig, ni chroesir monot ond mewn ychydig. 2. Gochel o falchder a manylder afradlon bentyrru llawer o ddodrefnau breuon, ac o diysau gwerthfawr a siomgar, am fod yr aml ddamweiniau a ddigwydd i golledu neu anrheithio 'r cyfryw deganau, yn achosion anorchfygol o ddurfing *ddigllonedd.* 3. Na chroesawa ddim *athrodwyr*, canys hwy a hudant yn gyntaf dy *glust* ti, ac yn nesaf dy *grediniaeth*, ac yna dygant dy *amynedd*, ar cwbl ondodid am gelwydd: ac os gwîr yw, ni thâl mo'i ystyried, neu os tâl mae'r peth yn elcusodol; a thi eili ddianc rhag *digter* i un o'r ffyrdd hyn, naill ai, 1 Na wrando ar ddrwgabsen, neu 2. Na chreda monynt, neu 3. Na phrisia ynddynt, neu 4. Maddeu i'r dyn. A dedwydd oedd i ti fyw gyd â phobl laryaidd a heddychol.

Yn 7. Na 'spîa ar fatterion rhai eraill, nac ar feieu dy weinidogion, nac ar amryfuseddau dy Gyfeillion; ond y peth a ymgynnygio i ti trîn wrth y Rheolau uchod,

nchod, ond na ddôs di allan i hèl cynnud i losci dy dŷ dy hun. A chwanega hyn, os dâ y dyweid neu y gwnaeth dy gyfaill yn y peth a'th *ddigiodd wrtho*, arnati y mae'r bai ac nid arno ef, eithr os drŵg, efe a gaiff atteb ac nid tydi, o blegit un ai *camgymmeriad* oedd, ai *malis*, a a pha un bynnac achos yw'r ddau o *dosturi* ac nid o *ddigofaint*.

Yn 8. Arfer bob rheſymeu i eſcuſodi ac yſcafnhau beiau rhai eraill, canys mae llawer yſtyriaeth a all dy laryeiddio, megis mai byrbwyll oedd y bai, a di-falis, neu anfynych, neu hurtrwydd y dyn, ei edifeirwch, a'i debygolrwydd i wellhau, dal ar y rhai'n neu rywbeth *dà* yn lle dàl ar y *drwg* a gefaiſt neu a ddioddefaiſt.

Yn 9. Ar godiad gwŷn o *ddigter* tro'n ébrwydd i ddwyſ-fyfyrio Llawenydd y Nêt neu Boeneu uffern, o blegid mae *Ofn* a *Llawenydd* yn naturiol i ddyhuddo *angerdd llid*.

Yn 10. O digwydd cynnen, bydd di yn Ddioddefwr nid yn weithredwr, yn Amddiffynnwr nid yn Darawr, ac yno hefyd dyro atteb llaryaidd, a derbyn boethder a hyllìdod y llall fel twmpath o figwyn yn derbyn carreg, yna cei weled hawſed y diffydd yr ymryſon.

Yn 11. Yngorchwylion *Duwioldeb* bydd ofalus i dymheru pôb gweithred â *llaryeidd-dra*, ac â phriod arfeu *Addfwynder*: os hawdd gennit ddigio nac ymprydia'n dôst ac na chymer hyntieu rhyboeth o zêl: eithr ſiccrhâ dy ddyledſwydd â gweithredoedd gwaſtad a phwylloc, ac â thymmer ddâ o gorph, â difyrrwch gweddol i'th ſirioli.

Yn 12. O chyfyd gwŷn ſydyn a ffromwyllt o *ddig* ynot, attal hi â myfyrdod, a diwedded hwnnw mewn gweddi ddifrifol tros y ſawl a wnaeth i ti'r cam neu debyg. Canys mae Yſtyriaeth yn rhwyſtro'r wŷn, eithr Gweddi ai llâdd hi'n lân, ac ai diwygia hefyd.

Cynghor.

Cynghorion rhag Digllonedd iw Hyſtyried.

1. Yſtyr mai Gelyn *Cyngor da* yw *Digllonedd*, gwîr dymmeſtl yw'r *wyn* hon lle nis clywir neb *oddi allan* yn llefaru nac yn galw, canys os yn arafedd y cynghorir di, ni chlywi, os yn grôch ac yn daerddwys, dyna di'n ymgreuloni ymhellach. Bydd ditheu darbodus ymhaellaw i gaſclu yſtôr o reſwm ac yſtyriaeth ſynhwyrol fel y bych megis Dinas warchaedic yn barod o amddiffyn *oddi mewn*, gan nad wyt ti debyg i gael dim cymmorth *oddi allan*. 2. O'r hôll Wyniau, *hon* yw'r Elynes bennaf i Reſwm. 3. Gwenwyn cyffredinol yw *hi* yn ymrygnu wrth bôb rhyw beth, ni bu nêb erioed mor *ſarcboc* a rhoi ei gariad ar Lyffant, naneb er ioed mor *genfigennus* a grwgnach wrth gyflwr y truenus, nac mor *ofnus* ac arſwydo gwenynen farw; ond medr *Digllonedd* ymyſu a ffrommi wrth bôb peth, a phôb dyn, a phôb digwyddiad, ac wrth hynny oni lethir, hi awnâ gyflwr dyn yn ddiorphwys. 4. Os mawr fydd achos y *wyn* hi a dry'n gynddaredd, os bychan anynadrwydd yw *hi*, ac felly mae hi bob amſer un ai'n ofnadwy ai'n ynfydffol. 5. Hi a wnâ gorph dyn yn aruthrol, yn wrthun, ac yn ddirmygus, y llais yn erchyll, y llygaid yn greulon, y wynebpryd yn biglas neu yn danllyd, y cerddediad yn ffyrnigwyllt, a'r lleferydd yn grôch ac yn rhochus. 6. Nid yw hi na gwrol na bonheddigaidd. 7. O lyfrdra a gwendid calon y daw *hi*, hyn y bair fôd gwragedd, a phobl afiachus, a hên a thrueiniaid anffortunus yn ddigllonach nac eraill. 8. Gwŷn yw hi gymmwyſach i wybed ac i gaccwn, nac i Griſtianogion: Mae hi'n faich nid yn unic iw pherchen ond hefyd i bawb a'i gwelo, ac nid oes dim mwy anfoes nac anghroeſaw i ddeithriaid nac ymhyllu ac ymgynddeiriogi yn eu gŵydd. 9. Hi a wnâ *Briodas* yn ddîr flinder anoehel, a phôb cymdeithas yn faich anoddef. 10. Hi a drŷ feddwdod yn wallcof. 11. Hi wnâ gellwair diniweid yn

ddechreu

ddechreu Trychineb. 12. Hi a dŷ gariad yn elyniaeth. Hi a bair i ddyn ei golli ei hun, a'i reſwm, a'i ddadl. Hi a dry chwant gwybodaeth yn ysfa ymdaeru. Hi a wnâ'r galluoc yn drahaus. Hi a dry gyfiawnder yn greulonder, ac yſcelheigtod yn bengaledwch anhyddyſc. Hi a wnâ'r llwyddiannus yn ddi gariad, a'r anffortunus yn ddigŵyn. Cydlif yr hôll ddrwg-anwydau afreolus yw hi, mae *ynddi* genfigen a thriſtwch, balchder a rhagfarn, hylldod ac ammwyll, gorfoledd mewn drwg ac 'wllys i ddrygu, hunan gariad ac annioddef ac yſmaldod, ac i ddiweddu, er blined yw hi i eraill mae hi'n flinach iw pherchennog.

Wrth arfer y Rheſymmeu hyn a'r Ymarferion o'r blaen, gwilia'n ddyfâl rhag wrth geiſio llechu dy *Ddigllonedd*, ymboethi a digio wrthit dy hun am fod yn ddigllon. Eithr dôs yn llâryaidd yngyich ei marweiddio *hi*; a chychwyn yn gyntaf tros ddiwrnod, gan lawn-fwriadu na *ddigieób* am ddim y dwthwn hwnnw; ac nid yw fawr i ti wilied arnat dy hun tros un diwrnod; ond yna ar ôl un diwrnod, bydd cyn hawſed i ti ymattal ddeuddydd wedi, ac oedd un ar y cyntaf: ac felly dôs rhagot nes yr êl y peth yn hawdd ac yn gynneſin.

Ond gwybydd hyn nad yw *Dîg* ddim yn feius ond pan fo yn erbyn cariad i ti dy hun neu i'th gymydog: os gôfeli di na bo yn dy *Ddigter* ddim cilwg o ddirmyg, na chreulondeb ar y Troſeddwr, nac o falchder, nac angerdd, nac ammwyll ynot dy hun, fe â *Ddigter* yn *Gariad* ac yn Ddyledſwydd Un gair am gant, *Os mynni ddigio'n ddibechod, na ddigia wrth ddim ond wrth bechod.*

3. *Cynghorion rhag Cybydd-dod, trydydd Elyn Trugaregrwydd.*

Gelynes arall i Eluſen yw *Cybydd dod:* Yr iawn feddyginiaeth rhagddi yw'r annogaethau i *Gariad* a'r priod Reolau *Cyfiawnder*, y rhai ſy o'r blaen. Gellir hefyd at y rheiny chwanegu,

Yn 1.

Yn 1. Mae *Cybydd-dra* yn gwneud dyn yn *annappus*, am nad yw cyfoeth ddim help at wneud dyn yn happus: pettei *ddedwyddwch*, neu *fynhwyr*, neu *râs* ar werth am arian neu olud, hanerewyn oedd ymhyfrydu mewn lliaws o gyfoeth a meddiannau bydol: ond nid oes dim o'r fath beth; a hynny fydd o wynfyd mewn cyfoeth, ni lefys y *Cybydd* mo'i offio, fef eu treulio mewn haelder a fyberwyd.

Yn 2. Nid yw Cyfoeth ond *diles* ac *anfuddiol*, canys ni ŵyr Natur ddim deunydd o gyfoeth tu hwnt i *angenrhaid* a *chyfleufdra*. Canys *nid oes dim gynhilach na'r cefn a'r bol* os iawn arferir hwy: ond pan elont i ymofod at lygaid dieithriaid, pan elont i ymhoywi ac i rodrefu, yna daw *cyfoeth* i ofod allan yr Olwg ac i ffwrneifio r chwarae â *llownder* o *oferedd*: wrth feddiannu mwy na'th *raid* yr wyti'n colli'r meddiant arnat dy hun, yn gymmaint ac na fedri beidio a chwennych byth ychwaneg. A chan na's gall y meddiant o gyfoeth dorri mo'th chwant i gyfoeth, ni all ynteu'n ficcr mo'th wared oddiwrth ddim drŵg arall. Tyrr bŵyd dy newyn, a thyrr diod dy fyched, a phan fo arnat anwyd a galw am dy hugan, pan gaffech hi dyna di wrth dy fodd, on dy lethu a wnai faith neu wyth o huganeu. Ymfodloniff Natur a gorphywys pan gaffo'i *rhaid*, ond nid yw dim tu hwnt i hynny ond blinder a baich: oni ddychwelit ef mewn *Elufen* neu *Ddutwioldeb*, nis gall lefhau at ddim ond at gamwedd ac oferedd. *Nid oes dim Cyfoeth a dyrr chwant cybyddus i Gyfoeth.*

Yn 3. Mae cyfoeth yn *flin* ac yn *drafferthus*, ond mae'n rhwydd ac yn hawdd cael porthiant i'r chwanteu a wnaeth Duw a Natur. Pwy erioed a dalodd lôg arian am ruel blawd a dwfr iw gadw'i hun? Ond pan elech i chwantio tai têg o ddull Tai *Lloegr*, neu i flyfio tlyfau gwychion, neu dyddyn dy gymmydog nefaf, neu i hiraethu am wîn *Ffrainc*, neu am bêr-lyfiau'r *India*, neu am geffylau *Barbaria* yna ni fodloni byth monot nes

cael

cael y cwbl a'r goreu o'r peth a phanfiech: ond cyn y delech o hyd i hanner dy chwantau gorwyllt ni a'th gawn di'n gaethwas i uſurwyr, a phe ſy waeth, i'th drachwanteu creulon; ac i boeneu cynfigen ac annioddef. Ond ti a gei weled, y ſawl a yfant ymlaen wedi torri eu ſyched, neu a fwyttânt newydd giniawa'n llawn, y gorfydd arnynt chwydu nid yn unic y gormodedd ond hefyd yr hyn ydoedd angenrheiddiol, felly y ſawl a wancio ychwaneg nac allo trwy *gymmedrolder* ei arferu, gnawd iddo gan fynychaf ymadel a'i dreſtadaeth a allafei ei gadw mewn rhydd-did a pharch, a phorthi ei hôll chwanteu rheſymmol ef hefyd.

Yn 4. Iechyd ynteu yw Bodlonrhwydd, o ran mai gwîr *glefyd* yw *Cybydd-dra.* Pan ſo dyn newydd fwytta ac yfed ei raid, etto heb ei fodloni, nid bwyd a diod ſy arno bellach ei eiſieu eithr Phyſygwr, rheitiach iddo gael ei arloeſi na'i lenwi, felly *Cybydd-dod* ni ellir byth mo'i digoni, am hynny nid oes ffordd iw hiachau ond trwy leihau ac ymarloeſi. Nid oes help na gorphwyſtra i'r Cybydd nes y dêl yn ei ôl at *gymmyſder* a *meſureu ei angenrhaid naturiol.* Canys erbyn 'y caffo un Tyddyn, ſe a glwyfa wrth un arall, pan gaffo hwnnw ſe a'i gwêl ei hun yn deccach ei le am un mwy, ac felly cynnyddu waethwaeth a wna'r Clefyd. Ond deſcynwch ef at feſureu Naturiaeth, ac yno ſe a fydd ſicer o gael gorphwyſtra. Canys wrth Naturiaeth ni all neb chwennych ond llond ei fol pan ſo arno newyn, rhyw un câr neu wr luſengar a ddichon iachau ei angen ef, ond nis gall yr hôll fyd iachau moi *Gybydd-dod* ef.

Yn 5. *Cybydd dra* yw'r *Frâd-gyfarfod* groeſaf ac ynfyttaf yn yr hôll fyd, mae hi'n anaelef am ei bod hi yn ymdrechu yn erbyn ei meddyginiaeth ei hun. Ni ymgeidw neb rhag bwyd dim ond o ran bod arno newyn; na rhag dillad o ran bod arno anwyd: Ond ſe a wna'r *Cybydd* hynny, canys eſe a daer ddeiſyf gyfoeth o ran bod arno'i eiſieu medd ef, a chwedi ei gael, ei eiſieu byth y fydd

y fydd arno. am na lefys mo'i gymeryd. Cyn cael dillad fe a'i cais, am nas gall fod hebddynt, ond wedi eu cael fe all, fel pettei arno fwy o eifieu ŷd iw' Scubor nac iw fol, neu fwy eifieu dillad iw gîft nac iw gefn. Mae *Cybydd-dod* yn codi blŷs ac yn gommedd y pleſer oi fodloni, mae hi'n chwanegu'r chwant ac yn attal y modd iw dorri. Mae'r *Cybydd* yn gwyrdroi Cwrs Naturiaeth a phwrpas Duw, yr ŷd y gwîn, y gwlân ar arian a fwriadodd Duw iw treiglo a'u harferu er diwallrwydd a firioldeb iddo'i hun a'i frawd, a geidw ef ôll i edrych arnynt ac iw rhifo, ac i gael wrthynt eu berchi a'i tawrhau gan ffyliaid, a'i alw'n gyfoethoc yn ei fyw ac yn reſynol wrth farw, i gael gadel (fel crochenyddion *China*) twy pentwr o ddom iw heppil, ac ynteu ei hun yn mynd i gymeryd meddiant tragwyddol mewn rhann o etifeddiaeth *Difes*. Ac etto peth mawr a rhyfeddol yw, os medrei'r dyn hwn ymfodloni ar sîr galed, a gwilied yn ofalus a gweithio'n ddygn. a goddef dirmyg ac ammarch, er mwyn cael ennill arian fwy na'i raid, O hawſed y gallaſei ynnill y Nef! a maint o adfyd a blinder a gymmerth ef iw wneuthur ei hun yn golledic! Haws faſei iddo cyn tyrru ymfodloni ar ei dlodi cywir a rhinweddol nac wedi ar dlodi gwneuthur ſy'n helbulus ac yn bechadurus. Yr un sîr a llai o lafur a'i gwnaethai ef yn happuſach yma ac yn wynfydedic tyth.

Yn 6. Clô ar y cwbl yw'r hyn a ddyweid yr Apoſtl, *mae Cybydd-dod yn Eulun-addoliaeth*; hynny yw, mae *hi*'n mawrhau arian oi ran ei hun, mwy nac o ran ei arfer; mae *hi* 'n *Hyderu* ar Gyfoeth, ac yn ei *Garu* yn fwy na Duw, na Duwioldeb. *A hi yw gwreiddyn pob drwg* hi a ddyic bobl yn greulon ac yn gyfrwyddrwg, yn ddichlyn ac yſgeler, yn llawn gofal a malis, *hi* a lwnc etifeddion ieuainc, ac â fâl wyneb y tlodion, ac a anrheithia'r ſawl ſy'n perthyn yipyſaf i Gadwaeth Duw, y diymadferth, y difalis, a'r diniweid; *hi* a rifa

oedran rhieni, ac a ddeiſyf farwolaeth ceraint; *hi* a wnâ Gyfeillach yn gelſyddyd o ſclyfaetha, *hi* a drŷ Gydwr yn Gigfran, a Chydymaith yn Lleidr: ac ni leſâ'r cwbl iddi *hi* ronyn am na leſys *hi* arferu mor pentyrrau wedi'r hôll drais a'r dwyll. Ac os lliw gofal tros eich heppil yw'r holl bentyrru yma gennych (ſel Llygod *Affrica* a gûdd y mŵyn aur yn eu coluddion, ac ni ymadawant â'r aur amrwd nes y tynner eu perfedd) gwybyddwch fôd y peth oedd afraid i chwi, mor afraid i'ch plant, a gall y rheiny fod hebddynt cyſtal a'u Tadeu na arferodd monynt. Yn arfeu o ryw bechod iw Meibion y trŷ da'r Cybyddion fynychaf: ſel y bydd y plant mor ddiles i'r Wlâd ac oedd yr Arian iw Tadau, yn Ffyliaid neu'n Afradloniaid, yn ormes iw gwlâd ac yn gôſp am Gybydd-dod eu Tadau; ac odid a balla cyn pen tair oes ryw gyfnewid neu i gilydd a dyllo dîn y cŵd oni redo'r hôll olud hyd y byd. Canys mae hôll dryſorau'r Cybydd yn fyrr o un fendith, ond ni phalla ſicer felldith o hir ddilyn hirddrwg.

Yn 7 Yſtyr yn ymyl hyn fanteiſieu *Tlodi*, Stâd heb fawr brotedigaeth na pherygl, na blinder ond un, ſtât ddiogel tan ofal Duw, y mae ef yn darbod ac yn arlwy beunydd *iddi*. Stât y teilyngodd *Criſt* yn amlwg ei pherchennogi, ac mae llawer o wŷr ſynhwyrol yn ei haddunedu beunydd: Beth yw'r Goludog ond fel llynn y rhêd y tlodion iddo, ac a'i cynhyrfant yn gyntaf, ac yna diyſpyddant ef: Nid yw ef o'i hôll gyfoeth yn mwynhau dim ond ſy *gymmedrol* ac *angenrheidiol i ddyn*; ni all ynteu mo'r bwytta cymaint a Blaidd neu Forfil. Ni wnâ amryw ddainteithion ond porthi pechod a chlefydon: Ie mae'r tlawd yn gwledda'n fynychach na'r cyfoethoc, am fod pôb gwellâd bychan yn wledd ir tlawd, ond yr hwn ſy mewn gwledd bôb amſer nid yw e'n gwledda un amſer, am nad oes le iddo gael dim *dieithr* ac *amheuthun*: Ni chŵſc y cyfoethoc mor iachus a'r

a'r tlawd llafurus; mae arno fwy o ofn a mwy o ofynion, a mwy o angen; canys pa un dlottaf ai'r hwn fy arno eifieu pumpunt, ai'r gwr fy arno eifieu pummil o bunneu? Ceiff y tlawd ddigon i lenwi ei fol, ac ni chaiff y cyfoethog mor digon i lenwi ei lygad. Ac nid yw uchel-chwant dynion yn ymgyrraedd am Feddiannau mawrion ond fel gwerthu *Ffynnon* i brynu *cleſyd*, neu roi *Bodlonrhwydd* yn gyfnewid am *angen*.

Mae ngobaith yr helpa'r Myfyrdodau hyn at iachau *Cybydd-dod*, fel wedi i'r Grâs o *Drugarogrwydd* ehengi dy galon, y bo dy law yn egored a'th fraich yn eſtynnedic i'r tlawd mewn *Eluſen*.

DOSP. IX.

Am Edifeirwch.

EDifeirwch a wnâ'r gyfnewid fwyaf yn y Byd: mae Hi yn newid petheu yn y Nef ac ar y Ddaiar; canys *hi* a newid yr hôll Ddyn o *Bechod* i Râs, o'r greddfau gwaethaf i arferion ſanctaidd, o gyrph aflan yn Eneidieu Angylaidd, o fôch yn Ddoethion, o Feddwdod i Gynghorion ſobr: a Duw ei hun, *gyd a'r hwn nid oes gyfnewid na chyſcod troedigaeth* a deilyngodd gan ddeſcyn at ein gwael ddealltwriaeth ni, ddywedyd ei fod ynteu yn newid ar *edifeirwch* dyn, ei fod e'n newid ei Ordeiniadau, yn dadtroi ei farn, yn dileu'r cywilydd a'r triſtwch, ac yn tynnu'r Cwynion allan o Gof-lyfreu'r Llŷs Nefol, ac yn derchafu'r pechadur o fedd i fywyd, o'i garchar i deymgader, o Uffern ac euogrwydd poen dragwyddol, i'r Nef a hawl Dedwyddwch anherfynol. Os rhwymir di ar y Ddaiar, rhwym fyddi yn y Nef, o chei ollyngdod yma, ti a gei ollyngdod yno; os edifarhei di, edifarhâ Duw, ac ni enfyn arnat y drŵg a haeddaſit.

Ond mae *Edifeirwch* yn Gadwynbleth o amryw ddyledſwyddau; ac yn cynnwys ynddi hôll ranneu Buchedd ſanctaidd, o amſer dy ddychweliad hyd y munud olaf oth einioes; ac mae ynddi rywberh a berthyn i'th bechodeu or blaen yn yſpyſol, y rhai weithian a ddiddymmwyd trwy foddion yſpyſol, ac a'th rwymodd ditheu i orcheſtion yſpyſol, ac a ddûg lawer o angenrheidiau newyddion arnat, ac a'th roes mewn llawer o berygl. Ac o herwydd ei bod *hi* yn Ddyledſwydd yn cynnwys cynnifer o ranneu, a chymaint o waith, mae hi'n gofyn hefyd lawer o amſer, ac yn dy adel di yn yr un grâdd o

Obaith

Obaith am faddeuant, ac a fo dy ddychweliad titheu i Stât o *gyfiawnder* a *ſanctteiddrwydd Buchedd*, y rhai a addawſit yn dy Fedydd. Canys gwybydd nad oes ond un *Edifeirwch* trwy dy hôll enioes, os deellir *edifeirwch* yn ôl priod feddwl Cyfammod yr Efengyl, ac nid yn ôl y cyffredin yſtyr. Hynny yw nid oes i ti ond unwaith newid hôll *ſtât* dy fuchedd o lwyr feddiant Diawl, o gyflwr Pechod ac Angeu, o gorph llygredigaeth, i fuchedd Gràs, i feddiant yr *Jeſu*, i Deyrnas yr Efengyl; a hynny a wneir ym Medydd y *dwfr*, neu ym Medydd *yr Yſpryd*, ſef pan gyntaf y gwirier dy *Fedydd* trwy ddyfodiad grâs Duw arnat, a thrwy i titheu ufuddhau i'r Alwedigaeth Nefol, gan gydweithio â Duw.

Wedi'r Gyfnewid hon, os ſyrthi bŷth i'r gwrthwyneb gyflwr, ac ymddieithro'n hollawl i Dduw a Chrefydd, a'th broffeſu dy hun yn wâs i *anghyfiawnder*, ni wnaeth Duw i ti ddim cyfammod i eſcor mwy, nid oes dim lle mwyach i *Edifeirwch*, neu lwyr-gyfnewidiad neu ailenedigaeth: ni ellir ail-eni dyn ond unwaith. Cyfryw yw gwirfodd a maleiſus Ymadawyr â'r Ffydd, Hudolion, a dynion gwrthnyſig anedifeiriol, a'r cyffelyb.

Ond os goddiweddir di mewn gwendid, a mynd i gyffiniau a therfyneu'r Cyflwr hwn, a gwneuthur pechod gorthrwm, neu ddeg, neu ugain, trwy na bŷch yn nghyflawn feddiant y Cythraul, yr wyti tros y tro preſennol mewn cyflwr colledic os byddi marw; end os byddi byw ti elli eſcor, canys *felly* ti elli'n fynych edifarhau. Nis gelli edifarhau neu godi o *farwolaeth* ond unwaith, eithr o *glefyd* lawer gwaith; ac os codi felly trwy râs Duw ti a gei faddeuant. Ond mae dy Obaith di o faddeuant yn union fel y bo dy *edifeirwch*, os bydd *hi*'n amſerol, yn ddifrifol, yn ddiwyd ac yn affeithioi, Duw a'i cymmer, nid gan bwyſo gronynnau a thippynnau, ond gan ſwrw dy dueddfryd cyffredin a phrîf ddar-

ueu dy fywyd. Ymgais galonnoc a nollawl gyfnewid affeithiol a gaiff y pardwn; canys troir heibio dy wendid anochel, a'th hên ddrygau, a'th ammherffeithrwydd presennol, a'th wallieu byrrion y bŷch di 'n gwilio, yn gweddio, ac yn ymdrechu yn eu herbyn, iw rhoi ôll ar scôr y Groes, wedi i'r *Jesu* sanctaidd weddio trostynt. Dyma gyflwr ac ansawdd *Edifeirwch*: ei rhanneu a'i gweithredoedd *hi* wrth y Rheoleu hyn y mae eu barnu.

Gwei-

Gweithredoedd a rhanneu o Edifeirwch.

Yn 1. Mae'r *gwîr Edifeiriol* yn alarus *tawn* am ei bechodeu o'r blaen, nid âg ochenaid neu ddegryn yſcafn arwynebol ond â *thriſtwch toſtlym, cyſtuddiol*; y fâth driſtwch ac a gaſâ 'r pechod cymhelled ac y dewiſei 'r dyn farw yn hytrach nai wneud ef mwy. Y *Triſtwch* hwn a eilw 'r Yſcrythyr [*Wylo'n dôſt, wylo mewn chwerwedd calon, wylo ddydd a nôs, gofid calon a rhwygiad yr yſpryd.*] A gelli ddarllen dull a gradd y *triſtwch* yma yn Ngalarnad a gofidus accenion *Jeremias* wrth wylo tros bechod ei genhedl; trwy dorr-calon *Dafydd* wrth alaru am ei lofruddiaeth a'i odineb, neu wylofan chwerwdoſt S. *Petr* wedi gwadu ei Feiſtr. Mae dangoſiad y Triſtwch hwn yn amryw yn y naill ddyn ragor y llall, yn ol tymmer y corph, yr oedran, y rhyw, amgylchiad y weithred, yr annogaeth i driſtwch, trwy amryw ddigwyddawl feddalwch, neu ffyrnigrwydd gŵraidd; ac nid wrth y dagreu y mae barnu 'r *edifeirwch* ond wrth y *triſtwch*, ac nid wrth y dolur teimladwy y mae barnu'r triſtwch, ond wrth gaſineb y galon ar bechod, ac wrth y gweithredol barodrwydd i ymwrthod âg ef, a llawn-fwriadu a gwîr wrthwynebu ei demtaſiwnau ef rhagllaw. Rhai a wylant am bôb peth, y lleill ni wylant am ddim; eithr gwîr olion a phriod affeithiau *Triſtwch Duwiol* yw ofn barnedigaetheu Duw, ymarſwyd rhag ei ddigofaint; gwilio ac ymdrechu yn erbyn pechod, goddef yn amyneddgar y groes o driſtwch a ddanfono Duw yn gôſp am danynt, achwyn arnat dy hunan, a gwaſtadol greu am faddeuaint, gwael ac iſel dŷb o honot dy hun, a holl olion naturiol y rhain, yn ôl tymmer ac anſawdd y corph. Canys od wyt arfer o wylo ąm be-

theu eraill, drŵg oedd nad wylit yn dy *edifeirwch*, nid am od wyloi rann ei hun yn ddyledswydd, ond o blegit os bydd y triftwch cymmaint, yr ymddengys cymmaint arwyddion o honaw

Yn 2. Dylei dy *driftwch* am bechod fod yn gyfattebol i'th bechodeu, er nad yn gyfartal iddynt, nid oes wybod ddim mesur pennodol ar bechodeu, am hynny ni rwymir monot i ddim manwl fesureu o *driftwch*, ond cadw o honot *gydweddoldeb*; hynny yw, bod am bechod mawr driftwch mawr; a phechod llai, llai cafod a'i gylch ymaith.

Yn 3. Unionaf y cymmwyfir *grâdd* dy driftwch am bechod pan fo'r *triftwch* ynghŷd â'r hôll gyftudd a phenyd dyledfwyddeu *edifeirwch* cymmaint, neu fwy na 'r difyrrwch y gefaift with wneuthur y pechod.

Yn 4. Dyledfwydd o gôfp yw *gwîr Edifeirwch* gweithred o driftwch yn barnu ac yn bwrw 'r pechod, trwy wirfodd ymddaroftwng i gyfiyw ofidiau ac a ddanfono Duw arnat; neu ragflaenu barnedigaeth Duw trwy dy farnu dy hun, a chofpi dy gorph a'th enaid, â'r cyfryw arfeu o *Ddiwioldeb* ac a fo blîn i'r corph: megis ymprydio, gwilio, hîr weddio, yftumieu poenus wrth weddio, eluſenau treulfawr, a phôb ymddaroftyngiad oddi allan. Canys pan farnech dy hun, rhaid i ti dy fwrw dy hun os wyt euog, a phan fwrier di rhaid dy goipi, ac os berni felly di dy hun fe rwyftra hynny farn yr Argiwydd arnat fel y dyfc S. *Paul* ni *. Mae penyd corpho-

* 1 *Cor.* 11. 31. rol yn gwneud i Dduw faddeu neu leihau 'r barnedigaethau bydol a fwriadafai yn erbyn y pechodeu, megis yn nghyfiwr *Abab*. Ond etto nid oes dim o hyn oll yn cymmodi'r pechadur

chadur i *dragwyddol* ffafr Duw, canys nid yw hyn ond y Cynddrws i *Edifeirwch.*

Yn 5. Mae pob *gwîr Edifeiriol* yn rhwym i gyfaddef ei bechodeu, ac i ymddaroſtwng ger bron Duw byth. Mae addewid yſpyſol i Gyffes pechodau [*os cyfaddefwn ein pechodeu ffyddlon yw efe fel y maddeuo i ni.*] hynny yw, ſe a ymrwymodd i faddeu i ti os iawn gyffeſi a gwneud yr hyn oll yr ordeiniwyd Cyffes o'u plegid; ſef, ymgywilyddio o'u plegit, ac ymwrthod â hwynt byth rhagllaw. Canys heb hyn, beth a dâl dy Gyffes di? Mae Ef yn gwybod ac yn cofio dy holl bechodau 'n llawer gwell nac y medri di eu hadrodd iddo: Eithr Cyffes i Dduw a ddél o *driſtwch*, a *chywilydd*, ac a ſo 'n weithredd o *ymddaroſtwng* ac *ymddifarnu*, ac o ledu dy friwiau er mwyn cael meddyginiaeth, dyna'r Gyffes ddyledus yr ymhyfryda Duw ynddi.

Yn 6. Rhaid i'r *gwîr edifeiriol* ddwyn i weithred ei holl feddylieu ai ſwriadeu ſanctaidd, rhaid i ti ddechreu a diweddu Stât o *Fywioliaeth ſanctaidd*, gwrthwyneb i'r ſtât o dywyllwch y rhodiaiſt ynddi gynt; Canys bwriadu gwneud peth, ac heb ei wneuthur yw torri dy ſwriad a'th ffydd, gwatwar Duw, ffugio a dirymmu dy holl weithredoedd edifeirwch o'r blaen, a gwneud dy bardwn yn ddiobaith, a'th obaith yn ddiffrwyth. Os bwriedi fyw 'n ddâ pan ſo arnat berygl, neu ofn mawr, neu pan fych newydd borthi dy drachwant, ac etto pan ddychwelo 'r temtaſiwn y bechi, ac yna a ymdriſtei ac a lawnſwriedi eilwaith yn ei erbyn, ac etto a ſyrthi pan ddêl y temtaſiwn, nid wyti ond ofregedd yn lle gwîr *edifarhau*, ac nid ydwyt yn ghyflwr Grâs; ac os happia i ti farw ar un o'r oriau dâ hyn, rhwng dau bechod, nid wyti ar gyfyl iechydwriaeth:

dwriaeth: canys os angenrhaid i ti *fwriadu* byw 'n dda, mae'n angenrhaid i ti *fyw* 'n dda hefyd. Ni ddichon neb fod yn ffafr Duw trwy feddylieu a bwriadeu da heb weithredoedd dilynol: Nid yw 'r *Bwriad* ond megis y Porth neu'r Cynddrws at Faddeuant: *Buchedd ſanctaidd* yw unic berffeithiad *Edifeirwch*, a'r unic angorfa ſicer ddiogel y gelli fwrw angor dy Obaith yn Nhrugareddau Duw trwy *Jeſu Griſt*.

Yn 7. Na fwrw gael o honot faddeuant yn ebrwydd er dy ddychweliad cyntaf i ddechreuad buchedd dda; eithr dechreu dy obaith a'r graddeu oth hyder, yn ôl fel y bô'r pechod yn marw a grâs yn bywhau ynot, fel y bo 'r greddfau drŵg yn lleihau a chyfiawnder yn cynnyddu, fel y bo pechod yn dychwelyd yn anamlach, yn wannach, yn llai ei groeſo, ac yn yngwrth, heb ei ragfwriadu, eithr ei fawrgafau, ai daro 'n ebrwydd yn y Graig *Criſt Jeſu* trwy driſtwch ſanctaidd, a mwy gofal a gwiliadwriaeth gaethach. O blegit os *Buchedd ſanctaidd* yw dy rann di o'r Cyfammôd, fel y dychwelych di at Dduw, y dychwel Duw attat titheu, ac y dychwel dy gyflwr at debygolrhwydd o faddeuant.

Yn 8. Rhaid i bob dyn weithio allan ei iechydwriaeth trwy ofn a chrynu; a chwedi gwneud pechodeu dylei dy ofn gynnyddu, am fod pob pechod, a phob gogwyddiad trwm oddiwrth ffyrdd Duw, yn radd newydd o berygl, ac a chwanegodd ddigofaint Duw, ac a wnaeth yn anhaws ganddo faddeu, a phan ŵnêl, nis maddeu ond ar ammodeu toſtach o *mweuthur* a *dioddef*, hynny yw, rhaid i ti wneud mwy am faddeuant, ac ondodid ddioddef llawer mwy Canys gwybydd mai o fêſur ychydig y maddeu Duw; fel y bo dy ufudd-dod ti yn cynnyddu, a'th ofal yn gallach ac yn fywioccach, felly y mae digofaint Duw yn cilio

cilio ac yn lleihau; ac etto ni hwyrach ddarfod i'th bechod diweddaf wneud i Dduw fwriadu'n ddifaddeu ddanfon arnat ryw farnedigaeth arwdoft. Anyfpys a thytwyll i ti yw'r damweinieu pennodol ar bôb achofion, am hynny rhefwm da oedd i ti bob amfer alaru dros dy bechodeu a gythruddafant Dduw, ac a wnaethant dy gyflwr mor bervglus.

Yn 9. Rhaid ir *gwir Edifeiriol* ddâl i ymbil am faddeuant holl ddyddieu ei enioes, ac na thybia'r gwaith wedi ei orphen hyd farw, na thrwy un weithred dda o'r eiddot dy hun, na thrwy weddi'r Eglwys, na thrwy faddeuant y dyn a gadd gamm, na thrwy dalu iawn iddo. Arfeu affeithiol yw y rhain, ac yn ficcr dyma y rhai a wnâ'r gwaith o'r diwedd, ond fyth etto mae *pechod* yn gorwedd ar y drws, ac yn barod i droi attat mewn barn a damnedigaeth, o throi ditheu atto ef mewn 'wllys a gweithred. A pheth a wyddoft a faddeuodd Duw i ti, neu pa cyn belled y maddeuodd, ac nid yw'r cwbl a wnaethoft deilwng o ennill maddeuant, am hynny gweddia fyth, ac byth ymofidia am i ti erioed ei wneuthur, ac byth gwilia rhagddo; ac yna 'r dechreuadau o faddeuant y buwyd yn eu gweithio rhyd y ffordd, a gwbl-berffeithir yn Nydd yr Arglwydd.

Yn 10. Nac *Oeda* dy *edifeirwch* ddim, chwaethach hyd dy Wely-angeu. Nid gwaith hawdd yw dadwreiddio greddfau pechod a gafclwyd ac a gadarnhawyd trwy dy hôll enioes. Cei dy wala o waith yn marweiddio un anwyl ddrygchwant ynghanol d' amfer a'th gryfder goreu, a chyn iddo wreiddio cymhelled ac y bydd e'n niwedd bywyd annuwiol; am hynny ynteu bydd yn amhoffibl pan êl y gwaith cymmaint a'r nerth cyn lleied, pan êl *pechod* mor

gryf

grŷſ a *grâs* mor wann; canys mae'r ddau elyn yma fel y gwrês a'r oerfel fel y llenwo'r naill fe a dreia'r llall, fel y cynnyddo *pechod* y mae *grâs* yn lleihau; felly po mwyaf y bo arnat eiſieu *grâs* lleiaf a gei di'r pryd hynny. am ddarfod i anferth ſwmm dy bechodeu ſy'n gwnand yr eiſieu. leihau 'n ddiddim y grâs Duw a ddylei dorri dy eiſieu. Chwanega etto 'r Yſtyriaeth hon, fod dydd *Edifeirwch* ar wely-angeu wedi darfod: Canys dychweliad i *fuchedd ſanctaidd* a byw bywyd grâs, yw *Edifeirwch*; ond gwallcof yw dywedyd y gall dyn fyw buchedd ſanctaidd ac ynte 'n marw: yn enwedic os yſtyri fod byw o bechadur fuchedd ſanctaidd, yn gofyn gorchfygu o hono ei holl ddrwg-arferion, ac yna darfod iddo ynnill y gwrthwyneb raſau, trwy ſawr boen a challineb gwiliadwrus, ac ymwadu âg ef ei hun, a thrwy doller a chaledrwydd. *Nid ar frys y gwneir dim godidog.*

Yn 11. Wedi i ti ddechreu *eſcor* ofna 'n anfeidrol *adglefychu*; am hynny wrth y gofidus brawſ a gefaiſt marcia pa le y methaiſt, a thrwy yſpyſol ddyfeiſieu cryſhâ'r gynneddf ac ymarfoga rhag y temtaſiwn hwnnw. O blegid os yr holl driniad a'r ymgeledd a arfer Duw tu ac attat i gadw dy ddiniweidrwydd, os dy berygl diweddar a'th ofnau, a daioni Duw yn gwneud i ti unwaith ddianc, a gwradwydd dy gwymp, (a maint yn enwedic a gŷſt i ddyn ei adgyweirio!) a gwybod dy amryw wendid dy hun; os ni wnâ hyn oll i ti wilied rhag ſyrthio, bydd perycclach o anfeidrol os ti a ſyrth elchwel, nid yn unic rhag na dderbynio Duw monot i faddeuant, ond hefyd fe a'th wnâ hyn ditheu yn fwy anobeithiol ac anoddefus, ath gywilydd a dry yn ddigywilydd-dra; a'th wllys a eiff yn fwy dieithrol, a thaerwyllt, a gwrthnyſig, a *bydd dy ddiwedd yn waeth na'th ddechreuad.* Yſtyr etto ym mhellach,

mhellach, dy bechod a oedd gynt mewn cyffelybrwydd têg am faddeuant, a ddychwel arnat nid yn unic â'i feichieu ei hun, ond hefyd a'r ffieidd frynti o *anniolchgarwch*, a theifl hyn di cymhelled ac erioed oddi wrth y Nêf, a'th holl lafuriau, a'th ofnau, a'th wiliadwriaethau, a'th ymorcheſtion a gyfrifir yn ddim; oddieithr yn arwyddion i ddannod i ti dy ynfydrwydd, yr hwn wedi i ti oſod un troed yn y Nef, a dynnaiſt hwnnw yn ei ol, ac a eiſt â'r ddau i Uffern.

Annog aethen

Annogaetheu i Edifeirwch.

Ni cheiſia'i mo'r rheſymmeu i'th annog i *edifarhau* ond dywedyd i ti onis gwnei y derfydd yn ddiammeu am danat; ac os edifarhei yn amſerol ac yn gyflawn, hynny yw, byw *Buchedd ſanctaidd*, maddeuir i ti, a chadwedic fyddi. Etto i helaethu peth ar y Rheſwm yma; Cofia,

In 1. Fod derbyn dynion i Edifeirwch a Maddeuant yn fwy ffafr nac a roes Duw erioed i'r Angylion a ſyrthiodd, ni chaniadwyd iddynt hwy erioed le na chennad i *edifarhau*; ni ocheneidiodd *Criſt* un ochenaid troſtynt hwy iw hedfryd i obaith byth o wynfyd ar ôl eu cwymp cyntaf, ni oddefodd un archoll nac un dirmyg, nis tywalltodd un defnyn o'i waed troſtynt hwy. Eithr ſe a wnaeth hyn droſom ni: Ef a dalodd yſcôr ein pechodeu ni, dim ond fel y caem gynhwyſiad i *Edifarhau*, ac y bai'r *Edifeirwch* hwn yn ffynnadwy ac yn affeithiol i'r dibennion mawr o lechydwriaeth a Gwynfyd.

Yn 2. Yſtyr fel y coſtiodd hyn i *Griſt* fyrddiwn o weddieu ac ocheneidieu a griddfanau, felly mae e'r munud hwn, ac a fu er ys dau cant ar bymthec o flynyddoedd ddydd a nôs yn gweddio am râs i ni i *edifarhau*, ac am faddeuant os gwnawn, ac am raddeu o faddeuant uwch na meſur ein gwendid, a mwy na haeddiant ein triſtwch ni a'n gwellâd, ac ni thyrr ef ar y Weddi hon hyd ei ail ddyfodiad: Canys [*mae e'n byw bob amſer i eiriol troſom ni*] ac fel gwyppeh am ba beth y mae e'n *eiriol*, S. *Paul* a ddywed i ti ei bwrpas ef [*Yr ydym ni*

yn

yn Gennadau tros Griſt; *megis pe byddei'n deiſyf arnoch trwom ni, yr ydym* yn erfyn *tros Griſt cymmoder chwi â Duw*:] a'r hyn y mae *Criſt* yn ei erchi i ni ei weiſion ei wneud, mae e'n erchi i Dduw ar wneuthur o honom, canys eſe yw Ffynnon y *grâs* a'r *gallu*, ac heb ei help eſ nis gallwn wneuthur dim.

Yn 3. Yr oedd cael o honom le i edifarhau yn bwrcas mor ddrudfawr ac yn berthynas mor bwyſfawr, ie mae Duw ei hun yn cyfri'r digwyddiad yn beth mor odidoc, ac y dywed ein Iachawdwr bendigedic i ni ſod *llawenydd yn y Nefoedd am un pechadur a edifarhao.* Sef pan âi ef ar ddeheulaw ei Dâd i eiriol troſom ni ac i weddio am ein hedifeirwch ni, ſod dychweliad ac *edifeirwch* pob pechadur yn rhann o Ogoneddiad *Criſt*, yn atteb iw weddiau eſ, a Gwobr ei ddioddefaint eſ, yn yr hwn y mae e'n gorfoleddu'n hanfodol. trwy lawenydd ei ogoneddus Ddyndod. Canys er mwyn hyn y dioddefodd eſe unwaith, ac o achos hyn y llawenhâ eſe'n dragywydd: Pan ddêl Pechadur edifeiriol i dderbyn cyflawn berffeithrwydd a ffrwyth Maddeuant, gelwir hynny [*myned i mewn i lawenydd yr Arglwydd,*] hynny yw, cyfrannu o'r llawenydd hwnnw a gafodd *Criſt* wrth ein dychweliad ni, ac a fwynhaodd byth wedi.

Yn 4. Chwanega at hyn ſod Gwobrau'r Nefoedd mor ddirfawr a gogoneddus, a baich Criſt mor yſcafn, a'i iau mor eſmwyth, a bod yn brês o ddigywilydd-dra ddiſgwil cymmaint Gogoniant ar lai prîs nac yw gwaſanaeth cyn lleied, yn rhattach na *Buchedd ſanctaidd.* Fe a goſtiodd i *Fab Duw* waed ei galon gael i ni'r Nef ar yr ammod yma, a phwy a fydd etto marw i geiſio i ti'r Nef ar ammodau haws? Beth a wneir pe parai Dduw i ti ladd dy Fâb hynaf, neu weithio yn y mwynglawdd fil o flynyddoedd tu untu, neu ymprydio yn dy fyw ar fara

ar fara a dwfr? oni fyddei'r Nef am hyn oll yn abl marġen? A phan nad yw e'n gofyn gennit ddim ond byw yn *Sobr* yn *Gyfion* ac yn *Ddutwiol*, (petheu fy o honynt eu hunain yn ddedwyddwch mawr i ddyn, ac yn angenrheidiol i'th hawddfyd presennol) a edrychi di ar hyn yn faich anoddef, ac yn ormod prîs am y Nef? Wyti'n meddwl y cymer Duw cyfiawn ebwch neu ochenaid wrth farw, ac ychydig ddagreu ac addewidion diles yn gyfnewid am dy holl ddyledfwydd di?

Os yw'r *annogaetheu* hyn ynghŷd â'th *Lês* dy hunan dim llai na *Dedwyddwch* a *chael gweled Duw*; a gochel anoddef boenau Uffern, a llawer o gofpedigaetheu cyfamferol, os yw hyn oll yn rhŷ fychan ith gyffroi i adel, 1. Brynti, a 2. Thrafferth, ac 3. Anefmwythyd, ac 4. Anrhefymmoldeb *pechod*, a throi at Dduw, nid oes dim iw ddywedyd, na modd na ddarffo am danat yn dy ynfydrwydd.

DOSP.

DOSP. X.

Am Ymbaratoad tu ac at, a'r modd pa ſutt i dderbyn y Sacrament bendigedic o Swpper yr Arglwydd.

1. CADW'r Cymmun ſanctaidd yw Dirgelwch mawr y Grefydd Griſtianogol, a ddaeth yn lle'r hên Gyfraith o aberthu anifeiliaid tros bechod. Ond ni allei'r Aberthau hynny buro'r Enaid oddiwrth bechod, eithr cyſcodion oeddynt yn darogan Aberthiad rhywbeth a allai. Hyn gan nad allei ond Duw-ddyn ei gwplau a gymmerth *Jeſu Griſt* arno, ac a gwplaodd drwy ei aberthu ei hun ar Allor y Groes.

2. Yr *Aberth* hwn am ei ſod yn berffeithgwbl nis gallei ſod ond *un* nac ond *unwaith*: ond o blegid y parhae anghenion y Byd cyhyd ac y parhae'r Byd, angenrhaid oedd ſod Gweinidogaeth waſtadol wedi ei ſefydlu trwy ba un y gwneid yr un *digonol Aberth* hwnnw yn affeithiol i'r holl anghenion a godei hyd ddiwedd y Byd, î bawb a'r a fai rywffordd yn gymmwys ac yn deilwng iw derbyn.

3. Megis y teilynga Crîſt ddangos byth iw Dad yr Aberth mawr hwnnw, megis modd o gymmod ac iawn tros bechodeu'r holl ſyd eithr mewn bwriad yſpyſol tros yr Etholedigion, ſef pawb ar a'i gwaſanaethant ef mewn *ſanctteiddrwydd*; felly fe a ordeiniodd Breſentiad o'r un Aberth ar y ddaiar hefyd, ac i hynny fe a drefnodd ac a neilltuodd Weinidogion pwrpaſol, i *ddangos Marwolaeth yr Arglwydd*, trwy'r Sacrament, ac i weddio Duw yn yr un modd ac y gwna'n Harglwydd a'n Harchoffeiriad mawr ni, hynny yw, offrwm a dangos iddo *Griſt* wedi ei aberthu, gan breſentio felly i Dduw troſtynt eu hunain a phawb eraill y gweddiont troſtynt, Anrheg gymeradwy i'r hôll ddibennion y bu farw *Griſt* o'u plegid.

4. Megis y mae'r Gweinidogion trwy ddull Sacramentawl yn cyflwyno i Dduw yr Aberth ar y Groes, gan ddynwared gwaith *Griſt* yn Eiriol; felly y mae'r Bobl yn eu dull hwy en aberthu hwythau. Canys trwy dei-

lwng dderbyn y Bara a'r Gwîn, maent yn debryn Crîst iw mewn, ac erbyn hynny gallant hwytheu ei offrwm Ef i Dduw, yn eu haberth o ufudd-dod a diolchgarwch. Offrwm eu cyrph a'u heneidieu, a'u gwaſanaeth i Dduw yndo Ef, a thrwyddo Ef, a chydâg Ef yr hwn yw Anwylyd ei Dâd *yn yr hwn y bodlonir ef*, ni all hyn na bo cymmeradwy at bob pwrpas o fendith, o râs, ac o ogoniant.

5. Dyma ſwmm y Sacrament, yr hwn yw y *Dirgeledigaeth* mwyaf o'n Crefydd ni; coppi o'r Dioddefaint, dyma weinidogaeth a dangoſiad ardderchoccaf Ddirgelwch ein Prynedigaeth ni; ac am hynny beth bynnac ſy raid at roi i ni hawl i ragorfreintieu cyffredinol Dioddefaint Crîſt, mae hynny oll yn angenrheidiol ith gymmwyſo i gadw Sacrament ei Ddioddefaint ef, Canys trwy ddyledus gadw *hwn* y mae cymeryd a derbyn mwyniant a llesâd y Dioddefaint. Rhanneu gwahanredol yr *Ymbaratoad* at y Sacrament a ddangoſir yn y Rheoleu ſy'n canlyn.

Yn 1. Na ryfyged neb neſau at fendigedic ſacrament Swpper yr Arglwydd tra byddo mewn ſtât o *un pechod anedifeiriol*, hynny yw, oni bydd ef wedi mynd mewn ſtât o *Driſtwch duwiol* a Gwellâd, rhag dywedyd am dano fel am *Suadas*, llaw'r hwn a'm bradycha ſy gyd â mi ar y Bwrdd: O blegid y ſawl a dderbynio Grîſt î gorph neu enaid aflan, mae e'n gyntaf yn troi'r lluniaeth godidoccaf yn wenwyn, ac yna'n ymborthi arno.

Yn 2. Dylei bob Cymmunwr fod wedi ei holi ei hun, ſef profi ſtâd a chyflwr dy enaid, a chwilio allan y cornwydydd dirgel, ymwrando â'th wendid a'th walliau, a pha le y bo'r *fodfedd feddal* arnat ſy rwyddaf i brofedigaeth; fel trwy ymglywed â'th glefyd y gallech dderbyn y feddyginiaeth, a thrwy ganfod dy hoffder a'th tueddfryd y gallech gadarnhau dy fwriadau preſennol o wellâd, ac ymarfogi yn erbyn peryglon â phrofedigaetheu rhagllaw.

Yn 3. Gwaith dyn ei hun yw'r *Holi* a'r Chwilio'i fywyd. Ond hefyd fe a ddylei hyn dy yrru di 'mlaen at y rhai a urddodd Phyſygwr mawr ein heneidieu ni *Grîſt Ieſu*, i roi meddyginiaeth i'n doluriau; megis ymhôb peryglon ac achoſion

achoſion mawr y gallem cael cyſur neu rybudd wrth ein rhaid o weſuſeu'r Offeiriad, *yr hwn a ddylei gadw gwybodaeth.*

Yn 4. Gwilied pawb ei dwyllo'i hun yn hyn o beth trwy wylo tippyn erbyn pob Gŵyl arbennic o ran defod ac arfer, a chadw fŷth yr un meddwl a hoffder iw bechodeu: eithr y ſawl a ddêl i'r wledd hon rhaid bod ganddo wiſc briodas, hynny yw, rhaid iddo fod wedi *gwiſco Criſt, a'i gyd-ymffurfio'n gwbl â Chriſt yn ol yſpryd ei feddwl.* Canys *yna* 'r wyti wedi gwiſco *Criſt*, pan fo dy enaid wedi ei harwiſco â chyſiawnder, pan fo pob un o *nerthoeda* dy Enaid wedi ei thrwſio a'i chydffurfio'n gyfattebol i *ymarweddiad Criſt.* Ac am hynny nid oes neges i ti o'th loddeſt a'th faſwedd neithiwyr, redeg heddyw i'r Sacrament: Eithr wedi i ti ddechreu gwaith Duw, a mynd beth rhagot, a rhodio ryw blycciau yn ffyrdd *Dduwioldeb*, yna dôs at y Gweinidog ac egor iddo gyflwr dy enaid fel i'th gynnwyſo i'r *Cymmun*: Ond ei dderbyn ef i enaid neu gorph di-ſanctaidd, yw'r dwyll reſynaf yn y byd, ſef yn lle *Criſt* derbyn *Diawl* i breſwylio ynot, nes y dychwelech gyda'th Letteuwr i Gartref y poeneu. Cofia byth ar ôl pechod mawr, neu ar ôl cynnefindod o bechodeu nad ar frŷs y glanheir dyn, ac nid oes i ddim aflan ddyfod i'r Wledd hon. Nid Parotoad deuddydd neu dri a all (o gwrs o Bechod) dy wneud ti'n gymmwys i'r Swpper hwn. O blegid yn y wledd hon fe a gynhyrchir holl *Griſt*, a Dioddefaint Criſt, ai holl raſeu, a bendithion a ffrwytheu ei Ddioddefaint ef. Ni all dim llai dy gymmwyſo at hyn, nac a allo dy uno di â *Chriſt*, a chael ganddo breſentio dy anghenion iw Dâd nefol. Ni's gelli neſau at y Sacrament hwn ddim amgenach ond ar yr un ammodeu ac y gelli ddiſgwil Maddeuant a'r Nêf ei hunan hefyd.

Yn 5. Pan fo gennit y cyffredinol a'r angenrheidiol anhepcor *Barotoad* hwn, ti a ddylit wneud dy enaid yn fwy trwſiadus â gweithredoedd a ſwyddau duwiol, a deſoliwnau yſpyſol; gan neilltuo at hynny ryw gyfran oth amſer neſaf o flaen Gŵyl y Sacrament, yn ôl fel y canhiado dy Achoſion i ti; a'r amſer hwnnw treulia 'n

enwedic mewn gweithredoedd o edifeirwch, a chyffeſu dy bechodeu, adnewyddu dy fwriadeu i fyw'n ſanctaidd, gweddio am gael maddeu dy walliau a'th gamweddau, ac am y graſau a rwyſtro 'r cyffelyb rhag llaw, myfyrio ar y Dioddefaint ac ar anfeidrol gariad Duw a amlygir mewn cymmaint dirgeledic foddion o *Brynedigaeth*: ac mewn pôb gweithredoedd duwiol a adeilado dy Galon yn Deml addas i dderbyn *Criſt* ei hun, ac i groeſawu'r Yſpryd glân.

Yn 6. Rhaid i ti fod mewn *cariad perffaith* â Duw ac â'r hôll fyd: Rhaid i ti o flaen pôb Cymmun yn enwedic gofio pa amrafaelion neu ddrwg-dŷb ſy rhyngot â neb arall, ac ail-gynheſu pôb oerder, atgyweirio pob anghydfod, ac ymgymmodi âu gilydd, gan gynnyg bodloni'r fawl a gâdd gamm gennit, a maddeuant i'r fawl a wnaeth â thi gamm; heb fod yn dy fryd ail-gyffroi 'r cweryl wedi y darffo'r Wŷl: canys nid yw hynny ond *anhuddo* 'r gwreichion â lludw rhagrith: rhaid ei *lwyr* ddiffodd ef, a chynneu fflamm ſanctaidd: nid oes i ddim poethineb fôd yma, ond poethineb cariad a zêl: ac yna fe a fyga 'r Allor arogl peraidd ac a wnâ gymmod troſom.

Yn 7. Pan ddêl diwrnod y Wledd, dôd heibio bôb gofalon ac amherthynol fatterion y byd, a chofia mai Diwrnod i 'th enaid yw hwn, diwrnod o Negeſwriaeth a Chydfaſnach â 'r Nêf. Cyfod yn brydlon. 1. Diolch i Dduw fod cymmaint Bendith cyn nefed. 2. Cyffeſa d' annheilyngdod i ddarbyn lleiteuwr mor berffaith. 3. Yna coffa ac ymofidia am dy bechodeu a th wnaeth di mor anheilwng. 4. Yna cydnebydd ddaioni Duw, ac ynddo ef cynnmer Noddfa, ac arno ef angora dy obaith. 5. A gwahodd efattat â ſwyddeu newydd o gariad ac awyddfryd ſanctaidd, a chaſineb ar ei elyn ef, *pechod*. 6. Ymoffrwm yn hollawl iw drefnid Ef, iw ufudd-dod Ef, iw Ragluniaeth ai feddiant ef, a deiſyf arno ddyfod ac aros gydà thi bŷth. Ac wedi hynny mewn llawenydd a ſanctaidd ofn, ac awch cariad ymwnâ iw dderbyn *Ef*, at yr *hwn*, a thrwy' r *hwn*, ac i'r *hwn* y bwriedir pôb Ffydd, pôb Gobaith, a phob Cariad yn yr hôll Eglwys Gatholic Nefol a Daiarol; a'r *Hwn* y mae Brenhinoedd a brenhine

ſau

ſau mewn ſerch gan gyfri'n bennaf anrhydedd yn y byd fwrw eu Coroneu a'u Teyrnwiail wrth ei draed ſanctaidd ef.

Yn 8. Pan fo 'r Offeiriad yn ſefyll wrth Fwrdd y fendith ac yn cyſſegru, yna gwnâ ditheu fel y gwnâ 'r Angylion, edrych, caru a thra-rhyfeddu, fynd o Fâb Duw yn fwyd i eneidieu ei weiſion; fod yr Hwn nas gall na phlygu na thorri yn cael ei dorri yn ddarneu, i fynd i'r Corph i gynnal a phorthi 'r Enaid, ac etto 'i fod e 'n aros yn y Nêf yr un amſer ac y mae e'n deſcyn attati ar y ddaiar; fynd o'r Hwn ſy'n Hanfodol Ddedwyddwch yn druenus, a marw droſoti, ac yna ei roi hun i ti byth i'th wared oddiwrth bechod a Deſtryw; fel trwy ei archollion yr ennillei i ti iechyd, fel trwy ei ddirmyg y mabwyſai di i Ogoniant; fel trwy ei farwolaeth y dygai di i fywyd, ac fel trwy fynd yn Ddyn y gwnai di yn gyfrannog o Natur Dduw. Mae 'r petheu hyn mor ogoneddus, ac er darfod eu gwneud yn amlwg i bob llygad eu gweled, etto maent hefyd mor ddyfnion, a dirgelwch y drugaredd a'r cariad mor anfeidrol na all un dealltwriaeth mo'u hamgyffred. Am hynny,

Yn 9. Derbyn y Defnyddieu cyſſegredic gyd â phôb dyfoſiwn a pharchediccaf oſtyngeiddrwydd corph ac enaid, dôd iddynt y blaen ar bôb bwyd a diod y dwthwn, oni bydd afiechyd neu ryw angenrhaid mawr arall: a bid dy gorph a'th enaid wedi eu glân-gymmwyſo iw derbyn, trwy ddarfod i ti ymgadw oddiwrth ddifyrrwch bydol, modd y gellit yn well ddàl ar ymprydiau a gweddiau o Ragbarotoad. O blegid os yw cynghor S. *Paul* ar i *rai priod o gydſynniad ymgadw* tros ennyd i wilied ar Brîſ ſwyddeu Duwiolder fyth yn brydlawn dyma'r amſer, dyma'r pryd y mae. Nid ydoedd S. *Paul* nac Oeſoedd dilynol yr Eglwys yn gadel hynny yn ddyled-ſwydd angenrheidiol; ond bod yn dra rheſymmol gadw Prîſ-Waſanaethau arbennic o Grefydd yn lân ddigymmyſc o ddim a allei anurddo 'r meddylfryd, a'i wneud yn fwy bydol neu yn llai yſprydol.

Yr 10. Wrth i ti dderbyn, ymarfer â ſwyddeu o *Ffydd*, trwy fawr hyder ac ymroddiad calon: Crêd nad bara a gwîn cyffredin monynt, eithr ſanctaidd yn eu harferiad, ſanctaidd yn eu harwyddoccâd, ſanctaidd yn eu cyſſegriad a ſanctaidd yn eu haffeithiau. A chrêd od wyti Gymmunwr teilwng dy fod ti yn derbyn Corph a Gwaed *Criſt* at bôb llês ac affaith yſprydol, cyn wiried ath fôd yn derbyn y *bara* a'r *gwîn* i'th eneu, iè dy fôd ti 'n rhoi dy fys wrth ei law ef, a'th law yn ei yſtlys, a'th wefuſau wrth ffynhonnell ei waed ef gan ſugno bywyd oi galon ef: ac etto os yn anheilwng y Cymmuni, 'rwyti 'n derbyn *Criſt* i'th berygl, a'th farwolaeth a'th ddeſtryw. Nac ymddadleu ynghylch cyfrinach y dirgelwch, am yr union *fodd* y mae *Criſt* yn breſennol yn y Sacrament; digon yw i ti ei fôd e'n breſennol i'th eraid ti, megis Pibell o *rás*, megis gwyſtl o'r *adgyfodiad*, ac ernes o *ogoniant* ac an farwoldeb, a modd o amryw fendithion cyfamſerol, ſef cymmainc oll ac a fo angenrheidiol i ti, a buddiol i'th iechydwriaeth. Ac i wneud yn dda i ti hyn oll, nid rhaid dim ar dy rann di ond buchedd ſanctaidd, a gwîr gredu holl ymadroddion Criſt, ac ymyſc y rheiny crêd eirieu ordeiniad y Sacrament, a choelia fod *Criſt* ynddo yn rhoi i ti ei gorph a'i waed. Y nèb na chredo hyn nid yw Griſtion, ac o chredi hyn nid rhaid i ti ymorol dim ymhellach, na maglu mo'th Ffydd trwy anghoelio dy ſynhwyreu.

Yn 11. Na phalla ar yr uchel Waſanaeth hwn, yn ôl arfer pawb duwiol a dyfoſionol, roi Offrwm i Dduw at achoſion *Crefydd* a'r *Tlodion*, yn ôl dy allu. Canys pan fo *Criſt* yn gwledda ei Gorph, gwleddwn ninneu yn cydaelodeu, ſy ganddynt yr un hawl i'r Addewidion, ac ſy gyfrannogion o'r un Sacrament ac o'r un gobaith, ac ſy tan ofal yr un Rhagluniaeth, ac yn dyfod o'r un acheu cyffredin, a Duw yn Dâd iddynt, a Chriſt yn Frawd hynaf. O digwydd i ti Gymmuno lle na chadwer mo'r Arfer hon ar gy'hoedd, diwygia 'r diffyg hwnnw âg Eluſen ddirgel. Etto offrwm hi i Dduw ar ei Fwrdd ſanctaidd, o leiaf trwy ei dirgel fwriadu hi yno.

Yn 12.

Yn 12. Wedi i ti dderbyn, gweddia a dyro ddiolch. Gweddia tros bob Stât o ddynion; canys mae iddynt hwytheu hawl yn Nghorph Crist, y maent yn aelodeu o hono; a thitheu 'n gyssylltedic â Christ newydd ei dderbyn ef, wyt ar y fantais honno cymmwysach i weddio trostynt. Diolch am Ddioddefaint ein hanwylaf Arglwydd: Cofia bôb rhann o hono, a holl foddion dy *Brynedigaeth*, ac erfyn ar Dduw gael o honot trwy sanctaidd ddyfal barhâd yn gwneuthur daioni, dreiddio o'r cysfod at y sylwedd; o fwytta ei gorph ef i weled ei wyneb ef; o rithiol, Sacramentawl a darfodedic, i wîr a *thragwyddol Swpper yr Oen.*

Yn 13. Wedi y darffo 'r Gwasanaeth, preswylied Crist yn dy galon trwy Ffydd a Chariad ac Ufudd-dod, a chyd-ymagweddiad â'i fywyd ac âi farwolaeth ef: megis y derbyniaist *Grist* i'th fewn, felly arwisca *Grist* am danat, a chyd-ffurfia bôb un o nerthoedd dy enaid â 'i ddelw sanctaidd ac â'i berffeithrwydd ef. Cofia mai 'r un weithian wyt ti a Christ; ac am hynny pan fych di ar wneuthur rhyw weithred, ystyr pa fodd y gwnaeth neu y gwnaethei Grist y cyffelyb, a dynwared ditheu ei siampl ef, a choppia 'i battrwm ef, ymgydnebydd â'i holl orchmynion ef, a dewis yr hyn oll a gynnygiodd ef, deisyf ei addewidion, ofna ei fygythion: a phrioda ei gariadeu ai gâs-bethau ef, a'r un gyfeillach: canys felly ti a gymmuni beunydd; yn enwedic pan fo Crist yn aros ynot a thitheu ynddo yntef, gan dyfu i fynu yn *wr perffaith yn Nghrist Iesu.*

Yn 14. Ar dy ddychweliad o'r Sacrament na ddychwel yn ebrwydd i'r byd, at feddylieu a gorchwylion bydol; eithr bydded y rhann arall o'r dwthwn megis *Ail-Gymmun* neu Wasanaeth bychan, gan groesawu d' Arglwydd bendigedic â phôb croeso Cariad a mwynder ymannerchion, ac ymddiddanion o ddyledswydd a hoffder, gan ddangos iddo dy holl ddirgelion, a dinoethi dy hôll anghenion, a'th hôll wendidau: ac fel y bo dy achosion dy hun, neu dy Alwedigaeth yn rhoi i ti ddim seibiant ymneilltua fyth yn aml at weithredoedd a swyddeu o groeso ith anwyl Letteuwr.

Y Cymwynaſau a'r mawrlles o Gymmuno'n deilwng.

Pan ddywedais am Aberth y Groes a offrymmodd *Criſt* tros bechodeu ac anghenion yr Hollfyd, a ddengys Criſt fyth iw Dâd, ac a goffeir gan ei weinidogion ef yn y Sacrament; rhaid oedd i mi feddwl hefyd y troſglwyddir yno hôll gymmwynaſau 'r Aberth hwnnw i bawb a'i cymmwys ac a'i teilwng dderbynio. Eithr o ddeſcyn ac betheu gwahanredol, Yn y *Sacrament* ymborthir yr Eglwys yn ei Ffydd, cadarnheir hi yn ei Gobaith, ehengir ei hymyſcaroedd â chynnydd o Gariad. Yno y cyd-gyſſylltir hôll Aelodeu *Criſt* â'u gilydd, ac â Chriſt eu Penn: ac yno 'r adnewyddwn ni 'r Cyfammod â Duw yn Jeſu Griſt, ac mae Duw yn ſelio' i rann ef, a ni 'n ſelio 'n rhann ninneu, â Chriſt yn uno 'r ddau a'r, yrſpryd glân yn ſiccrhau'r ddau trwy roi 'r Graſau hynny y bôm ni 'n gweddio am danynt, yn eu hymarferu, ac yn eu derbyn oll ar unwaith. Yno y porthir ein Cyrph ni â'r Arwyddion, a'n heneidiau ni â'r Dirgelwch: Yno y derbyn ein cyrph ni hâd Anfarwoldeb, ac y cyſſylltir ein Heneidieu ni âg Ef, yr hw. yw b'aenffrwyth yr Adgyfodiad ac ni all byth farw. Ac o bydd arnom chwant ac eiſieu dim arall, yma y mae gweddio am dano, yma mae gobeithio, yma ei dderbyn. Hiroes ac iechyd, eſcor o gleſyd, manentumiad a chynhaliaeth digonol, heddwch ac ymwared rhag ein gelynion, bodlonrhwydd ac amynedd, a llawenydd, cyfoeth ſanctteiddiedic, neu Dlodi llawen, a Rhydd-did, a pheth bynnac arall ar ſy fendith fe a'i pwrcaſwyd i ni gan Griſt, yn ei farwolaeth a'i Adgyfodiad, ac yn ei eiriolwch yn y Nêf. A chan mai 'r un peth yw 'r Sacrament i ti yn neilltuol, ac a yw 'r Dirgelwch i 'r holl fyd ym mwriad Criſt, o chymmuni yn deilwng ti a dderbyni unrhyw o 'r holl fendithion hyn fel y dewiſo Duw troſot, ac efe a ddewis nid yn unic yn ſynhwyrolach, ond hefyd yn garediccach nac y medri di troſot dy hun.

Am

Am ben hyn ôll, Cyngor Bugeiliaid yr Eneidieu, Gwŷr duwiol a synhwyrol, yw cymmuno o bawb yn dra-mynych. sef cyn synyched ac y gallont, heb nac esgus nac oed. Ni theisl dim monom oddiwrth Wasanaeth mor sanctaidd pan alwer ni atto, ond naill ai pechod ai amherffeithrwydd, un ai gwendid a'i annuwioldeb a diweddarwch ysprydol. Rhaid i bob *Cristianogion* ddyfod: Yn wîr y rhai sy mewn Cyflwr pechod, ni ddyleint ddyfod *felly*, etto rhaid iddynt ddyfod; Rhaid iddynt yn gyntaf adel eu stât o *Farwolaeth*, ac yna cyfrannu o Fara'r *Bywyd*. Rhaid i 'r rhai sy mewn gelyniaeth â'u Cym'dogion ddyfod, nid yw hynny ddim esgus iddynt beidio; ond nad oes iddynt ddwyn mou gelyniaeth gyd â hwy, eithr ei lwyr-adel, ac yna dyfod. Rhaid i 'r rhai sy âg amryw drafferthion bydol arnynt ddyfod, ond bod yn rhaid iddynt adel eu hanwydeu a'u meddylieu bydol o'u hôl, ac yna dyfod i ymgyfeillach â Duw. Y sawl sy wedi cynnyddu 'n dda mewn Grâs rhaid i hwnnw'n siccr ddyfod, am ei fod ef wedi ei drwsio 'n odidoc at Wledd mor sanctaidd: ond y neb sydd ym *mebyd* Duwioldeb rhaid iawn iddo ddyfod yma, fel y cynnyddo mewn grâs. Rhaid i'r crŷf ddyfod rhag iddo fynd yn wann: ac i'r gwann, fel yr êl yn grŷf. Deued y Clâf iw iachau, a'r iâch i gael ei gadw mewn iechyd. Y rhai sy'n cael ennyd rhaid iddynt ddyfod, am eu bod yn ddiescus: a'r rhai sy heb gael ennyd rhaid iddynt ddyfod yma, fel y sanctei-ddier eu Trafferthion trwy Grefydd mor odidog. Rhaid i'r pechaduriaid edifeiriol ddyfod, fel y cysiawnhaer hwy; a'r rhai a gysiawnhawyd fel y cysiawnhaer hwy fyth. Y rhai sy mewn ofn a pharchedic arswyd ar y Dirgeledigaetheu hyn, na thybiant ddim Rhagbaratoad yn ddigonol, rhaid iddynt gymmuno, modd y dyscont gymmuno 'n deilyngach; a'r sawl sydd ganddynt râdd llai o barch, rhaid iddynt ddyfod fel y caffont ychwaneg: fel megis y mae'r creaduriaid hynny sy 'n byw ynghanol uchelfeydd yr Eira, yn troi 'n wynion wrth ymborthi ac ymhèl â'r gwynder gwastadol hwnnw; felly

felly y gweddnewidier ein eneidiau ninneu i gyffelybiaeth ac undeb â Chriſt, wrth i ni waſtadol ymborthi ac ymgynnefino arno, nid yn ynic yn ei Gynteddau, eithr yn ei Galon ef, ac yn eigion ei ddirgelaf Hoffder êf a'i Burdeb anrhaethawl.

Gweddieu

Gweddieu i bob mâth o ddynion ac achosion perthynol i amryw rannau Duwioldeb.

Gweddi am Fŷdd, Gobaith *a* Chariad.

O Arglwydd Dduw anfeidrol o drugaredd a godidowgrwydd anfeidrol, yr hwn a anfonaist dy Sanctaidd Fâb i'r byd i'n gwaredu o Drueni anoddef, ac i faddeu i ni ddylêd anfeidrol, ac i ddyscu i ni Grefydd Sanctaidd; dyro i mi dy Yspryd glân, fel y bo fy Nealltwriaeth a holl nerthoedd fy Enaid felly wedi ymroi i ddiscybliaeth ac athrawiaeth fy Arglwydd, modd y byddwyf parod mewn meddwl ac 'wllys i farw er mwyn tystiolaeth *Iesu*, ac i ddioddef pob cystudd a blinder a ossio rwystro fy nyledswydd, neu fy nhemtio i gywilydd a phechod neu Dorr-proffes; a bydded fy *Ffydd* yn Dâd Buchedd ddâ, yn darian cadarn i gil-cwthio piccellau tanllyd y Fall, yn Famm *Gobaith* sanctaidd, a deisyfiadau cymmesur a hyder ynot, a dîball *Gariad* tu ac attat Ti fy Nuw, a thu ac at yr hôll fyd; fel byth na bo fy rhann gyd a'r Anghred, a'r Anghariadol, a'r Anobeithiol; eithr bod gennif *Ffydd* nerthol i'm cynnal ym mhôb profedigaeth, a *Gobaith* sanctaidd cyssurus i'm dadlonni yn fy hôll adfyd, a *Chariad perffaith* i'm cymmorth i ddwyn baich yr Arglwydd, a gwendid fynghymydog; fel yr êl iau *Iesu* yn esmwyth i mi; ac y gwnêl fy Nghariad holl wyrthieu Grâs, nes y chwyddo o *râs* i *Ogoniant*, o ddaiar i Nef, o ddyledswydd i Wobr, nes o ddechreuad ferch amherffaith ac egin bychain o hoffder, y tyfo i gyflawn berffeithrwydd didrancedig a thragwyddol *Gariad*; trwy *Iesu Grist* Mâb dy Gariad, Angor ein Gobaith, Awdwr a Diweddwr ein ein Ffydd ni: i'r hwn gyd â Thi o Arglwydd Dâd

Nef

Nef a daiar, a chyd â'th Yſpryd glân bid yr hôll ogoniant, a chariad, ac ufudd-dod a llywodraeth yr awr hon ac yn dragŷwydd. *Amen*

Ocheneidiau o Gariad *iw barfreu o'r neilltu.*

Ti o Ddaw yw fy Nuw i, ſychedodd fy enaid am danat, hiraethodd fy nghnawd am danat mewn tir crâs a ſychedic heb ddwfr; I weled dy nerth, a'th ogoniant fel ith welais yn y cyſſegr. Canys gwell yw dy drugaredd di na'r bywyd, fyngwefuſau a'th foliannant. Pſal. 63. 1, &c.

Parod wyfi nid i'm rhwymo'n unic, ond i farw hefyd er mwyn Enw'r Arglwydd Ieſu.

Mor hawddgar yw dy bebyll di, O Arglwydd y Lluoedd! fy enaid a hiraetha ac a flyſia am Gynteddau'r Arglwydd: fy nghalon a'm cnawd a waeddant am y Duw byw. Gwyn fyd preſwylwyr dy Dy, yn waſtad i'th foliannant. Pſal. 84, 1, 2, 4.

O *Ieſu* Sanctaidd, teilwng wyt Ti o bôb addoliant, ac anrhydedd a chariad. Ti yw y Rhyfeddol, y Cynghorwr, y Duw cadarn, y Tâd tragwyddol, Tywyſog Tangneddyf, ac ar dy Deyrnas a'th Heddwch ni bydd tranc: Ti yw diſcleirdeb Gogoniant dy Dâd, a gwîr ddelw ei Berſon ef, Ti a ordeiniwyd yn Etifedd pob peth. Ti ſydd yn cynnal pob peth trwy Air dy nerth: Ti trwot dy hun a lanheaiſt ein pechodeu ni: Ti ſy'n eiſtedd ar ddeheulaw'r Mawredd yn yr uchelder: Ti a wnaethpwyd yn well na'r Angylion; ti a etifeddaiſt Enw godidoccach na hwynthwy. Ti, O anwylaf *Ieſu*, wyt Benn yr Eglwys, y dechreuad a'r Blaenffrwyth oddiwrth y meirw: ymmhôb peth Ti bieu'r blaen, a rhyngodd bodd i'r Tâd breſwylio o bôb llawnder ynot Ti. Mae Terynaſoedd mewn cariad â Thi: Brenhinoedd a fwriant eu coroneu a'u Teyrnwiail wrth dy draed, a Brenhineſau yn llaw-forwynion i Ti, a olchant draed dy weiſion.

Gweddi

Gweddi iw dywedyd mewn unrhyw Gystudd, megis marwolaeth Plant, *neu* Wr, *neu* Wraig, *neu mewn tlodi* mawr, *neu* garchar, neu brudd-der a digalonrhwydd Yspryd, *ac mewn Profedigaetheu i* Anobeithio.

O Dduw Tragwyddol, Dâd y Trugareddau, a Duw pob diddawnch, trwy fawr drugaredd edrych a'r driſtwch a blinderau dy wâs. Mae 'mhechodau yn pwyso'n drwm arnaf, yn barod i'm llethu, ac nid oes iechyd yn f'eſcyrn o herwydd dy ddigoſaint di, a'm camweddeu inneu. Aeth y dyfroedd troſofi a ſoddais mewn tom ddyfn, ac mae fy mlinderau yn ddigyfur o achos mai coſpedigaetheu fy mhechod ydynt; â minneu cynddrwg dyn ac mor waelfrwnt nad oes ynof (er maint fy wllys) ddim teilyngdod na chymmwyſiad i dderbyn cyſſur. Fy mhechodeu a barodd fy nhriſtwch; ac nid yw fy nhriſtwch yn iachau fy mhechodeu; ac oddieithr i ti er dy fwyn dy hun, yn unic am dy fod ti yn dda, doſturio wrthif a'm cymmorth nid oes i mi fwy o help fyth iw gael nac ſy gennif yr awron o gyſſur. Arglwydd, toſturia wrthif, Arglwydd ſirioled dy Râs fy yſpryd i. Dy ddiddanwch dî a'm cynhalio, dy ddaioni a'm rhyddhao, ac byth na atto dy drugaredd i'm rhann fod ymhlîth yſprydion melltigedic anobeithiol: Canys daionus a graſlawn wyt Ti, â minneu'n ymfwrw ar dy drugaredd di. Byth na chollwyf mo'm gafael, a gwnâ di â mi'r hyn a fyddo da yn dyolwg dy hun. Nis gallaf ddioddef mwy na'm haeddiant: ac etto nis gall fod arnaf eiſieu dim cymmorth cymmaint ac yw dy drugaredd di: canys yr wyt ti'n drugaroccach o anfeidrol nac y gallafi fod yn druenus; a'th Drugaredd di ſy goruwch dy holl weithredoedd, rhaid iddi fod ymmhell goruwch fy holl bechod a'm holl gyſtudd i. Anwylaf *Iesu*, ynoti'r ymddiriedwyf, na'm gwradwydder yn dragywydd. *Amen.*

Ocheneidiau a byrr-Fyfyrdodau iw harferu yn amſer Clefyd, a Thriſtwch, neu Berygl Marwolaeth.

Pſal. 102. 1, 2, 4, 10. | Pſal. 38. 2, 3, 4, 18. | Pſal. 6. 1. | Pſal. 41. 4. | Pſal. 51. 1. | Pſal. 25. 7. | Pſal. 51. 2, 10. 11. | Pſal. 48. 14. | Pſal. 41. 3. | Pſal. 49. 5. | Pſal. 55. 14. | Pſal. 39. 5, 11, 7, 12, 10. 13. | Pſal. 119. 25. | Pſal. 116. 3.

Gwerſi o Ffydd am yr Adgyfodiad, a Dydd y Farn, iw dywedyd a'u hyſtyried gan rai cleifion.

Job 19. 25, 26, 27. | Pſal. 50. 3, 4.

O ſendigedic *Ieſu*, Ti yw fy Marnwr a'm Dadleuwr i: trugarhâ wrthif yn awr Angeu ac yn Nydd y farn.

Gweddiau byrrion yw dywedyd gan rai Cleision. *p. 297. Eng. Ed.*

O *Iesu* sanctaidd, Archoffeiriad trugaroc wyt Ti, yn cyd-ddioddef gyd â'n gwendid ni: gwyddosti dostrwydd fy nghlefyd a'm gwendid inneu. Amgylchodd y cwmmylau fi, a thi a'm gorchguddiaist â'th dymmestl: nid yw fy Nealltwriaeth yn barnu o bretheu fel cynt: Arglwydd cynhalied dy drugaredd fi, ywyfed ac arweinied dy Yspryd fi 'n ddiogel trwy ddyffryn y Farwolaeth hon; modd y treiddiwyf drwyddo yn amyneddgar ac yn sanctaidd, gan ymroi i ti yn berffaith. A bid i mi lawenhau yn yr Arglwydd, mewn gobaith o faddeuant, mewn disgwiliad o Ogoniant, mewn teimlad oth drugareddau, yn niddanwch dy Yspryd, a buddugoliaeth tros bôb temtasiwn.

Addewaist fod gyd â ni mewn cystudd, wele Arglwydd fy enaid a gystuddir, a'm corph sy wann, a'm gobaith sy ynoc Ti, a'm Gelynion yn brysur ac yn gadarn, yr awron cyflawna d'Addewid sanctaidd.

Yr awrhon O sanctaidd *Iesu*, bid llaw dy Râs arnaf, attal fy ngelynion ysprydol, a chaniattâ i mi bôb mâth o yspryd gymmorth. Arglwydd, cofia dy wâs y dydd y bŷch yn cynnull dy dlysau. O cymmer oddi wrthif bôb annioddef a blinder yspryd ac aflonyddwch: Yn fy amynedd meddiannwyf fy enaid, ac ymroddwyf enaid a corph i'th ddwylo di, megis i ddwylo Creawdwr ffyddlon, a Phrynwr bendigedic.

O sanctaidd *Iesu*, Ti a drengaist trosom ôll: Trwy'r erchyll, chwerwdost a'r anoddef boeneu a ddioddefaist trosofi, tosturia wrthif, esmwythâ fy mhoen, neu chwanega fy amynedd. Na osod arnaf ddim mwy nac y nerthech di fi iw oddef. Haeddais hyn ôll ac ychwaneg, ie anfeidrol ychwaneg. Arglwydd, gwanna ydwyfi ac anwybodol, ofnus ac anwadal; ac yr wy'n arswydo rhag digwydd o ddim i anghyweirio stât fy

Mat. m. 17. enaid,

enaid, ac i'th anfoddio di. Gwnâ â mi'r hyn a fynnech am y cadwech fi yn dy ofn a'th ffafr. Gwyddoſt fy môd yn ofni hyn yn fawr, eithr ſiccrhaed dy lân Yſpryd na chaffo dim yſcar monof oddiwrth gariad Duw yn Jeſu Grîſt; yna taro fi yma, fel yr arbedech fi byth: Etto, Arglwydd, taro fi 'n garedig, canys gwyddoſt fy ngwendid.

I'th ddwylo di y gorchymynnaf fy yſpryd, canys Ti a'm gwaredaiſt o Arglwydd Dduw y gwirionedd. Tyred Yſpryd ſanctaidd, cymmorth fi yn yr ymdrech hon: Tyred Arglwydd Jeſu, tyred ar frŷs.

Mynych ſyfyried y Clâf ar yr Addewidion *a graſuſol eirieu Duw ſy yma'n canlyn, ſef,*

Pſal. 7. 11. | Pſal. 9. 10. | Pſal. 31. 21. | Pſal. 33. 21. | Pſal. 34. 17. | Pſal. 36. 7, 8, 9. | Pſal. 37. 5, 40. | Pſal. 58. 10. | Pſal. 65. 4. | Pſal. 126. 6. | Heb. 13. 5. | Jac. 5. 15. | Hoſ. 6. 1. | 1 Joh. 2. 1, 2. | 1 Joh. 1. 9. | Luc. 6. 37. | 1 Joh. 5. 14. | 1 Joh. 3. 5. | Matth. 7. 11. | 1 Tim. 1. 15. | Rhuf. 8. 32.

Gwerſi eraill o Obaith i Gleiſion a ſu fyw'n dduwiol, ſef,

Rhuf. 8. 38, 39. | 2 Tim. 4. 7, 8. | 2 Cor. 1. 3, 4.

Gweddiau

Gweddi iw dywedyd gan ddyn clâf neu ar drancedigaeth.

O Arglwydd nid oes rifedi ar dy ddyddieu nac ar dy drugareddeu di, ac mae pechodau a blinderau dy wâs yn dra lluosoc hefyd. Arglwydd edrych arno trwy fawr drugaredd a thosturi, maddeu iddo ei holl bechodeu, cyssura ei ofidieu, esmwythâ ei boen, siccrhâ ei amheuon, helpa'i ofn ef, cyfarwydda'i anwybodaeth, cryfhâ ei ddealltwriaeth ef, cymmer oddi wrtho bob cythryfwl calon, a phob gwendid a hudoliaeth Phansi. Attal drais a malis ysprydion y tywyllwch; ac na âd iddo gael dim camm na chan ei Elynion ysprydol, na chan ei wendid ei hun. A bydded Heddwch sanctaidd a chyfiawn, a Thangneddyf Duw yn ei gydwybod ef.

Cadw Arglwydd ei Synhwyrau ef, hyd yr eithaf o'i amser, cryfnâ ei Ffydd, cadarnhâ ei Obaith, a dyro iddo ddiball Gariad tu ac attati ein Duw, a thu ac at yr hôll fyd: Cyfod ynddo fawr a chymmesur driftwch duwiol am yr holl ddrygau a wnaeth, a dyro iddo râdd o amynedd cyfattebol iw gystudd. Dyro iddo Synhwyr, Coffadwriaeth, a phwyll i fwriadu a sefydlu cyfrifon ei enaid; a choffa di iddo ei hôll ddyledswydd, a phan rwgo bodd i ti ollwng ei enaid ef allan o garchar ei gorph, poed Angylion a'i derbynio, ac a'i cadwo rhag rhuthreu yspryddion drwg, a rhag golwg erchyll a dychrynllyd ar Fyd newydd a dieithr, a dyger ef i fynwes ein Harglwydd, hyd ar Ddydd ei ail ddyfodiad yr ail gyssyllter ef â'r Corph, yr hwn yr awron a roir i lawr mewn gwendid ac ammarch, eithr mae'n gostyngedic weddi ni, a gyfodir y pryd hynny mewn gogoniant a gallu, i fyw byth ac i weled wyneb Duw yn Ngogoniant yr Arglwydd *Iesu*, yr hwn yw'n Gobaith, ein Hadgyfodiad a'n Bywyd ni, Goleuni ein llygaid, a Llawenydd ein eneidiau, ein bendigedic a'n byth-ogoneddus Krynwr. *Amen.*

Yma gall y Clâf daro i mewn ac ymarfer â'r Gwerſi o amryw Raſau a hauwyd yma a thraw hyd y llyfr hwn, yr amryw Letaniau, *ſef o Edifeirwch, o'r Dioddefaint, ac â'r Gweddiau unic, yn ôl ei angenrheidiau preſennol ef.*

Gweddi iw dywedyd mewn Tymmeſtl ar y Môr.

O Fy Nuw, Tydi a greaiſt y Ddaiar a'r Môr er dy ogoniant, ac er gwaſanaeth i ddyn, ac wyt beunydd yn dangos rhyfeddodau yn y dyfnder, edrych ar berygl ac ofn dy wâs. Fy mhechodeu a'm daliaſant, ac heb fraich dy *drugaredd* di i'm cynnal nis gallaf edrych i fynu; oud ynoti y mae fy ymddiried. Cerydda di'r Môr O Arglwydd, a goſtega ef; oblegit i ti y mae 'r gwyntoedd a'r Môr yn ufuddhau: na lyngced y dyfroedd fi, eithr poed i'th Yſpryd ti, Yſpryd Tawelwch a thrugaredd vmſymmud ar wyneb y dyfroedd. Cymoda di â'th weiſion, ac yna 'r dyfroodd a waſtattânt. Yr wy'n ofni mai mhechodeu i, fel *Jonas* yw'r achos o'r dymmeſtl. Taſl allan fy hôll bechodeu, ac na fwrw dy weiſion oddi ger dy fron, ac o dîr y rhai byw, i'r dyfnderoedd lle'r anghofir pob peth. Eithr os dy wllys yw cwympo o honom i'r dyfroedd, Arglwydd derbyn fy enaid i'th ddwylo ſanctaidd, a chadw ef mewn trugaredd a diogelwch hyd Ddydd adferiad pôb peth: a theilynga gyſſylltu fy marwolaeth i at farwolaeth dy Fâb, a'i derbyn felly yn gyſſylltedic, yn *iawn* am fy holl bechodeu, fel yr anghofiech dy hôll ddigter, ac y dileech fy nghamweddeu o'th Lyfr, ac y ſcrifennech fy enaid yndo, er mwyn *Jeſu Criſt* ein Harglwydd anwylaf, a'n Prynwr galluoccaf. *Amen.*

Yna ymrô i Ddaw fel hyn.

I Dduw y perthyn dibennion bywyd ac angau. Yr Arglwydd yw, gwnaed yr hyn a fo dà yn ei olwg ei hun.

hun. Bid dy wllys ar y ddaiar megis y mae yn y Nefoedd. Dywed Pſalm 107. 130.

Ffurf o Adduned *iw gwneud yn y Perygl hwn a'r cyffelyb.*

O bydd yr Arglwydd mor raſlon a gwrando ar Weddi ei wâs a'm dwyn i'n iâch i'r lann, yna minneu a'i clodforaf ef yn y dirgel a'r amlwg, ac a dalaf at Achoſion *Duwioldeb* neu 'r *Tlodion* [*yma henwa'r ſwm a fwriadech*] O fy Nuw fy nâ nid yw ddim i ti: Minneu fy hun fyddaf wâs i ti holl ddyddiau fy enioes a chofiaf dy drugaredd hon a'm bwriadau preſennol, a byddaf byw'n well ac yn berffeithiach er gogoniant i'th Enw. Teilynga ditheu dderbyn yr *Adduned* hon yn arwydd o'm taerni am cledi preſennol: a chynnyrfer di i doſturio wrthif a'm gwaredu. *Amen.*

Gellir arfer y Ffurf hon wrth weddio am Fendith ar ryw waith a gychwyner, a gellir addo'r Adduned mewn Duwioldeb *cyſtal ac mewn* Eluſen.

Gweddi o flaen Siwrnai.

HOllalluoc Dduw yr hwn ŵyt yn llenwi pôb peth â'th breſenoldeb, ac wyt yn Dduw o bell cyſtal ac o agos; Ti a ddanfonaiſt dy Angel i fendithio *Jacob* yn ei Siwrnai, ac a dywyſaiſt feibion *Iſrael* trwy'r Môr côch gan wneud y dyfroedd yn wàl o'u deutu: Teilynga adel i'th Angel gychwyn o'm blaen i a'm tywyſo i yn fy Nhaith, a'm cadw rhag perygl Yſpeilwyr, rhag trais gelynion, rhag pôb twrſtaneiddwch diſymmwth, rhag codymmeu a chyfeiliorni. A llwydda fy ſiwrnai i'th ogoniant di, a'm holl bwrpaſon diniweid inneu; ac amddiffyn fi rhag pôb pechod, fel y dychwelwyf mewn heddwch a ſanctteiddrwydd, gyd a'th ffafr a'th fendith di, i'th waſanaethu mewn diolchgarwch ac ufudd-dod holl ddyddieu fy mhererindod, ac o'r diwedd dŵg fi i'm gwlâd i'r *Gaerſa-*

salem, Nefol, i breswylio yn dy Dŷ, ac i ganu mawl i ti'n dragywydd. *Amen.*

Gweddi iw harferu cyn gwrando neu ddarllen Gair Duw.

O Sanctaidd a thragwyddol *Jesu,* yr hwn a'n hynnillaist ni trwy dy Air, a'n hadnewyddaist ni â'th Yspryd, a'n porthaist ni â'th Sacramentau ac â beunyddiol Weinidogaeth dy Air; adeilada ni byth ymlaen i fywyd tragwyddol. Bid dy Yspryd sanctaidd yn gydrychiol gyd a mi a gorphwyfed arnaf wrth wrando [neu ddarllen] dy Air sanctaidd, modd y gwnelwyf hyny yn ostyngedic, yn barchus, yn ddiragfarn, â meddwl parod ac wllysear i ddyscu ac i ufuddhau; fel y byddwyf parod a hwylus i bôb gweithred dda, ac yr ymarferwyf â'th holl lân gyfreithieu a'th orchmynion i ogoniant dy sanctaidd Enw, O Sanctaidd a thragwyddol *Jesu, Amen.*

Cyffes pechodau ac Edifeirwch iw harfer ar Ddyddiau Ympryd a Gostyngeiddrwydd, yn enwedic yn y Garawys ac o flaen y Cymun bendigedic.

Trugarhâwrthif O *Dduw, yn ol dy drugarogrwydd, yn ol lliaws dy dosturiaetheu dilea fy anwireddau. Canys cyffesaf fy anwiredd, ac ymofidiaf o herwydd fy mhechod.* Gwaelaf o bechaduriaid wyfi ar gwaethaf o ddynion. annioddefus o gerydd ac ammarch ac etto'n ei fawrhaeddu; ymfodlonais mewn rhîth a lliwieu Gostyngeiddrwydd, a phan alwn i fy hun yn ddrwg nis gallwn aros i neb arall ddywedyd na meddwl hynny. Bûm anufudd i'm Goruchafiaid, dreng ac anhynaws fy ymddygiad, anghrutianogol ac anŵrol. Ond *er mwyn dy Enw, Arglwydd, bydd drugarog wrth fy mhechod, canys mawr yw.*

O gyfiawn ac anwyl Dduw, pa fodd y gallafi ddisgwil tosturi neu faddeuant, a miuneu mor ddigllon ac anynad *trwy* ac *heb* achos, yn cenfigennu'y dâ ac yn lawenhau yn nrŵg fy nghymdogion mor esceulus o'm

o'm siars, segurllyd a diles, ofnus a gwael-frwnt, eiddigus a digywilydd, uchel feddwl a chalon-galed, masweddgar, difarwhâd a mwythus yn fy muchedd, annefosionol yn fy ngweddiau, heb phansi na hoffder, heb wilied arnynt na dyfalbarhau ynddynt; eithr awchus a manwl, i foddio fy mlŷs o fwyd a diod a phleserau, sy'n porthi pechod ac asiechyd: a minneu a fedais ffrwytheu melltigedic y fâth anllywodraeth, trwy achlesu meddylieu anweddaidd ac aflan, ac felly deorais hwy yn weithredoedd anweddaidd a bryntion, a daeth Yspryd yr Aflendid i'm mewn ac a halogodd y Deml a gyssegraisti yn breswvlfod i'th lân Yspryd y cariad a'r Sancteiddrwydd. *Ond er mwyn d'Enw Arglwydd bydd drugaroc wrth fy mhechod canys mawr yw.*

Ti a roddaist i mi fywyd i'th wasanaethu, ac i hwsmonaetha fy Ngobaith am y Nef: a minneu a ddifrodais yr amser gwerthfawr hwn ar fy mhechodeu a'm hoferedd, yn ddiddarbodus o'm hamser ac o'm talent, ac o'm grâs a'm manteisiau, gan wrthwynebu dy Yspryd a'i ddiffoddi. Hoffwr mawr arnaf fy hun oeddwn, etto dewisais amryw ffyrdd i'm destrywio fy hunan. Dilynais fy amcanion bydol trwy ffyrdd awyddus a gŵyr-geimion. Ydwyf ymddialgar ac anniolchgar, anghofio cymmwynaseu heb anghofio 'r cammeu, ysmala a grwgnachus, ffieidd dorrwr f'addewid. Ni cherais ac ni cheisiais ddaioni i'm Cymydog hyd y gallwn. Anhebyg i Ti ymhôb peth. Anrhugarog ydwyf ac anghysiawn, ynfydffol am betheu 'r *byd*, a diofal am y Nef a'r ffyrdd sy'n arwain yno. *Ond er mwyn dyEnw, Arglwydd, bydd drugaroc wrth fy mhechod canys mawr yw.*

Fy hôll synhwyreu fuant ffenestri i ollwng Pechod i mewn ac angeu trwy'r pechod, fy llygaid fuant odinebus a chybyddus; fy nghlustiau yn egored i ddrŵg absen ac enllib; fy nhafod a'm geneu yn afreolus ac yn fwythus, yn anghymedrol a bustlaidd, yn siaradus ac yn gelwyddog, hyll a maleisgar, twyllodrus a gwenieithus, annuwiol ac amharchus, yn barnu ac yn diystyru. Fy nwylaw fuant draws ac aflan, fy ngwynieu 'n wrthryfelgar a

 dursing

durfing, fy chwanteu'n annioddefus ac yn anrheſymmol; fy holl aelodeu a'm hôll gynneddfeu fuant weiſion i bechod; ac yn fy ngweithredoedd goreu mae mwy achos o reſyndod nac o hyder, amherffaith yn y goreu ac anoddef yn y rhann fwyaf o honynt. *Ond er mwyn dy Enw, Arglwydd, bydd rugarog wrth fy mechod canys mawr yw.*

Am ben hyn a phentwr llawer mwy o bechodeu mi a chwanegais feieu rhai *eraill* at fy ſcôr fy hun, wrth eſceuluſo eu lluddias hwy i bechu lle y gallaſwn ac y dylaſwn; eithr mi a'u cefnogais hwy hefyd i bechu, gan eu dewrhau, a chaledu eu cydwybodau, a'u temtio a'u gorchfygu i'm deſtryw fy hun a hwytheu; oddieithr i'rh ogoneddus a'th anrhaethol drugaredd di ragflaenu trueni mor anoddef.

Camarferais, Arglwydd, dy drugaredd, dibriſiais dy farnedigaethau, trois dy râs yn drythyllwch. Bûm anniolchgar am dy anfeidrol garedigrwydd, Pechais ac ediſarheais, ac yna pechais drachefn, a bwriedais ei ochel ac yn ebrwydd torrais; ac yna mi a ymrwymais mewn Addunedau, a phan i'm temtiwyd mi ymrois o dippyn i dippyn, nes fy mynd yn iwin eilwaith, ac ymddatroddd fy Addunedau fel rheffynnau oferedd. *Ond er mwyn dy Enw, Arglwydd, bydd drugarog wrth fy mbechod, canys mawr yw.*

Ac etto, Arglwydd, mae gennif faich arall o bechodeu iw dadlwytho. Fy nirgel bechodeu Arglwydd ſy'n aneirif, pechodeu na ferciais i arnynt, pechodeu a anghofiais o'm gwirfodd, pechodeu a wneuthum i o anwybodaeth ac amryfuſedd gwirfodd, pechodeu a allaſei yſpryd diwyd a gwiliadwrus eu rhagrwyſtro ond ni's mynwn i. Arglwydd mae'n gywilydd gennif eu lliaws hwynt, ac erchylldod eu coffadwriaeth, wrth edrych arnynt yn noeth ac heb yr amgylchion oedd yn eu *trymhau*: Ond â'r pwyſau hynny ou hamgylch maent yn olwg rhŷ aruthrol a dychrynllyd, anfeidrol o raddeu, ac anoddef eu baich.

Ac er hyn ôll ti a'm harbedaiſt trwy'r amſer, ac ni'm teflaiſt i Uffern, lle yr haeddais fod er ys talm, ac yr awron fod wedi fyngharcharu mewn tragwyddoldeb o boeeneu a dychryndod anrhaethawl, hyd ddadcuddiad dy

Ddydd

Ddydd Mawr. *Ys truan o ddyn wyfi pwy a'm gweryd oddi wrth gorph y farwolaeth hon! &c.*

Tydi a attebi drosofi O Arglwydd, fy Nuw, Ti'r hwn a weddiaist drosof, a fyddi fy Marnwr.

Y Weddi.

DArperaist i mi driftwch ischusach, na omedd i'th wâs driftwch, a minneu 'n ei ddeisyf gennit. Dyro i mi ddwfn gyftudd calon am fy mhechodau a galarus ffeidd-dod arnynt, gan eu casâu yn waeth na marwolaeth ac artaith. Dyro i mi râs yn hollawl, yn ebrwydd ac byth i ymwrthod â hwynt, i rodio mewn gofal a challineb mewn ofn gwliadwrus tros fy holl enioes, i wneud fy hôll ddyledswydd mewn diwydrwydd a chariad, mewn zêl ac ysbryd diflinedic, i brynu'r amser, i obeithio yn dy drugareddau, i ymarfer â hôll arfau grâs, i weithio allan fy iechydwriaeth trwy ofn a dychryn, modd y caffech di'r gogoniant o faddeu fy holl bechodau, ac y medwyf inneu ffrwyth dy holl drugareddau, a'th rasau, dy amynedd a'th hîrymaros; sef i fyw buchedd sanctaidd yma, ac i deyrnasu gyd â thi yn dragywydd, trwy *Jesu Grist* ein Harglwydd. *Amen.*

[At. Ddosp. 6.] *Dyfosiwnau yspysol iw harferu ar* Ddydd yr Arglwydd, *ac ar* uchel-Wyliau *Cristianogol eraill.*

YBoreu dywed y Ffurf o Ddiolchgarwch fy'n canlyn; ar y Gwyliau yspysol coffa'n ychwanegFendithion yspysol, yn ol y Gweddiau fyn canlyn, gan chwanegu r Gweddiau a fynnech o'r Dyfosiwnau fy o'r blaen.

Heb law arferol a chyffredin Ddledfwyddeu'r Diwrnod. od ymncilltui i'th yftafell i ddarllen a myfyrio, wedi gwneud hynny o ddyledfwydd, dywed Gân S. Emrys *a elwir yn gyffredin* [Te Deum] *neu* [Ti Dduw a folwn, ti *&c.*] *yna chwanega 'r Gweddiau am amryw Rasau gwahanredol fy yn niwedd yPennodeu o'r blaen, cyfryw a chynnifer o honynt ac a fo cymwyfaf i'th achosion presennol. Gelli er mwyn cael amheuthun arferu y Ffurf hon o Ddyfosiwn, amser arall pan fynnech.*

Ffurf o Ddiolchgarwch yn adrodd Bendithion cyffredinol a neilltuol, iw harfera ar Ddydd Pâsc, y Sulgwyn *a'r* Dyrchafael, *ac ar* bob Sul *trwy'r flwyddyn:* ond fe ellir *cadw ei chanel hi at y Gwyliau arbennic, ac arfer ei deupen ar y dyddiau cyffredin wrth fel y bo dygalon a'ith ennyd yn peri.*

O Dragwyddol Hanfod, Arglwydd Ddiuw, Dad Hollalluoc, Gwneuthurwr pob peth yn y Nef a'r Ddaiar; da yw diolch i Ti, O Arglwydd, a thalu i ti bôb parchedigaeth, addoliant a defosiwn o galon lân a pharod; a phresentio âg Yspryd gostyngedic, Aberth bywiol a rhesymol i'th Sanctaidd Fawrhydi: Canys rhoddaist i ni wybodaeth o'th wirionedd; a phwy a ddichon ddatcan dy fawredd, a mynegi dy holl rysseddodeu a wnaethost ymmhôb Oes a Chenhedlaeth o'r Byd.

O ardderchawg Iôr a llywodraethwr pob peth, Arglwydd a Chreawdwr yr holl wledigion ac anwledigion bethau, yr hwn wyt yn eistedd ar Orseddfa dy Ogoniant, ac yn canfod dirgelion y tywyllwch a'r dysnderoedd eithaf: Ti wyt heb ddechreuad, anherfynedic, anfesuredic, anghyfnewidiol, yn eistedd byth yn ddisigl yn dy Heddwch a'th Ddedwyddwch hanfodol dy hun: Ti yw Tad ein Harglwydd *Iesu* Grist, yr hwn yw

Ein hanwylaf a'n grasusaf Ischawdwr, ein Gobaith, Doethineb y Tad, Delw dy Ddaioni, y Gair tragwyddol, disgleirdeb dy Berson, Gallu Duw er tragwyddol Oesoedd, y gwir Oleuni sy'n goleuo pob Dyn a ddel i'r byd, Prynedigaeth Dyn, a Sancteiddiad ein heneidiau.

Trwy 'r *Hwn* y descynnodd yr Yspryd glân ar yr Eglwys; glân Yspryd y gwirionedd, sêl y mabwysiad, etifeddiaeth y saint, blaenffrwyth Happusrwydd tragwyddol, y Bywiawdwr, ffynnon y sancteiddiad. Diddanwch yr Eglwys, esmwythyd y custuddiedic, cynhaliaeth y gwann, cysoeth y tlawd, dyscawdwr yr amhëus, y rhusiedic, a'r anwybodus, angor yr ofnus, anfeidrol wobr pob ffyddlon eneidiau, trwy 'r Hwn y gwasanaetha pob creaduriaid rhesymmol a dealltwrus Dydi, gan offrwm i ti ddi-dorr a dilysiant Aberth o Weddi, a Moliant, ac Addoliant.

Yr

Yr hôll Angylion a'r Archangylion, yr hôll Thronau a'r Awdurdodau, yr holl Dywysogaethau a'r Galluoedd, y Cerubiaid llygeidioc, a'r Seraphiad a orchguddir âg escyll rhag arswyd a syndod dy ddiscleiriaf ogoniant; y rhain, a hôll Nerthoedd y Nefoedd a gydseiniant byth wastadol gytgerdd o fawl a Hymnau ac Odlau tragwyddol i ogoniant y tragwyddol Dduw Hollalluoc Dad dynion ag Angylion.

Sanctaidd yw 'n Duw: Sanctaidd yw'r Hollalluoc: Sanctaidd yw'r Anfarwol: Sanct, Sanct, Sanct, Arglwydd Dduw Sabboth. Nef a Daiar sy'n llawn o'th ogoniant. *Amen.* Gyda'r gwynfydedic a'r sanctaidd ysprydion hyn, minneu dy wâs di, O garwr mawr yr Eneidiau, er fy mod yn annheilwng i gynnyg mawl i gyfryw Fawrhydi, etto o'm rhwym ddlêd a darawaf i mewn fy nghalon a'm lleferydd at y Côr bendigedig nefol hwn i gyd-ddatcan gogoniant yr Arglwydd. Canys Ti wyt sanctaidd, ac nid oes diben ar dy fawredd; ac yn dy Gyfiawnder a'th Drugaredd y mesuraist i ni dy holl weithredoedd.

Ti a wnaethost Ddyn o'r ddaiar ac ai lluniaist ar dy ddelw dy hun; Ti a'i gosodaist ef mewn Gardd o hyfrydwch, ac a roist iddo gyfreithiau cyfiawnder i fod iddo yn hâd anfarwoldeb.

O na foliannent yr Arglwydd am ei ddaioni ai ryseddodeu i feibion dynion!

Canys pan bechodd dyn wrth gydseinio â thwyll-hudoliaeth yspryd drwg, yn lle gwrando ar lais yr Arglwydd, téflaist ef allan o Baradwys a danfonaist ef i lafurio 'r ddaiar; ond etto ni adewaist mo'i gyflwr e'n ddi-rwymedi, eithr darperaist iddo iechydwriaeth ail-enedigaeth, a thrwy waed dy Fâb a brynaist ac a delaist iawn i'th Gyfiawnder dy hun, am dy greadur dy hun, rhag colli gwaith dy ddwylo dy hun. *O na foliannent yr Arglwydd,* &c.

Canys danfonaist, Arglwydd, ymhôb oes Arwyddion o'r Nêf, bendithion a Phrophwydi, a thymmorau ffrwythlawn, a Phregethwyr cyfiawnder, a rhyfeddodau o Nerth a thrugaredd; Ti a leferaist trwy dy Brophwydi

a

a dywedaiſt *Goſodaf gymmorth ar un cadarn* ; ac yn nghyflawnder yr amſer a leferaiſt wrthym trwy dy Fâb, trwy 'r hwn y gwnaethoſt y ddau Fyd, yr hwn trwy Air ei Nerth ſy 'n cynnal pob peth yn y Nef a'r Ddaiar, yr hwn ni thybiodd ddim trais fod yn ogyfuwch â'r Tâd, yr hwner ei fod cyn pôb amſer, a fu wiw ganddo ei eni mewn amſer, i fod ymhlith dynion wedi ei gnawdio o Forwyn ſanctaidd ; efe a ymarloeſodd o'i hôll ogoniant, ac a gymmerth arno agwedd gwâs, yn gyffelyb i ni ym mhôb peth, mewn Enaid o *reſwm* a *gwynieu*, mewn Corph o Oſtyngeiddrwydd a thriſtwch, ond ymhôb peth yn ddiniweid, etto ymhôb peth yn gyſtuddiedic, ac a ddioddefodd farwolaeth troſom ni, fel y caem trwyddo ef fyw, a chyfrannu oi Natur ai ogoniant ef, o'i Gorph ac o'i yſpryd ef, o Fendithion Daiar, ac anfarwol Ddedwyddwch Nefoedd. *O na foliament yr Arglwydd*, &c.

Canys, Ti, O ſanctaidd ac anfarwol Dduw, O felyſaf Iachawdwr Jeſu, a wnaethpwyd tan y Gyfraith i gondemnio pechod yn y cnawd ; ti 'r hwn ni adnabuoſt bechod a wnaed troſom ni yn bechod : Ti a roiſt Orchmynion cyfiawn, ac a yſpytaiſt i ni holl 'Wllys dy Dâd : Ti a'n prynaiſt ni o 'n gwâg ymarweddiad ac oferedd eulynnod, gau Brophwydi a'n coeghyder ynfyd, ac a'n dygaiſt ni i wybodaeth o'r gwîr a'r unic Dduw a'n Tâd, ac a'n pwrceſaiſt i ti dy hun yn bobl briodol, yn Offeiriadaeth frenhinol, yn Genhedl ſanctaidd : Ti a oleuaiſt ein heneidiau yn Ngolchfa 'r Ail-enedigaeth, Sacrament y Bedydd : Ti a'n cymmodaiſt ni trwy dy Farwolaeth, a'n cyfiawnheaiſt trwy dy Adgyfodiad, a'n ſanctеiddaiſt trwy dy Yſpryd, [gan ei ddanfon ef ar d'Eglwys mewn rhithiau gweledig, a'i roi mewn galluoedd a gwyrthiau ac arwyddion nerthol, a phara 'r Ffafr ddigymmar hon mewn doniau a Graſau i'n ſanctеiddio, ac addo yr erys ef gyda ni byth:] ti a'n porthaiſt ni â'th Gorph drylliedic dy hun, ac o'th galon dy hun a ddiodaiſt ein Eneidiau, ti a dderchefaiſt i'r uchelder, ac a orchfygaiſt hôll nerthoedd Angeu ac Uffern, ac a'n gwaredaiſt ni o drueni Tragwyddoldeb anhappus, ac wyt yn eiſtedd ar ddeheu-

law

law Duw, gan eiriol troſom ni mewn perffaith a diball Gariad. *O na feliannent yr Arglwydd,* &c.

Ni allei 'r Bedd moth attal di chwaith hîr, O ſanctaidd a thragwyddol *Jeſu*, ni allei dy Gorph di weled llygredigaeth, na gadel dy Enaid yn Uffern: Rhydd oeddit ymŷſc y meirw, a Thi a dorraiſt Byrth heirn Angeu, a dryllíaiſt farrau a chadwyni 'r carcharau iſod. Ti a eiſt â chyffur i Eneidieu 'r Padrieirch, y rhai oedd yn diſgwil am dy ddyfodiad, ac yn hiraethu am Brynedigaeth Dyn, a datcuddiad dy Ddydd di. *Abraham*, *Iſaac*, a *Jacob*, a welſant dy Ddydd, ac a lawenychaſant: ac wedi i Ti adgyfodi o'th wely tywyll a dioſc dy amdo, a rhoi am danat wiſc o ogoniant (yr hon a guddiaiſt â gorchudd tros ddeugain nhiwrnod) yna 'r aethoſt i'r cwmmwl, ac yna i ogoniant: yna y gwradwyddwyd Galluoedd Uffern, yna dirymmwyd Angeu ac a lyncwyd mewn buddugoliaeth; ac er na lwyr ddiniſtriwyd Angeu, etto mae e'n ddiniwied ac yn ddi-golyn, ac yn Borth i Fywyd Tragwyddol; Ti aethoſt yn Dywyſog y Bywyd, blaenffrwyth yr Adgyfodiad, ycyntafanedic oddiwrth ymeirw; a Thi a unionaiſt dy ffordd o'n blaen fel y cyfodom ninneu yn Adgyfodiad y dydd diweddaf, pan ddelech di drachefn attom i dalu i bawb yn ol eu gweithredoedd. *O na feliannent yr Arglwydd,* &c.

O diolchwch i'r Arglwydd, canys daionus yw, ai drugaredd a bery yn dragywydd.

O holl Angylion yr Arglwydd, molwch yr Arglwydd: molwch a mawrhewch ef yn dragywydd.

O yſpryſion ac eneidieu 'r cyfiawn, molwch yr Arglwydd, molwch a mawrhewch ef yn dragywydd.

WEithian O Arglwydd Dduw, beth a dalaf i'th Dduwiol Fawredd am dy holl ddoniau a wnaethoſt i mi fy hunan dy wâs.

Ti yw fy Nghreawdr a'm Tâd, fy Noddwr a'm dygaiſt i o groth fy mamm, ti a rifaiſt fy hôll aelodau ac yn dy Lyfr di y'ſcrifennwyd hwynt ôll. Ti a roiſt i mi Gorph lluniaidd,

lluniaidd, Rhieni Criſtianogol a gofalus, dŷſc ſanctaidd; Ti a fuoſt yn llywydd ac yn athro i mi holl ddyddieu f'enioes: Rhoiſt i mi ſynhwyr barod, tafod rh dd, calon ſiriol, aelodeu dianaf, Enw da, Rhydd did a llonyddwch a chydwybod tyner (*Gwraig neu Wr caredic, Plant gobeithiol*, &c.] Ti oeddit ſy ngobaith o'm ieuenctid, trwoti i'm cynhaliwyd or brû. Ti a'm dilladaiſt ac a'm porthaiſt, rhoiſt i mi geraint ac a'u bendithiaiſt, rhoiſt i mi lawer diwrnod o gomffordd, ac iechyd, a diogelwch oddiwrth y cyſtuddiau ſy 'ar lawer o'th ſainct a'th weiſion anwylaf. Anfonaiſt dy Angel i'm hachub rhag perygl tân a dwfr a gelltydd, rhag torri fy eſcyrn, rhag mêllt a tharanau, rhag plà a heintieu glynol, rhag mwrdwr ac yſpail, rhag anhap a thrais gelynion, a holl yſprydion y tywyllwch; acyn nyddieu fy nghyſtudd ti a'm llonnaiſt, yn niffyg cynhaliaeth gofelaiſt drofofi, a dywedaiſt wrthif *Nith adawaf byth, ac nith wrthodaf.*

Diolchaf i'r Arglwydd â'm holl galon, yn ddirgel ymhlith y ffyddloniaid ac yn y Gynnulleidfa.

Tydi, O fy Arglwydd a'm Tâd anwylaf, a ofelaiſt tros fy Enaid, toſturiaiſt wrth fy nhrueni, cynhaliaiſt fy ngwendid, helpiaiſt a hyfforddaiſt fy anwybodaeth; ac er i mi dorri dy gyfion Gyfreithieu a'th Orchmynion, a rhedeg yn awchlym i wagedd, a hoffi Angeu, a gorwedd yn farw tan bechod, yn egoredi fil o brofedigaethau, er i mi ſyrthio 'n frwnt a phara ynddo o'm gwirfodd, a chaſau dychwelyd; ettro Ti am gelwaiſt i â phigiadeu nghydwybod, âg amal Bregethau, a chyngorion ſanctaidd, trwy ofn a chywilydd, trwy roddion a rhybuddion dy ſanctaiddiaf Yſpryd, trwy gynghorion fy nghyfellion, a ſiamplau gwyr da a llyfreu duwiol, a thrwy fil o ddyfeiſiau godidoc, ac ni adewit i mi farw yn fy ynfydrwydd, eithr cymmelltaiſt fi i wrando ar dy alwad graſuſol, ac a'm rhoiſt mewn ſtât o Edifeirwch a phoſſibirwydd o faddeuant, gan chwennych yn anfeidrol i mi *fyw* ac *eſcor*, ac arferu dy Râs, a chyfiannu o'th Ogoniant.

Diolchaf i'r Arglwydd â'm holl galon, yn ddirgel ymhlith y ffyddloniaid ac yn y Gynnulleidfa. Canys i'r Arglwydd y perthyn ie

chydwriaeth,

echydwriaeth, ac mae dy fendith ar dy wâs. Ond am danad, yn amlder dy drugareddau y deuaf i'th Dy, ac yn dy ofn yr adſi olaf tu ath Deml ſanctaidd. Canys o honoti, ac ynoti, a tkrwy ac eroti y mae pob peth. Bendigedic fyddo Enw Duw o genhedlaeth i genhedlaeth. Amen.

Ffurf o Ddiolchgarwch iw harferu ar ryw yſpyſol Ymwared mawr, megis Eſcor *ar blant, o* Glefyd, *neu* Ryfel, *neu* berygl *cyfages ar* Fôr *neu* Dir, *&c.*

O Drugaroccaf a graſuſaf Dduw, tydi yw ffynnon pôb trugaredd a bendith; ti a egoraiſt law dy drugaredd i'm llenwi â bendithion, ac â melus ffrwytheu dy garedigrwydd: tí wyt yn ein porthi fel *Bugail,* yn ein llywodraethu fel *Brenhin,* yn ein dwyn yn dy freichieu megis *Mammaeth,* yn ein hamgylchu ac yn ein cyſcodi â'th adenydd megis *Iâr,* Ti (O Arglwydd anwylaf) wyt yn ein gwarchad ni megis *Gwiliwr,* yn darparu i ni megis *Tad,* yn ein caru megis *Cyfaill,* yn meddwl fyth am danom megis *Mamm* ofalus am ei maban diymadferth, ac wyt dra thrugaroc i bawb a'th ofnant, Ac yr awron O Arglwydd, ti a chwanegaiſt y fendith a'r ymwared mawr hwn o'm perygl diweddar, [*yma henwa'r fendith:*] dy law a help dy drugaredd a'm cynnerthwyodd; Soddaſwn yn nyfroedd cyſtudd, a'r llifeiriant aethei tros fy enaid, oni buaſei i yſpryd yr Arglwydd ymſymmud ar wyneb y dyfroedd. Ti Arglwydd a ddaethoiſt dy farn arw-ddig a baeddaſwn, ac a ddaethei allan i'm herbyn. I ti, O Arglwydd, y rhoddafi 'r mawl o'm Hymwared. Llawenychaf a gorfoleddaf yn dy drugaredd, canys yſtyriaiſt fy mlinder, ac adnabuoſt fy enaid mewn cyfyngderau. Megis y lledaiſt dy law arnaf i'm cyſcodi, felly ehenga fynghalon â diolchgarwch, a llanw fy ngenau â moliant, fel ybo fy niwyd ddiolchgarwch cymmaint ac oedd fy angen a'm perygl, ac arhoſed dy raſuſaf ffafr a'th garedigrwydd byth bythoedd ar dy wâs; a chaniatâ i'r hyn a heuaiſt ti mewn trugaredd, egino mewn uf ydd-dod: a chadarnhâed dy râs di fy mwriadau, modd na phechwyf mwy;

rhag

rhag i'th fygythiad ddychwelyd arnaf mewn digofaint, ac i'th lîd fy rhwygo yn ddrylliau: either rhodiwyfi yn llewyrch dy ffafr, ac yn llwybrau dy orch'mynion; fel trwy fyw yma i ogoniant dy Enw, yr elwyf o'r diwedd i mewn i lawenydd fy Arglwydd, i dreulio Tragwyddoldeb mewn Diolchgarwch i'th dderchafauwy a'th dra gogoneddus Enw. *Amen.*

Cyssyllta at hyn y gân a elwir [Te Deum] *Neu* Ti Dduw a folwn, &c.

Gweddi o Ddiolchgarwch wedi derbyn rhyw Fendith fawr, Megis GeniEtifedd, llwyddiant *rhywBwrpas da*, Buddugoliaeth, Cynhauaf da, *&c.*

O Arglwydd Dduw, Tad y trugareddau, ffynnon diddanwch a bendith, bywyd a thangneddyf, y digonolrwydd a'r maddeuant, yr hwn wyt yn llenwi'r Nef â'th ogoniant, a'r Ddaiar â'th ddaioni: Mi a roddaf i ti, ddifrifaf, ostyngeiddiaf a chyflawnaf foliant o galon lawen a diolchgar, canys ti a'm llonnaist â'th gysur, ac a'm ehengaist â'th fendith; gwnaethost i'm cnawd a'm hescyrn lawenhau: Canys heb law bendithion Dynol ryw, bendithion Natur, a bendithion Grâs, cynhaliaeth pob munud, a chomffordd pôb diwrnod, ti a egoraist dy fynwes ac a dywelltaist yr awron arwydd odidoc o'th garedigrwydd [*yma henwa'r fendith*:] Beth wyfi, O Arglwydd, a pheth yw Tŷ fy Nhàd, beth yw buchedd a pheth yw cymmwysdra dy wàs, i ti wneuthur hyn à mi, i Dduw mawr Dynion ac Angylion wneud yn y Nef ordinhâd yspysol i mi, ac anfon Angel a bendith, ac yn lle fy marnu a'm destrywio, fel yr haeddais i'n resynol, gwneud rhagor rhyngofi am cydràdd, ac a'm gwell, trwy hwn ac amryw dyrnau eraill o ràs a ffafr?

Moler yr Arglwydd henwyd, sef yr Arglwydd sy'n ein cymmorth, ac yn tywallt ei fendithion arnom. Efe yw ein Duw ni, sef Duw 'r iechydwriaeth: Duw yw'r Arglwydd trwy 'r hwn y diangwn rhag marwolaeth. Ti a'm

a'm dygaiſt i lawenydd mawr, ac am cyſſuraiſt oddi amgylch.

Ti, Arglwydd, a'm llawenheaiſti âth weithredoedd, Gorfoleddaf yn diolch i ti am waith dy ddwylo.

O diolchwch i'r Arglwydd. a gelwch ar ei Enw; mynegwch i'r bobl yr hyn a wnaeth efe.

Am danaſi, Mi a glodforaf yr Arglwydd yn fawr, ac a'i canmolaf ymŷſc llawer.

Bendigedic fyddo'r Arglwydd Dduw, ſef Arglwydd Dduw *Iſrael*, yr hwn yn unic ſy'n gwneud petheu rhyfeddol a grafuſol.

A bendigedic fyddo Enw ei Fawredd ef bŷth, a'r holl Ddaiar a lanwer âi Ogoniant. *Amen. Amen.*

Gogoniant i'r Tâd. &c.

Gweddi iw dywedyd ar Dydd Natalic *neu* Enedigaeth *ein Harglwydd*; *Gellir ei harfer* *hefyd ar Wyl* Cennadwri, *a* Phuredigaeth *y fendigedic* Fair Forwyn.

HOllalluoc Dduw, Sanctaidd Dad y Trugareddau, Tâd ein Harglwydd *Jeſu-Griſt*, Mâb dy gariad a'th dragwyddol drugareddau. Mi a folaf ac a addolaf a gogoneddaf dy anfeidrol ath anrhaethol gariad a'th ddoethineb, yr hwn a anfonaiſt dy Fâb o fynwes y Dedwyddwch i gymmeryd arno'n hanian, a'n trueni, a'n heuogrwydd ni, ac a wnaethoſt i Fab Duw fynd yn Fab dyn, fel y gwneit ni yn Feibion i Dduw, ac yn gyfrannogion o'r Duwiol anian: gan i ti ſelly dderchafu natur ddynol, teilynga hefyd fy ſanctaiddio inneu, fel trwy gydymgweddu à chyfreithiau a dioddefiadau fy anwylaf Jachawdwr yr uner fi âi Yſpryd ef, ac i'm gwneler oll yn un a'r Sanctaiddiaf *Jeſu*. *Amen.*

O ſanctaidd a thragwyddol *Jeſu*, yr hwn a doſturiaiſt wrth Ddyn yn ymdrybaeddu yn ei waed a'i drueni, ac a ddewiſaiſt ein triſtwch a'n gofidiau ni, fely y caem ni gyfrannu o'th ddedwyddwch di; toſturied dy lygaid wrthi-ſinau eu, cynhalied dy ddwylaw ſi, mathred dy draeu

ſanctaidd

ſanctaidd bôb rhw'ſtr yn fy ffordd i'r Nef: gâd i mi gael arhos yn dy galon, fy hyfforddi â'th ddoethineb, fy llywio wrth dy amnaid, dewis dy 'wllys di, a'm gwiſco âth gyfiawnder, fel yn Nŷdd y Farn i'm caffer a'th ſêl di arnaf, ac âth ddillad ti am danaf; a chan ddwyn ymhôb un o'm cynneddfau a'm aelodau lun fy Mrawd hynaf, n'a thafler monofi allan gyd â'r diethriaid a'r di-grêd. *Amen.*

O ſanctaidd a byth-fendigedic Yſpryd, yr hwn a gyſcodaiſt y ſanctaidd Forwyn-famm ein Harglwydd, ac a beraiſt iddi feichiogi mewn modd dirgeledic a rhyfedd, Bid wiw gennit gyſcodi fy enaid inneu â llewyrch dy yſpryd, fel yr ymddygwyf y Sanctaidd *Jeſu* yn fy nghalon ac y dygwyf ef yn fy meddwl, ac y tyfwyf i gyflawnder meſur *Criſt*, yn v r perffaith yn Nghriſt *Jeſu*. *Amen.*

I Ddaw Tad ein Harglwydd Jeſu Griſt, I'r Tragwyddol Fab a gnawdiwyd ac a anwyd o Forwyn, I Yſpryd y Tad a'r Mâb, y bo pob anrhydedd a gogoniant, moliant ac addoliant yr awr hon ac yn dragywydd. Amen.

Gelli arferu'r un ffurf hon ar Ddydd dy Enedigaeth, neu dy Fedydd dy hun, gan chwanegu'r Weddi yma ſy'n canlyn.

Gweddi iw dywedyd ar Ddydd ein Genedigaeth *neu'n* Bedydd.

O Fendigedic a thragwyddol Dduw, molaf a gogoneddaf di, am dy fawr drugaredd yn trefnu i mi gael fyngeni o Rieni *Criſtianegol*, ac ni oſodaiſt fy rhann i gyd â'r Anghred a'r Cenhedloedd y rhai ni'th adnabuant ti Ti a rwyſtraiſt fy nhagu ym mhorth y Grôth; eithr dygaiſt fi i oleuni r *Byd*, ac i lewyrch nefol y *Bedydd*, gan ragflaenu fy Newis i â'th râs, a thrwy achub fy mlaen â chelfyddyd o angenrhaid a'm rhwymaiſt i broffes a buchedd *Criſtion*. Arglwydd mi a dorrais wedi hynny 'r addewidion a wnaed yn fy enw, ac a gadarnheais inneu yn fy *Nghorffirmaſwn*, ciliais oddiwrthynt trwy fuchedd ddrwg: ac etto ti a eſtynnaiſt i mi enioes ac amſer

i

i edifarhau ; ac ni'm torraiſt ymaith yn nechreu fy nyddieu ac ar gynnydd fy mhechodeu. O Dduw anwylaf, maddeu amryfusedd ac anwybodaeth, camwedd ac oferedd fy ieuenctid , a beiau fy mlynyddoedd addfettach : Byth mwy na lychwinwyf glaerwen wîſc fy Medydd : A chan fy môd i'r awron yn para drwy dy râs mewn llawn-fwriad ar ufuddhau i ti, ac yn rhoi fy enw i Grîſt, ac yn llawen gennif fod yn ddiſcybl i ti, ac yn wâs i'r *Jeſu*, O na phallo dy râs i mi byth, ac na choded un gwreiddyn chwerwedd, i rwyſtro fy mwriadau nac i halogi fy meddylfryd O bid fy mlynyddoedd fel cynnifer o riſiau i mi ddringo neſnes attati : ac na wrthod fi O Dduw, yn fy henaint a'm penllwydni ; a phan ballo fy nerth bydd di 'n gadernid ac yn hyfforddwr i mi hyd angeu ; fel y rhifwyf fy mlynyddoedd, ac y dygwyf fy nghalon i ddoethneb ; ac o'r diwedd wedi i mi dreulio bywyd Sanctaidd a dedwydd , y dyger fi i ogoneddus Dragwyddoldeb trwy *Jeſu Griſt* ein Harglwydd. *Amen.*

Yma chwanega 'r ffurf o Ddiolchgarwch, *a oſodeà i lawr o'r blaen.*

Gweddi iw dywedyd ar Ddyddieu coffadwriaeth yr Apoſtolion Merthyron, *&c.*

O Dragwyddol Dduw i'r hwn y mae 'n byw yſpryd ion y rhai a ymadawſant oddi yma yn yr Arglwydd, ac yn yr hwn y mae eneidieu 't ffyddloniaid wedi darfod eu rhyddhau oddi wrth faich y cnawd mewn heddwch a gorphwyſdra oddi wrth eu llafur, a'u gweithredoedd yn eu canlyn, a'u coffadwriaeth yn fendigedic. Mi a folaf ac a fawrhâf dy ſanctaidd ogoneddus Enw, am y gràs a'r fendith ſwr a ddangoſaiſt yn dy *Apoſtolion* a'th *Ferthyron*, a'r Gwŷr *Sanctaidd* eraill a ogoneddaſant dy Enw yn nyddieu eu cnawd, trwy ddyrchafu

a waed, ac yno 'r ocheneidiaiſt ac y griddfeniaiſt, a Syrthiaiſt o hyd gyhyd gan weddio ac ymoſtwng i faich anoddef digofaint dy Dâd, a haeddaſwn i, ond a ddioddefiiſt Ti.

Arglwyad beth yw dyn, &c?

Bendithier dy Enw O *Ieſu* Sanctaidd, yr hwn a Sancteiddiaiſt i ni ein holl *wendid* a'n *gwyniau* naturiol, trwy deilyngu bod mewn ofn a ſyndod a dychrynddod garw, cael dy rwymo a'th garcharu, dy luſco a'th lurgunio â chyrt creulondeb a thrais, dy drochi yn y nant ar y ffordd, dy hela megis lleidr, dy drîn fel pechadur, a thitheu 'n Sanctaiddiaf a diniweitiaf oll, yn burach nac Angel, yn ddiſgleiriach na'r Wawr ddydd.

Arglwydd beth yw dyn, &c ?

Bendigaid fo dy Enw, O *Ieſu* Sanctaidd, a bendigedic fo dy *garedigrwydd* a'th doſturi, a wnaeth i ti eſceuluſo dy ofidieu dy hun, a mynd i gyſſuro triſtwch dy Ddiſcyblion, i fywhau eu dyldra, i gefnogi eu dyledſwydd, i arfogi eu gwendid, â chyngorion godidoc erbyn dydd profedigaeth.

Bendigaid fo dy driſtwch a'th *oſtyngeiddrwydd* hwnnw, yr hwn â thi 'n Arglwydd yr Angylion, a eit mewn eiſieu cyſſur gan dy wâs yr Angel; yr hwn a ymroddaiſt i'th erliuwyr, ac a'u nerthaiſt hwy i'th ddâl, ac a dderbyniaiſt gnſan y Bradychwr, ac a adewaiſt orchudd tros dy wyneb ſanctaidd, modd na ddymchwelid dy elynion yn ebrwydd â llewyrch mor ddiſclair; ac a wneit ryfeddod i iachau archoll un o'th elynion trahaus, ac a geryddaiſt wâs parod, tros elyn cyfaddef; ac yna 'r aethoſt felOen i'r lladdfa, heb na thrŵſt na thrais na gwrthwynebu, pryd y gallaſit alw am fyrddiwn o Angylion i'th achub a'th gadw.

Arglwydd beth yw dyn, &c.

Ben-

Bendigedic fo dy Enw ſanctaidd *Jeſu*, a bendigaid fo'r *tniſtwch ſanctaidd* a oddefaiſt pan ffoes dy Ddiſcyblion, a'th adel di dy hun yn nwylo dynion creulon, y rhai fel Bleiddiaid yr hŵyr oeddynt yn ſychedu am draſlwnc o waed dy galon: dy dywys i Dŷ *Annas*, i'th holi â chweſtiwnau maleiſddrwg, a'th daro ar dy wyneb gan yr hwn yr iachaeſiti gynneu ei glûſt: ac oddi yno dy Juſco i dŷ *Caiaphas*, lle trwy'r nôs y goddefaiſt boer a dirmyg, a diyſtyrwch a choegni, a chernodiau a thraha anoddef; a hyn oll tros *Ddyn*, yr hwn oedd dy Elyn, ac achos dy hôll ofidiau.

Arglwydd beth yw dyn, &c.

Bendigedic fo dy Enw, O *Jeſu* Sanctaidd, a bendigaid fyddo dy *drugaredd*, yr hwn wedi i'th wâs *Pedr* dy wadu a'th wrthod a'th ddiheuro, a edrychaiſt arno, gan ei geryddu felly a'i ddychwelyd atto'i hun a thirheu: yma i'th holwyd i ddibenion drŵg ag amcanion gwaedlyd; Ti a gyhuddwyd yn euog o farwolaeth am ddywedyd y gwirionedd angenrheitiaf a buddiolaf; dy anfon at *Pilat* a'th gael yn wirion; dy anfon at *Herod* a'th gael fŷth yn ddieuog, dy wiſco mewn gwîſc wenn i ddangos dy ddiniweidrwydd ac i'th watwar hefyd, yna i'th anfon yn d'ol at *Pilat* i'th ail-holi, ac etto dim ond diniweidrwydd ni chaed ynot, a malis o'th amgylch i ddifetha d'*enioes* a thirheu'n wyllyſcarach iw roi troſtynt nac oeddynt iw ddwyn oddi arnat.

Arglwydd beth yw dyn, &c.

Bendigedic fo dy Enw, O *Jeſu* Sanctaidd, a bendigaid fo dy *amynedd* a'th *Gariad*, trwy'r hwn yr ymfodlonaiſt er ein mwyn ni gael dy faeddu â ffynn, a phoeri ar y wyneb hwnnw y mae'r Angylion tan ryfeddu a gorfoleddu yn edrych arno, a'th ddibriſio wrth Barabbas, a'th flangellu'n draffiaidd gan ddwylo pechadurus nes lliwo'r palmant â'r gwaed ſanctaidd, a'th gondemnio i farwolaeth

greulon a gwradwyddus, gyhoedd a phoenus, dy ddilladu mewn yſcarlad, a'th goroni â drain, dy ddioſc yn noeth a'th ail wiſco, yna dy lwytho â'r Groes a'th boeni â ſtyllen lawn hoelion wrth odre dy wîſc, a'th waſcu â chyrt a'th luſco 'n dra ammarchus a greſynol, hyd onid aeth y baich yn rhydrwm, a llewygu oth Gorph Rhianaidd i'r llawr tano; ac etto ti a gyſſurit y gwragedd yn wylo, a thoſturit wrth dy erlidwyr fwy nac wrthit dy hun, gan ymofidio am y trueni a ddeuei ar *Jeruſalem* ym mhen y deugain mhlynedd, fwy nac am dy ddioddefaint preſennol.

Arglwydd beth yw dyn, &c.

Bendigedic fyddo dy Enw, O Sanctaidd *Jeſu*, a bendigaid fo'r *hynawſedd digymmar*, a'r Sanctaidd ofid, a oddefaiſt pan hoeliwyd dy ddwylaw a'th draed Sanctaidd ar y Groes, a'r Groes wedi ei goſod mewn twll wrth ſyrthio a rwygodd dy archollion ymhellach, ac yno y buoſt yn noeth ac yn waed, yn llêſc ac yn llewygu, yn archolledic ac yn ddirgymedic, yn crogi wrth dy archollion tros deirawr faith, yn gweddio tros dy erlidwyr, yn bodloni digofaint dy Dâd, yn cymmodi 'r lleidr edifeiriol, yn darparu dros dy Famm dduwiol gyſtuddiedic, yn profi finegr a buſtl; a phan gwbl gyflawnwyd dy ddioddefaint, gorchmynaiſt dy Enaid i ddwylo Duw, a deſcynaiſt i gelloedd eneidieu hiraethus, y rhai oedd mewn carchar *gobaith* yn diſgwil am ddatcuddiad dy ddydd hwn: ac yna trywanwyd dy Gorph â gwaywffon, a ffrydiodd allan *y ddau Sacrament*, Dwfr a Gwaed; ac ymgeleddwyd dy Gorph i'r claddedigaeth, a gorweddodd mewn tywyllwch dridieu a theirnos.

Arglwydd, beth yw dyn pan ymwelit âg ef, a Mâb dyn pan wnait gyfrif o honaw!

FEL

Y Weddi.

FEL HYN, O *Jesu* fendigedic y cyflawnaiſt dy ſanctaidd Ddioddefaint, trwy hoen a gofid cymmaint na allei dim fod yn fwy, ond Ti dy hun, a'th anfeidrol drugaredd; a hyn oll tros Ddyn, ie trosofi oedd druanach na dim oddieithr Ti dy hun yn unic, yr hwn aethoſt felly wrth gymmeryd ein heuogrwydd a'n côſp ni arnat. Ac weithian O Arglwydd, yr hwn a wnaethoſt gymmaint trosoſi, teilynga'n unic ei wneud yn affeithiol i mi, modd nad êl y cwbl yn ddiles ac yn ofer i mi, nad elwyf yn dragywydd yn druenus ac yn golledig i bob gobaith a phoſſibirwydd o Gyſſur. Haeddei hyn oll fwy o Gariad nac ſy gennifi iw roi: Cnd, Arglwydd, tro di fi yn gariad i gŷd, a'm hôll gariad yn ufudd dod, a'm hufudd-dod heb na thorr na thrai; ac yna gobeithiaf y derbyni 'r fàth dâl ac a allaſi ei wneuthur. Gwnâ fi yn rhywbeth a'th fodlono, a thi a gei oll a ydwyf ac a feddaf, ie beth bynnac a gymmwyſech di i ti dy hun. Dyſc i mi fyw 'n hollawl i'm Hiachawdwr *Jesu*, a bod yn barod i farw trosto, ac i' gyd-ymffurffio â'i fywyd ac â'i ddioddefaint ef, ac ymgyſſyll yllu âg ef mewn rhwymau anyſcar; heb gynnwys dim gwynieu ond a fo'n weiſion ac yn ddiſcyblion i'r *Jesu*. O felyſaf Iachawdwr, gwîſc fy enaid âth Gyfiawnder, cuddia fy mhechodeu yn dy archollion, a chlâdd hwy yn dy fêdd; a chyfodwyſ i fachedd Grâs, parhawyf a chynnyddwyf ynddi, hyd oni ddelwyf i Deyrnas y Gogoniant. *Amen.*

At Doſp, 7, 8. *Ffurf o Weddi* Eiriol *tros bôb Grâdd a Stât o dâynion yn yr Eglwys Griſtianogol.* Ei Rhanneu a ellir eu harfer wrth Weddieu *eraill a fynnech: A'r hôll Ffurf yn gyfan ſy briodol iw dywedyd wrth Ymbarotoi, neu ar Ddydd y Sacrament*

1. *Troſom ein hunain.*

O Tydi rafuſaf Dâd y Drugaredd, Tâd ein Harglwydd *Jeſu Criſt*, trugarhâ wrth dy weiſion y rhai ydym yn plygu'n penneu, a'n glinieu a'n calonneu i ti: maddeu i ni 'n holl bechodeu; dyro i ni 'r Grâs o Sanctaidd Edifeirwch a dichlyn ufudd-dod i'th Air Sanctaidd: cryfhâ ni â nerth dy lân Yſpryd yn y dyn oddi mewn, at bôb rhanneu a dyledſwyddeu'n galwedigaeth a Buchedd Sanctaidd: cadw ni byth yn undeb yr Eglwys Gatholic, ac ym mhurdeb y Ffydd Griſtianogol, ac yn nghariad Duw a'n Cymdogion, ac yngobaith bywyd tragwyddol. *Amen.*

2. *Tros yr holl Eglwys Gatholic.*

O Fendigaid *Jeſu*, Brenhin y Sainct, a Thwytog yr Eglwys Gyffredinol, cadw dy Ddyweddi, a ennillaiſt â'th law, a brynaiſt ac a lanheaiſt â'th waed; yr holl Eglwys Gatholic o'r naill ben i'r Ddaiar i'r llall: ar y Graig y ſeiliwyd, ond yn y môr y plannwyd hi. O cadw hi yn ddiogel rhag pob ſchiſm, hereſi a chyſſegryſpail. Una'i holl Aelodeu â rhwymau Ffydd, Gobaith a Chariad perffaith, ac â chymmundeb oddi allan, fel y bo da yn dy olwg di. Byth na pheidied yr aberth beunyddiol o Weddi a Diolchgarwch Sacramentawl, eithr preſentier ef byth i ti, ac uner ef at Gyfryngdod ei hanwylaf Arglwydd, a llwydded byth er ennill i bob un o'i haelodeu

haelodeu râs a bendith, pardwn ac iechydwriaeth *Amen.*

3 *Tros bôb Cristianus Frenhinoedd, Tywysogion a Llywiawdwyr.*

O Frenhin y Brenhinoedd, a Thywysog hôll Lywodraethwyr y Ddaiar, dyro dy Râs a'th Yspryd i bob Cristianus Dywysogion, yspryd doethineb a chyngor, yspryd llywodraeth a duwiol ofn. Caniattâ iddynt tyw mewn heddwch ac anrhydedd, modd y caro ac yr ofno eu pobl hwynt hwy, a hwytheu dydi: Llefara ddâ yn eu calonneu am yr Eglwys, fel y bônt yn Dad-maethod iddi, yn Dadeu i'r ymddifaid, yn Farnwyr a Dialwyr achos y Gweddwon; fel y tosturiont wrth angen y tlawd, ac ochenaid y gorthrymmedic; fel na flinont ac na ddifethont bobl yr Arglwydd â rhyfeloedd trahaus anghyfion, eithr porthi praidd Duw, ac ymorol am wneud pob peth at helpio heddwch, ac onestrwydd a Duwioldeb: gan reoli felly betheu presennol modd na chollont ogoneddus betheu tragwyddol y byd a ddaw, lle y teyrnasa dy hôll Ffyddloniaid yn Frenhinoedd yn dragywydd. *Amen.*

4. *Tros bob mâth o Weinidogion Eglwysic*

O Fugail ac Escob mawr ein heneidiau, Sanctaidd a thragwyddol *Jesu*, dyro i'th weision, Gweinidogion Dirgeledigaetheu 'r Grefydd Gristianogol, Yspryd synhwyr a sancteiddrwydd, Ffydd a chariad, hyder a zêl, diwydrwydd a gwiliadwriaeth; fel y mynegont yn ffyddlon dy 'wllys i'r bobl, ac yr iawn wasanaethont dy Sacramentau, a chyd-eiriol â Thi yn rasusol ac yn gymmeradwy tros dy weision. Arglwydd caniattâ iddynt, trwy fuchedd sanctaidd a gwîr grediniaeth, trwy wneuthur yn dda, a dioddefyn amyneddgar, (pan alwech hwy at hynny) dy ogoneddu di Carwr mawr yr Eneidieu, ac wedi

wedi iddynt droi llaweroedd o gyfeiliorni eu ffyrdd, ddiſcleirio fel ſêr mewn Gogoniant. *Amen.*

Dyro i'th weiſion yr Eſcobion yſptyd deallus fel na arddodont ddwylo 'n brysur ar neb. eithr urddo 'r ſâth Weinidogion Crefydd ac a harddo Efengyl Dduw, ac y cadwo eu gwefuſau wybodaeth, a rhrwy Bregethu'n ddâ a byw'n Sanctaidd, a dderchafo Waſanaeth yr Arglwydd *Jeſu. Amen.*

5. *Tros ein Cyfneſcifiaid, megis Gwr, Gwraig, Plant, Teulu,* &c.

O Dduw'r anfeidrol ddaioni, deſcynned dy doſtur drugaredd ar ben dy weiſion [*yma henwa hwy*] teilynga iddynt iechyd corph ac Yſpryd, digonedd o gadwraeth iw cynnal yn gyſſurus ar eu taith i'r Nef; amddiffyn hwy rhag pob drwg ac anhap, cadw hwy rhag hôll ruthreu eu gelynion, hyfforddia hwy a'u gweithredoedd, ſanctaiddia eu calonnau, eu geiriau, a'u bwriadau; modd yr uner ni oll yn rhwymyn ufudd-dod a chariad at ein Harglwydd *Jeſu*, a chan dy deimlo di byth ein graſuſaf drugaroccaf Dad, yr elom yn deulu Sanctaidd, yn cyflawni'n holl ddyledſwydd i'n cyfneſeifiaid; fel gan fod yn blant i ti yma trwy fabwys a rhâd, y cynnwyter ni yn ol hyn i'th Deulu neſol, i'th glodfori byth yn Eglwys y cyntafanedic, yn Nhylwyth y gwaredigion. *Amen.*

6. *Tros ein Rhieni, ein Ceraint yn y Cnawd, ein Cyfeillion a'n Cymmwynaſwyr.*

O Dduw drugaroc a graſlon, yr hwn a wnaethoſt [*ſy Rhieni*] fynghyfeillion a m cymmwynaſwyr gweinidogion dy drugaredd, a Phibellau Rhagluniaeth i'th wâs deſcynned, mi a daer attolygaf, dy ſendith ar benneu

benneu [*ſy Rhieni*, &c.] Gorchymyn i'th Angylion Sanctaidd eu cadw, i'th làn Yſpryd eu cyfarwyddo, i'th Rhagluniaeth eu diwallu: a phoed i'th râs a'th drugaredd eu hamddiffyn rhag chwerwafboenau Angeu tragwyddol, a dŵg hwy i dragwyddol fywyd trwy *Jeſu Griſt* ein Harglwydd. *Amen.*

7. *Tros bawb a fo tan y Wialen o* Ryfel, Newyn *neu* Glefyd: *iw dywedyd yn amſer y Rhyfel neu'r Blâ*, &c.

O Arglwydd Dduw Hollalluoc, ti yw ein Tâd, a ninneu 'n blant i ti: Tiyw ein Prynwr a ninneu yw Prynedigion dy werthfawroccaf waed: teilynga laryeiddio dy ddigofaint wrth dy weiſion, na chyffroed dy hôll lîd, rhag ein diſetha a'n gwnenthur yn ddiddym. Bydded Iechyd a Heddwch yn ein Cartref, preſwylied Cyfiawnder a Sancteiddrwydd byth yn ein calonnau, ac ymddangoſed yn ein hôll weithredoedd; a llewyrched dy wynebpryd arnom yn ein holl ddioddefiadau, fel yr ymhyfrydom byth yn ngwaſanaeth a thrugareddau Duw. *Amen.*

O raſlon Dduw drugarog Dâd, os rhynga fodd iti dywed, *Digon*, wrth dy Angel diniſtriol; ac er nad ŷm ni 'n well na'n Brodyr a darawyd â Gwialen Dduw, eithr llawer gwaeth, etto teilynga. dim ond am dy fôd ti'n ddaionus, a ninneu'n ofnus ac yn bechadurus, ac yn amharod etto i ymddangos, nodi ein talcennau, modd yr êl yr Angel Gweinidog dy Gyfiawnder heibio i ni heb ein drygu. Cyſcoded dy law tros dy weiſion, a chuddied ni *yn hollteu y Graig*, yn archollion yr *Jeſu* ſanctaidd, rhag y lîd preſennol a gyfododd i'n herbyn; megis er i ni rodio trwy ddyffryn cyſcod Angeu, na ofnom ac na oddiweddo dim drŵg nyni:a'r ſawl a darewaiſti â'th wialen, O cynnal hwy â'th ffonn, ac ymwêl a hwy â thrugareddau ac iechydwriaeth trwy *Jeſu Griſt. Amen.*

8. *Tros*

8. *Tros bôb Gwragedd beichiogion, a thros Blant heb eu geni.*

O Arglwydd Dduw yr hwn wyt Dàd y sawl a ymddiriedant ynot, ac yn dangos trugaredd i fil o genhedlaethu o'r rhai a'th ofnant, trugarhà wrth yr holl wragedd berchiogion, [*] teilynga iddynt lawen a diogel escor: a chadwed dy ras y rhai bàch, a dyged hwy i Sanctaidd Sacrament y Bedydd; fel gan gael eu hail eni, drwy dy Yspryd, a'u mabwyso i'th Deulu i rann a dyledswydd Meibion, y byddont fyw i ogoniant Duw, a chyssur ei Rhieni a'u Cyfeillion, er adeiladaeth i'r Wladwriaeth Gristianogol, ac er iechydwriaeth iw heneidiau eu hunain trwy *Jesu Grist.* *Amen.*

9. *Tros bob stât o Wyr a Gwragedd yn yr Eglwys Gristianogol.*

O Dduw sanctaidd, Dragwyddol Frenhin, allan o anfeidrol drysordai dy ràs a'th drugaredd, dyro i bôb *Gwyryson* ddiweirdeb a duwioldeb: i'r sawl oll a *gyssegrwyd* i ti ac i Grefydd, ledneisrwydd ac addfwynder, zèl awchus ac yspryd diflinedic; i bôb *cymmeiriaid priodol*, ffydd a sancteiddrwydd; i *weddwon* ac *ymddifaid* a'r holl rai *gorthrymedic*, Gadwraeth, cyssur a nodded; i bôb Gwragedd Cristianogol, symlrwydd a gwylder, gostyngeiddrwydd a diweirdeb, amynedd a Chariad perffaith: dyro i'r *slawd* a'r anrheithiedic a yspeiliwyd o'u da, gynhaliaeth gweddol, a chalon fod longar, a thrysor yn y Net yn ol hyn: dyro it *carcharorion* a'r *caethion*, i'r sawl a lafuriant yn y mwyngloddiau a'r rhwyflongau, gryfder corph ac yspryd, rhydd-did ac ymwared, cyssur ac adferiad; i bawb sy'n *ymdaith* ar dir, dy Angel iw harwain; i bawb ar y môr, ddiogelwch rhag môrladron a llongdorraid, a

deg

dŵg hwy i'r Porthladd a udymunent : i *gydwybodau cythryblus* a rhuliedic, i bobl *bruddion* digarad, i bawb a flinir gan *ysprydion* drwg, dyro lewyrch o'r Nêf, grâs mawr, a chyssurau cyfattebol, a phrydlon ymwared ; dyro iddynt amynedd ac ymroddiad ; troer eu gofidien yn râs ac yn gomffordd, a bid i'r dymmestl eu troiglwyddo'n ddiogel i oror y gorphwystra a'r gogoniant.

Arglwydd Ddiuw'n drugaredd dyro i'th *Ferthyron*, *Cyffeswyr*, a'th hôll tai *erlidiedic*, ddianwadalwch a synhwyr, hyfder a gobaith; ffydd gyflawn a diball Gariad. I bawb a *farnwyd i farwolaeth*, anfon di gyssur a chalon grêf i ymroi yn llonydd ac yn wrol: cymmer oddiwrthynt ofn Angeu, a phôbgweddillion hoffaer i bechod, a phôb amherffeithrwydd dyledswydd, a gwna iddynt farw yn llawn grâs a gobaith. A dyro i'r hôll ffyddloniaid, ac yn enwedic i'r rhai a ddeisyfiasant weddiau dy wâs anheilwng, ddiwallrwydd o'u hôll anghenion bydol ac ysprydol, ac yn ôl eu hamryw râdd a'u hangenrhaid, lonyddwch a heddwch, maddeuant a diddanwch : a dangos drugaredd ini ôll yn Nydd y Farn. *Amen.*

Dyro Arglwydd i'r hôll *Swyddogion* burdeb ac uniondeb, calondid a challineb, i noddi 'r dâ, i amddiffyn Crefydd, a chospi 'r drwg weithredwyr. Dyro i'r *Pennaethiaid* ddoethineb, glewdid a dedd-foldeb ; i'r *Marsiandwyr*, gyfiawnder a ffyddlondeb ; i bob *Crefftwr* a Llafurwr, wirionedd a gonestrwydd ; i'n gelynion faddeuant, a chariad brawdol.

Cadw i ni 'r Nêf a'r Awyr yn iachus uwch ein penneu, y Ddaiar mewn digonolrwydd, y Deyrnas mewn Heddwch a llywodraeth dda, ein priodasau mewn tangneddyf a mwyneidd-dra a diniweidrwyddcym deithas, y bobl rhag plâ a newyn, ein tai rhag tân ac yspail, a ninneu rhag ein llosci 'n fyw ; rhag deoliad a charchar, rhag gweddwdod a rhloni, rhag poeneu a gwynieu durfing, rhag tymmestloedd a daiargrynsâu, rhag rhyferthwy o ddyfroedd neu o Elynion a Gwrthryfel, rhag annioddef a gofalon afreolus, rhag diogi ysprydol ac Anobaith, rhag mwrdwr a phôb trychiaeb

ddrŵg,

ddrŵg, rhag rhuthrau a braw damweiniau disymmwth, rhag ofn dwys a diresŵm, rhag dy holl lid, a rhag ein holl bechodau gwared ni Arglwydd daionus, a chadw dy weision bŷth. *Amen.*

Attal drais ac angerdd pôb Pobl ryfelgar anghymmodol: dŵg adref i'th gorlan, bawb a aeth ar gyfeiliorn: galw i'r Eglwys bob dieithriaid: chwanega nifer a sancteiddrwydd dy bobl dy hun: dŵg fabanod i addfedwch oedran a synhwyr: cadarnhâ âth râs ac â'th yspryd y rhai a fedyddiwyd: hyfforddia di'r Cristianogion ieuainc a'r dechreuwyr; dyged dy râs mawr a'th drugaroc Ragluniaeth yr ieuainc yn ddiogel ac yn sanctaidd trwy faglau gwŷn a gwendid eu hieuenctid: a'r sawl y gwelech neu y gwelaisti yn dda iddynt fyw i oedran gwŷr, dyro nerth a synhwyr digonol; cadw hwy rhag cybydd-dod a drygnaws, rhag balchder ac annioddef; llanw hwy yn llawn o dduwioldeb a chariad, edifeirwch a sobrwydd, meddyliau sanctaidd a chwanteu hiraethus am y Nef a nefolion bethau; dyro iddynt farwolaeth sanctaidd a bendigedic, ac adgyfodiad llawen i ni oll trwy *Iesu Grist* ein Harglwydd. *Amen.*

[At Ddosp. 10.] *Ymadd i arferu'r Dyfosiwnau hyn mewn ffordd o Ymbarotoad at dderbyn bendigedic Sacrament* Swpper yr Arglwydd.

GAn mai Buchedd sanctaidd yw'r iawn ddyledus Baratoad at y Wledd sanctaidd hon, ac wrth hynny ailgyfyroi ac ymarfer â'r holl Rinweddau da, ac yn enwedic Ffydd, Edifeirwch, Cariad a Diolchgarwch; *i ail-ennyn y pedwar Grâs hyn, yr amser a neilltuech at ymbarotoi, i ymarfer âth* Ffydd, *adrodd Weddi neu Letani'r Dioddefaint: i ymarfer âth* Edifeirwch *cymmer y Gyfres bechodau a'r Weddi sy wrthi, ac am y grasau o* Ddiolchgarwch *a* Chariad, *arfer y ffurfiau o Weddi sy or blaen, pwrpasol*

pwrpasol at hynny. Neu oni chei *gyhyd enyd, y ddau gyntaf sy orcu i ti eu harferu. Am ben hynny ar Foreugwaith y Sacrament chwanega,*

Gweddi o ymdrwsiad ac Ymbaratoad at y Sacrament.

O Rasusaf Dduw tragwyddol, helpwr y di-help, cyssur y rhai digyssur, gobaith y cystuddiedic, bara 'r newynoc, diod y sychedic, ac Iachawdwr pawb a ddisgwilionț wrthit; Bendithiaf a gogoneddaf dy Enw, addolaf dy ddaioni, ac ymhyfrydaf yn dy Gariad, ddarfod i tiroi i mi un achlysur etto i dderbyn y ffafr swyaf ar sy bossibl ei derbyn yn y Byd hwn, sef Corph a Gwaed s' anwylaf Iachawdwr. O tynn oddiwrthif bob hoffder i bechod a gwagedd: na lyned fyngwyniau isod, eithr ymgodont fŷ i gartref y Cariad, i Orseddfa Duw, i oror y gogoniant a thref-tadaeth yr *Jesu*; sel y newynwyf ac y sychedwyf am fara'r bywyd, a gwîn eneidiau etholedig, ac na adanabyddwyf doim cariadau, ond cariad Duw a'r trugaroccaf *Jesu. Amen.*

Deisyfiad a Hiraeth.

O Fendigedic *Jesu*, ti a arferaist amryw gelfyddyd i'm hachub, ti a roist dy hoedl i'm prynu, dy Ysbryd i'm sancteiddio, dy Hunan yn Siampl i mi, dy Air yn Rheol, dy Râs yn Dwysog, ffrwyth dy gorph croeshoeliedic tros bechod fy enaid i: ac wedi hyn oll anfonaist Apostolion Gweinidogion Iechydwriaeth i'm taer-greu, i'm cymmell i sancteiddrwydd a heddwch a dedwyddwch. O weithian, Arglwydd *Jesu*, tyred ar fŷs: hiraetha fy nghalon am dy bresennoldeb, gan sychedu am oy râs, a chwennych dy groesawu, nid sel Ymdeithydd ond sel Preswylydd ac Arglwydd sy hôll Gynneddfau. Tyred i mewn a chymer feddiant a phreswylia gydâ mi byth; sel y preswylhwyf finneu yn nghalon fy anwylaf Arglwydd, yr hun a egorwyd i mi â gwaywffon ac â chariad.

Cystudd

Cystudd Edifeiriol.

Arglwydd ti a gei fy nghalon yn llawn gofalon a chwanteu bydol wedi i hudo i hoffi'r byd a golud, ac esceuluso Sancteiddrwydd, yn falch ddi-farwhâd, yn dwyllodrus ac yn gyfrwysddrwg iw siommi ei hunan, wedi ymrwystro ac ymddyrysu mewn dadleuon Cydwybod, a chlymmeu ynghenghlyn yn eu gilydd trwy fy ngwylltineb a'm hanystyriaeth a'm hanioddef fy hunan. Anwylaf Arglwydd, o medri edrych ar drigfa mor aflan, wele'r lle i'th wahoddir di iddo, yn llawn gwŷn a rhagfarn, drwg-ddysc a drwg-arferion, anynad ac anufudd, anllad ac anghymedrol, a llawn o gofion erchyll fel y cythruddais i di fy Nuw i ddig ac i eiddigedd, fy anwylaf Iachawdwr yr hwn a fu farw trosofi, yr hwn a ddioddefodd arteithieu trosofi, sy'n ddaionus anfeidrol *wrthifi*, ac yn anfeidrol ddaioni a pherffeithrwydd *ynddo'i hun*. Hyn, anwylaf Iachawdwr, sy ry wîr ac yr wy'n cywilyddio ac yn dolurio'n fyghalon o'i blegit, ac yn llwyr gasàu fy hòll bechodau, ac ydwyf yn wîr ddigllawn wrthif fy hun am. wallcof mor waelfrwnt, mor ddiofal, ac mor barhaus: ac mi attolygaf yn ostyngedic i ti chwanegu fy nhristwch a'm gofal a'm casineb i bechod; a gwnà i'm cariad arnati gynnyddu yn ràs mawr, ac yna'n ogoniant anfeidrol.

FF Y D D

Dyma'n wîr fy nghyflwr: Ond mi wn, *Jesu* fendigedic, ddarfod i ti gymmeryd fy natur arnat, modd y dioddefit tros fy mhechodeu, ac i'm gwared rhagddynt hwy a rhag digofaint dy Dad y dioddefaist: ac i hyn i'm gwaredwyd oddiwrth y llid hwn, fel i'th wasanaethwn di mewn sancteiddrwydd a chyfawnder tros fy holl ddyddieu. Arglwydd, mae gwneud o honoti waith mawr fy Mhrynedigaeth i a phôb dyn cyn siccred gennif, am bod innen'n fyw. Hyn yw ngobaith, hyn yw cadernid yspryd, fy hyder a'm gorfoledd: O na âd i ŷth i yspryd anghredinia-eth ddyfod i'm calon a'm tynnu oddiar y Graig hon. Dyma lle preswyliaf, canys ymhoffais ynddo: Yma y byddaf byw, ac yma'r wy'n deisyf marw. Yn

Yr Erfyniad.

Gan hynny *Jesu* fendigedic, yr hwn wyt fy Iachawdwr a m Duw, a th Gorph yw fy ymborth, a'th Gyfiawnder yw fy ngwîsc, a thitheu fy Offeiriad a'm Haberth, fyNgweddwr a'm Gwledd hefyd, Phyfygwr fy Enaid, goleuni fy llygaid, purwr fy mrychau: Tyred i'm calon, a bwrw allan oddi yno bôb amhuredd a gweddillion yr *Hên Ddyn*: a chaniattâ i mi gyfrannu o'th ſanctaidd Sacrament â dwys barchedigaeth, a blâs yſprydol, ac â mawr affeithiol dycciant, gan dderbyn yma gyfrann o'th Gorph a'th Waed, er cadarnhau ynof Ffydd ddiargyoedd, Cariad diffuant, a llawnder o ddoethineb, er iechyd i'm henaid, er bendith a chadwraeth i'm corph, er tynnu ymaith golyn Angeu amſerol, ac er ſiccrwydd o Adgyfodiad ſanctaidd, er carthu pôb drŵg o'm calon, ac ufuddhau i'th hôll gyfiawn orchmynion; ac i ennill i mi drugaredd a chymmeriad yn Nydd y Farn, trwy dy drugareddau, o ſanctaidd a byth-fendigedic Iachawdwr *Ieſu*. *Amen*.

Gelli wrth hyn gyſſyllty'r Weddi ar ol Derbyn y Cwppan, ſy ymlaen.

Ocheneidieu iw dywedyd cyn neu wrth dderbyn y Sacrament; Pſ. 42. 1, 2. | Pſ. 40. 6. | Pſ. 43. 3, 4. | Pſ. 26. 6, 7, 2, 3. | Pſ. 25. 5, 6. | Jo. 6. 50, 54, 56. | Jo. 6. 68. | Jo. 7. 37. | 1 Cor. 10. 16. | Zech. 13. 6.

Pan fŷch ar dderbyn y Cwppan, dywed, *Arglwydd nid wyfi deilwng i ti ddyfod tan fy nghrenglwyd, eithr dywed ti'r gair a'th wâs a iacheir*. Matt. 8. 8.

Arglwydd egor fyngwefuſau a'm geneu a fynega dy foliant, Arglwydd bryſſia i'm cynorthwyo, O Arglwydd pryſura i'm cymmorth. *Tyred Arglwydd Jeſu, tyred ar frys*.

Wedi derbyn y Bara Cyssegredig dywed,

O profwch a gwelwch mor ddâ yw'r Arglwydd, gwynfyd y dyn a ymddiried ynddo. Mae'r Anifeiliaid mewn diffyg ac eisieu, ond y sawl a geisiant yr Arglwydd, ni fydd arnynt eisieu dim daioni. Arglwydd, beth wyfi, pan ai f' Iachawdwr yn ymborth imi, Mâb Duw yn swydd i bryf, i lwch a lludw, i bechadur, i un oedd yn elyn iddo? Eithr Ti a wnaethost hyn trosofi am dy fod Ti yn anfeidrol o ddaionus a grasslon, ac yn hoffi bendithio pob un o honom gan ein troi oddiwrth ddrygioni'n ffyrdd. Tyred i'm calon Arglwydd *Iesu*; na choded yno un gwreiddyn chwerwedd; eithr bydd di yn Arglwydd fy holl Nerthoedd. O ymborthwyf arnati trwy ffydd, a chynnyddwyf â chynnydd Duw yn ŵr perffaith yn Nghrist *Iesu. Amen.* Arglwydd yr wyf yn credu, cymmorth di fy anghrediniaeth. *Gogoniant i'r Tâd, &c.*

Wedi derbyn Cwppan y Fendith, dywed,

Gorphennwyd. Bendigaid fo trugareddau Duw a ddatcuddiwyd i ni yn *Iesu Grist*. O fendigaid a thragwyddol Archoffeiriad, poed i Aberth y Groes a offrymmaisti unwaith tros bechodau'r holl fyd, ac wyt etto bŷth yn ei ddangos i'th Dâd yn y Nefoedd trwy dy wastadol Gyfryngdod, ac a arwyddoccâwyd trwy'r Sacrament heddyw ar dy Fwrdd, ennill Trugaredd a Thangneddyf, Ffydd a Chariad, Diogelwch a chadarnhâd i'th lân Eglwys, a sylfaenaisti ar y Graig, *Craig Ffydd* sanctaidd; ac na orchfyged Pyrth Uffern mo'ni, ac na chipped Gelyn dyn un enaid o'th law, a brynaisti â'th waed ac a sancteiddiaisti â'th Yspryd. Cadw dy holl bobl rhag Heresiau ac ymbleidiau, rhag [illegible] a hudoliaeth, rhag cyssegr-yspail ac erlidiau anrheithiol. Tydi, fendigaid *Iesu*, a fuost farw trosom: cadw ni bŷth mewn bywioliaeth sanctaidd, rhag pechod a drygfyd, yn nghymmundeb dy Eglwys, mewn diogelwch a grâs, mewn gwirionedd a Thangneddyf hyd dy ail-ddyfodiad. *Amen.*

Anwyliaf

Anwylaf *Ieſu*, gan deilyngu o honot ddyfod i'm calon, o bydd eiddigus o'th dŷ, a'r lle y preſwylia dy ogoniant: ma âd i un yſpryd aſlan na meddwl halogedic ddyfod ynghyfyl dy drigfan, rhag diwyno o honynt ôl dy draed ſanctaidd di. O dyſc i mi felly rodio fel na anurddwyf fy Nghrefydd, na llychwino 'r Briodaſwiſc a roiſti 'r awron am danaf, na thorri f' Addunedau ſanctaidd a *wneuhym i ac a ſeliaſt titheu*, na cholli fy mraint a'm hawl i fod yn gyd-etifedd âg *Ieſu*, yr hyn yr euthym i' nawr mewn gobaith pellach o hono: eithr teilynga di fyngharu â chariad Tâd, a Brawd, a Gŵr, ac Arglwydd; a gwnâ i mi dy waſanaethu yn Ghymmun y Sainct, trwy dderbyn y Sacrament, trwy ymarfer â phôb rhinweddeu da, trwy ddynwared dy fuchedd, a chyd-ymagweddu â'th Ddioddefaint: megis â minneu 'r awron wedi gwiſco 'r Arglwydd *Ieſu*, y priodwyf ei gariadeu a'i gaſeion ef, y chwennychwyf ei ogoniant, ufuddhawyf iw gyfreithiau, ac im huner â'i yſpryd ef, ac yn Nydd yr Arglwydd i'm caffer â'r Wiſc Briodas am danaf, ac yn dwyn yn fy nghorph â'm henaid Nodau 'r Arglwydd *Ieſu*, fel yr elwy i mewn i lawenydd fy Arglwydd i gyfrannu o'i Ogoniant ef byth bythoedd. *Amen.*

Ocheneidiau iw harferu 'r pryd a fynnech o'r dwthwn ar ol y Gwaſanaeth.

Arglwydd, pe diniweid fuaſei fy muchedd ni allaſwn haeddu mo hèl y briwſion oddi tan dy Fwrdd. O faint dy drugaredd, yn fy ngwledda i â Bara 'r Gwyryfon, â Gwîn Angylion, â Manna o'r Nefoedd!

O pa bryd yr âf o 'r drŷch tywyll hwn, o lenn-gûdd y Sacramentau, i gâel gweled dy dragwyddol Ddiſcleirdeb, o fwytta dy Gorph i ymlenwi ar dy Wynebpryd yn dy dragwyddol Deyrnas!

O bŷth na âd i'm pechodeu ail-groeſhoelio Arglwydd y Bywyd: na ddywetter byth am danafi, *Llaw'r hwn a'm bradycha ſy gyd â mi ar y Bwrdd.*

O na chawn dy garu cyſtal ac y carodd un creadur di erioed! Na feddyliwyf ond am danati, na chwennychwyf ddim ond tydi, na ymhyfrydwyf mewn dim ond ynoti.

O *Jeſu*, bydd yn *Jeſu* i mi. Ti wyt bôb peth i mi. Arglwydd na foddied dim byth monof ond a fo à'th ſawr di, a'th bereidd-dra rhyfeddol arno.

Bendigaid fyddo trugareddau 'r Arglwydd, yr hwn o Dduw a wnaethpwyd i mi yn Ddoethineb ac yn Gyfiawnder, yn Sancteiddrwydd ac yn Iechydwriaeth.

Y ſawl a ymſiroſtio, ymſiroſtied yn yr Arglwydd. Amen.

DIWEDD.

Y

CYNNWYSIAD.

PENN I.

Rhagdraethawd am y Moddion a'r Arfau cyffredinol at Fuchedd ſanctaidd. Tu dal. 1

Dosp. I. *Gofal o'n Hamſer, a'r modd iw dreulio.* 4
Rheolau i hwſmonaetha'n hamſer. 7
Cymmwynaſau 'r Ymarfer hwn. 14
Doſp. II. *Purdeb meddylfryd, neu fwriad dâ yn ein hôll weithredoedd, &c.* 15
Rheolau i'n Bwriadeu. 16
Arwyddion o Feddylfryd pur. 19
Ystyriaethau dilynol. 21
Doſp. III. *Ymarfer â Phreſennoldeb Duw.* 22
Amryw Feddion o Breſennoldeb Duw. 23
Rheolau i ymarfer â'r Ystyriaeth hon. 30
Tu dal.
Cymmwynaſau'r Ymarfer hwn. 30
Gweddiau a dyſoſiwnau pwrpaſol i ddibennion a Duwiolder yr ystyriaetheu o'r blaen 32
Dyſoſiwnau ar ddyddiau cyffredin. 33

PENN II.

Am Sobrwydd Criſtianogol. 53
Doſp. I. *Am Sobrwydd yn yr ystyr cyffredinol.* ibid.
Y Drygau a ddaw o Gnawdolrwydd. 54
Graddau o Sobrwydd. 55
Rheoleu i lethu Cnawdolrwydd a Phleſergarwch. 56
Doſp. II. *Am Gymmedroldeb mewn Bwyd a diod.* 58
Am Gymmedroldeb wrth Fwytta. 59

Arwyddion

Tu dal.

Arwyddion o ffrwythau Cymmedrolder. 61
Am Feddwdod ibid.
Y Drygau a ddaw o Feddwdod. 63
Arwyddion o Feddwdod. 64
Rheolau i ymill Cymmedrolder. 65
Dosp. III. *Am Daiweirdeb.* 67
Y Drygau a ddaw o Aflendid. 70
Swyddau Diweirdeb yn gyffredinol. 73
Diweirdeb Gwyryfon. 75
Diweirdeb y Gweddwon. 76
Rheolau i rai priodol, neu Daiweirdeb Priodas. 77
Cynghorion rhag Aflendid. 79
Dosp. IV. *Am Ostyngeiddrwydd.* 82
Rhinweddau yn [illegible]. 83
Swyddau Gostyngeiddrwydd. 85
Ymarfer i ymill a chwanegu Gostyngeiddrwydd. 90
Arwyddion o Ostyngeiddrwydd. 94
Dosp. V. *Am Wylder.* 96
Swyddau Gwylder [illegible] i Ewyllys. ibid.
Swyddau Gwylder [illegible]. 99
Swyddau Gwylder [illegible]. 100
Dosp. VI. *Am [illegible] a [illegible].* 103
[illegible] am Fodlonrwydd. 104

Tu dal.

Arfau ac Ymarferion i ymill Bodlonrwydd. 107
Moddion ac Ymarferion i gael Bodlonrwydd. 115
Cymmwyso 'r Moddion hyn at amryw achosion neillduol. 120
Am Dlodi. ibid.
Siars llawer o blant. 123
Anghenion tost a dorfing. 124
Marwolaeth Plant neu Geraint. 125
Marwolaeth un yn ei fodau. 128
Angeu disyfed. 129
Bod yn ddi-blant. ibid.
Plant drwg anffortunus. 130
Ein Marwolaeth ein hunain. ib.
Gweddiau am yr amryw Rasau, a Rhinweddau o Sobrwydd Cristianogol. 131

PENN III.

Am Gyfiawnder Cristianogol. 137

DOsp. I. *Am Ufudd-dod i'n Huchafiaid.* 138
Swyddau Ufudd-dod, Deiliaid, Meolheigion, gweinidogion, *a [illegible] tu ac at eu Huchafiaid.* 139
Moddion i [illegible] a chwanegu Ufudd-dod. 144
Dosp. II. *Am Ddarbodaeth, neu y Rhan [illegible] [illegible] i [illegible] ar Uwchafiaid [illegible].* 145

Dyledswyddau

Tu dal.
Dyledſwyddeu Rhieni iw plant. 146
Dyledſwyddeu Gwyr a Gwragedd iw gilydd. 147
Dyledſwyddeu Penteuluoedd. 149
Dyledſwyddeu Golygwyr ac Athrawon. ibid.
Doſp. III. *Am Negeſſeriaeth neu Fargeinion bydol.* 150
Rheolau a Meſuran Cyfiawnder wrth fargeinio. ibid.
Doſp. IV. *Am Iawn neu Ddiwygiad.* 154
Rheolau i wneuthur Iawn fel y perthyn i'r rhwymedic, ac Fel y perthyn i rai amgylchion eraill. 155
Gweddieu perthynol i amryw rwymedigaetheu Cyfiawnder. 161

PENN IV.

Am Dduwioldeb Criſtianogol. 169

I. AM Weithredoedd o Dduwioldeb oddi mewn. ibid.
Doſp. I. *Am Ffydd* 170
Swyddau Ffydd. ibid.
Arwyddion o wir Ffydd. 172
Moddion ac Arfeu i yunill Ffydd. 174
Doſp. II. *Am Obaith Criſtion.* 175
Tu dal.
Swyddeu Gobaith. 176
Rheolau i lywodraethu'n Gobaith. 177
Moddion o Obaith, a Meddyginiaetheu rhac Anobaith. 179
Doſp. III. *Am Gariad perffaith, neu Serch at Dduw.* 183
Swyddau Cariad ar Dduw 185
Rheolau Cariad at Dduw. 187
Cymmorthion i chwanegu'n Cariad ar Dduw. 188
Y ddwy ſtâd o Gariad at Dduw. 189
Stât Ufudd-dod, a. ibid.
Stât Zêl. ibid.
Gocheliadau a Rheolau yngkylch Zêl. 190
II. Am Weithredoedd o Dduwioldeb oddi allan. 191
Doſp. IV. *Am Ddarllein neu Wrando Gair Duw.* 192
Yſtyriaethau cyffredin ynghylch hynny. ibid.
Rheoleu i Wrando neu ddarllein Gair Duw. 193
Rheoleu i ddarllein Llyfreu dâ ſprydol, neu ibid.
Wrando Pregetheu. 194
Doſp. V. *Am Ymprvd.* 195
Rheolau Ymprvd Criſtianogol. ibid.
Cymmwynaſau Ymprvd. 198
Doſp. VI. *Am Gadw Gwylieu i'r Arglwydd ac yn enwedic am gadw'r Sul.* 199

Tu dal.

Rheoleu i gadw Dydd yr Arglwydd, a Gwylieu Criſtianogol eraill. 200

III. Am y Gweithredoedd cymmyſc o Dduwioldeb. 203

Doſp. VII. *Am Weddi.* 204

Annogaetheu i Weddio. ibid.

Rheoleu i ymarfer â Gweddi. 205

Meddyginiaethau rhag meddylieu gwib-grwydrus. 211

Arwyddion o Flino a Diſlaſu ar Weddi a phob dyledſwyddau duwiol eraill. 212

Cynghorion rhac y Blinder a'r Llaeſder hwnnw. 213

Doſp. VIII. *Am Eluſen.* 216

Yr amryw fathau o Eluſenau Corphorol. 217

Yr amryw rywogaethau o Eluſenau yſprydol. ibid.

Yr amryw rywogaethau o Eluſenau Canolig. 218

Rheolau i roi Eluſen. ibid.

Tu dal.

Annogaetheu i Eluſengarwch. 223

Arfeu i ládd gwraidd Anhugarogrwydd. 224

I. *Rhag Cenfigen, Cynghorion trwy yſtyriaeth.* ibid

II. *Rhac Digllonedd. Cynghorion iw Hymarfer.* 225

Rhac Digllonedd, Cynghorion iw Hyſtyried. 229

III. *Amryw feddyginiaetheu rhag Cybydd-dod.* 230

Doſp. IX. *Am Edifeirwch.* 236

Swyddeu a Rhanneu Edifeirwch. 249

Annogaetheu i Edifeirwch. 239

Doſp. X. *Am Ymbaratôad tu ac at Sacrament hendigedic Swpper yr Arglwydd, a'r Modd-yw dderbyn.* 246

Rheolau i ymgymmwyſo at y Cymmun. 250

Ir anfeidrol Gymmwynaſau o Gymmun'o'n deilwng. 256

Gweddiau i bób math o ddynion, &c. 259

ST. DEINIOL'S LIBRARY,
HAWARDEN

DIWEDD